

הו!

כתב עת לספרות
גיליון 10, מאי 2014, אייר תשע"ד

אחוזת בית, הוצאה לאור
מו"לית: שרי גוטמן

הו!, כתב עת לספרות
גיליון 10

Ho!, Literary Magazine
Editor: Dory Manor

עיצוב העטיפה, סדר ועימוד: דור כהן
על העטיפה: קריאת השכמה, 1917, מלחמת העולם הראשונה

© 2014 כל הזכויות שמורות למערכת הו!
ולאחוזת בית, הוצאה לאור
אלנבי 94, תל אביב 6581303
Office@Abayit-books.com
ולמשכל – הוצאה לאור
מיסודן של ידיעות אחרונות וספרי חמד
ת"ד 53494, תל אביב 6153401
info@ybook.co.il

2014 © All rights reserved to Ho!, Literary Magazine,
to Achuzat Bayit, Publishing House
94 Alenbi St., 6581303 Tel Aviv, Israel
and to Miskal – Yedioth Ahronoth Books and Chemed Books
P.O.B. 53494, Tel Aviv 6153401, Israel

נדפס בישראל תשע"ד, 2014

INSTITUT
FRANÇAIS
ISRAËL

הספר רואה אור בסיוע שגרירות צרפת בישראל – המכון הצרפתי
במסגרת הפרוייקט "אליעזר בן יהודה"
Ouvrage publié avec le soutien de l'Institut français d'Israël à Tel-Aviv
dans le cadre du programme "Eliezer Ben Yehuda"

גיליון זה רואה אור בסיוע בית שלום עליכם

עורך: דורי מנור
מערכת: סיון בסקין, משה סקאל

מען המערכת:
ho.poetry@gmail.com

יצירות יש לשלוח בקובץ מצורף בדואר
אלקטרוני, מודפסות ברווח כפול,
בציון שם המחבר, כתובתו ומספר הטלפון
שלו. שירים יש לשלוח בניקוד חלקי.

תוכן העניינים

70	במקום פתח דבר עצות לכותבים	7
	בראשית דרכם – דורי מנור, רונית מטלון, רועי חן, ראובן מירן, סיון בסקין, משה סקאל, דרור משעני, אנה הרמן, מתן חרמוני, מאיה ערד, בני מר, שמעון אדף, רוני קינן, אפרת מישורי, רויאל ניץ רונן סוניס ודרור בורשטיין	
73	עמנואל פינטו הנה קמה אלומתי וגם ניצבה, וריאציה על סיפור בנימין המקראי	
76	אלון חילו האגדה על אנשל ואביגדור, סיום אלטרנטיבי ל"ינטל" של יצחק שבבים זינגר	
80	דורית שילה אילו לוטטה, עדכון לסיפור התאבדותם של שטפן צווייג ורעייתו לוטה אלמוג בהר ההיסטוריה הסודית של פאבלו נְרוּדָה, מבט חדש על המשורר הצ'יליאני	19
	מדור פרוזה: מעשה תיקון – סופרים כותבים מחדש יצירות אהובות ומשכתבים סיפורי חיים של סופרים ומשוררים	
89	מתן חרמוני ר' לאה'לה, או: גן עדן	27
92	וגן עדן, בעקבות "טוביה החולב" של שלום עליכם	
96	שלומציון קינן תורת הכאוס של טאדוֹ, בעקבות "מוות בוונציה" של תומאס מאן	30
102	דרור משעני אולין הווארד חפה מפשע, תיקון לאגדת כריסטי משה סקאל הבעל מהגיהנום והבתולה המטרופת, עדכון לפרשת יְרֵלֶן וְרַמְבוֹ	34
107	נורית גרץ מה זה "אונייה טרופה"? מה זה "מבטחים"? על חיי האהבה של רחל בלובשטיין	45
111	תמר מרין עוד פגישה אחת עם משורר, בעקבות "פגישה עם משורר" של לאה גולדברג	49
114	שמעון אדף והחתולה הכושית, בְּחִיאת, וריאציה על "דירה להשכיר" של לאה גולדברג	54
123	יערה שחורי אצל אמא, "כיפה אדומה": גרסה אישית שרון אס ככה לא מתנהגות אמהות, בעקבות "מות העש" של וירג'יניה וולף	58
125	תמר ברגר אבכסופו יומוה, אישה לבנה זקנה. יומן מסע בגאנה ובסנגל	62
134	דותן פרום לא קסם־אפריקה, רק זין מתחנן	66
136	עמרי לבנת ויש אֶשֶׁר נוגסים הילדים	
138	שלומי חתוכה איזה מרחק עושה כל אחד	

213	אסף בְּנֵרָף בדיוק לאחר שמוזהיב הבצל בשמים	140	יותם ראובני כשאתם יוצאים מהבימה כבר עומד מולכם הדור הבא
216	רוברט וייטהיל-בשן ריצ'רד ניקסון משתחל בארובה	148	דודו (ניאו) בוחבוט כאוטי, אבל חלק מאוד
218	אילן וייס פרה שגזעו דם	153	יחזקאל רחמים לָךְ לָךְ אל עצמך
221	אילה בן לולו מה שצריך כדי לשרוד	156	אנה הרמן עם שק מלא אבקה מלאכותית
223	פגישת תטיס וזאוס השוואת תרגומים מהאיליאדה, בתרגום טשרניחובסקי, בתרגום פרוזה, בתרגום שירי חדש ובגרסה הלטינית. בחר ותרגם מיוונית עתיקה ומרומית: אברהם ארואטי	160	ננו שבתאי ביום ההוא הייתי כובת שבתאי ממוכנת
229	רועי שניידר אָת הקצב, שש שמיניות, מכתוב הלב	162	אברהם סוצקבר (סוצקעווער) אל יורשי הלא-נולד, אחד-עשר שירים מאחרים. מיידיש: בני מר
233	מעין אבן סֶפֶק המועקה, ספק אורגזמה	171	אמיל סיראן הסֶפֶר מטוואיד הוא הנבל במצבו הטהור, מבחר מכתמים. בחרו ותרגמו מצרפתית: ראובן מירן ודורי מנור
235	יצהר ורדי שירה? זה עניין למיליונים	182	אלוף הראבן לפתע אדם
237	שחר-מריו מרדכי זה בלפיתה של זה	185	נמרוד ברקן יופי גדול מטיל בי את הכישוף להיות
239	עינה ארדל הציפייה היא שמש זעירה מדי	190	עמוס מדר אלוהים של גוף
241	יובל שמעוני קו המלח, פרק מרומן חדש בכתובים	193	לי ממן שתי ברייתות שנשתכחו
247	דמי שיינתו לְעֵד על התבל אנתולוגיה קטנה של שירי המלחמה הגדולה, 1914-1918	194	עמרי שרת אָתה, שנולדת חָסר
275	משתתפי הגיליון	197	בכל סרלואי שירים מחצר הכלא
		200	יעקב ביטון שתיקה ארוכה קָענבר
		203	אנטון צ'כוב על הנזק שבטבק, סצנה-מונולוג במערכה אחת. מרוסית: רועי חן
		207	סיון בסקין זמני היהודי עבר ל"אָה, בָּה, צָה"
		211	יולי ורשבסקי בשם האב, הבן, הריח הקרוש

במקום פתח דבר: עצות לכותבים מתחילים

חשיבותו של כתב עת לספרות נמדדת לא רק באיכות היצירות המתפרסמות בו ובתפיסת העולם הספרותית והתרבותית שהוא מוביל, לא רק בכותבים החדשים שהוא מפנה אליהם את המבט וּכְעֵינֵיין שהוא מעורר בקרב קהל שוחרי הספרות, אלא גם – ואולי בראש וראשונה – בהתמדה שלו וביכולתו להמשיך ולהתקיים לאורך זמן.

לכן אנחנו שמחים במיוחד להציג לכם את גיליונו העשירי של "הו!", גיליון נרחב ועשיר הפורש מגוון גדול של כותבים וז'אנרים וצופן הפתעות רבות (וראו פירוט בתוכן העניינים ובהמשך פתח הדבר). כתב העת, שגיליונו הראשון ראה אור לפני כמעט עשר שנים – בינואר 2005 – הפך מאז לעובדה יציבה וכולטת בזירת השירה והפרוזה העברית, ועל כך גאוותנו. בשנות קיומו הלך "הו!" והרחיב את מעגל משתתפיו, ונעשה לכמה משמעותית לא רק לכותבות ולכותבים מתחילים, המקווים לזכות באמצעות הפרסום בו בהכרה ובקהל, אלא גם לכותבות ולכותבים מרכזיים ומוכרים, הרואים בו במה רצויה וטבעית לפרסום יצירתם.

לרגל הגיליון החגיגי פנינו לכמה ממשתתפי כתב העת בעבר ובהווה בבקשה ששיאו חמש עצות לכותבים בראשית דרכם. כל אחד משבעה עשר הכותבים שנענו לאתגר הפנה את עצותיו ליוצרים מתחילים בתחום עיסוקו הספרותי: פרוזה (רונית מטלון, דרור משעני, משה סקאל, מתן חרמוני, מאיה ערד, דרור בורשטיין), שירה (אנה הרמן, שמעון אדף, סיון בסקין, אפרת מישורי, דורי מנור) מחזאות (רועי חן), כתיבה להלחנה (רונה קינן), תרגום שירה (רונן סוניס), ביקורת ספרות (רויאל נץ), ספרות יידיש (בני מר) וגם מו"לות פרטית (ראובן מירן).

העצות מנוסחות ברובן בלשון זכר, אך מיועדות כמוכן לכותבות ולכותבים כאחד.

דורי מנור – חמש עצות למשורר מתחיל

1. אם אתה מחפש דרך לפרוק רגשות, כתוב יומן אישי. זכור כי שיר טוב הוא יצירת אמנות לכידה ומשוכללת, לא תשפּוֹכֶת ספונטנית של רגשות.

2. כפי שצייר מתחיל לומד לרשום סוס, ומוזיקאי מתחיל לומד לנגן

- סולמות, דאג גם אתה לרכוש תחילה את כליה הטכניים של אמנותך.
3. אל תכתוב בשיר דברים שהפרוזה יכולה להכילם. זכור כי אמנות השירה קרובה אל המוזיקה לא פחות מאשר אל הפרוזה.
4. קרא הרבה שירה, והקפד לקרוא גם הרבה שירה לא עברית (בשפות המקור או בתרגום טוב). זכור כי משורר הקורא רק שירה ישראלית, כמוהו כקולנוען המכיר קולנוע ישראלי בלבד.
5. אם אתה שופע רעיונות, כתוב מאמרים. זכור כי שירה כותבים ממילים, לא מרעיונות.

שמעון אדף – חמש עצות לסופר ומשורר מתחיל

1. כתיבה היא עבודה פנימית והיא תכלית עצמה. שאל את עצמך מי אתה בשעה שאתה לבר. התאמן בכך. הפוך מומחה בהיות לבר.
2. זכור, קיים פער מתמיד בין ההתנסות שלך לבין השפה. החוב שלך למה שלא ניתן לאומרו אינו נופל מהחוב למה שמתאוה להיאמר. בדוק אפוא מה הסבטקסט של הכתיבה בכל רגע נתון.
3. קבע לך עתות לכתיבה. זה המרחב שבו הכתיבה מתרחשת, גם אם לא מצאת מלה אחת שתופסת באותו יום את תודעתך, גם אם אתה בוהה מרוקן ברך, במסך. אל תפסח עליהן, אל תוותר לטובת פיתויים אחרים.
4. כללי אצבע בכתיבה טובים כנקודת מוצא. אל תניח להם להשתלט עליך ולהחליף את הכתיבה עצמה. יגידו לך שתארים טובים פחות משמות עצם, אבל ייתכן שביצירה שאתה שוקד עליה תארים הולמים יותר את הנוף הפנימי.
5. עצור מפעם לפעם וחשוב – מה ברירות המחדל שלך? עכשו כתוב בכיוון ההפוך.

רונית מטלון – חמש עצות לסופר מתחיל

1. רצוי, ואפילו רצוי מאוד, לכתוב מתוך הכרח בלבד. עיסוק זה ששמו כתיבה הוא בסופו של דבר מפוקפק מאוד ולעתים גם עגום. משום כך נחוץ מאוד להגיע אליו אך ורק מתוך הכרח פנימי ויושר פנימי. קריירה זה לא.
2. כותבי פרוזה אינם יכולים להתחמק מהדבר העיקרי הכרוך במדיום זה

- והוא עניין בכני אדם וסקרנות כלפיהם. אם בני אדם אינם מעניינים אותך, נראה לי שמוטב להניח לעיסוק הזה שהוא כתיבת פרוזה.
3. אל תאמין באמת. לא לאלה שמשבחים את כתיבתך יותר מדי ולא לאלה שמשתלחים בה. נסה למצוא איזו נקודת כובד פנימית ביחס לעבודתך, שתמיד תעמיד את העבודה עצמה מעל לכל, ובסופו של דבר תהיה מאוהבת בתהליך עצמו. בכתיבה לעצמה ולא בקופונים שאפשר לגזור ממנה.
4. קרא שירה, והרבה. מובן שנחוץ לקרוא הכל, אבל דווקא לכותבי פרוזה נחוץ לא להיות זרים למה שהשירה עושה. צריך לזכור שאם איננו מבינים איך אפשר לעבוד במודוס קצר, לא ממש נבין איך אפשר לעבוד במודוס ארוך של פרוזה.
5. הכישרון חשוב ביותר, כישרון במובן של תשוקה לשפה ויכולת ללוש אותה, אבל הכישרון לברו אינו מספיק. נחוצה עמידות וגם סבלנות. עמידות במובן של דבקות בפרויקט שלך למרות הכל, וסבלנות עצומה כלפיו וכלפי עצמך. נחוץ לפתח בפרוזה יחס מיוחד כלפי ממד הזמן ולנהוג כלפיו בדרך ארץ. גם הזמן של תהליך הכתיבה וגם ממד הזמן הנמצא בתוך הטקסט. וסבלנות. סבלנות.

רועי חן – חמש עצות למחזאי מתחיל

1. אל תכתוב, שכח מזה, רד מזה, ותר. התיאטרון הוא אמנות ארכאית שנרמסה תחת מגפי הקולנוע. התיאטרון הוא אמנות פתטית. התיאטרון מיועד לוועדי עובדים. התיאטרון מת.
2. לא מסכים עם סעיף מספר אחת? ברכות! נכנסת לקונפליקט, יש לתיאטרון סיכוי להתחיל. היכנס לעימותים חריפים בתוך עצמך ועל גבי הדף. העדף את הקונפליקט הפנימי ואת זה המתנהל בין דמויותיך, על פני הוויכוחים הבנאליים של המציאות. והישמר לנפשך מנותני עצות למחזאים מתחילים!
3. קרא מחזות. קרא ללא הרף. למד אותם, אהב אותם כמאהב, חשוד בהם כמרגל, לא רק שקספיר ומולייר וצ'כוב, לא רק ברכט ובקט ופירנדלו. גש לחנות המשומשים ועמוד מול מדף המחזות המכריח לכרוע ברך בשל מיקומו המשפיל ורוחבו הצר, התמסר לאבק המגרה ולבדידות המבורכת. מצא בין המחזאים המתים בעלי ברית ואויבים, חפש אותם גם בין החיים, ללא דעות קדומות, בשלל שפות בלתי צפויות.

4. דמיינ הצגה, כל הזמן. היה בימאי, מוזיקאי, תפאורן, חיה את חיי הדמויות לפני שנכנסו לבמה ולאחר שיצאו ממנה. כל זאת כדי לשכוח הכל ביום קריאת המחזה בתיאטרון, כשיגיעו אלה שזו עבודתם. מאותו יום הגיגי ומיוחל האזן בקשב רב לשחקנים – הם העורכים הטובים ביותר (אם הם שחקנים טובים). טעות שחוזרת בפיהם באותו משפט, היא נורה אדומה לגבי המשפט. אל תתבייש לשכתב את יצירתך מולם ובהשראתם.
5. כשאתה בבית, לבר עם הקולות שבראשך, זכור שמחזה הוא מדורה שעתידיה לאסוף סביבה חבורת יוצרים גדולה: בימאי, שחקנים, מעצבי תפאורה ותלבושות, מוזיקאים, עובדי בימה, ועוד. אם כל אלה ילבו את המדורה ולא יכבו אותה, יש תקווה שהשלהבת תדבק גם בקהל. אה, כן, הקהל... חשוב גם עליו לפעמים. אבל רק לפעמים.

סיון בסקין – חמש עצות למשורר מתחיל

1. אל תתלהב לפרסם. רצוי להתחיל לפרסם אחרי כמה שנים של כתיבה, כשאתה כבר מסוגל לעבור על שיריך הקודמים, לחשוב שרובם מביכים, ואז לבצע סלקציה אכזרית. אם אינך מוצא הוצאה שמוכנה לפרסם אותך ללא תשלום מצדך, הסתפק בפייסבוק או במסגרת דומה עד לימים טובים יותר. עד אז רק תשתפר.
2. רכוש ידע רב ככל האפשר באמנויות אחרות, ונסה לשאוב כמה שיותר מהידע הכללי שלך באמצעות יצירות אמנות, ולא באמצעות מידע עיוני ישיר. למשל, אם אתה רוצה להבין את ההבדל בין אירופה לאמריקה מיד אחרי מלחמת העולם השנייה, פשוט תשים לב לכל ברכות השחייה ומגרשי הטניס שפוקרת דולורס הייז בת השתיים-עשרה ב"לוליטה" של נבוקוב.
3. לעולם חזור וקרא בספרות קלסית (במובן הרחב של המלה). ובכלל, השתדל להשקיע כמה שאפשר בהכרת דברים שאינם קשורים ישירות לכאן או לעכשיו.
4. למד מקצוע נורמלי, לא קשור לספרות, שתוכל ליהנות ולהתפרנס ממנו, ושעבודה בו תוכל להשאיר לך די זמן לעיסוקים הספרותיים. בנוסף נוסף הוא שעבודה רגילה לא מאפשרת לך להתנתק מהאנשים הרגילים, שעליהם, ואידיאלית – למענם – אתה אמור לכתוב. עוד בנוסף: לעולם לא תצטרך לתרגם/לערוך/ללמד ספרים שאינך מעריך, רק מסיבות של תלות כלכלית במשרה סביב-ספרותית צנומה. אבל זה דורש ארגון זמן מושכל (ראה סעיף 5).

5. השירה היא מקצוע. זה אומר שחשוב לא רק ללמוד לשלוט בכלים שלה, אלא להקצות לה – לא רק לכתיבה עצמה, אלא למלוא המרכיבים של ההתפתחות הספרותית שלך – את הזמן הטוב, ולא את השאריות שנשארות אחרי שמילאת את כל חובות היומיום. הכלים בכיור יכולים לחכות לרגע שראשך יצנח על הספר או על המקלדת.

משה סקאל – חמש עצות לסופר מתחיל

1. הצטייד בזיכרון של פיל. הזיכרון בשביל הסופר הוא כמו האצבעות בשביל הפסנתרן.
2. יהיה גמיש. אל תהסס לשנות את התרחיש שטוויית, אך כשאתה עושה זאת, אל תרחיק ממנו יתר על המידה. חוש המידה הוא כל התורה על רגל אחת.
3. אהב את דמויותיך גם כשהן אינן טלית שכולה תכלת. אל תפחד לחשוף אותן בקלקלתן ובכיעורן, כי אם תרחש להן אהבה, גם הקוראים יאהבו אותן בתורם.
4. אל תראה את הטיוטה הראשונה לאנשים שאינך בוטח בהם ביטחון גמור.
5. כשאתה כותב על בני משפחה ועל חברים, אל תחשוש ללכת עד הסוף. אם תכתוב עליהם מתוך חמלה, הם יחיו עם זה בשלום. יותר מזה: הם יודו לך על שהפכת את חייהם ואת חיי אהוביהם לזכורים, ושכמוכן מסוים הנצחת אותם.

רונה קינן – חמש עצות לכותב/מלחין/מבצע מתחיל

1. הקשב למוזיקה חדשה אבל אל תזניח את מה שקרה לפני שנולדת. קו דק מפריד בין גנבה מוזיקלית לציטוט. מי שמכיר את עברו לא עובר את הקו הזה בקלות.
2. אל תתיימש מכך שהכל כבר נעשה. אינסוף דברים חדשים יכולים להיאמר בלה מינור.
3. קנה כלי נגינה אקזוטי והשתמש בו פעם אחת בלבד. אם הצלחת לכתוב בעזרתו שיר חדש, הוא הצדיק את קיומו.
4. אל תתחכם – יהיה חכם. טקסט רוקנרול טוב הוא קצת כמו שירה – אין בו שומן עודף, והוא נותן את התחושה שמה שנאמר בו, חייב היה להיאמר בדיוק כך.

5. התיידד עם הלילה – הרבה שירים מחכים לך שם.

דרור משעני – חמש עצות לסופר מתחיל

1. לעולם אל תכתוב מתוך שינה. אם כתבת פסקה בחלום, רשום אותה בבוקר רק כדי לדעת מה אסור לך לכתוב.
2. אם כתבת משהו מוצלח, השתדל להמשיך לכתוב בדיוק אותו דבר. ממילא זה יצא אחרת.
3. אם יש לך חברים שיודעים לקרוא היטב ספרות, שלח להם את מה שאתה כותב מיד בהתחלה. הם יצילו אותך מטעויות.
4. אם אתה כותב סיפור בלשי, תמיד תתחיל מהפסע. הבלש יבוא בעקבותיו.
5. אל תפסיק לעשן לפני שאתה מתחיל לכתוב רומן. זה לא ילך.

אנה הרמן – חמש עצות למשורר מתחיל

1. אם יש לך קרקע מוצקה יותר לדרוך עליה, אם יש לך ברירה – אל תהיה משורר.
2. קרא וקרא בשירי משוררים אהובים עוד ועוד עד שיהפכו לחלק בלתי נפרד ממחזור הדם שלך ומן האוויר שאתה נושם.
3. קרא שירים אהובים בקול רם וזכור אותם בלבך, כך שתוכל לשאת אותם עמך לכל מקום.
4. טבול את קולמוסך במחבואי־המחבואים של חייך, בבושי־הבושות ובסחי־הסחיים – טבול בהם את חוד הקולמוס עד הסוף, והפוך אותם על פני הדף לזהב טהור – לטש את שפל המדרגה לזהב טהור – כתוב שירים שלא תוכל להראות לשום אדם לעולם, ואחר כך פרסם אותם בראש חוצות, עמוד וש א קולך בהם בכיכר העיר – איזה קתרזיס!
5. מוטב להיות משוררת צעירה ממשוררת מזדקנת.

ר׳יאל נץ – חמש עצות לחוקר/מבקר ספרות מתחיל

1. השאלה הראשונה היא: "האם זה יפה בעיניי?" אבל מיד אחר כך: "מה, לאמיתו של דבר, נמצא בטקסט עצמו, שבזכותו זה יפה בעיניי?"

2. רכשת לך מפתח אוניברסלי המפענח את ערכן של יצירות ספרותיות? רימו אותך: לכל יצירה ספרותית – מנעול משלה.
3. הבט בדפים: מה הדבר שלא שמת לב אליו אף פעם? הבט שוב, שאל שוב ושוב, עד שהיצירה תהפוך בעיניך לזרה ומתמיהה. עכשיו אתה מוכן להבין אותה.
4. מצאת הבחנה קולעת המנסחת את הייחודי ליצירה. מזל טוב! ועכשיו, הטל קובייה ובחר עמוד מקרי. הסתכל בעמוד 88: יש דוגמה ההולמת להבחנה הקולעת שלך? ומה עם עמוד 133? ועם עמוד 59? עדיין שום דבר? האם יכול להיות שההבחנה שלך היתה מושתתת על שניים-שלושה משפטים שבמקרה נתקעו בזיכרוניך?
5. הגברת משורה שלוש מבקשת שתסביר לה איך כל זה עוזר לה ליהנות כקוראת. אל תאבד את סבלנותך, ענה בנימוס: האדם הוא חיה יוצרת-ספרות; אתה חוקר את טבע האדם.

רונן סונים – חמש עצות למתרגם שירה מתחיל

1. תרגום שירה אינו העלאה כאוב של משוררים ואתה אינך בעלת אוב. כדי להתקרב אל תרבויות רחוקות במקום ובזמן, עליך ללמוד לשכוח הרבה ממה שכבר למדת.
2. רבים סבורים שרק משוררים יכולים לתרגם שירה, אבל משום מה איש אינו טוען שרק סופרים יכולים לתרגם רומנים. הבלים! כדאי לך לנסות לתרגם גם שירה וגם פרוזה ולהקיש מזו לזו.
3. תרגם כשהמקור לנגד עיניך תמיד (אני מתחיל בשרטוט טבלה בת שתי עמודות, מעתיק את השיר המקורי לעמודה השמאלית ומקליד את תרגומי בעמודה הימנית). כשאתה מתקן תרגום, נסה לצעוד לכיוון המקור, כדי שלא תתרחק ממנו עוד ועוד.
4. אל תתאמץ לפתח סגנון, נסה לפתח טעם. חומר העזר שיועיל לך ביותר אינו מילונים או ספרי עיון (או עצות למתרגמים בכתבי עת), אלא תרגומי שירה ופרוזה עבריים מכל הזמנים. הרבה ככל האפשר בקריאתם.
5. אל תדמיין לך את הקוראים הפוטנציאליים של תרגומיך – דבר איתם. הם עשויים להפתיע אותך מאוד.

מאיה ערד: עצות לסופר מתחיל

1. לפני הכל, לכתוב. מובן מאליו, אבל לא תאמין כמה סופרים בכוח נפל במכשלה הזו.
2. ספרות היא אמנות מילולית, אבל עוד קודם לכן, לסיפור יש עלילה. בלי אמנות מילולית אין סיפור טוב. בלי עלילה אין סיפור.
3. חשוב על הקוראים, לא על עצמך. ספר את הסיפור באופן שישבה את לבם, לא כפי שעלה מתוך נהמת לבך.
4. תקן ושכתב שוב ושוב. קרא בקול מה שכתבת. אם המילים מסורבלות בפייך, הן תהיינה מסורבלות עוד יותר על הנייר.
5. יצירות מופת שמתגלות במגירות שכוחות יש רק בספרים, וגם שם בקושי. אל תקל ראש בהתקבלות של כתיבתך. עשה למענה ככל שתוכל. לא תוכתר לאחר מותך, וגם אם כן – מה זה יועיל?

ראובן מירן – חמש עצות למו"ל פרטי מתחיל

1. חשוב היטב ולעומק: מדוע אתה רוצה להוציא ספרים לאור? אם התשובה היא כלכלית-פיננסית ואתה חושב להתעשר מזה – רד מהעניין ושכח מזה. אם התשובה היא: כי אני רוצה שספרים מסוימים ימצאו על המדפים מפני שאני אוהב אותם ורוצה שעוד אנשים מלבדי יאהבו אותם – לך על זה.
2. זכור: להוציא ספרים לאור זאת אמירה. בעצם הבחירה והמעשה, אתה הופך לסוכן תרבות (או אידיאולוגיה). בדוק את עצמך כל הזמן ושאל: האם אני עדיין נאמן לעצמי?
3. בחר לך "נישה" מסוימת שאתה אוהב ומאמין שיהיו לה אוהבים נוספים. התרכז, לפחות בתחילת הדרך, בספרים שמשתייכים לנישה הזאת כדי שקהל הקוראים לא יתקשה לזהות את ההוצאה לאור שלך. הקפד על איכות הטקסט, העריכה, התרגום, עריכת הלשון, העיצוב והעימוד. בדרך זו יש סיכוי שתמתג את עצמך ותקנה לך שם. כי טוב שם משמן טוב, ושם טוב מוביל לפעמים גם לשמן טוב.
4. זכור שהמחברים שאת ספריהם אתה מוציא לאור הם בני אדם, ולא "סתם" בני אדם, אלא אנשים רגישים שמאמינים שהספר שלהם הוא הדבר החשוב ביותר בעולם. חשוב היטב אם אתה מוכן ומסוגל לטפל בהם, כי הוצאתו של ספר לאור אינה אקט בודד וחד-פעמי אלא תהליך,

מסגרת חיים ושותפות, לפחות לפרק זמן מסוים.

5. היה מודע כל העת למציאות הלא קלה שבה אתה חי כמו"ל. זה שספר שהוצאת נמכר היטב – אין פירושו שכך יהיה גם כשתוציא ספרים אחרים. וכאן יש פרדוקס מסוים: ככל שרשימת הכותרים שלך גדלה, כך מתחזקים סיכויי ההישרדות שלך. אבל כדי שרשימת הכותרים שלך תגדל, עליך להוציא עוד ועוד ספרים, כלומר להסתכן בעוד ועוד סיכונים שהם לא יימכרו. אשר על כן, שמור על צניעות, השקע עבודה ולא כסף, חסוך בהוצאות הנלוות שאינן קשורות באיכות העריכה, התרגום, ההפקה. והעיקר: אל תתייאש, אבל אם אתה מתחיל להפסיד כסף, ואין לך משאבים לא מוגבלים, הסק את המסקנות המתבקשות.

דרור בורשטיין – חמש עצות לסופר מתחיל

1. אהרן אפלפלד נהג להעתיק יום-יום דף תנ"ך כדי ללמוד לכתוב. אם לא תעתיק, לפחות קרא. זה ספר טוב.
2. יש להניח שאתה רוצה שהמשפטים גם יישמעו נכון. יעזרו לך בזה כמה מלחינים. האזן כמה עשרות פעמים לסונטות לפסנתר של בטהובן, או ל"פסנתר המושווה" של באך וכיו"ב. זה יאריך שנים. אני מוכן לתת המלצות.
3. כשיש לך קושי, שאלה, התלבטות – לך למוזיאון לאמנות (לא "אמנות עכשווית"). בוא אל הציור עם השאלה ועמוד מולו. לרוב הוא יענה לך.
4. כתוב כל יום, ולו חצי שעה, קרוב ככל האפשר ליקיצה, לפני הפעלת האינטרנט, לפני הפעלת הטלפון, לפני קריאת העיתון, לפני תגובה כלשהי לעולם ולדרישותיו. התנתק מפייסבוק וכדומה. דמיין איך היתה נראית יצירת המופת האהובה עליך בספרות אילו למחברה היה חשבון טוויטר פעיל.
5. כדאי להתייחס לכל עצה בזהירות. הרי לא ייתכן שעצה כלשהי תתאים לכולם.

אפרת מישורי – חמש עצות למשורר צעיר

1. שירה היא מופע של דילוגים. המילים עושות קונטר על רווח, הן לא מכסות חלל, אלא תוחמות חלל, תופסות אותו בלאסו. רצוי לפתוח רווחים

- מדויקים, להסגיר ולגרוע במידה, כדי שלא ניפול ונרסק עצמות.
2. השפה היא הכלי שלך, והוא תמיד מאכזב ביחס למה שתרצה להגיד. תהיה איתה ביחסים מספיק קרובים ואינטימיים כדי לכעוס עליה, לרקוע ברגליים ולהבין כמה היא מוגבלת.
3. אי-אפשר לתאר אהבה במלה "אהבה" או רגש במלה "רגש", צריך ליצור אותם. השיר הוא מתקן ליצירת משמעות. המילים הן שחקניות ואתה הבמאי.
4. דיוק! דיוק! דיוק! – ביחס למה? שירה היא לא אלגברה, ולמרות זאת יש לה היגיון תנועתי ורגשי משלה, שאינו מציית ל"נכון" ו"לא נכון" של ספרי פסיכולוגיה. אל תיתן תשובות, הנע את השאלות.
5. סעיף חמישי ואחרון בהחלט.
- אם יש לך ברירה – נוס על נפשך:
- א. כל עוד אתה משורר.
- ב. כל עוד אתה צעיר.
- כבר אמרתי (-):

בני מר – חמש עצות לסופר יידיש מתחיל

1. אל תכתוב, בבקשה, על אמהות וסבתות, על עיירות ועל השואה. מזה יש לנו די והותר. כתוב על אהבה ועל מין.
2. תצטרך להמציא מלים ל"מקלדת", "סיעור מוחות", "להט"ב" וכיו"ב. מצד שני, המצאת מלים היא אחת ההנאות הגדולות ביותר בכתיבה.
3. קרא הרבה בשביס-זינגר (וגם שלום עליכם, יעקב גלאטשטיין, קדיה מולודובסקי, אברהם סוצקבר והרבה אחרים), אבל אל תחשוב על פרס נובל. גם פרסים אחרים לסופרי יידיש כבר אין, ואם יהיו – הם ייקראו על שמך.
4. ודאי, היא עצובה ומצחיקה, שפת מיעוט ושפתם של מיליונים; היא יידישקייט והיא אלטרנטיבה רדיקלית לעברית. אבל נסה לכתוב בה כאילו היתה סתם אסטונית או טורקית.
5. קוראי היידיש מחכים לך, במחילה, כמו רבנים – לגרים. אבל אם אתה מקבל עול יידיש, אתה יכול להיות אפילו רות המואבייה.
6. לא יהיו לך – בינתיים לפחות – הרבה אוהבים, אבל גם לא הרבה שונאים. אתה הסוף ואתה ההתחלה. ברוך הבא.

מתן חרמוני – חמש עצות לסופר מתחיל

1. כמו שכתב ל' שפירא (לבטא: Shapiro): כתוב על לחם ועל מין.
2. הנרי ג'יימס כתב במסה שלו The Art of Fiction שהסעיף החשוב ביותר בהסכם בין הקורא והסופר הוא: הֵיה מעניין. ג'יימס עצמו לא תמיד עמד בתנאי הזה, אבל אין ספק שהקורא הוא האדם החשוב ביותר. עליך לשמור על תשומת לבו בכל מחיר: לפתות, לפלרטט, להתבונות ולהתחנף. הכתיבה היא לא מקום לשמירה על כבוד עצמי.
3. ככל שתשקר יותר, כך תהיה אותנטי יותר.
4. קח מכל הבא ליד. כל פיסת טקסט שיש בה עד שתי פסקאות אפשר להעתיק ככתבה וכלשונה. אם תיתפס, טען לאינטרסקסטואליות, אמור שהסיפור שלך הוא מעיל תשבץ.
5. אל תחנך אף אחד.

ולסיום פרק העצות – הנה עצותיו הקלסיות של ניקולה בואלו לכותבים צעירים. אף פעם לא מאוחר להקשיב לעצות חכמות מן המאה השבע-עשרה:

במקום להתיירא משפוטו של זר,
היה ליצירותיה מבקר אכזר.
רק בור תמיד סבור שכל שיריו – מופת.
עשה לה חבר שלחמרה שופט:
שתף אותו בסוד שיריה, אך הבטח
שעל מוימיה לא יחוס ולא יפסח.
למד למחל על כבוד שיריה בשתיקה.
הכדל בין חברים ללוחכי פנכה. [...]
ידיד חכם תמיד יחמיר אתה, ולא
יניח לשגיאה לחמק מפרגולו.
הוא לא יספין עם שום רשול: בלא לאות
יעיר לה על כל חלשה וכל טעות,
יוקיע מליצות, יהיה מזעזע
אם מהתכן, אם מטיב החריזה.

"כֵּאֵן הַמְּבַנָּה אֵינוֹ קָשִׁיחַ כֹּל צָרְכוֹ."
 "זֶה כְּפֶלֶם־מִשְׁמְעוֹת, כִּדְאֵי שְׁתִּסְלְקוּ" —
 כִּדְ מְדַבֵּר יְדִיד אֲמֵת. אֲךָ לֹא אַחַת
 נִדְמָה לוֹ, לְכוֹתֵב, שֶׁכֶּךָ כְּבוֹדוֹ נִפְחָת.
 הוּא מְגוֹנֵן בְּעוֹר שִׁנָּיו עַל כֹּל שֶׁגָּגָה,
 וְתַחַת לְתַקֵּן, בּוֹחֵר לְהַפְגִּיעַ. [...]
 וּבִהֲבָעֵת טוֹעֵן שְׂדַעְתּוֹ נוֹחָה
 מִן הַבְּקָרָת: כֹּל שִׁירָיו הֵם בְּכַפְדֵּי!
 אֲךָ אֵל תֵּלֵךְ שׁוֹלֵל: הֲרֵי זֶה מְאָרֵב,
 רַק דֶּרֶךְ לְהַשְׁמִיעַ שׁוֹב אֶת כֹּל שִׁירָיו,
 וְזַחוּחַ־הַשְּׂרָאָה יוֹצֵא הוּא לְשַׁחַר
 לְטָרֵף וְלִמְצֹא קֶרֶבֶן תְּמִים אַחֵר —
 וְהוּא מוֹצֵא מִיַּד. דּוֹרְנוּ מִשְׁפָּע
 בְּאוֹיְלִים שֶׁכֵּל טְבַעַם הוּא חֲנֻפָּה.
 יִשְׁנֵם כְּסִילִים בְּעִיר, יִשְׁנֵם כְּסִילִים בְּכַפֵּר,
 וּבְאֲרָמוֹן יִשְׁנֵם כְּסִילִים לְאִין מְסַפֵּר.
 מֵאֵז וּמַעוֹלָם כֹּל יִצְיָרָה טְפֵלָה
 מְצֹאָה לָהּ חֲסִידִים מְבַנֵּי הַמַּעֲלָה.
 וְכֶךָ בָּאוֹת שׁוֹרוֹת שִׁירָנוּ אֶל סוֹפֵן:
 כֹּל סִיר מוֹצֵא מְכֶסֶה, וְכֹל אוֹיֵל — חֲנֻפֵּן.

(הפרק מתוך "אמנות השירה" של בואלו התפרסם במלואו ב"הו" 5. מצרפתית:
 דורי מנור).

על "הו!" 10

בפתח גיליון 10 בחרנו להציב הפעם את מדור הפרווה, שכותרתו: "מעשה תיקון". לצורך המדור פנינו לשורה של סופרים – רובם מפרסמים בקביעות מעל גיליונות "הו!" ומקצתם משתתפים בו לראשונה – וביקשנו מהם לכתוב מחדש יצירות ספרות אהובות, להציע להן גרסה אישית או לשכתב את סופן, ולחלופין – "להתערב" בסיפור חייהם של סופרים ומשוררים הקרובים ללבם.

היכול שהתקבל הוא מגוון ומרשים: מתן חרמוני בחר להביא את "טוביה החולב" של שלום עליכם לישראל של שנת 2014 ולעמת אותו עם אחת מצאצאותיו, המלמדת אותו שיעור או שניים בהלכות מגדר; דרור משעני מציע תיקון לסיפורה של אגתה כריסטי "הרצח המסתורי בסטיילס" ומוכיח כי הבלש הרקול פוארו טעה טעות חמורה – ולגמרי לא מקרית – כאשר האשים את אוולין הווארד בִּרצח מעסיקתה; נורית גרץ מספרת מחדש את סיפור אהבתם של המשוררת רחל בלובשטיין ושל המהפכן הצעיר מיכאל ברנשטיין. השניים נפגשו בטולוז, בעת שרחל למדה שם אגרונומיה, ולאחר מכן ניהלו חליפת מכתבים ערה בין פלשתינה לברית המועצות. ברומן־בכתובים שמתוכו לקוח הקטע המתפרסם כאן מדמיינת גרץ כיצד היתה מתפתחת אהבתם אילו הוסיפה להתקיים גם לאחר היעלמותו של מיכאל; שמעון אדף מציע וריאציה מקורית, אישית במפגיע, ל"דירה להשכיר" של לאה גולדברג; יצירה אחרת של גולדברג – הממואר שלה על המשורר אברהם בן יצחק – היא שעומדת בבסיס סיפורה של תמר מריץ, "עוד פגישה אחת עם משורר", שבו היא מדמיינת כיצד היתה כותבת גולדברג מחדש את הממואר שלה אילו שבו שני המשוררים ונפגשו שנים אחר כך, ומשווה לו נימה מעודכנת ומפוכחת בהרבה; משורר אחר – חתן פרס נובל לשנת 1971, פאבלו נרודה הצ'יליאני – הוא שעומד במרכז סיפורו של אלמוג בהר, וליתר דיוק שתיים מאהבותיו של המשורר הקומוניסט חובב הנשים; משה סקאל מציע גרסה עדכנית לסיפור אהבתם המפורסם של המשוררים הצרפתים פול וְרֵלָן וארתור רֶמְבו, מפרשיות האהבים הגדולות בתולדות הספרות (וגם בתולדות האהבה החד־מינית), שזוכה בסיפורו של סקאל להתפתחות עכשווית מפתיעה. דרור בורשטיין חוזר לפרשת איזבל ויהוא מספר מלכים ב ומהרהר בסיפורו "אֶנְטִימוֹן" (יסוד כימי שמשמעותו המילולית: "מתנגד לבדידות" והוא גלגולה של המלה המקראית "פוך") על מפלתה של המלכה הנודעת לשמצה; עמנואל פינטו מציע וריאציה פרטית

לפרשייה מקראית אחרת – סיפורו של בנימין בן יעקב מספר בראשית; אלון חילו כתב סיום אלטרנטיבי, שיש בו משום רענון מגדרי ועלילתי, לרומן "ינטל" של יצחק שבביס זינגר; דורית שילה מספרת מחדש את סיפור התאבדותם של הסופר הווינאי שטפן צווייג ושל רעייתו הצעירה לוֹטָה בעיר פטרופוליס שבברזיל. בסיפורה לוטה בוחרת שלא להתאבד עם בעלה, ומתבוננת באירועים הטרגיים שקרו במבט מפוכח ונטול רחמים עצמיים. שלומציון קינן חוזרת ל"מוות בוונציה" של תומאס מאן ומציבה הפעם במרכז הסיפור לא את הפרופסור המזדקן גוסטב פון אשנבך, אלא את הנער טאדז'ו, מושא אהבתו, המתגלה כבעל אישיות ייחודית ומרתקת; שרון אס בחרה לכתוב טקסט אישי ומורכב המקבל השראה מ"מות העש" של וירג'יניה וולף. בין שני הסיפורים, מציינת אס, אין כל קשר מידי, ובכל זאת השם וכן הקשר שבין המוות ליצור דל הכנפיים סלול, כלשונה, את הנתיב החשמלי, המשונה של הכתיבה; אקט דומה עשתה גם יערה שחורי, אלא שהשראת סיפורה אינה נעוצה בספרות המודרניסטית, אלא דווקא באגדת הילדים הנודעת מכולם: "כיפה אדומה".

על יצירות פרוזה אלה נוספו הפעם שתי יצירות נוספות שאינן חלק מן המדור: הסופר והעורך יובל שמעוני מפרסם פרק מרומן חדש בכתובים – רומן ראשון פרי עטו מאז "חדר" שראה אור לפני חמש־עשרה שנה – שעלילתו מתרחשת בעיר לָה, בירת חבל לדאק שבצפון הודו, וגיבורו הוא דוקטור מקנזי, רופא המתגלגל לבית החולים באותה עיר הודית־טיבטית נחשלת ומסעירה. תמר ברגר, מחברת "דיוניסוס בסנטר", שלחה יומן ממסעה לגאנה וסנגל בקיץ 2013, ובו היא מתארת בכישרון התבוננות נדיר את הדברים שראתה בארצות מרתקות אלה, שכמעט לא זכו להתייחסות בכתיבה העברית.

מדור מיוחד הקדשנו הפעם לשירת מלחמת העולם הראשונה, לציון מאה שנה לפרוץ הקרבות הראשונים. מבחר זה, שכותרתו: "דמי שיינתז לעד על התבל", כולל שירים שנכתבו במהלך המלחמה או זמן קצר אחריה על ידי משוררים שונים שכתבו בחמש שפות שונות (גרמנית, צרפתית, איטלקית, אנגלית ורוסית). משוררים אלה מייצגים את הזרמים הספרותיים החשובים שהתהוו באותה עת בארצותיהם; אך מעניין מכך הוא מבחן היחס למלחמה שהצבנו לפניהם. מיוצגים כאן הרומנטיזציה האופיינית לימי המלחמה הראשונים, ההתלהבות ממלאכת המלחמה, הראויה ל"גברים אמיתיים", הייאוש מהקטל הבלתי נגמר, ההתפכחות מאשליות, המבט הסאטירי, ההתנגדות העזה לאלימות, החמלה, והכמיהה לחיים ולאהבה

מבעד למסך המוות הסמיך. אפשר לראות בכך את כל שלבי ההתבגרות של אמני התקופה – ואם היום, כבואנו להגדיר את יחסנו לאלימות ולא־צדק, אנו מתבגרים מהר יותר, על פי הסולם הזה, הרי שיש בכך חלק חשוב לאותם משוררים, שכמעט כולם היו באותה עת צעירים למדי. קצתם אף נותרו כאלה. רבים מהשירים הכלולים במבחר רואים אור לראשונה בעברית, ומרכיבם תורגמו במיוחד לגיליון זה.

עוד בתחום התרגום כלול בגיליון מבחר מכתמים של ההוגה הרומני־צרפתי אמיל סיוראן, מגרולי ההוגים הפסימיסטים של המאה העשרים, בתרגום ראובן מירן ודורי מנור. סיוראן, הנחשב בצרפת לאחד הכותבים המבריקים והמעמיקים של תקופתו, מתבלט בסגנונו המושחז עד אימה ובנבירתו האובססיבית כנבכי הקיום האנושי המגוחך והשברירי, דבר שהופך את הגיגיו ליצירת מופת פילוסופית־פואטית ואת מחברם לליריקן ציני, המתבונן בחיים כפי שהם באמת מבלי להשפיל את עיניו; "הבלדה על אשת החייל", משירי המחאה האנטי־מלחמתיים העזים ביותר של ברטולט ברכט, בתרגומה צמוד־הלחן של עדי שחטר (לפי לחנו של קורט וייל); "על הנזק שבטבק" – מונולוג פרודי יפהפה ומכמיר לב מאת אנטון צ'כוב (מרוסית: רועי חן); "אל יורשי הלא־נולד", אחד־עשר שירים מאוחרים של אברהם סוצקבר (סוצקווער), גדול שירת היידיש ומחשובי המשוררים היהודים במאה העשרים, בתרגום חדש של בני מר. תרגום זה למבחר שירים שנכתבו בין 1974 ל־1995 – רובם מופיעים כאן לראשונה בעברית – לקוח מספר חדש העתיד לראות אור בקרוב, ובו בונה בני מר מעין אוטוביוגרפיה של המשורר, על סמך השירים שכתב במרוצת חייו הארוכים ורבי העלילות. כמו כן כלולה בגיליון השוואת תרגומים לאחד הטקסטים הנודעים ביותר בעולם העתיק: פגישת תטיס וזאוס, מתוך המזמור הראשון של האיליאדה להומרוס. נוסף לתרגומו הקלסי של שאול טשרניחובסקי כלולים בהשוואה זו תרגום שירי חדש, תרגום פרוזה מילולי חדש, וכן תרגום עברי ראשון של הקטע המקביל מן האיליאדה הלטינית המיוחסת לַבַּאיֶפּיוס איטליקוס, מהמחצית השנייה של המאה הראשונה לספירה. שלושת התרגומים הללו, וכן עריכת המבחר, הם פרי עמלו של אברהם ארואטי.

בלב הגיליון, כתמיד, השירה המקורית. קובי מידן, המוכר כמראיין וכמתרגם, מפרסם בגיליון זה לראשונה שירים פרי עטו, וכמוהו גם איש שירותי הביטחון הוותיק אלוף הראבן (יליד 1926), ששלה ממעמקי מגירותיו שירים שכתב לפני שנים.

יאיר דברת (יליד 1990), שפרסם לראשונה מיצירותיו בגיליונו הקודם של כתב העת, שלח הפעם מחזור שירים פוליטיים בוטה ומבריק, המציג כמה מאושיות הצינונות לדורותיה (ברנר, טרומפלדור, אברהם יאיר שטרן, נתן אלטרמן, יצחק רבין, ולהבריל ברוך גולדשטיין) כמושאי תשוקה הומוארוטית מתפרצת. שיריו בנויים כולם במתכונת של שירים ידועים – מ"הו רב חובל" של וולט ויטמן בגרסתה של נעמי שמר ועד "כשתבוא לשכב איתי" של יונה וולך, מ"סופרמרקט בקליפורניה" של אלן גינזברג ועד "אתה בחרתנו" של אלטרמן – ואם הם יגרמו לכמה קוראים להתכווץ באיננוחות או בזעזוע, הרי שהם השיגו לפחות חלק ממטרתם.

בגיליון הקודם של "הו!" פרסם מיצירותיו לראשונה גם דודו (ניאו) בוחבוט (יליד 1994). הפעם שלח בוחבוט מחזור שירים אוטוביוגרפיים, המגוללים בגוף ראשון וללא כל הסתר פנים סיפור חיים מטלטל ואירועים מסמרי שיער מילדותו ומנעוריו.

יותם ראובני, המשורר הישראלי הראשון שיצא מהארון ופרסם שירה הומוארוטית גלויה כבר בשנות השבעים, חדל מפרסום שירה במשך שנים רבות. ל"הו!" הוא שלח פואמה ארוכה הנפתחת במילים: "אַמְרַתִּי שְׁאֲנִי עֲזַבְתִּי אֶת הַשִּׁירָה / וְאֵז הַיָּחִיטָה לְהַרְאוֹת / לִי מָה זֶה לְעֹזֵב אוֹתָהּ". בהמשך הפואמה מתייחס ראובני בלשון חריפה במיוחד לתופעת "ערס פואטיקה" וכותב בין השאר: "אֲבָל אַתָּם כָּל הָעֵרֶס פּוֹאֲטִיקָה / חִכְרִי לְהַקֵּת סְטֵרִיפִּטִּיזְם / אַחֲרֵי קוֹרֶס בְּבְּרוּזִיל / מְאוֹנְנִים קָצֵת לְפָנַי הַכְּנִיסָה לְבִימָה / וְאֵז אַתָּם תִּמְצִית הַיִּפְעָה / מְאוֹנְנִים בְּטַח שְׁזָה יַעֲמֵד / בְּתַחֲרוֹת הַזֵּין הַכִּי גָדוֹל / שֶׁהוּא לֹא מְזַרְחִי / שֶׁהוּא מְבְּרוּזִיל / הוּ קוֹפֵקְבָנָה!"

שלומי חתוכה, איש "ערס פואטיקה" המפרסם בגיליון זה לראשונה, שלח שלושה שירים עדינים ונוקבים, הניחנים ביופי תיאורי רב ובתודעה פוליטית עמוקה. פוליטי לא פחות הוא צמד הסונטות של דותן ברום, המתאר בוירטואוזיות ובכנות מפגש מיני מזדמן בין בחור ישראלי-יהודי לבין פליט אפריקני.

משוררים נוספים המפרסמים לראשונה ב"הו!", הם יחזקאל רחמים, עינה ארדל, נמרוד ברקו, אילן וייס, בכל סרלואי, עמרי שרת, נדיה אייזנר, אסף בנרף ועמרי לבנת. לשלושת האחרונים זהו גם פרסום ראשון בכלל.

אנה הרמן, המלווה את "הו!" מגיליונו הראשון, מפרסמת הפעם סדרת שירים טרגיקומיים, מלאי הומור אך גם קורעי לב, על חוויותיה כאם בראשית דרכה. ננו שבתאי מפרסמת שיר שהוא מחווה כפולה – הן לשירה של אנה הרמן "מְהֵמָּה" (שיר שמאז פרסומו הראשון ב"הו!" זכה

לכמה גרסאות מולחנות והיה לאחד השירים הפופולריים של השנים האחרונות), הן לשירה של דליה רביקוביץ "בובה ממוכנת". עוד מפרסמים משיריהם בגיליון זה כותבים המוכרים כבר היטב לקוראי "הו!", ובהם סיון בסקין (חברת מערכת כתב העת), אילי אבידן, יעקב ביטון, שמעון בוזגלו, עומר ולדמן, שחר-מריו מרדכי, רועי שניידר, מרחב ישורון, לי ממזן, עמוס מדר, יולי ורשבסקי, רוברט וייטהיל-בשן, אילה בן-לולו, מעין אבן ויצהר ורדי.

*

אנחנו מודים מקרב לב לכל השותפים במלאכת עריכת כתב העת, מלאכה שבימים כתקנם היא מענגת, אך המשבר העמוק העובר על שוק הספרים הישראלי הופך אותה למאומצת במיוחד. תודתנו נתונה לשׂרׂי גוטמן, מו"לית אחוזות בית, וכן לסמי דואניאס ולרונית מני-אלעזרי, אנשי ההוצאה, ולציפי לוי, אשת יחסי הציבור; לדורית שילה, יו"ר עמותת "הו!"; לחברי עמותת "הו!" העושים כמיטב יכולתם כדי לאפשר לכתב העת להוסיף ולהתקיים גם בהיעדר תקציב; ליאיר דברת, העורך את עמוד הפייסבוק של "הו!"; לעומר אבן-פז האחראי להפקת אירועי גיליון 10; לרפי מוזס האחראי להגהת הניקוד ולהתקנת השירים; לאירית ארב האחראית להגהת הפרוזה; לדוד כהן, המעצב הגרפי המסור שלנו; וכן לרוזלין דרי, נספחת הספרות במכון הצרפתי, ולפרופ' אברהם נוברשטרן, מנהל בית שלום עליכם, שבלי סיועם הנדיב גיליון זה לא היה רואה אור.

כתבי יד אפשר לשלוח במייל לכתובת ho.poetry@gmail.com. לשולחים: אנא, התאזרו בסבלנות – אנחנו מבטיחים קריאה מעמיקה וקשובה, אך אין באפשרותנו להשיב תמיד בזריזות לפונים הרבים. אתם מוזמנים להצטרף לעמוד הפייסבוק שלנו (הו! כתב עת לספרות). בעמוד אנחנו מעלים יצירות שראו אור בגיליונות קודמים, מציינים ימי הולדת וימי שנה למשוררות ומשוררים אהובים, ומפרסמים עדכונים, ראיונות, תצלומים וקטעי ארכיון הקשורים לכתב העת.

ד"מ

מעשה תיקון

סופרים כותבים מחדש יצירות אהובות
ומשכתבים סיפורי חיים של סופרים ומשוררים

”מסלול סוטה ממסלול, אינני יודע
מה עוד עלול לקרות בשנים שעברו,
על מה כבר ותר הרגע הבא”
דן פגיס, ”מכתב”

מתן חרמוני ר' לאה'לה, או: גן עדן וגן עדן בעקבות "טוביה החולב" של שלום עליכם

הדברים הבאים כאן מובאים מתוך שיחה שהאזנתי לה, ובעוונותי, ומכיוון שבני דורנו בורכו בכל מיני אמצעים טכנולוגיים שעד לפני כמה שנים גם סוכני חרש לא זכו להשתמש בהם, גם הקלטתי אותם. השיחה התנהלה בין שני אנשים, לא צעירים, אחד רזה, ממושקף ושתקן, ושני גבר בריא, מה שנקרא בעל גוף, ודברן. כן. מכיוון שפניתי אל אחד מהם באיזו בקשה (מעין הבקשות שבהן אחד פונה אל האחר במסעדה, נאמר, מבקש שיזוז מעט ויפנה לו מקום למרפק, או שייתן לו את המלח, או שיצית לו סיגריה), ומכיוון שנעניתי בגסות, האזנתי להם לשיחתם. מי שלא שומר על כבודי, אני לא מכבד את פרטיותו. הם שוחחו בידיש.

אני מנסה ללמוד יידיש, ויידיש היא שפה מתדברת, כמו שנהוג לומר (ס'רעדט זיך), ואין כמו שיחה אמיתית, של אנשים אמיתיים, כדי להבין ולהכיר את השפה. וכמה פעמים כבר יוצא לאדם להקשיב לשיחה של ממש בשפה שרק מתי מעט עוד מדברים?

והמכשירים של היום טובים יותר מזוג אוזניים. השארתי אפוא את ההקלטה פועלת, וכמו בהיסח הדעת ומבלי שירגישו גם קירבתי את המכשיר אליהם כדי שיקלוט ויקליט טוב יותר. את ההקלטה השמעתי לחבר ששולט טוב ממני ביידיש, ולפי תגובתו הבנתי שאולי נפל בידי כאן משהו שיש בו איזה ערך. לא משהו שהייתי יכול למכור בעד כסף, לצערי (וניסיתי כבר בכמה מקומות, אתרי אינטרנט, מגזינים וכו'). עורך כתב העת הזה, הסכים להדפיס אבל סירב לשלם. תחילה סירבתי להצעתו, אבל בסוף נעתרתי. אלוהים רק יודע למה. הנה הדברים.

"תסלח לי, אדוני שלום עליכם, שאני מטריד אותך אחרי כמעט מאה שנה בקבר, ומטריד אותך למקום שלא אני ולא הוא הגענו אליו. וגם אני, שאם הארכת את השנות שלי על האדמה עוד כמה שנים אחריו, לא בכוונה עשיתי את זה אלא בגלל מה שקוראים גנים, שאצלי היו טובים ואצל אדוני, מה לעשות, קצת פחות טובים, או אולי אצלי רעים ואצל אדוני רעים יותר. אלא שהצרות שהבנות השביעו אותי לא היה בהן די, ועכשיו

גם בנות־בנות־בנות־בנותיהן, או לפחות אחת מהן שבשבילה הטרידו גם אותי, שבשביל זה הטרחתי אני אותך, מאחר שהיא, לא עליכם וגם לא על שונאיכם, עומדת להתחתן עם מי שמתכנה ר' לאה'לה. מהעולם ההוא הזעיקו אותי שאולי אצליח להכניס לה קצת שכל לראש, אתה שומע או לא, שלא תתחתן עם ר' לאה'לה.

ואיך זה יכול להיות, אני אומר, אם שמה לאה'לה, בשביל מה מקדמים לה תואר ר'? ואם יש לה תואר ר', איך זה שהיא נקראת לאה'לה? ככה אני אומר, ומנגד אומרים לי, נו...

מביאים אותי מהקבר, שמים עלי בגדים שלא יראו את העצמות המתפוררות שלי ואומרים לי, דַּבֵּר איתה ר' טוביה, שאתה יש לך ניסיון עם בנות ועם צרות. ומעמידים אותי מולה ומעמידים אותה מולי, והיא, אתה שומע, מכוערת היא לא, ופה יש לה כמו שאפילו לבת שלי, הסכתא רבתא שלה, לא היה. בשביל זאת העליתם אותי להרגיזני, אני חושב, אבל אני לא מתרגז. אני אומר, אני רק לא מבין, בשביל מה הביאו אותי לפה, אם אתם שמים אותי מול מי שהיא כזאת עקשנית, אני אומר, אין עצה ואין תבונה נגד אחת כזאת. ובכל זאת, אומרים לי, דבר איתה, ר' טוביה, שאם לא אתה, מי ידבר. רוצים שאדבר, וכבר העלו אותי מאיפה שהעלו, אז אני מדבר.

מסתמא את מתחתנת עם ר' לאה'לה, אני אומר, ואני מסתכל עליה, והיא מסתכלת עלי. אני מסתכל עליה, והיא מסתכלת עלי. אני אומר, מה יש לך גברתי שאת בוחרת להתחתן עם ר' לאלה'לה, ולא, נניח, עם ר' אברהם, או ר' יצחק, או ר' יעקב, אני שואל. והיא עונה, ומה יש לארוני נגד ר' לאה'לה?

אני, אני אומר, אני אין לי כלום נגד ר' לאה'לה, חוץ מזה שיש כאן איזה עניין, שר' אברהם התחתן עם פראו שרה, ר' יצחק התחתן עם מדאם רבקה ואילו עם לאה'לה ורוח'לה התחתן ר' יעקב. ואת, גברתי, שאני רק אַתְּ הסכתא רבתא שלך הכרתי, את לא אברהם, לא יצחק ועד כמה שאני מבין, גם לא יעקב.

לא הכל אתה מבין, היא אומרת. הדברים בינתיים השתנו, היא אומרת. אתה אפילו במטוס לא טסת. במכונית לא נסעת. אתה עוד יש לך סוס ועגלה.

ואני אומר, אני בקבר אפילו סוס ועגלה כבר אין לי, אבל יש דברים שלא משתנים, את מבינה אותי או לא? אני אומר.

הכל משתנה, היא אומרת.

לא, אני אומר. יש דברים שלא משתנים, אני אומר, אתה שומע אותי,

פאני שלום עליכם. יש דברים שלא משתנים ולא ישתנו. ככה אני אומר, והיא מסתכלת עלי וצוחקת.

אני אומר, בת שלי |הערת המתרגם: השימוש כאן במלה טאכטערל, בת קטנה|, יש דברים שהם מושכלות ראשונים. גבר ואישה הם דבר ראשון. אחריהם בא היתר.

היא מסתכלת עלי, מצמצמת את השפתיים, טילינגטית, ואומרת, אדוני, מאיפה שהוא בא, שם לא קראו את אנדריאה דבורקין. את מי? אני שואל.

אנדריאה דבורקין, היא אומרת.

אריה דוושקעס? אני שואל. את מתכוונת אריה דוושקעס? אריה דוושקעס, עד כמה שאני מבין, לא ידע בכלל לכתוב.

והיא אומרת, אתה תישאר עם אריה דוושקעס או מי שזה לא יהיה ואני עם אנדריאה דבורקין, ולא רק עם אנדריאה דבורקין, אני אתחתן עם ר' לאה'לה. ואתה, אם לא אכפת לך, תחזור לקבר.

ככה היא אומרת לי, אתה שומע, ואני הלב שלי מתפוצץ לא רק בגלל הצער אלא בשביל זה שהטריחו אותי עד לכאן, עד לאיפה שלא אני ולא אתה הגענו בחיינו, בשביל להטיח בי עלבונות.

אני מתפוצץ אבל מיד מתרכך, בכל זאת, יש מי שזוכה לנכדים ויש מי שזוכה לנינים, אבל אני זכיתי שבמו עיני אראה את בתה של נינתי. ובשביל זה אני אומר, לאט לך, בת שלי. את מבינה, זכר ונקבה זה כמו מים ושמים, זה כמו תוהו ובוהו, זה כמו גן עדן וגיהנום, אני אומר.

גן עדן וגיהנום, היא אומרת, ומה רע לך עם גן עדן וגן עדן?

כן, פאני שלום עליכם. כבר לפני מאה ועשרים שנה אמרנו, אין עצה ואין תבונה קעגן א שלעכט פערד |הערת המתרגם: משמעות הניב – "נגד סוס עיקש"|.

שלומציון קינן תורת הכאוס של טאדז'ו בעקבות "מוות בוונציה" של תומאס מאן

"אשנבך לא הבין אף מלה שבפי הנער, וגם אם היו דבריו תפלים מאין כמותם, עלה צלילם באוזניו אפוף איזו יפעה ערפילית. כך רוממה הזרות את מילותיו של טאדז'ו עד שהיו למוסיקה, שמש שובבה יצקה עליו שפעה של זוהר, ותהומותיו הנשגבים של הים פרשו לו את הרקע שתופיע עליו דמותו."
תומאס מאן, "מוות בוונציה" (מגרמנית: נילי מירסקי)

כבואות הבניינים רעדו במי התעלה. קשתות מחודדות שכרכוביהן שיש לבן על רקע חמרה ותוכן תלתן אפלולי, נפערו ונצטמצמו במים המרופשים. הנער הטה את גופו הדק מעל לגשרון הקטן וראה את בבואתו מרטטת בעדינות באדוות. קרבייה האדומים של גונדולה חלפו תחתיו, עוף ימי צווח, עיניו האפורות של הנער נשקפו, נוצצות בדוק של אור מעל למים הירוקים, ומשפגש בהן, חש את עצמו לפתע עזוב וזעיר בעולם, ללא עד, כהד בלי קול. על קירות הבניינים החליף הטיח המתקלף גוונים, מאדום-חמרה לאוכך, לצהוב ולחום, כמו עלי הדולב הנורווגי של מולדתו בשלכת. "טאדז'ו!" קראה הלנה מעבר לעיקול, ומיד הגיח גם ראשה הסמוק, הבצקי של אומנתו. הוא הסתובב והמשיך לשרך דרכו בעצלתיים כמה פסיעות מאחוריה ומאחורי שלוש אחיותיו שהיו מתלחשות ביניהן, מהנהנות בהסכמה, כובשות צחקוק, לא היה לו איתן דבר. כשהגיעו לוונציה כמה שבועות קודם לכן עם אַמם הברונית, עדיין היו פולנים רבים במלונות ובעיר, וגם אנגלים וגרמנים וצרפתים. מאז הלכה העיר והתרוקנה, ולמעשה הם עצמם כבר ארזו והיו עתידים לעזוב למחרת בבוקר. זה היה אפוא טיולם האחרון. הם יצאו לקְנֵלָה גְרַנְדָה ליד גשר האקדמיה ונכנסו למוזיאון. טאדז'ו מישש את שני הספרים שנשא בכיס מעיל המלחים שלו. האחד היה הכרך השני מתוך "אבני ונציה" מאת ג'ון רסקין – כרך שפָּלַל את מיפוי סוגי הקשתות הוונציאניות מהתקופה הביזנטית, עבור בתקופה הגותית ועד למאה הי"ח – והשני היה מחברת הרישומים המרופטת שלו. הוא הצטיין במתמטיקה ובגיאומטריה, ובמחברת רשם העתקים מדויקים של עלים, כרכובים ואלמוגים, גשרים וחזיתות ארמונות. כעת

ניסה להעתיק כמה פרטים מתוך הציורים במוזיאון, בעיקר מדיוקן העיר כפי שציירו אותה טינטורטו, בליני וטיציאן, וגם קנלטו ובלוטו. שעה ארוכה במיוחד התעכב ליד ציור של קנלטו בשם Il Canal Grande e l'ingresso al Cannaregio. התמונה תיארה את לשון המים הנכנסת לרובע הקנרג'ו, וטאדז'ו עמד מולה בעפעפיים עצומים למחצה. יש אנשים בעולם האמיתי, המסחרר, חשב, זה שאליו מועדות פניו, שיודעים מהם רגשות עדינות, כאלה שציור כזה נוסך באדם הנעלה מבחינה רוחנית. לא אדם מסוגן של אחיותיו ואמו. הוא ניסה להניח לגופו לנשום פנימה את אשר התרחש על הקנבס וגילה שהוא יכול. שהוא מסוגל להאזין לשיחה בין האדוות המזדהרות בשמש ללבנים האדומות והצהובות, ובין הגלים הנמוכים שניגנו קימורי הגונדולות, הגשרים והקשתות לבין התווים האנכיים של הכלונסאות והארובות השקועים במים. הוא יבוא יום אחד, כך חשב, לטרקלינים שנוגה הנברשות עמום בהם והצחוק חרישי, והוא יראה להם, מבטו שלו הוא שיראה להם שזה לא הכל. שיש עוד משהו שלא נגלה לעין, שיש עוד מתחת, מעל, באור, בצורה, עוד משהו. לו היו מגדילים את התמונה של קנלטו אל מעבר לגבולות מסגרתה, היו ממשיכים הקימורים להסתעף בקני מידה משתנים, מן המיקרוסקופי אל האלוהי, עד אינסוף.

"טאדז'ו!" קראה הלנה, "הולכים." והם יצאו והמשיכו לאורך הקנלה גרנדה עד לריאלטו ומשם נכנסו שוב למבוך הסמטאות לכיוון סן מרקו. הם חלפו בתוך שאון הצלילים והשפות על פני מגדניות ומרצ'ריות, כוכי עתיקות ובהם פסלוני ענבר ושן ומסכות קרנבל, בין תיירים מבוהלים וסוחרים חנפים וקבצנים ומטורפים, חצו גשרונים שחלקם עשויים ערבסקות שיש ואחרים, אדומים ופשוטים, נוטים על פי התעלה בצורת מטיל זהב. רגע נדחקו בין דוכני עדיים של אלמוג ואחלמה מזויפת, או בתי ממכר לנברשות ובעלי חיים מזכוכית מורנו, ורגע אחריו, מעבר לעיקול, תעו בפיאצטה עזובה עם באר סתומה או במבוא סתום ומצחין מקרובל, חלודה ומלח. טאדז'ו ניסה לשרטט בדמיונו מפה של מבוך התעלות והסמטאות שעברו בהן ובחן אפשרויות שונות של תכניות או חוקים גיאומטריים כמו אלה שראה בציור או בחזית ארמון הדוג'ה. הוא חשב שהתעלות דומות בפיתוליהן לחלק מן העיטורים שנראו לו כרפרפות מרנג על גבי הבניינים הגותיים. הוא הרגיש שכל הנתיבים מוליכים לעבר דבר מה שתמיד מתרחק, שהתועה בסמטאות תמיד ייוותר במרחק קבוע ממנו. ואז, בסמטה צרה שרק לבני חומר אדומות היו בה ואזוב שצימח ביניהן, נתקל במלומד הגרמני מה"הוטל דה-בן", שהיה מתבונן בו מפעם לפעם מעל לניירותיו וספריו. עיניו של הגרמני

היו עצובות וחומות, וכשחלף על פניו לרגע נתלהט מבטו באש ואשמה ומיד הושפל.

כשיצאו מן הסמטה ופנו לשכור גונדולה, לפתה אותו ידו הגרומה והמזוהמת של קבצן שרביץ על הרצפה במחיצת סמרטוטיו ועכבר מחמד. לרגע התפתה טאדו'זי לרכון ולחבק אותו. הוא דימה שהוא רוכן ומחבק אותו וראשו נעשה סחרחר. לכו נהה אחר דבר מה טמיר ואכזר שיש בו כדי לקרבו, ולו במחיר הקרבתו, לחיים עצמם –

אבל לא ידע מהו. הם עלו על הגונדולה והוא הביט לאחור בשובל שהותיר חודה השחור במים. הוא ראה שוב בעיני רוחו את מבטו הקדורני של הגרמני ואז הבין ברגע אחד, שלא רצה לראות, אלא להיראות. הוא דמיין נהר של אפר ושאף להתפלל בו. הוא השתוקק באופן פתאומי ומבהיל לבזוי ולמודח, ובה בעת לעיניים חומות ונבונות, שסוד ואבל מתחת לעפעפיהן, שיביטו בו ויפענחו אותו עד אבק, תחת נוגה נברשות אדמדם, יפענחו אותו לפרודותיו, יראו בו מבנה של סדר שמהדהד את סדרי היקום, והוא – נינוח וטהור, נשימתו – החיים עצמם – ישיב במבט זוך מְרַפֵּא. הוא גירד את עורו הכחלחל, השקוף. כמה שדים זעירים מסתתרים עלי? חשב. מאחד מרציפי העץ, חתול שתום עין וקלוש פרווה הצליף לשווא בכפתו על פני המים, ושחף מירק את נוצותיו על מרפסת שאריות אבן תמכו בה. טאדו'זי מעולם לא השגיח בצמיתים שמוטטו את רוחם ואת גופם באחוות אביו בפולין. גם לא בטיפות הלאודנום שנטלה אמו מדי לילה לפני השינה, בכל לילה טיפה אחת יותר. הוא לא ידע שנפְּחֵי הזכוכית נשלחו למוֹרְנוֹ, משם מגיעה הזכוכית האדומה המרהיבה, כדי שימותו בתאונותיהם הרחק מן האצילים. גם לכולרה ההודית שהגיעה לוונציה עם הרוחות הסועות מדלתת הגנגס, לא שם לב. הרע והמכוער היה בעיניו קנבס שכנגדו יכול היה הוא – לזהור.

הם ירדו בקרבת סן מרקו, פנו מארמון הדוג'ה שאת חזיתו על קשתותיה המחולקות לשלושה עיגולים זה מעל זה בסדר קטן עד לחוד מאורך יותר בקודקודן, כבר רשם טאדו'זי כמה פעמים בעיפרון מחודד, חלפו על פני גשר האנחות, שממנו הביטו הנידונים למוות לעבר העיר ואל שמי הפלדה שלה בפעם האחרונה, עד לתחנת הוואפּוֹרְטוֹ שנשא אותם ללידו ברוח המלוכה בשמש אחר הצהריים.

כשהגיעו למלון היתה כבר שעת דמדומים, וטאדו'זי רץ אל החוף ומעל גשרון העץ היישר לים הרחב שפסגות האלפים הרחוקות עוד נראו בו. הוא עמד על רצועת החול שנחשפה בשפל, ושרטט בכוהנו את צורת העיגולים,

אלה בתוך אלה, עם החוד המוארך שראה בארמון הדוג'ה על החול הלח. המים מחו אותם מיד. הוא נכנס ברגליו למי האפסיים וטבל בשארית השמש שהשתקפה בהם. בזהרורי האור האחרונים ראה פרכוס בוזמני ואינסופי של הכל בכל, והבין שרק אם ייפצע, אם יקרא תיגר על הקרום המפריד בינו לבין התוהו, יוכל לראות וגם להיראות, ואז להבין ממש את המקום שבו לא הנידונים למוות הם הנאנחים אלא אלוהים עצמו. המולה וקריאות לעזרה מן החוף העירו אותו משרעפיו, והוא הסתובב לאחור. המלומד הגרמני היה מוטל מת על צדו, והנופשים התגודדו סביבו על החול. שיערו האפור, הבחין טאדז'ו, צבוע שחור, וכובעו המעוטר בסרט צבעוני עף ברוח הקלה. כשבעים שנים מאוחר יותר יעמוד פולני אחר, פליט יהודי מוורשה ושמך פּנואה מנדלברוט באוניברסיטת ייל שבקונטיקט, מול תרשים של שינויים במחיר הכותנה, וימצא התאמה מושלמת בין שינויים יומיים לשינויים חודשיים. מאוחר יותר הוא גם ישרטט שרטוט זהה לזה ששרטט טאדז'ו בחול: שלושה עיגולים זה מעל זה, שממשיכים בקני מידה הולכים וקטנים עד אינסוף. וזה יהיה סט מנדלברוט, הפרקטל הראשון שממנו תיוולד תורת הכאוס.

דרור משעני אוולין הווארד חפה מפשע תיקון לאגתה כריסטי

זה היה רגע השיא בנאומו של פוארו.

האורחים בחדר ההסבה באחוזת סטיילס תלו בו עיניים נדהמות, כעיוורים. גם אוולין הווארד ישבה ביניהם והקשיבה לסיפור שסיפר האיש המוזר. בעניין, בלי הערצה. מדי פעם הביטה באורחים שישבו לידה וניסתה לנחש מהבעות פניהם מה הם חושבים על דבריו. מהרגע הראשון היא לא אהבה את פוארו.

כמו קוסם לפני חבורת ילדים שלף אז הבלש הבלגי מכיס המקטורן שלו שלוש פיסת נייר. "מכתב בכתב ידו של הרוצח, חברים!" הכריז. אוולין נדרכה. דממה נפלה בחדר האורחים כאשר פוארו קירב באצבעותיו העבות את פיסות הנייר זו לזו והחל לקרוא: "אוולין היקרה, היית בוודאי מופתעת לגלות שכלום לא קרה. זה בסדר – זה יקרה היום במקום אתמול בלילה. את מבינה. זמנים טובים יבואו כאשר הזקנה תהיה מתה ומחוץ לזכרנו..." פוארו המשיך לקרוא, אבל אוולין כבר לא שמעה אותו. היא הבינה מיד את משמעות המכתב הזה, שאותו לא ראתה מעולם. מיד כשאמר פוארו "אוולין היקרה" הבינה. באמצעות המכתב המזויף ביקש הנוכל הבלגי לטעון שהיא קשרה קשר עם אלפרד אינגלתורפ כדי לרצוח את אשתו, גברתה, אמילי אינגלתורפ. המכתב המזויף היה ההוכחה-לכאורה שאוולין היתה שותפה לרצח אמילי, האישה שהיא אהבה יותר מכל אדם אחר. אלפרד אינגלתורפ זינק לעבר פוארו אך מעד והשתטח על רצפת החדר. מישוהו ניסה לגונן על פוארו, ואחרים ניסו לתפוס את אינגלתורפ בזרועותיו. אוולין יכלה לנצל את המהומה ולברוח. היו לה כמה שניות, אפילו יותר.

האם ברחו? האם החליטה להישאר?

ובעיקר, האם זעקה באוזני פוארו כי היא חפה מפשע?

אין לדעת.

לסיפורה של אוולין הווארד לא היה המשך.

עד היום.

*

שמה של אוולין הווארד לא אומר הרבה לחובכי הספרות, אפילו לא לחובכי הספרות הבלשית.

דמותה הופיעה ברומן אחד, שראה אור ב־1920 ("הרצח המסתורי בסטיילס"), ומן הרומן הזה זכורה דמות אחרת. זה היה הרומן הראשון שבו הופיע הרקול פוארו, שנהפך בעשורים הבאים לאחת הדמויות המוכרות בתולדות הספרות. בעמודים האחרונים של הרומן האשים פוארו את אוולין בקשירת קשר לרצח מעסיקתה, אמילי אינגלתורפ. לה לא ניתנה ברומן זכות תגובה. היא לא הכחישה ולא הודתה.

אמנם, העניין הציבורי שעורר הרצח בסטיילס, שֶׁכָּךְ. ולמרות זאת, לנוכח הפרסום העולמי של פוארו, חשוב לי להציג כאן את העובדות המדויקות בקשר לחקירתו הראשונה. תקוותי היא כי האמת שתחשף כאן על מה שאירע באמת בסטיילס תביא לא רק לתיקון אחד ממעשי העוול החמורים בתולדות הספרות, עוול שחוקרי הספרות עברו עליו בשתיקה, אלא גם תעקור מהשורש את ההנחות הרווחות בציבור לגבי פוארו.

לא אדחה עוד את הצגת מסקנותי: החקירה שאת תוצאותיה אפרוש בפניכם הביאה אותי למסקנה שהרקול פוארו הפליל ביודעין את אוולין הווארד בקשירת קשר לרצח, על לא עוול בכפה. את הדרך שבה הגעתי למסקנה נועזת זאת אפרט כאן באמצעות בחינה מדוקדקת של האירועים שהתרחשו באחווה.

רק אתם, קוראות וקוראים, תשפטו אם טעיתי במסקנותי.

*

תחילה עלי להסביר בקיצור את הנסיבות שהביאו אותי לחקירת הרצח המסתורי בסטיילס.

לפני שנים אחדות הצגתי בכתב העת "הו!" את מסקנות חקירתי בסיפור "איש ההמון", הנחשב לסיפור הבלשי הראשון בהיסטוריה. סיפורו של אדגר אלן פו, אשר פורסם ב־1840, מציג עלילת חקירה או מעקב: המספר, אבטיפוס של דמות הבלש, עוקב ברחובות לונדון אחרי זקן שלטענתו הוא פושע מסוכן ולכן מבקש כל העת להיבלע בהמון ולהסתתר בקרבו. אני הוכחתי במחקרי כי הקשיש שאחריו עקב הבלש אינו פושע מסוכן, בוודאי לא יותר מן הבלש עצמו, וכי הוא מבקש להיבלע בהמון מפני שהוא חרד מן הבלש העוקב אחריו באובססיביות ובלי סיבה. בדרך אגב ביקשתי גם להצביע על מה שמייחד את הסיפור הבלשי מצורות ספרותיות אחרות של כתיבה על פשיעה.

אחרים כבר הראו לפני¹ כי בלבו של הסיפור הבלשי נמצא פער ידיעה בנוגע לעבר (מי ביצע את הרצח?). תהליך הקריאה בסיפור תואר כמירון בין הקורא לבין הבלש להשלמת אותו פער ידיעה. בסיפור בלשי ראוי לשמו המירון מסתיים בכישלון של הקורא להשלים בעצמו את פער הידיעה ובהמתנה דרוכה להצגת הפתרון על ידי הבלש.

אלא שבאותו מחקר ב"הו!" טענתי אני כי כל סיפור בלשי יכול להיקרא פעמיים: פעם תוך קבלת הפתרון שמציע הבלש ופעם תוך דחייתו. הקריאה הראשונה בסיפור הבלשי היא תמיד התנסות בהכפפה לסמכותו של הבלש: המתנה לרגע שבו יכריז בעבורנו מי חף מפשע ומי אשם. אבל הקריאה השנייה מאפשרת להתנסות גם בהתבוננות ביקורתית בתהליך ההכפפה הזה והתנגדות לו באמצעות דחיית הפתרון של הבלש והצגת פתרון חלופי. תכונה זו, כך טענתי אז, אף שאיש לא איווה לשמוע את דברי, אינה ייחודית לסיפורי פו אלא מאפיינת את הסיפור הבלשי בכלל, אשר מעצם היותו דגם ספרותי קונבנציונלי, שומר על הפוטנציאל הזה בלי קשר להתכונותם של מחברים. כמו כן טענתי כי תכונה זו של כל סיפור בלשי היא שמסבירה את עיתוי צמיחתו ואת שגשוגו של הז'אנר במודרניות. הצורה הבלשית, צורה חדשה של כתיבה וקריאה שנולדה במודרניות, אוצרת בתוכה ידע על תהליכים מודרניים של כינון האני באמצעות הכפפה לסמכות ראייה יודעת-כל, וככזו היא מעין "קופסה שחורה" של המודרנה.

רבים סברו אז כי מסקנותי גורפות יתר על המידה – ואף התקיפו אותי בגיגין והביאו לסילוקי מכנסים. התקפות נבזיות אלה הובילו אותי לבחינה מחדש של תעלומות אחרות, כדי להוכיח את צדקתי, ובין היתר לחקירת מותה של אמילי אינגלתורפ באחוזת סטיילס.

*

הרצח המסתורי בסטיילס אינו רק החקירה הראשונה של פוארו. הוא אירע במה שמכונה "תור הזהב" של הספרות הבלשית, כלומר בתקופת הפריחה שלה באירופה ובארצות הברית בין שתי מלחמות העולם, והוא משמש דוגמה לרציחות אחרות שנכתבו באותם ימים. ההתפתחות החשובה במעשי הרצח הספרותיים בשנים הללו, התפתחות שעליה כבר הצביע האתנולוג

¹ למשל חוקר הספרות התל אביבי, פרופ' מאיר שטרנברג.

הצרפתי הנודע ו"ה אודן במחקרו "הכומרִיה האשמה", היתה הגירתם מן העיר הגדולה אל בית האחוזת הכפרי. ומאחר שהגירה זאת נמצאת בתשתית החקירה שערכתי בפרשה, עלי להוסיף עליה כמה דברי הקדמה.

סיפורי פשיעה נכתבו זמן רב לפני צמיחת הסיפור הבלשי באמצע המאה התשע־עשרה. למעשה, הספרות האירופית במאה השמונה־עשרה היתה רוויה סיפורים על פושעים ופשעים. אלא שהם לא נכתבו במתכונת של סיפור בלשי. אחד הדגמים הפופולריים שבתוכם נכתבו סיפורי פשיעה לפני הופעת הדגם הבלשי הוא סיפורי ניוגייט קלנדר (Newgate Calendar), מאספים של סיפורי פשיעה שפורסמו באנגליה החל במאה השמונה־עשרה. אני מביא כאן תקציר של סיפור כזה, שימש ראייה חשובה בחקירת ההפללה האכזרית בסטיילס:

איכר ושמו דובינס חזר לחווה שבה התגורר עם אשתו אליזבת ומצא אותה מתבוססת בדמה על רצפת הבית. מכיוון שעדיין היתה בחיים, יצא להזעיק עזרה ופגש שניים משכניו ועמם אדם נוסף, זר. כמה דקות קודם לכן ראו השכנים את הזר משוטט באזור וברשותו חבילה גדולה של בגדים, ועצרו אותו מפני שלא הכירוהו. לאחר שסיפר דובינס לשכנים על תקיפת אשתו, ולאחר שניסו לשווא להחיותה, ערכו השכנים ודובינס חיפוש בחבילת הבגדים שברשות הזר ומצאו כמה מבגדיה של אליזבת. לא היה עוד ספק שהזר, תומס שארפ שמו, רצח את אליזבת, והם הביאו אותו לבית המשפט. שארפ הכחיש תחילה, אבל לבסוף הודה בכיצוע הפשע וזעק, "אני רוצח, אבל האל מלא רחמים".

סיפור זה שונה מהסיפור הבלשי לא רק במבנהו אלא גם במה שאני מכנה "מצב הראייה" של החברה שבה הוא מתרחש. בניגוד לאי־דיעה או לאי־ראייה המאפיינים את מצב הדמויות ואת מצב הקורא בסיפור הבלשי, בסיפורי ניוגייט נמצאת החברה במצב של ראייה. שני מנגנוני הראייה העיקריים שלה הם מנגנון הראייה הקהילתית ומנגנון המצפון הנוצרי. בסיפורים הללו קורה פעמים רבות שהקהילה מכירה את הנטיות האלימות של החברים בה ולכן יודעת לזהות ולתפוס את הפושעים מיד לאחר שביצעו פשע. בפעמים אחרות, כמו בסיפור זה, רואה אדם מהקהילה הסגורה את הפשע בעת ביצועו או את הפושע כאשר הוא נמלט. אחר כך נכנס לפעולה מנגנון הראייה השני – והפשע מכה על חטא ומודה כדי לזכות במחילת האל. אין בסיפורים האלה בלש, מפני שהחברה לא זקוקה לו.

*

הסיבה לכך, בעצם, ברורה. חוקרים הוכיחו כי עד למאה התשע-עשרה לא היתה קיימת כל שיטה אמינה של שיטור או של זיהוי פושעים על בסיס קבוע. יתר על כן, נראה כי לא היתה כל אמונה שמנגנונים של שיטור או זיהוי צריכים להתקיים.² אלא שתהליך האורבניזציה המואץ במאה השמונה-עשרה והתשע-עשרה וצמיחתן של ערי הענק המודרניות הביאו עמם צורך בשינוי מנגנוני הפיקוח החברתי והולידו את המשטרה המודרנית, את הצילום ואת מדע הזיהוי הפלילי. אבל עוד לפני שהם הולידו את יחידות הבלשים, הולידו תהליכים אלה את הסיפור הבלשי ואת דמות הבלש. הסיפור הבלשי נולד בתוך החוויה של העיר כבעיה חברתית ומתוך התשוקה המודרנית להצמיח צורות חדשות של פיקוח ושליטה על חברת ההמונים.

לאור העובדות המוכרות הללו, צריכה ההגירה של הבלש מהעיר אל הכפר ואל האחווה הכפרית לעורר תמיהה. הרי אחוזת סטיילס, שאל תוך מסדרונותיה אוביל אתכם בעוד רגע, היא בדיוק המקום הקהילתי המתואר בספורי ניוגייט: בית אחווה כפרי, שכל דייריו קשורים זה לזה בקשרי משפחה או חברות ושבו כולם אמורים לדעת מיהו הרוצח או לראות אותו בזמן ביצוע הרצח או אחריו.

מדוע, אם כך, הם לא יודעים? מדוע הם זקוקים לבלש בלגי מוזר שיאמר להם מי הרוצח? כיצד איבדו את כישורי הידיעה שלהם ונעשו תלויים בכישורי הידיעה של הבלש?

בחינה מדוקדקת של מה שאירע בסטיילס מוכיחה שאולי הם לא איבדו אותם. אלא שהרקול פוארו מוכן לעשות הכול כדי לגרום להם לחשוב שהם לא יכולים לראות בלעדיו.

*

אחוזת סטיילס נמצאת במרחק שני מיילים מהכפר סטיילס סנט מרי, במחוז אסקס.

סביבה משתרעים שדות אינסופיים, "ירוקים ושלווים תחת שמש אחר

² אני מתבסס כאן, בין היתר, על החוקר הבריטי איאן בל.

הצהריים.³ אודן כתב על המרחבים הללו שנראה כי הם שרויים במצב של חסד, מרחבים שלכאורה אין בהם צורך בחוק. וקפטן הייסטינגס, ידידו של פוארו, שהגיע להתארח באחוזה ביום קיץ חמים של חודש יולי, אמר עליה כך: "הרגשתי שנכנסתי לפתע לעולם אחר."

אבל מצב החסד שבו היתה שרויה הקהילה הקטנה בסטיילס לא היה אלא מראית עין, כידוע. בלילה שבין 17 ל-18 ביולי, ימים אחדים לאחר שהגיע קפטן הייסטינגס לסטיילס, התעוררו דיירי הבית למשמע רעשים מחדרה של אמילי אינגלתורפ, בעלת האחוזה. הם מצאו את הישישה על מיטתה, מפרפרת בין חיים למוות. דקות אחדות לאחר מכן נקבע מותה.

הייסטינגס חשד מיד שלא היה זה מוות טבעי אלא תוצאה של הרעלה בסטריכנין. למחרת בבוקר הוא מיהר לכפר סטיילס סנט מרי, שם פגש ימים אחדים קודם לכן את הרקול פוארו, בלש במשטרת בלגיה שיצא לגמלאות ונפש שם במקרה.⁴

פוארו החל לחקור את נסיבות המוות. "צריך תמיד לחשוד בכלום עד שאפשר להוכיח בצורה לוגית שהם חפים מפשע," אמר לקפטן הייסטינגס, ונאמן לתפיסת עולמו הקודרת הוא אכן עורר חשד בג'ון קוונדיש, בנה החורג של אמילי, שעשוי היה להרוויח ממותה; בלורנס קוונדיש, אחיו, שנצר בלבו איבה לאמו החורגת; באלפרד אינגלתורפ, בעלה הצעיר, שאולי נישא לה רק כדי לזכות בכספה; בסינתיה מרדוק, קרובת משפחה שמתוקף עבודתה יש לה גישה לחומרים רעילים; בכל אחד מן המשרתים; וגם בד"ר בורישטיין, ידיד המשפחה וטוקסיקולוג נודע.

לבסוף, אחרי חודשיים של חקירה, כינס פוארו את דיירי האחוזה, כדי להודיע להם מי מהם הוא הרוצח. במעמד ההכרזה, שתוארתי בתחילת דברי, המתינו כולם לרגע שבו יפזר הבלש הזר, שאיש מדיירי המקום לא הכיר קודם לכן, את החשכה.

פוארו, כידוע, האשים ברצח את אלפרד אינגלתורפ, בעלה הצעיר של אמילי.

³ לצערי, מקור המידע היחיד שנמצא ברשותנו על מה שאירע בסטיילס הוא דיווחו המשוחר של קפטן הייסטינגס בספר "הרצח המסתורי בסטיילס" אבל גם עובדה זאת לא תשבש את חקירתי, כפי שתראו. כל הציטוטים להלן מהדיווח מובאים בתרגומי.

⁴ אינני יכול להרחיב כאן בנושא, אבל מחקרי לימדו אותי שהבלש נמצא תמיד בזירת הרצח לפני שהרצח מתרחש. ובנושא זה עוד אכתוב דברים רבים וחריפים.

ואז האשים גם את אוולין הווארד בקשירת הקשר לכיצועו.
וזאת היתה טעותו! אילולא האשים, אותה אולי לא היו מתעוררים
חשדותי.
אלא שאוולין כבשה את לבי מאז התוודעתי לרומן לראשונה וסירבתי
להאמין באשמתה.
חזרתי אפוא לתחילת הפרשה כדי לבחון מקרוב את העובדות שאולי
חמקו ממני.
הממצאים שהעליתי ושאיציג בפניכם עתה, הרהימו גם אותי.

*

למעשה, כך נוכחתי בבחינה מחודשת של הפרטים, העובדה שאלפרד
אינגלתורפ הוא הרוצח של אמילי היתה ידועה לכולם – אפילו לפני
הרצח!

כשהגיע הייסטינגס לאחוזת סטיילס ופגש לראשונה את אלפרד, הוא
העיד כי הלה מעורר בו אי־נוחות ("ממבט ראשון הוא עורר בי סלידה
עמוקה, ואני מרשה לעצמי לומר שאינני טועה בדרך כלל בשיפוטי").
גם אם דבריו של הייסטינגס אינם אלא ניסיון־בדיעבד להוכיח כי חשד
באלפרד מלכתחילה, הוא לא יכול היה להתעלם מן האיבה של כל דיירי
סטיילס כלפי הגבר הצעיר והזר שנשא לאישה את אמילי הקשישה.

מיד עם הגיעו לאחווה שמע הייסטינגס הערות חשדניות כלפי אלפרד
מפי ג'ון ומרי קוונדיש. וביום שלמחרת, עדיין לפני הרצח, דיווח הייסטינגס
כי היה עד להתפטרות המשרתת הנאמנה של בעלת האחווה, אוולין
הווארד, לאחר שהזהירה את אמילי מפני בעלה. להלן ציטוט מדבריה של
אוולין להייסטינגס כפי שמצאתי בדיווחו: "אמרתי לה בלי היסוס: האישי
צעיר ממך ואל תשלי את עצמך בקשר לסיבה שבגללה התחתן איתך. אני
מזהירה אותך, אם את רוצה לשמוע או לא, שהאישי ירצח אותך בשנתך."
השיחה בין אוולין לאמילי אינגלתורפ, שבה מזהירה המשרתת את
גברתה כי בעלה ירצח אותה בשנתה – וזאת ימים אחדים לפני שהוא
רוצח אותה – התחילה להבהיר לי כי מנגנוני הראייה הקהילתיים שהכרתי
מסיפורי ניוגיט, שבהם לא היה צורך בבלש, לא נעלמו מסטיילס! אוולין,
וכמוהו שאר דיירי האחווה, חשו בכוונותיו הזדוניות של אלפרד, נרתעו
ממנו ופקחו עליו עין.

לאחר ליל הרצח, שבו נעדר אלפרד מהאחווה, נהפכה החשדנות כלפיו

להאשמה ממש. כל דיירי סטיילס משוכנעים שהוא הרוצח, ומי שביטאה עמדה זו בצורה החדה ביותר היתה אוולין הווארד, ששבה לאחווה כדי להתאבל עם בני המשפחה על אמילי. כאשר פגשה אוולין את פוארו, שמוצג בפניה כמי שיעזור לקהילה למצוא את הרוצח, אוולין אומרת לו כך:

"למה אתה מתכוון 'לעזור לנו'?"

'לעזור לחקור.'

'אין מה לחקור. כבר לקחו אותנו לכלא?'

'את מי?'

'מה זאת אומרת את מי? את אלפרד אינגלתורפ, כמובן.'"

מודל הפיקוח הקהילתי הקדם-מודרני – זה שאין בו צורך בפוארו – מתפקד אם כך ביעילות בסטיילס, ועל כך תעיד גם התפתחות דרמטית שאירעה יומיים לאחר הרצח. זבן בבית המרקחת בכפר הסמוך מגיע לאחווה לאחר שקרא בעיתון מקומי על ההרעלה של אמילי אינגלתורפ ומדווח כי אלפרד קנה בבית המרקחת סטריכנין, בטענה שהוא מבקש להמית כלב שוטה. הזבן לא פגש את אינגלתורפ לפני כן אך ראה אותו בכפר וזיהה אותו – ואלפרד אפילו שרבט על הקבלה את שמו. בעקבות הגילוי הוציאה המשטרה המקומית צו מעצר נגד אינגלתורפ.

ומה קרה אז, סבורים אתם, בסיפור שאילו היה נגמר כאן לא היה בו כל צורך בבלש?

הרקול פוארו, שלא היה יכול להשלים עם אי-נחיצותו, פנה לנציגי המשטרה וביקש מהם לשחרר את אינגלתורפ מכיוון שיש לו הוכחות לכך שביום ובשעה שבהם נכנס אדם בדמותו לבית המרקחת, היה אלפרד במקום אחר ובחברת אדם אחר. פוארו הבטיח כי ברשותו עדויות המוכיחות את התיאוריה המופרכת שלו שלפיה מישהו שהתחפש לאלפרד קנה את הסטריכנין. העדויות האלה לא יוצגו לעולם – לא למשטרה, לא ליתר הדמויות, לא לקוראים. האדם היחיד שמאשר אותן הוא, כמובן, אינגלתורפ עצמו – ומדוע לא יאשר את העדות התימהונית שבעקבותיה הוא משוחרר?!

כעת, לאחר ששיבש במכוון את פעולת מודל הפיקוח הקהילתי נטול הבלש, שפעל באופן מושלם, התפנה פוארו להמשיך בחקירתו, שעיקרה החשדה של כל דיירי האחווה, כלומר לא הטלת אור, לא הבהרה, אלא

להפך – טשטוש מצב הראייה ששרר בסטיילס לפני הגעתו. פוארו מחשיד, בזה אחר זה, את כל דיירי האחוזה, באמצעות פרשנות של סימנים שנדמה לי שכולכם תמצאו אותה מגוחכת.

תחילה מחשיד פוארו את לורנס קוונדיש, בנה החורג של אמילי, מפני שהעז להעלות את ההשערה שאמו החורגת מתה מוות טבעי ("אותה הערה שלו", אמר פוארו להייסטינגס, "על האפשרות שאמו מתה בדרך מקרה בלבד כתוצאה משתיית מנה מופרות מהתרופה שלה – האם לא נראתה מוזרה בעיניך?"). מלורנס המשיך לד"ר בוירשטיין, שבו חשד מפני שבלייל הרצח היה כבר ער ולבוש כאשר באו להזעיקו ("מדוע הוא היה ער ולבוש בשעה מוקדמת כל כך?" שאל פוארו, "אני נדהם מכך שאיש לא העיר דבר על עובדה זו"), ומד"ר בוירשטיין עבר לסינתיה מרדוק, החשודה בעיניו מן הסיבה ההפוכה – מכיוון שהיתה היחידה שלא התעוררה בליל הרצח ("היא בהחלט מיוחדת מאוד, השינה שלה", אמר פוארו).

אז, אחרי ששיבש את מצב הראייה בסטיילס והביא לקריסת מודל הפיקוח נטול הבלש – לאחר שגרם לכולם לחשוד בכולם, אחרי שבתחילת הרומן, כזכור, הם לא חשדו איש ברעהו כי ידעו מיהו הרוצח – רק אז כינס פוארו את הדיירים והודיע להם את מה שידעו מלכתחילה: שאלפרד אינגלתורפ הוא הרוצח!

מי שסבור שהבלש בסיפור הבלשי עוסק בפענוח תעלומות רצח, עשוי לטעון כי בחקירה של פוארו אין דופי. הוא אכן מצא את הרוצח. אלא שאני מבקש להצביע על כך שכל דיירי אחוזת סטיילס מצאו את הרוצח הרבה לפניו, ושמה שעשה פוארו בחקירתו הוא בעצם דבר אחר לגמרי: הוא החליף מודל פיקוח אחד במשנהו, הוא שיבש את מנגנוני הפיקוח הקהילתיים הקדם-מודרניים כדי להמירם במנגנון הפיקוח המודרני, שבו מוכפפות ראייתה וידיעתה של הקהילה כולה לידיעתו של בלש אחד. ואני מבקש גם להצביע על המחיר ששילמו אזרחי סטיילס: המחיר הוא ההחשדה של כל אחד ואחד מהם.

*

אבל פוארו חייב היה לסלק מדרכו עוד אדם אחד. הוא היה חייב לסלק מסטיילס את אוולין הווארד.

אוולין היא התומכת המובהקת ביותר של מודל הפיקוח הקודם, נטול הבלש. כזכור, היא עצמה הזהירה את אמילי כי תירצח בשנתה. והיא

הודיעה לפוארו כי אין בחקירתו שום צורך, כי הרוצח ידוע לכולם. יתר על כן, אוולין מאיימת על עולמו של הבלש מכיוון שהיא אוהבת באמת את אמילי אינגלתורפ – כך מעידות עליה כל הדמויות ברומן – וגם כי איש מבין דיירי האחווה לא חושד בה, כי היא מעל לכל חשד. לכן פוארו חייב להפליל אותה על לא עוול בכפה ולטעון כי היתה שותפתו של אלפרד לביצוע הרצח.

האם יש לפוארו הוכחות? לכאורה, יש לו הוכחה אחת: המכתב שמצא ביום ההכרזה, כלומר חודשיים לאחר הרצח, בתוך אגרטל בחדרה של הנרצחת, ובו כתב אינגלתורפ בכתב ידו לאוולין הווארד כי תוכניתם קרובה להשלמה.

האם מישהו ראה את פוארו מוצא את המכתב בחדרה של הנרצחת? מובן שלא. פוארו אמר שמצא אותו בשעה שהיה בחדר לבדו. אבל האם ייתכן כי במשך חודשיים הצליח המכתב הזה לחמוק מעיניו של פוארו ומעיניהם של בני הבית ומהחיפוישים שערכה המשטרה בדירה? נדמה לי שסביר שלא. ולעומת זאת, האם יכול היה פוארו לזייף אותו? בהחלט כן, בעיקר אם ניזכר כי במהלך החקירה ביקש פוארו מאינגלתורפ דוגמה של כתב ידו, לכאורה כדי להשוות את חתימתו לחתימה בבית המרקחת. והאם יש בטקסט אישור אחר לאשמתה של אוולין או לקשר בינה לבין אינגלתורפ? אפילו לא אחד, פרט לטענתו של פוארו. הרומן אינו נותן לאוולין זכות לומר דבר – לא להודות ולא להכחיש – הוא פשוט נגמר כך בהכרזה של פוארו.

עד כמה חיוני לבלש שאוולין הווארד – אוולין שיודעת מי הרוצח, אוולין שהיא מעל לכל חשד – תורחק מעולמו כדי שהוא יוכל להמשיך ולקדם את מודל הפיקוח המודרני ברומנים הבאים, להשליט את סמכותו? שפטו בעצמכם, על פי תמליל השיחה שהתקיימה בין הייסטינגס לבין אוולין בתחילת הרומן, עוד לפני הרצח. בשיחה זאת מספר הייסטינגס לאוולין כי התחביב שלו הוא קריאת ספרי בלשים.

”גם אני אוהבת סיפורי בלשים,” אמרה אוולין, ”אבל נכתבות שם הרבה שטויות. הפושע מתגלה רק בפרק האחרון, אף אחד לא יודע כלום. במציאות הרי כולם יודעים.”

”היו מקרים רבים של פשעים לא מופענחים,” טענת.

”אני לא מתכוונת למשטרה,” אמרה אוולין, ”אלא לאנשים שמעורבים בזה. המשפחה. אי-אפשר לרמות אותם. הם ידעו מיד.”

*

גבירותי ורבותי, אני מבקש, אם כך, להחזיר אתכם לסצנה שבה פתחתי את מאמרי, לרגע שבו פוארו עומד להכריז על הרוצח.

זהו הרגע שבו הקורא עוצר את נשימתו ומחכה. הרגע שבו הוא יכפיף את ידיעתו לסמכותו של הבלש.

לפניכם עומד פוארו ואומר שיש לו הוכחה לכך שאוולין הווארד היתה שותפה לפשע, וזאת אף שמהעמוד הראשון של הרומן קראתם שאוולין הזוהירה את אמילי אינגלתורפ מפני הרצח, שהיא הצביעה על הרוצח שאכן התגלה כרוצח האמיתי, שהיא אהבה את אמילי אהבת נפש ושכל שאר הדיירים בסטיילס העידו עליה כי היא מעל לכל חשד.

זהו הרגע שבו עליכם לבחור.

אתם יכולים להאמין לפוארו. להאמין בו.

ואתם יכולים לסרב להאמין ולשחרר את אוולין הווארד.

הבחירה בידיכם.

משה סקאל הבעל מהגיהינום והבתולה המטורפת עדכון לפרשת וַרְלָן וְרַמְבוּ

"כותבת השורות האלה לא היה לה נוח לעסוק במה שהבריות מכנים 'בעיית ורלן-רמבו'. לדעתנו צריך הקשר המסובך הזה להיות בגדר של איסור, ולא ראוי לשום איש שירצה לחדור לתעלומה זו, ששני הסופרים ביקשו להציפנה."

מלכה לוקר, ארתור רמבו (מסה ביידיש)

אלה העובדות הידועות לנו: סיפור אהבתם של וַרְלָן וְרַמְבוּ החל בשנת 1871. ארתור רמבו, נער בן שש־עשרה מן העיר הקטנה שארלוויל שבצפון צרפת, שלח כמה שירים פרי עטו למשורר פול ורלן, המבוגר ממנו בעשר שנים. ורלן נדהם מעוצמתם של שירי הנער האלמוני והזמין את רמבו לפרוץ: "בואי, נפש גדולה, יקרה, מחכים לך, אוהבים אותך!" ורמבו בא. עד מהרה התאהבו שני המשוררים. ורלן עזב את אשתו ובנו התינוק וחי עם רמבו חיי נדודים. השניים שוטטו ברחבי הגדה השמאלית, שם עברו מבית קפה לבית קפה ומבית מרוז לבית מרוז, ולאחר מכן עזבו את פריז ונדדו בין לונדון לבריסל. במרוצת תקופה זו כתבו כמה מיצירותיהם הגדולות ביותר, שהיו לקלאסיקה של השירה הצרפתית.

חיהם המשותפים לא התנהלו על מי מנוחות. בעת ששהו בבריסל התגלעה ביניהם מריבת אוהבים, ובמהלכה ירה ורלן השיכור באקדחו לעבר רמבו ופצע אותו בידו. הוא נשפט על מעשהו וישב בכלא כמשך שנתיים. ב־1875 עזב ארתור רמבו בן העשרים את צרפת ואת אירופה. הוא עקר תחילה לעדן שבתים ומאוחר יותר להראר שבאטיופיה, שם סחר בנשק ולפי המיתוס עסק גם בציד צבועים. הוא זנח כליל את הכתיבה, וככל הידוע לא כתב ולו שיר אחד מיום שהניח מאחוריו את אדמת אירופה. בשנת 1891 חלה רמבו בסרטן ונאלץ לשוב לצרפת. במרסיי נכרתה רגלו וכעבור זמן קצר הוא מת מהרעלת דם. הוא היה בן שלושים ושבע במוותו. בראשית 2013 שבה מערכת היחסים של ורלן ורמבו לכותרות בצרפת, לאחר שבכתב העת הפריזאי המוקדש לחקר יצירתו של רמבו, *Études Rimbaldiennes*, התפרסם מכתב בלתי ידוע של ורלן, שהתגלה בחנותו של סוחר עתיקות בג'בוטי. המכתב עורר סקרנות רבה וגרר דיון רב

משתתפים, שהתנהל בעיקרו מעל דפי היומון הפריזאי "ליבראסיון",⁵ בדבר הזכות המוסרית לפרסם פרטים שהמשורר לא רצה שייוודעו בחייו או לאחר מותו. כך או כך, בשל נסיבות שיובהרו להלן, חרגה הפרשייה מכותלי העולם הספרותי ומחוגיהם של שוחרי השירה, ואף נודעה לה השלכה פוליטית מסוימת.

הנה מכתבו של ורלן, שנשלח ללא ציון כתובת השולח. תאריך המשלוח הוא 9.4.1883, כלומר כשמונה שנים אחרי פגישתם האחרונה של בני הזוג.

"בעל מהגיהינום שלי,"⁵

עלי להבהיר לך מדוע החלטתי לדרוש משפט חוזר. אבל קודם כל אני רוצה לכתוב לך דברים שאף פעם לא ממש אמרתי, אולי נדמה לך שדיברנו עליהם, ואולי הם נאמרו רק בשתיקה. כך או כך, חשוב שהדברים האלה ייכתבו.

כבר מיומו הראשון עבר עלי הקשר שלנו בסערה גדולה. זמן קצר אחרי שהכרנו כבר קיללתי את היום שבו קיבלתי את שיריך. בימים אחרים, מלאי חסד, שכבת בחיקי, שערך הרך על חזי, אצבעותיך נוברות בזקני. גופך החלק היה חם וחימם את גופי. כשנצמדתי אלי הרגשתי מלא און כפי שלא הרגשתי אף פעם קודם לכן. שפתיך נישקו את פטמותי בזו אחר זו, והייתי מושך אותך אל פי, והתנשקנו דקות ארוכות. אבל היו לך גם רגעים מלאי ארס, למשל המכתב שבו כתבת לי (כבר שכחתי באיזה עניין, וזה גם לא ממש משנה): 'אתה עושה פשע ואתה תתחרט על זה במשך שנים, כשתאבד כל סוג של חירות וכשתיקלע לצרות איומות אפילו יותר מכל מה שחווית עד היום. ובכלל, היזכר במה שהיית לפני שהכרת אותי.'

דבר לא עזר לי. הייתי כרוך אחריך לגמרי, מכור לך לגמרי, נטול כל יכולת להתבונן בדברים בקור רוח. 'חשוב לי להודיע לך' – כך כתבת לי (ברוב טיפשותי שמרתי לעצמי העתק מהמכתב ההוא. היום נראה לי הניסוח הזה חלש כל כך, מופרך כל כך) – 'שאם תוך שלושה ימים מעכשיו אני לא מוצא את עצמי בחזרה עם אשתי ובתנאים מושלמים, אני מתכוון לתקוע לעצמי כדור בראש. אתה רוצה שאנשק אותך בזמן שאני מתפגר? האומלל שלך, פ' ורלן.'

ואז בא הלילה הארוך ההוא בכריסל: הבגידה שנופפת בה בפני כאילו

⁵ "בעל מהגיהינום" או "הבעל הגיהינומי" (l'époux infernal) היה כינויו של ורלן בפי רמבו. ורלן, לעומת זאת, התכנה "הבתולה המטורפת" (La vierge folle).

היא איזה עיטור ניצחון, הלעג הצונן שלך, האקדה, סף הטירוף שארב לי. אבל לירות כך? מובן שלזה לא הייתי מסוגל. מסרתי את האקדה לידך, ואתה עשית את מה שמצאת לנכון.

כשהגיעה אמי לבריסל ושמעה ממני מה עשיתי (כמה מוג לב הייתי! הרי אפילו לא חלמתי על אפשרות שלא אקח על עצמי את האחריות למעשה הנורא הזה, שמי כמוך יודע שלא אני עשיתי), היא התחננה שאחזור לאשתי, ובזעיר-בורגנות האנוכית שלה היא גם עמדה על כך שאשלם את חובי לחברה. חובי לחברה?! והרי מה עליון יותר, מה מוסרי יותר, מחוקה של התשוקה? אבל אמא היתה נסערת מכדי להקשיב לי. היא חזרה ואמרה שאני פיתיתי אותך, שהשטן השתלט עלי, ועוד כהנה וכהנה השתלחויות משוללות כל בסיס. וכי מה יכולתי להגיד לה – שאתה הוא זה שבעצם פיתה אותי? שאתה ירית בעצמך והפללת אותי? הרי אתה היחיד שיוודע.

שתי הנשים בחיי: אמי ואשתי. האחת, צדקנית ידועה, היתה מלאת זעם על כך שאיני די מוסרי. ואילו השנייה, הנבגדת, שאלה אותי שוב ושוב: 'אז מה, טוב לך יותר עם הילד הזה? הוא מנשק אותך טוב ממני? החזה שלו חלק יותר? ואיך בדיוק הוא מלקק אותך?' כך – בלי שמץ של בושה – היא רצתה לדעת הכל. אבל מרגע שדמעות ראשונות נקוו בעיני (ואיך לא ייקוו? הרי ברגעים המעיקים האלה דמיינתי אותך עם גבר אחר!), נכמרו עלי רחמיה. קנאתה פגעה בקנאתי, ולרגע היינו אחים לצרה. הרי אתה יודע, כל אישה שמאוהבת בגבר, מרחמת עליו קצת. לא אני כתבתי את זה.

(כמו מסרקות בבשרי אני זוכר את הדברים שאמרת בבית המשפט. כששאל השופט אם אשתי הזכירה באוזניך את יחסינו, אמרת: 'היא הזכירה. היא גם מאשימה אותנו ביחסים בלתי מוסריים. אבל אני לא מתכוון לטרוח אפילו להכחיש השמצות מהסוג הזה.' אלוהים אדירים, איזו עזות-מצח!) כשניגשתי בשבוע שעבר לקונסוליה הבלגית בפריז וחתמתי על בקשה למשפט חוזר, כולם חשבו שהשתגעתי. מה הטעם במשפט חוזר, אם כבר שוחררתי מהכלא? למה לערור שדים מרבצים? בסופו של דבר שכנעו אותי להרפות. החלטתי שהחל מהיום אני אדבק בכתבי הקודש ואתנקה אחת ולתמיד ממך ומכל מה שייצגת בחיי.

'אתנקה ממך', אני כותב, ומיד מרגיש את הגיחוך שבדבר. משום שלפעמים אני שוכב בלילה במיטה, כבר לא עם מתילד אלא בחדר נפרד, ופתאום – בלי שהייתי מוכן לזה – אתה גוהר מעלי. פיך המתוק, שפעם הייתי מוכן להרוג ולהיהרג כדי לזכות בנשיקה ממנו, מרחף מעל שפתי.

אני קם מהמיטה. המצב הזה בלתי נסבל. אני מוזג לעצמי כוסית אבסינת, ובסופו של דבר מצליח להירדם ללא מחשבות.
לא אנסה להכחיש: אני מתגעגע אליך עד אימה. שיטית בי, ישבתי ככלא בגללך, חיי נהרסו מהיום שבו פגשתי אותך. ובכל זאת, אילו ניתנה האפשרות בידי, אין לי ספק שהייתי חוזר על כל זה שוב.
אבל לכתוב לך מכתב נוסף אחרי זה? לא, לא, ועוד פעם: לא.
המקולל שלך,
פ"ו."

כשראה אור המכתב הגנוז ב־2013 התעורר כאמור פולמוס גדול בעיתונות הצרפתית. עד מהרה גלש הפולמוס הספרותי והיה לפולמוס פוליטי, שכן המכתב התגלה בעצם ימי המאבק הסוער בעד ונגד נישואים חד־מיניים בצרפת. זוג המשוררים מן המאה התשע־עשרה, שפרשיית האהבים שלהם חזרה לכותרות, הפכו עתה לסמלי המאבק. מאות שלטים ועליהם מצוירים פניהם של המשורר המזוקן ושל אהובו העדין ויפה התואר, התנוססו בהפגנות התמיכה בחוק שביקש להעביר הנשיא פרנסואה הולנד. בהפגנות הנגד של הימין ושל הנוער הקתולי, הפכו השמות ורלן ורמבו למלות צופן של שנאה ושל לעג.

בליל תשעה באפריל 2013 מצא עובר אורח ברובע העשירי בפריז שני גברים שרוועים על המדרכה ללא הכרה. את פניו של אחד הנפגעים – שזקן עיטר אותן – לא הצליחו לזהות. אחד השוטרים שהגיעו למקום אמר לכתבי הטלוויזיה: "כבר עשרים שנה אני משרת במשטרת פריז, ומעולם לא ראיתי פנים שהושחתו באופן מזעזע כל כך." פניו של הבחור השני, שנשארו ללא דופי (אם כי דופק לבו הלך וגווע – ולבסוף נדם בכף ידו של הרופא שהגיע לזירת האירוע), פורסמו למחרת בעמודים הראשונים של כל העיתונים.

עד מהרה נוכחו הכל לדעת כי פניו של הנער דומות באופן מעורר פלצות למשורר הגאון ארתור רמבו. בכיסו של הנרצח היה מונח פתק בזו הלשון: "אתה עושה פשע ואתה תתחרט על זה במשך שנים, כשתאבד כל סוג של חירות וכשתיקלע לצרות איומות אפילו יותר מכל מה שחווית עד היום. ובכלל, היזכר במה שהיית לפני שהכרת אותי." כתב היד היה עגלגל, מעט ילדותי. הריו הכחולה היתה מעט מרוחה בצדו הימני של המכתב הקצר. דמעה הרטיבה את הנייר, ואולי היתה למעשה טיפת גשם. שכן הלילה שבו נקטלו שני הנאהבים היה ליל גשם אחרון ועיקש של סוף החורף.

נורית גרין

מה זה "אונייה טרופה"? מה זה "מבטחים"? אהבתה של רחל בלובשטיין, מתוך רומן בכתובים

רחל בלובשטיין ומיכאל ברנשטיין נפגשו בטולוז ב־1912. לאחר שנפרדו המשיכו להתכתב, ומההתכתבות הזאת נותרו בידינו שלושים ואחד מכתבים שלו אליה. מתוך המכתבים הללו לא קשה לגלות שבמכתביה, שלא הגיעו לידינו, כתבה לו על הכל, אך לא אמרה דבר על מחלתה, גם לא על הגירוש מדגניה, על בדידותה או על קשייה הכלכליים. הקטע המובא כאן מתרחש בסביבות 1927, שנים לאחר שהשניים חדלו להתכתב וזמן מה לאחר שהגיע אליו ספרה הראשון, "ספיה".

קח את ידי בשתי ידיים טובות,
בלטיפת אֶחִים.
שָׁנִינוּ יָדְעָנוּ: הָאֲנִיָּה הַטְּרֹפָה
לֹא תִגִּיעַ לְחוּף מִבְּטָחִים.

בפינה אחת של השולחן הספר, בפינה שנייה מילון עברירוסית, ובאמצע מיכאל, מנסה להבין. מה זה "אונייה טרופה"? מה זה "מבטחים"?

נִפְשֵׁי מָרָה.
שָׁנִינוּ יָדְעָנוּ: הֵבֵן הַנּוֹדֵר
לֹא יֵרָאֶה עוֹד אֶת שְׁמֵי הַמְּכֹרָה.

"מכורה" זה מולדת. "הבן הנודר" זו היא, המשוררת. השעה כבר מאוחרת, כולם ישנים. מיכאל מעתיק שיר אחר שיר וכותב בצד תרגום והערות. לא היה פשוט למצוא את הספר. צריך היה ללכת לביבגני, לחפש את המארגנים, למצוא בחור בשם יאניק שקיבל את הספר ממישהו בארץ ישראל במשלוח, שמשום מה לא עוכב ולא צונזר. יאניק לא מוכן היה לתת את הספר, אבל הסכים למכור אותו תמורת תשלום לא קטן. מיכאל שילם וקנה.

לְהִקִּיץ בְּבֵית־הַחֹלִים בְּבֶקֶר הַשָּׁכָם,
לְקִרְאָת יוֹם טָפֵל, וְלַחוּשׁ:

נְעֻצוֹת פְּכֶשֶׁר לְכַבֵּד, הַנְּעִץ וְכָרְסָם,
שְׁנֵי-יְאֹוֶשׁ

מיכאל ממשיך ומתרגם: "הינעץ", "כרסם", "טפל" ואת המלים "בית החולים" הוא מתרגם לעברית "בית שבו שוכבים חולים", לא לרוסית. הוא מניח את העיפרון בזהירות על המחברת, סוגר את ספר השירים ולדממה שבחדר, בקול רם, הוא אומר: "למה לא סיפרת לי?"

"את היית בחצר מוקפת בנייני בזלת ובתווך שובך יונים, היית גם בדגניה, עבדת בגן הירקות, היו לך שלוש גינות בירושלים. למה לא סיפרת את האמת? את כתבת לי מכתבים מצחיקים על שיחות בקיבוץ ושלחת לי שיר מצחיק שכתבת לחברה שלך שולמית. את לא כתבת לי שום דבר על בדידות גדולה, 'בדידות חיה פצועה'. למה לא סיפרת?"

הוא פתח שוב את הספר, קרא שוב כמה שורות מפה, כמה שורות משם, וסגר אותו בחזרה, מחליט לא לפתוח אותו יותר. היה פסנתר כנף שנשלח על ידי אבא שלה מפולטבה, כך היא סיפרה לו, ויום שלם עשה את דרכו על גמל דרך חולות ופרדסים ושיחי צבר מיפו אל המושבה ההיא, רחובות. כשהורד מהגמל והונח ברחוב המאובק, עוד לפני שהועלה לקומה השנייה, התיישבה אחותה בת-שבע וניגנה נוקטורנו של שופן, והשכנים יצאו לשמוע.

ומיכאל שאל: "איזה מספר?"

— "איזה מספר מה?"

— "איזה מספר נוקטורנו?" והיא לא ידעה לענות.

"אז גם זה לא היה? גם את זה למחוק מהזיכרון? ומה עם עכברי הזהב ליד האגם? ומה עם הטיוולים לירושלים והכפר ההוא בין ההרים? גם זה לא היה אמת? וכל החברים מסביב? זלמן, ברל, נוח? והרי את אמרת לי לחיות ביום ולא בלילה, לחיות על פני האדמה."

הוא מסרב להיפרד ממנה. "את שאלת אותי אם את נראית לי כמו נערה צחקנית, רקדנית וקלת דעת ואני עניתי לך: 'צחקנית, כן. את צוחקת מבדיחות גם אם הן לא מצחיקות. גם קלת דעת אולי, אבל רקדנית אני לא יודע, לא ראיתי אותך רוקדת.' ואת אמרת: 'אז הנה, תראה.'" הוא מסרב להיפרד מהאישה ההיא, שסוחרת אותו למקורות התעלה בהר השחור, אל הגשר, מנסה ללמד אותו איך לנתח גבעול, וכל החברים סביבה עומדים וצוחקים. הוא יודע שצריך עכשיו להחליף אותה במישהי אחרת, אבל במי להחליף אותה? באישה חולה שלא יכולה להירדם בלילות, כי בלילות מבקרים אותה שלדים?

הוא מרחיק ממנו את הספר שכבר היה סגור, כאילו הספר לעצמו מידבק. הספר נופל על הרצפה. הוא קם מהשולחן, השעה כבר ארבע לפנות בוקר. הוא הולך לישון, לא נרדם, יוצא מהמיטה, הולך לאמבטיה, משתעל, בודק את הליחה, הכל נקי, אין דם. אביו נוהם מתוך שינה או מתוך ערות.

— "אבא תישן, עוד לילה."

אביו ממשיך לנהום.

— "אבא, אתה תעיר את אמא, תעיר את כולם."

"זה רע, אבא אומר, "זה רע", הוא חוזר ואומר ובקול רם עוד יותר חוזר על זה שוב.

מיכאל נכנס למיטתו, שם כר על ראשו ומנסה להירדם במעט השעות שנותרו לו עד הבוקר, ולא מצליח.

למחרת, לאחר העבודה, אביו יושב על הכורסה, הוא ואמו ליד השולחן, הספר הונח על המדף באצטבת הספרים והוא לא ניגש אליו, אבל המלים שרות בראשו, כאילו חוברת להן מנגינה:

מֵה יִרְבּוּ פְּרָחִים בְּחֶרֶף עַל הַפֶּרֶךְ,
דָּם הַפְּלִיגִית וְכַתֵּם הַפְּרָכֶם,
יֵשׁ יָמִים — פִּי שֶׁבַע אֶז יִרְק הַיֶּרֶק,
פִּי שֶׁבַע יָמִים תִּכְלֶה הַתְּכֵלֶת בְּמָרוֹם.

"הנה היא כאן, התכלת הזאת שאותה חיפשת כל כך בציוור האגם ההוא שמעל המיטה. אז הצלחת בסוף." האם יש איזושהי דרך לתרגם לשפה אחרת, רוסית למשל, את המשפט "פי שבע אז ירוק הירק," או את השורה "פי שבעים תכולה התכלת במרום?" ומה זה "איוורש," ומה זה "משואות זרים?" אף שהבטיח לעצמו להתרחק מהספר, הוא ניגש למדף, לוקח אותו ופותח בעמוד מקרי.

מֵה לְאֵה הַלֵּב בְּלִילוֹת לֹא-שָׁנָת,
בְּלִילוֹת לֹא-שָׁנָת מֵה כָּבֵד הָעֵל.
הַאֲשִׁלַּח יָדִי לְנִתְק הַחוּט,
לְנִתְק הַחוּט וְלַחְדֵּל?

הוא מקרב את הספר אל עיניו, מתכופף אל המילים, כאילו לראות אם אכן

זה מה שכתוב שם, מחזיק אותו חזק כדי שלא ייפול מידי, ולוחש: "לא, אל תשלחי את היד." וחוזר וממשיך לקרוא:

לֹא אֶשְׁלַח הַיָּד לְנִתְקַת הַחוּט.
עוֹד מְעֵט לְבִי, עוֹד מְעֵט!

אז הכל בסדר. הוא ממשיך לרפדף, ובלילה, מתחת לשמיכה, כשהוא מסתובב מצד לצד וקול הנהמה המונוטונית של אביו מגיע אליו כאילו מבעד לקונכיית מים עמוקים, הוא זוכר איך ניצחה אותו בשבץ-נא, והוא ניסה להציל את כבודו ולומר שבאספרנטו, אפילו באנגלית, הוא היה מצליח יותר. היא לא ויתרה ואמרה: "אם אתה רוצה שפות אז בוא, עכשיו שאלות בעברית," ולקחה נייר והרכיבה משחק חרש. "זה קל, זה במיוחד בשבילך." בין האותיות הוא הצליח למצוא את המלים "אף", "פרח", אבל לא הצליח לגלות את המלה "חמה", שהסתתרה היטב בתוך המלה "מלחמה." "כי מה זה חמה?" הוא שאל. "חמה זה שמש" וגם תרגמה לרוסית.

רק כשמגיעה כבר השעה שלוש והלילה עדיין לא עובר, הוא יודע שבעצם היא סיפרה לו הכל, זה הוא שלא רצה לשמוע. לא על בית המרפא לחוף הים השחור, לא על האישה הזקנה שאמרה: "כשאינ מזל, החיים הם גיהנום," לא על ההיא שחזרה על ארבע המלים: "אני לא רוצה למות." הכל היה שם, בכל אחד מהמכתבים, במשפטים שתומים על צל רפאים, על עלטת הקבר, בסיפורים סתמיים. היה גם המשפט שכתבה לו מאודסה: "אם אצא מכאן חיה." כל אלה היו קריאות לעזרה שהוא שמע, אבל סירב להקשיב להן.

בחמש בבוקר הוא מצליח סוף-סוף להירדם, אבל בחמש ועשר דקות הוא מתעורר בעיצומו של יוכוח שהתחיל עוד בתוך החלום והוא ממשיך אותו כשהוא מבין שלהירדם שוב לא יצליח: היא עלתה לארץ ישראל, נראה היה כאילו הבריאה, ואם לא הבריאה, מה היו הסיפורים האלה על הבתים שבהם גרה? על ירושלים? על החברות שלה שאיתן היתה יושבת ומתקנת גרביים? על הגינות? על ליל הסדר בדגניה? הכל, הכל היה שקר? הדוגמאות עוד רבות, אבל הקול הפנימי שמשמיע לו אותן הולך ונחלש. השעה כבר שש ועדיין לילה, עכשיו אין לו מה להגיד. השופט, העדים, הקטגור עומדים בחשכה ליד מיטתו, וכל מה שהוא יכול לומר להם בקול חלוש, לא נשמע, הוא: "רצייתי לשמור אותה כמו שהיתה, רצייתי לעזור לה להיות מה שהיתה קודם, ניסיתי להציל אותה, והיא לא רצתה את העזרה

הזאת. " אבל האנשים שעומדים ליד מיטתו לא שומעים טוב. "מה?" הם שואלים, "אתה יכול לחזור על זה בקול רם יותר?" והוא מנסה לחזור: "פעם, לפני הרבה שנים, היא הראתה לי שמותר להעז להיות מאושר, ואני רק רציתי להחזיר לה את זה, " וכבר מוותר. וממילא הודלק אור, אביו צועק משהו, אמו קמה, מגישה לו מים.

"מה יש, בוריס? מה קרה?"

ואביו אומר: "זה רע, כאן, זה רע. זה לא טוב."
צריך לקום, להתרחץ, להתלבש ולצאת לעבודה.

תמר מריין

עוד פגישה אחת עם משורר בעקבות "פגישה עם משורר" של לאה גולדברג

המשורר אברהם בן יצחק (1883–1950) מאריך ימים ומת ב־1962. לאחר מותו מתלבטת לאה גולדברג אם לפרסם חלק נוסף, גנוז, מספרה "פגישה עם משורר". אותם פרקים גנוזים נכתבו בין 1960 ל־1962, בשעה של סערת נפש גדולה, ונימתם שונה בתכלית מנימתו של הספר המפורסם, שנכתב ברובו בראשית שנות החמישים. לבסוף מחליטה גולדברג שלא לפרסם חלק מאוחר זה, והוא רואה אור רק לאחר מותה, כספרון ושמו "עוד פגישה אחת עם משורר". קטעים נבחרים מתוך ספרון זה מובאים כאן.

לא, סוּגָה. הפגישה הזאת תהיה אחרת.

לא אהלל ואקלס אותך הפעם, אינני יכולה לעשות זאת שוב. אינני יכולה ואינני רוצה.

כן, סוּגָה, זאת האמת. אני מביטה בדפים האלה, העמוסים מלים שהקזתי מתוך עטי למענך, לנסות לשוות איזו מראית עין של יופי, של חסד, לפגישותינו האומללות, ואני מתמלאת חלחלה, שאט נפש אפילו, אם תסלח לי על הביטוי הקשה. למען האמת, אני חושבת שמן הראוי שתסלח לי, בהתחשב בכך שאתה עצמך מעולם לא חסכת ממני מלים קשות. כן, סוּגָה. מעולם לא חסכת ממני מלים קשות גם כשידעת היטב איזה מפח נפש אתה גורם לי בכל מלה ומלה, ולחלופין – בכל שתיקה ושתיקה, שהרי השתיקה – זאת כולם יודעים – היא אמנות שאתה מצטיין בה במיוחד: להסתגר בתוך שתיקה רועמת ולא חשוב כמה בודד, כמה מושפל, כמה דחוי יחוש בן שיחך, וגרוע מזה – בת שיחתיך: אני. זו שמוציאה לילות כימים רק כדי לרצות אותך, לשמח אותך, ללמד עליך זכות באוזני כל האחרים שאינם יכולים לשאת אותך. ובאמת, איך אפשר לשאת אותך? אתה הרי אדם בלתי נסבל. אינך אומר שלום, אינך אומר תודה, סליחה ובבקשה, מתייחס לכלל אדם כאילו היה איזה מטרד, תולעת נרפשת שכולה אומרת ציפייה אינסופית לאיזו מלה ממך, לשיחת טלפון, הצעה לפגישה אחת נוספת שתידחה עד אין קץ בשל עניין כזה או אחר (ורק אלוהים יודע איזה עניינים בוערים כבר יש לך, אדם עזוב ובודד שכמותך).

מה אומר לך, סונה? קצתי בכל אלה. קצה נפשי בשתיקות האינסופיות, בהמתנה המרגיזה לשיחת טלפון, ואחר כך בפגישות עצמן – העלבונות, הביקורת הבלתי פוסקת על חברי והגרוע מכל – התגובות האוהדות כביכול והמתנשאות למעשה על שירי: עם כל הכבוד, סונה, מי אתה שתשים עצמך שופט? מה אתה כבר השארת מאחוריך, עם כל הכבוד – שנים-עשר שירים?! שנים-עשר שירים, כולל שיר אחד שהתכחשת לו בעצמך. ואתה עוד מעז לחוות דעתך המלומדה עלי, שמאחורי אלף שירים, רומנים, סיפורים קצרים, מחזות וספרי ילדים, שלא לדבר על המאמרים וספרי העיון. אני הרי פרופסור באוניברסיטה, לכל הרוחות!

ואתה יודע שזה אף פעם לא היה לי קל, סונה. בייחוד הפרוזה. אלוהים עדי שהשירה אף פעם לא גרמה לי מועקה, אבל הפרוזה הורידה אותי ביגון אל השאול. ובכל זאת לא ויתרתי. גם כשגנזתי ספרים שלמים, גם כשהתביישתי באחרים, ואני הרי הייתי צריכה להתחנן שלא יזכירו לי את הרומן ההוא, הראשון, שכתבתי כשרק הגעתי לארץ, ובכל זאת – זאת היתה יצירתי, עם הטוב ועם הרע, עם רגעי הפסגה ועם כמה רגעי שפל – לא רבים במיוחד, וסלח לי שאני מעידה על עיסתי. כן, סונה. אני אולי איני צנועה כל כך, כמוך, אבל גם לא הקפתי את עצמי בחומה של בדירות. לא אחת השפתי את עצמי לביקורת שהלכה וגברה ככל שהלכתי והזדקנתי והמבקרים הלכו ונעשו צעירים יותר ויהירים יותר, ורק אתה ושנים-עשר השירים הארוכים שלך, סונה.

ולחשוב שכל השנים אני חוזרת כהד, באוזני אחרים וגם באוזניך: סונה זה מעט המחזיק את המרובה, כל שיר הוא התגלות, ובעצם, הוא לא רק משורר אלא גם פרוזאיקון – שהרי סיפוריו שבעל-פה הם כשלעצמם יצירות מופת קטנות בפרוזה! אפילו את עצמי הצלחתי לשכנע שאותן אנקדוטות קטנות, משמימות, חסרות פואנטה, שאינן משעשעות אף אחד חוץ ממך, הן בעצם פרוזה מופלאה. אז בוא ואגלה לך משהו, סונה. בכל פעם שהיית פותח באחד מסיפוריך האינסופיים על החופשות בהרי טירול, על סוליות נעליים וינאיות או על עצי האורן היפהפיים שאתה מתבונן בהם במשך שעות דרך חלונך, התחשק לי פשוט למרוט את שערות ראשי ולצרוח: אולי תחזור לשתוק קצת?!

סלח לי, סונה. שוב יצאתי מכלי.

אני מתנצלת.

אתה יודע שזה קורה לי לפעמים, במיוחד אחרי לילות בלי שינה, או כשאזיה קולגה באוניברסיטה מרגיז אותי. הלחץ שהם מפעילים עלי שם

לאחרונה באמת מתחיל לתת את אותותיו, וכבר איני מצליחה לכתוב יותר כלום חוץ מאשר הרצאות, ואולי איזה תרגום או שניים מדי פעם. מהפרווה בכלל כבר התייאשתי. חלומי הגדול ביותר חומק ממני, ובשביל מה כל זה היה שווה, משרה באוניברסיטה? אבל הנה, שוב אני נסחפת ומספרת על עצמי, בשעה שחשוב לי כל כך להדגיש שוב, סונה, עד כמה אני מצטערת שפגעתי כך. אני באמת לא התכוונתי אף למלה אחת מכל המלים הנוראות שכתבתי כאן. אתה הרי יודע עד כמה אני מעריצה את שירתך. עד כמה אני מעריכה את דעתך – על הספרות ועל המציאות – הרי הספרות חשובה רק במידה שהיא משקפת את המציאות, אתה אמרת זאת. וזוהי באמת הבחנה חשובה, הבחנה מדויקת כל כך, סונה.

לפעמים, אני מודה, איני מצליחה להבין למה בדיוק אתה מתכוון כאשר אתה מדבר על "המציאות". הרי אתה, אם לדבר בכנות, אחד האנשים המנותקים ביותר מן המציאות – כלומר, ממציאותם של בני אדם חיים – שפגשתי מעודי. מה אתה, שמסתגר כל היום בדלת אמותיך, יודע על המציאות האנושית? אתה, שמחוויר כסיד בכל פעם שאני מסירה את הז'קט בבית הקפה שבו אנחנו יושבים ביום חם. ממה בדיוק אתה חושש? שאתערטל בפניך? שאכפה את עצמי עליך בפומבי? אל דאגה, אני מסוגלת למשול בתשוקתי. רק מבט אחד בפניך הקפוצות מקפיא כל גל חום שאי-פעם עבר בי. ובכלל, סונה, עד מתי תימשך הפארסה הזו, שבה אני מתדפקת על דלתך כנערה פותה? אלוהים יודע שימי נעורי כבר חלפו-עברו להם, ועמם עבר גם החשק לחלות את פניו של גבר סרבן וצייקן שכמותך.

אולי כדאי שאומר לך את האמת, סונה. פגשתי מישהו חדש. לא אכנס לפרטים, גם משום שאין זה מעניינך וגם משום שאינני מן הסוג שמתפאר בהיכרויות חדשות. רק אגיד שאין הוא נופל ממך ביכולותיו האינטלקטואליות, והוא גם עולה עליך בתכונות אחרות שאין זה המקום להזכירן כאן. וחשוב יותר, הוא מקשיב לי, מקשיב באמת ובתמים, ואינו מסתפק באיזה הנהון ראש רפה ומיד שב במהירות האפשרית להשמיע את דבריו. ולא שדבריו אינם מעניינים אותי, ההפך הוא הנכון –

כאן נקטע הטקסט בפתאומיות – ככל הנראה השאירה גולדברג פסקה זו לא גמורה.

הגבר שאליו מתייחסות השורות האחרונות הוא, כפי שעולה מתוך עדויות אחרות, קולגה של גולדברג מן האוניברסיטה העברית, המרצה לספרות קלאסית

פאולו ויונטה. בשנת 1963, חודשים ספורים לאחר כתיבת שורות אלה, נסעה גולדברג בעקבות ויונטה לאיטליה אך הנסיעה הסתיימה במפח נפש, לאחר שהתברר לה שם כי הלה מצוי בקשר רומנטי עם אישה אחרת.

שמעון אדף והחתולה הכושית, בחייאת וריאציה על "דירה להשכיר" של לאה גולדברג

זה הסיפור של אחי, אבל אני מספר אותו.

*

נהג המוגנית שהביא אותו לבניין ברחוב העמק אמר שהיה רוצה לחיות לעד בארץ פלאות חורפית, במרחב מושלג. גילוי הלב הפיל שתיקה על אחי. הנהג היה כבר גוף. על אף המזגן דבקה חולצתו לעורו.

*

לפני שנה-שנתיים חזר אחי וקרא בספרי הפילוסופיה שלו והם עניינו לו ת'תחת. הם ושמש המאכלת שלהם. הוא לא שוחח איתי, אבל שמעתי את זעקתו. אם זה הדבר שתבע את ישותו, הצטללות ההכרה עד אובדן הגוף, אם בזה אבדו לו נעוריו.

*

פעם אחרת קרא בספר שהמוח האנושי דומה לעליית גג. מכניסים שולחן וצריך לפנות כיסא. עכשיו אנחנו מזיזים רהיטים בדירתו החדשה, בקומה העליונה של המגרל, הקומה החמישית. הזיכרון, אחי אומר, אינו עניין קווי. צריך לדחוק אותו בכיוון הנכון, קדימה או לצד. מה שנדמה שרק קורה, כבר נקלט אצלנו, כבר שמור. החלון הדרומי של הדירה משקיף אל כרמים. החלון הצפוני משקיף אל שדות. אני אומר שלפעמים אני מרגיש ששום אסון לא יפתיע אותי, מובן שאחוש את כאב ההתרחשות, אבל הידיעה קודמת, שם. משהו שהכרתי קם בתוכי ומשיב, נותן לאסון צורה. תפסיק להיות הצל שלי, אחי אומר. אני מהנהן. כוחו של ההרגל חזק ממני.

*

זה לא שאמר את הדברים מפורשות, אבל הסתלקותו של מר עכבר מטרידה את אחי. לא, הוא אומר, טיב התעלומה אינו נהיר לי. מה בעצם פה השאלה.

*

הידיעה על התנדפותו של מר עכבר הגיעה אל אחי כמו ציפור ביום שרב. וחמת השמש פֶּלֶב הנבגר. או דימויים אחרים, נעימים לעין ולאוזן יותר. אחי ישב במשרדו, רגליו פשוטות על השולחן והמתין שייכנס לקוח. אז צלצל הטלפון. למה שייעלם, אחי שאל, נושים לא רדפו אותו. לא פרשיות אהבים מהעבר.

*

מר עכבר, מר עכבר, אחי אומר, לא שמת לב שמר עכבר לא מתחרז עם מספר הקומה שבה הוא גר?

*

הוא עצמו שנים שגלה למקום מים יפים. בכל זאת הוא בא. את מרגליו שלח לפניו בתחפושת. נמלה, ארנבת, חזיר, זמיר. הוא בחן את שוכנות המגדל בקפידה. כמה ערום הוא, מכל חיות השדה.

*

ברור, אחי אומר, אין כל ספק שמר עכבר נרצח. אם תרצה תוכל לרדת למרתף. הגווייה המרקיבה, העצמות, תומכים ביסודות הבית. לא זה הסוד. בשל מה המגדל, הנה שאלה מעניינת. והרי הדיירות כאן דוברות באותה שפה מוסכמת, נקיה. אם שפה אחרת מרחפת ברקע, היא לשון שחונקה. גם המסכות שהן עוטות דבקו לפניהן.

*

גועל נפש, בהמות וחיות. גברת תרנגולת מסתובבת עם נוצות. והחתולה הכושית, בחיאת. ככה להזיז את האיברים. והלחששנות והליקוקים. מה

פשר עקרות הבית הללו, חסרות הבעלים. יימח שמן, יפהפיות כלואות שהזמן הרחיק מהן הלאה.

*

אילו היה עלי לתאר רגע אחד מילדותו של אחי, הייתי ודאי בוחר ברגע סתמי. למשל, ילדים משכונה אחרת התגרו בו לשחק גולות איתם. הוא נטל אפוא את צקלון הגולות שלו ויצא אל הגן להיענות לאתגר. כשהגיע תורו, זמרר אחד הילדים מעל לכתפו, תִּפְּרָה מִיְמוּנָה, תִּפְּרָה מִיְמוּנָה, תִּפְּרָה. העצים היו עצומים בגן, מאיזה זן, ונגסו בשמים. ילד אחר, דווקא מהשכונה, אמר, תפסיק לעיין עליו, יא שְׁחַר. פתאום נכרה מרחק בין העולם ובינו. למרגלות אחי נפער פיר, או הוא עמד בקרקעיתו. כשחזר הביתה, ראיתי שמבטו חוֹרַר. אולי עבר מלאך שחור ורפרף על העיניים.

*

באמצע גרם המדרגות אחי נזכר, כמו שנזכרים בסרטים, רק בעוצמה גדולה יותר. הוא שב משיחת רעים עם התרנגולת. היא דיברה על הא ועל דא. על מה מדברות תרנגולות. שְׁלוֹם האפרוחים. הסגלגלות של הביצים. ברק הנוצות. מה סיבת משמניה של התרנגולת, שאל את עצמו ביציאה. האם המגורים בקומה ראשונה לימדו אותה עצלות, או שמא להפך. איך מלכתחילה התבצעה חלוקת הקומות. כמו בסרטים, בחזקה הוא נזכר. החיוך של הסנאית, שאותו פירש כעווית, כתסמין גמילה. כבר ידע על התמכרותה של גברת סנאית לאגוזים, התלות שלה ומאמציה לחדול. על גרם המדרגות הואר באור אחר החיוך ההוא, כששאלה, הנאים החדרים בעיניך.

*

חשבתי שכך נעשים בלשים. המרחק הפתאומי שדבר לא ישככו. ההיפתחות אל קיום אחר, גדול מן הדברים המוחשים. חשבתי שזו תאוה שלא ניתן להביא למיצויה, שנגזר עליו לנוד מפלא אל פלא. נטרתי לו על כך, לאחי.

*

אחי שוכב על מיטתו. הוא יגע. כל הימים לבלות בהסבה לטה, בפטפוטי סרק, בהתחמקות מניסיונות פיתוי. הקוקייה ביקשה לברר אצלו איזה מחדריו עומד בלא דורשים. הוא שאל מה טעמה עמה. היא צחקקה. באמת, מר יונה, מה איתך. הוא הכביד ותהה אם באה אל מר עכבר באותן בקשות. ארשת סתומה הופנתה אליו בכל פעם שעלה באוב שם הדייר הקודם. שתיקה מעיקה.

*

גם אני שומע את רעשי הרקע, את חידוד הסכינים, אחת בירך חברתה. את רחשושי השכנות. אני שומע אותן נאספות. מה יש להיאסף, אחי שואל. מי הפקיד אותן על השכרת הדירה בקומה העליונה.

*

ברח, אני לוחש לאחי, קום ונוס על נפשך. שוב אלינו, שוב לכאן. אבל אז אני זוכר את עיניו באותו יום, את המלאך השחור, את זרותם של כותלי הבית, של תמונות המשפחה, כיצד לא עלה עוד בידי השירים של אמי להקיפו, לא היה די בלחישות המצוות של אבי להניעו לפעולה.

*

הוא ניחש, אחי, בעלותו לדירה הזמנית. לא הגוויית המרקיבות, לא העצמות המלבינות במרתפים. אלא הראש, עליית הגג, הזיכרון, הם התעלומה. והפתרון כל כך פשוט, התשוקה לרוקן אותם ללא הרף, להותיר אותם מרוקנים תמיד. עוד דייר זמני, עוד ליטרת דם לעבות את האושיות, ועליית הגג נאה ביתמותה.

*

הימלט, אני צועק לאחי. לך מההמון הזה. אם לאבד את עצמך, למה בקרב נוכרים. אני מצטער. לא ידעתי כמה הרחקת. האם בגדנו במי שלא היה ביכולתנו להשתנות עמו. אבל אני, אלה שבשמם אני דובר, אנחנו משחררים אותך, משחררים. הרגע ההוא יחליק מתוכך כמו זכוכית, כמו זכוכית לא ישאיר עקבות בעולם. אוזניו של אחי ערלות. הוא נעמד, דרוך, בדריכות. עוד מעט והחור במבטו ינקוב את הדלת.

יערה שחורי

אצל אמא

“כיפה אדומה”: גרסה אישית

היא התעקשה לקרוא לי סבתא, התעקשה לכרוך את ידיה הקרות סביב צווארי. מה שלא עשיתי, הידיים השמאליות שלה תמיד היו בתמונה. יצקו מים. בישלו מרק משקית. הגישו לי אותו בקערה ששוליה נפגמו. אף פעם לא רציתי מרק. במבט חולף, הילדה נראתה שמורה ומגוהצת, אבל היא לא היתה מהסוג הזה. היא נכוותה מכל מה שרק היה בסביבה. אפילו על השמלה שלה היה סימן חריכה ארוך ומכוער. יכולתי לומר לה שהיא השתדלה יותר מדי, אבל לא אמרתי. רק עם חפצים חדים היא ידעה להסתדר. שם היה לה חוש, אבל זה לא ייחד אותה. כאן החזיקו סכין ראשונה לפני שאחזו בעיפרון. ככה זה היה.

לא הייתי סבתא שלה יותר משאני סבתא שלכם, ולא, אני לא סבתא שלכם. אנא, הרפו. האף האדום שלי לא הזכיר לאיש את האדמומיות שחבשה לראשה. אלה דברים שרק סופרים קושרים ביחד. לא כל דבר עובר בתורשה ואני, בכל אופן, לא מתכוונת להוריש דבר. לא לשווא הרחקתי את עצמי ממעגל הפריון, יולדים וקוברים, שן אחת צומחת ושן אחרת טועמת רגבי עפר, לשון חרשה זעירה נוגעת בזווית הפה כשלשון אחרת נשמטת בפה מחרחר. אין בי תשוקה לפצות את עצמי באצבעות של תינוקות, ורודות כמו השחר. אני יודעת מה האצבעות לומדות.

ובכל זאת הם באו אלי שארפא אותם, דפקו על הדלת באישון לילה, בשעה שאפילו הדראגסטור כבר נסגר, וציוו שארקח להם משרות ותרופות מגינת התבלינים שלי, שארפא קדחת או צמרמורות שאחזו בהם, שאשקיש שיעול דמי. שוב ושוב הצבעתי על השלט שליך הדלת, “דוקטור לספרות.” עיוורים מרצון, נעצרו במילה הראשונה. ואף על פי שאת גינת התבלינים טיפחה הדיירת הקודמת, הם הוסיפו לבוא, אוחזים ביד צאצא חולה. דבר לא עזר. הם ביקשו רפואה. הרי הייתי הזקנה המגוידת אדומת האף. גם הם קראו סיפורים. בשתיקה מרחתי על עורם תמציות תה ישנות שנשארו במזווה, קרמים לטיפוח כפות הרגליים. היו כמוכן אלה שלא רצו שום רפואה. שהתעייפו והעדיפו לטבוע בדם של עצמם. איש אינו בוחר במוות מרצונו, אמרו כאן, אבל אצל הזאבים, הוסיפו אחרי שתיקה, איתם זה בכל זאת קצת אחרת.

בהתחלה ראיתי את הילדה רק ממרחק, מבהיקה וקשה כמו קליפת אגוז, כמו קת של רובה עם נעליים מצוחצחות. אולי היתה בריאה כשור, זאת ההשערה שלי. בכל מקרה, אמא שלה מעולם לא דפקה אצלי על הדלת ודרשה תרופה. אחר כך כבר ראיתי את כל היתר, את התוך הפריך וחסר הצורה כמו כרית של נוצות. המון דימויים היו לי, והשתמשי בכלום. אבל הדימויים מיותרים כי היא עצמה היתה הפרוטוטיפ, האבטיפוס, הילדה שנועדה להרתיע את כל היתר. זה נחתם בה מהרגע הראשון. כמה שניסטה ליישר את עצמה בסרגל ומקל, לא היתה לה ברירה; היא גדלה כמו עץ אגוז, כן, אבל עץ שצמח עקום מהשורש.

מה כבר אפשר לצפות מהילדה, אמרו כולם, גם אמא שלה התעקשה לצמוח בניגוד לתורשה. יש דברים שפשוט לא נועדו לקרות. את האם הם הרי הכירו, בהירת שיער ובהירת עיניים, כמעט לבקנית. באיזה ביטחון מוטעה פקחה עיניים בבוקר, באיזה מקח טעות המשיכה ככה יום שלם. שום מודעות להשלכות לא היתה לה. ולאחת כזאת, שלא מבינה שהעולם מציף אותך בהשלכות על כל צעד, יהיו חיים קצרים כמו של עש. בכל לילה הרגליים שלה כבשו את דרך העפר בין שני הפאבים היחידים, "אצל אמא" ו"אצל בו". רק העיניים הבהירות שלה הצילו אותה מסופים גרועים מזה. הן היו גדולות כמו צלחות מוקפות ריסים. גם הפה שלה היה גדול מדי, אבל איכשהו מתוק. דוברבן.

לפעמים הילדה לקחה אותה משם באמצע הלילה, כשהראש נשמט והשיער הלבן גרם לה להיראות חייתית. הזאבים הביטו בה מעל כוסות גדולות ומקציפות ולא הניעו איבר. אורחותיה של האם היו ידועים לכולם. כמו שידעו שהצננויות קופאות בקרה ושהילדים בעלי שיני הארנבת ייפצעו בסוף מהרובה שאבא שלהם תלה לקישוט בסלון. הם ידעו עם מי יש להם עסק. לאישה כזאת לא היה מה לעשות בילדה מוצקה כמו בתה. הבת ששום מחשבה בהירה וקלה לא תעתה אל מוחה רוחש המעשים טובים. למען האמת, על הבת לא הרביתי לחשוב. אולי היתה מה שמכנים ילדה טובה, אבל לא בשביל האמא הזאת. וגם לא עבורי.

מוטב שאסביר, החיים היו קצרים כמו שעות האור בחורף. כמה מהר כיסה אותנו הלילה. כמו עשים נצמדנו לטלוויזיות, ורק מדורות הענק שנדלקו לפעמים באישון לילה יכלו להסיט אותנו משם. ולא רק האם, שקל היה להבחין בה בחשכה, נצמדה לבקבוק; כולם שתו. אלכוהול במבצע, בזיקוק ביתי, והחניכיים הלכו ונחשפו והלוע התגלה מודלק, משונן ופצוע. כולם שתו וראו צל הרים כהרים והרים כאנשים. שתו והשתדלו לשכוח

למה המדורות דולקות ביער. למה הסכינים מתחת לכרית. תשאלו למה אף פעם לא שוכחים איך לרכוב על אופניים, ואני אענה לכם שאנשים בהחלט זוכרים יותר מדי.

בימים ההם ישבתי מול המחשב שלי, שתיתי וכתבתי. רשימות שאיש לא יקרא, רשימות על מה שהיה יכול להיות, שנדבק במה שבאמת קרה. והמסך כבר נשרט, ושומר המסך הראה אלונים נישאים כמו אלה שהתנשאו מחוץ לחלון, לו רק הייתי פותחת אותו, אבל כשהחלון נפתח חדרו יצורי יער. מסוג הדברים שנאה להם לשכון רק באגדות. סנאים כרסמו את כבלי המחשב. סגרתי הכל.

ואף שהתגוררתי בשולי המקום הזה, הבית שלי עמד ממש על קצה הקו ששרטט מתכנן הערים בסרגל, בדיוק במקום שהבוהן שלו קצת סטתה; ואף שגרתי בבוהן, הכרתי את כולם, ואחת היא אם נקראו זאב או ילדה, זקנה או צייד. לא הפליא אותי שלבסוף שלחה אותה האם אלי. לא עם יין ופשטידה כמו שמספרים, אלא עם כמה חוברות של מכוונאות רכב, כי ספר זה ספר, לא? והאבא (של אחת משתיהן לפחות) היה מוסכניק. ערמתי את החוברות בצד. כל הספרים בסוף מוצאים קורא, גם הגרועים שבהם. ככה ילדים באו אלי. צעצועי הפלסטיק שלהם נשברו מהר. המסכים שידרו להם קווים נקיים כמו אופק. הם לא זכרו את השירים והסיפורים הישנים. שיניהם קהו, הם הסתכלו בדברים בעיניים חלקות, הם אהבו מדורות, כי מלבד האש הכול ניתן להם מדרגה שנייה או שלישית. לילדים האלה פתחתי את הספרייה. האכלתי אותם בתפוחים אפויים והם קראו מה שרצו.

בפעם הראשונה שלה אצלי לבשה שמלה נקייה ומגוהצת, שסימן החריכה בישר שגיהצה אותה בעצמה, גרבה גרביים מתוחים, חיממה לי מרק עם קרוטונים. אולי כי הזכרתי לה את אמא שלה, קרוב לוודאי משום שלא דמיתי לה כלל. אנשים מפריזים בחשיבותו של הדמיון. היא שאלה אם חם לי או אם קר לי. אם אני רוצה לנוח. חתכה בשיניה חוטים סוררים. היא נפטרה בקלות מרמשים שנכנסו אלי הביתה. בהתחלה רק ריססה את העשים, אבל בכיקור הבא גם את הסנאים מצאתי שוכבים שלווים על הסף. הציפוי הנוקשה שלה נסדק, הלהיטות יצאה לה מהאוזניים. כשצץ הברדס האדום על ראשה, אדמומיות חדשה פשטה בפניה, כמו פרפר שהתיישב לה על הפרצוף וסירב לנוע. האם סיפרה לה שזכתה בברדס כפרס בהגרלה ב"אצל בו." הילדה התגאתה בו מאוד, זה בטוח. אני חושבת שבו עצמו חבש לה אותו. ביקשתי מהילדה שתיפטר מהדבר הזה, ודווקא אז, לראשונה אי-פעם, סירבה לי.

כשהפסיקה לכרכר סביבי קראה בספר אסטרונומיה שהשד יודע איך הגיע אלי לספרייה, אולי הזאב הביא אותו אלי ושכת. סליחה, כבר התחלתי לקרוא לו כפי שקראו לו כולם. שמו היה חיים. שמו הרי היה חיים.

היא היתה בדרך אלי והוא בדרך אל "אצל אמא." הוא לבש את המעיל שלי, ולא כפי שאמרו אחר כך, בשל חולשתו לבגדי נשים. המעיל שלי היה לבוש מעשי למדי, אומנם בעל צווארון פרווה, אבל צווארון שאתם עצמכם הייתם מכנים גברי ולא נשי. אהבתי שהוא לובש משהו משלי. יכולתי לדמיין את ההמשך. הוא הדליק סיגריה, והיא נרתעה. אבל אז זיהתה את המעיל, כך אני מאמינה, ורק בגלל זה התחילו לדבר. הוא השתקף אצלה בנעליים. הוא ראה בעיניים שלה את האמא. הרי גם הוא היה מאוהב, ולצערי גם סנטימנטלי מאוד.

כבר כתבתי את הסיפור הזה מאה פעם. וכמו בעונש, התוצאה זהה. אבל בגרסה המועדפת עלי אני מאמינה שהתחנן בפניה. היה לו יום רע, שנה גרועה, שבע שנים, וגם הוא ידע כמו כולם שילדות הורגות בקלות. הוא חיפש את החבל והסכין, וילדות הורגות קל ורך, זה מה שידענו. הן מורגלות בסכינים ולא מבינות מה עומד על הכף. קראנו להן כשנבהלנו מעצמנו ולבותינו נמסו. בשבילן זה היה משחק וכשגדלו לא זכרו דבר. ומי שזכרה אולי נטרה טינה אבל עובדה שגם היא הניחה לילדה שלה לעשות אותו דבר.

כולן מלבד אמא שלה, העש הלבן המרחף ריחוף חסר תוחלת. היא ניסתה להרחיק אותה, היא זכרה. היא אמרה לה ללכת עד אלי ולא לרדת מהשביל. זה היה רעיון שלה שתקרא לי סבתא. אבל היא לא הביאה בחשבון עד כמה רצתה הבת שלה לרצות ולהיטיב. עד כמה הוא רצה דבר אחד בלבד. היא לא שיערה שיספר לה על צערו, על המורסה מאחורי השן, על האכנים שמילאו את גופו עד מחנק. האם זכרה הכל מלבד עד כמה קל לסכין להינעץ בין רקמות. אחר כך נתתי לה אותו, את המעיל. לא היה לי משהו אחר לעשות איתו, ואת הדם ממילא ניקיתי. נדמה לי שהוא תלוי אצלה על הקיר. אולי הילדה התחתנה עם צייד. אולי גם לה נולדה ילדה. אחר כך האף שלי נהיה ארום ואיתו כל העולם. אחר כך נדלקו המדורות. ככה אני מעדיפה לזכור את זה.

ילדה עם ידיים קרות וברדס ארום. ככה זה.

שרון אס

ככה לא מתנהגות אמהות בעקבות "מות העש" של וירג'יניה וולף

ללא "מות העש" של וירג'יניה וולף "מות העש" שלי מן הסתם לא היה נכתב. המוזר הוא שאין כל קשר מידי בין השניים, ובכל זאת השם וכן הקשר שבין המוות ליצור דל הכנפיים סללו את התיב החשמלי, המשונה של הכתיבה. וולף ממקדת את תשומת לבה בעש זעיר הנתפס בעיניה כצומת מוחשי לגמרי ובה בעת גם סמלי של אימתנות החיים והמוות. וולף מתבוננת ביש הזעיר המעופף הזה, הגוסס לנגד עיניה, ומנסה כמה פעמים להושיט לו עיפרון כדי לסייע לו במאבקו. היא נכשלת. ב"מות העש" שלי, האישה מצאה בעלת ברית לטירוף הדעת הנוגע לעוצמה אשר בה אנחנו מסוגלים להעתיק את כוחותינו אל העשים. כלומיות חייהם המכוננת מאפשרת את הקור החיוני לכתיבה, ומותם דק עד כדי כך שמיד הם מועברים למישור הסמלי, ובחזרה אל החיים. הלוך ושוב – כמחשבה.

בוקר אחד, מצדה השרוף של השמש, התעופפו עשים פנימה אל קירות הבית שלנו. אדונים רזים מאוד, ארוכים כגלילים של פנימיות דיו העטים, נצמדו לקירות. חלקם בגודל ציפורן, חלקם בגודל מטריית מתקפלות. לכולם היו גלימות דקות אפורות עשויות אבק וטחב. הם נרדמו מיד, מצמידים לחי חלולה או פה חסר אל סיד קירות. הם נושמים. הנשימה שלהם מלאת מים. שום אש לא מחממת אותם. הם תמיד-תמיד מצוננים, ותמיד קר להם. אני לא מסכימה. יש לי ילד לגדל, ואני זקוקה לקירות מרהיבים, מבריקים, לדפי סוכר, לכנפיים לבנות, לקרחוני נצח, למישור של כותנה – הילד חייב לגדול ביפה ובאנונימי, בחדרים קלים, ללא עבר וללא מגירות המפילות שינה מעצם היותן עמוקות כל כך, נשכחות. רק לי מותר להפחיד אותו. וגם זה רק כשיגדל ורק כשאהיה כבר עייפה מאוד מאידיעתו אותי. בוודו בוודו אני אצעק מאחורי הדלת, והוא יצרח בבהלה:

אמהות לא מתנהגות ככה. נכון, אבל אני לא רק אמא שלך.

אבל עכשיו העשים:

אני מכניסה יד לתוך גלילה אפורה ודקה. היא חלולה לגמרי ומתפרקת בידי. היצור הישן מותיר אבקה בין האצבעות. אני עוברת מהר, עוטה מעין כפפות של נשף, מכניסה את אמותי לתוך הקפלים האפורים, ואבקה של משי מכסה אותי. רק בפנים יש חיים. את הפנים יש למחוץ ממש בין שתי אצבעות, כשלשון ורודה נשלפת והעיניים שחורות וצלולות וחסרות

אישונים בולטות מחנק. לעתים נופלות הפנים לאדמה, מסתובכות סחור-סחור כמו גולה ונועצות בי מבט. לא מאשים. לא עצוב. מבט חלק של מי שראה אור גדול מדי ואז חשכה. מבט של מישור אינסופי. אני מגיפה תריסים. מפשילה וילונות. הילד חי רק על חלב ונורות חשמל. איש אינו נוגח את הראש בזוגיות. על כל עש שמחצתי מופיעים שניים נוספים, והם נתלים דמומים ברצועה שבין הקירות לתקרה. זו המסילה הגדולה המשקשקת שלהם. לאן הם נוסעים בעמידה וללא מגבעות בגשם שוטף? הם ישנים ופיותיהם מחרחרים מעט מרטיבות. הילד אינו רואה דבר. הוא חי למטה על הרצפה, בין דרקונים של אש ופירווי עוגה שהוא אוסף מסדקים ברצפה. האדמה מעלה לו כל טוב.

אני נלחמת. בדרום העיר מצאתי ראש של סוס תקוע על קנה מטאטא. ברעמה הגדולה אני חובטת בתקרה, והסוס צוהל. אני רוקעת. הגלימות נפרשות לרגע, מחשיכות חשמלים – ונעלמות בבית ללא זכר. שעה קלה לאחר מכן מופיעה שורה עבה וצפופה הנראית כיצוקת ברזל – נדמה ששערם ארך והם מתקשים עוד יותר בנשימה, אבל שנתם עמוקה יותר מהעמוקה שבמגירות.

איני פותחת אף מגירה. אם יש משהו שאני סולדת ממנו, זאת הכנסת היד לעומק מוכר. בגלל תפוח אדמה אני מזעיקה את הירקן, אם לא השכלתי לבקש מבעוד מועד עזרה בהוצאת הירקות מהמקרר. אבל בדמיוני אני מחפשת בעומק. בדמיון אני משוטטת בחפץ לב. אני, שהשכלתי להיוולד מחדש בין המתים, יודעת ללכת במחילות צרות לברד ובחושך, ובדמיוני. מה עלי לעשות כדי לצאת אל האור? עלי להרוג באמת את מי שכבר הרגתי בדמיוני. כי אם היד לא תשיג את המוח אני אירקב כמו הדברים האחרים שאיני מעיזה להוציא לאור. מדוע האור אהוב מהחושך, אבל קשה יותר לשאתו?

בין הגרגירים אני נוכרת. לאט-לאט ארחיק לכת. אילו היו לי כנפיים הייתי מרחיקה בבת אחת. אבל מאז שהייתי לאם הייתי ל-M⁻, חיית השדה, זו שאפשר לומר עליה "לביאה בעבור בנה" וחסרת פנים בהמון. זו הקוראת שירה על קצות האצבעות ואוזניה הקטנות נעות בבהלה מכל רוח וחולמת בלילה שיבוא כבר האיש שיבוא, אולי שמו אברהם, אבי, שונא הילדים הגדול, מחבב האלוהים, ויהפוך אותה לאישה צוחקת במדבר. האם ייתכן שקראה כל כך הרבה עד שקראה הכל הפוך ובניגוד לשורות?

רוח צפון ורוח דרום, האחת באה ממערה מתחת לים, והשנייה מהכוכבים שאין בהם טחב ואזוב. הרוחות – קצה השוליים שלהן

מתעבה בכל פעם שמישהו בונה בית, מעמיד קיר ועוד קיר. תחת רשת העכבישההדקה של החלומות, התקוות העדינות מכות שורש, ותחת רגלי אנשי הבית יש מחילות, מסדרונות, מעברי סוד ומפולות זעירות חסרות כל ערך ליציב, לארכיטקטורה המנסה לא להינגף באור. בית ועוד בית יש בבית האחד, ומה שאי-פעם היה עדין מאוד, עדין עכשיו עוד יותר, כמעט נמוג. השורשים קשים מאוד, עמוקים, מפותלים, מחזיקים את מה שעומדת בו התעוקה של המתפורר ששב ונאסף – ערמות ספרים, כלים, עלי פרחים. השורשים הם ממש כנפש, בתאוה להגיע לאור הם מתחפרים עמוק יותר בחושך מתוך תקווה שאלפי עפעפיים ייפתחו בין הרוחות – אבל הידיעה מאוחרת מאוד, ובהתמוטטויות הזעירות אפשר לו לצופן שישתבש, הספירלה נפרצת לכל עבר ובה בעת ממשיכה מעלה ומטה, ופנימה זורמות חיות מכונפות בכסות דקה ואפורה, המאפשרת להן רק להתלות על רוח קרה עומדת, על הקיר שבתוכו עוד סבוכים נהמת הים ואיזו אש כוכבים. אבל רק העור-מעט-גווע-ואולי-כבר-גווע מסוגל להיצמד כך לשאריות פלנטה.

על הילד לגדול ביפה האנונימי, כדי שכאשר תותיר בו המראה סימן, יותיר גם הוא סימן במראה – ואולי אז לא יהיה בו פחד מהעומק המשוער, הלא ידוע. אולי יום אחד, בהכילו את העולם, בעוקפו את זוהמת העשים בלי להחריד את האיש התמים הישן מצונף בגלימה של דמעות; אולי אם לא יפחד מהבוז לחלש, והגווע לא ייראה אשם באלימות הנוברת בו עכשיו, אולי יצליח הילד להיות רחב דיו ולהכיל גם את עצמו. לילדים אין מקור – אבל רק הילדים יודעים זאת. אולי יצליח הילד ללכת אל הפיות הפעורים של האלים ולדעת שהוא אינו הקורבן ההכרחי של הרעב.

הקירות חזרו לזריחתם הצהובה-לבנה. היתה העוזרת, זו הנעה כבת ים על פני האדמה – קולות רחוקים כל כך עוד קוראים לה, לחישות פרא של ממש, והדרך לחצות את היום אל מחצית השעה של חושך היא להטביל במים את העיר הזרה העומדת בבית. תאוות הניקיון השלמה שניתן לחוש רק בטריטוריה של אחרים. שם גם אפשר לחלום שאת רוצה לאהוב ולא רק להיות נאהבת. כך, מפזמת, היא סילקה את העשים כמי שיכול למחות עקבות במים ובסבון.

*

לאט-לאט חוזרים האדונים בגלימות אפורות ותופסים את מקומם בלובן. מהי ההיסטוריה של הבית? איזה פשע מתמיד של חוסר שמחה. שנתם חלולה לגמרי, ריקה מחלומות. דבר לא יציל אותם. הם מצפים לגל חום שבו מהנאה פתאומית יהפכו לאבק ויישטפו לרחוב. ב-M מקנן חשד עמוק שוויתור על ארוס הוא חזרה איומה לעידן התמימות; כל נצנוץ עין מפנס רחוב הוא הבטחה כובשת לאמון ולנשיקה ארוכה, ארוכה. M יודעת שככל שהיא אומללה יותר יש סיכוי להוליך אותה שולל ביתר קלות – והיא מתאפקת. האיפוק שלה הוא התמימות שלה, והתמימות הזו גורמת לה לומר: אין מקריות! יש סיבה לקהל האפור העטוף שינה על קירות, גלילים-גלילים של חומר שלא נותר בו כוח חלימה, והוא החומר שממנו עשויים שיירי חלום, גוף דק, כנפיים אכולות, עיניים חלקות של טל. היא יודעת מתי תמות: כאשר הזיכרונות ייעשו כבדים וטחובים מאי-שימוש, כאשר נדמה יהיה לה שהיא מרוקנת לגמרי מעבר, קלה ופריכה. זה יהיה הסימן לקריסת החומר, חייה, לא פנימה, אלא הלאה מעבר לעצמה. ובעודו מחייך לעצמו, היא תתאהב, כך נדמה לה, בנהג מונית שביקש את רשותה להצית סיגריה, וכלל לא תדע שהאש הזעירה שקמה ליד הפה בניד ראש נשפה באחת בעבר הלא קריא, המשובש והדחוס. שורה על שורה האש הזעירה של האיש העייף הבעירה בה – היא שהיתה ענף מלא מוהל, ושהיה צורך במתן כה מוחלט עד שתיאות – לפתע אש מסתורית, אש חיקוי הדרקונים הפלאיים הגאים בצורתם הלא נשחתת, שעברם הוא היסטוריה תמידית, מפוארת, פתוחה העומדת לרשותם; אש סתם, מקרית, חיונית לה אבל לועגת, כי מפחמת אותה למשאלה האחת בלבד שהיתה גם הפשע, הפשע היחיד שדבקה בו, במלוא האיפוק, במלוא הלהט של מלכות המדמות שעליהן לרצות מה שיאה להן לרצות, או מה שנדמה להן שבכוחן לרצות, ואינן מכירות את החרדה הנלווית לחופש ולאימה שבהרס המשאלות. הפשע הוא שרצתה את האינטימי עם מי שלא ידעה עליו דבר, שרצתה לחוות את הפראי כדי לאלפו, ושלא היה בכוחה ללכת צעד אחד, מכיוון שהיתה M, מי שמשדל בכל הכוח לחשוב לפחות מחשבה אחת ביום שאין בה רכב ביוגרפי, מחשבה אחת החוצה את גבולות הבית, והיא תכולה ומרובת פאות ובורקת מכוח, כדרךקן שיכול להתעורר בבת אחת משינה ללחימה.

דרור בורשטיין אֲנִימוֹן בעֲקֻבוֹת מַלְכִים ב ט

היא זוכרת את הפסוק בעל־פה והיא מצטטת אותו כמעט בלחשיה אל תוך אוזני. אני נשען אל מזוזת הדלת של המעבדה שלה. "יָבֹא יְהוָה יִזְרְעֵאלָהּ, וְאִיזְבֵּל שְׁמָעָה, וְתִשָּׁם בַּפּוֹךְ עֵינֶיהָ, וְתִיטֵב אֶת רֹאשָׁהּ, וְתִשְׁקֹף בְּעַד הַחֲלוֹן." את המלה "פוך" תרגמו ללטינית, היא אומרת, כ־Stibio. סְטִיבִיו זה היסוד אֲנִימוֹן. לכן סמלו של אנימוֹן זה Sb. הפירוש של המלה אנימוֹן זה "מתנגד לברידות." מילדותי אני קוראת בספר מלכים. והסיפור על סופה של איזבל שנים שובר אותי. למדתי בבית ספר דתי, כמוך, היא אומרת לי, וכשלמדנו את פרשת יהוא ואיזבל בכיתי בכיתה. לא, לא מיד, לא בשיעור התנ"ך, אלא בשיעור שלאחר מכן, וזה היה שיעור כימיה. המורה לתנ"ך חגגה את מַפְלַת איזבל, אבל התמונה הזאת שמתוארת שם, זה פצע אותי כאילו קראתי על אחות. והתביישתי בפציעה. אתה זוכר, שכשבאים לקבור אותה מוצאים ממנה רק את הגולגולת ואת כפות הידיים והרגליים. ואז, כן. הכלבים אוכלים אותה. "וְלֹא מָצְאוּ בָּהּ כִּי אִם הַגְּלִילֹת וְהַרְגָלִים וְכַפּוֹת הַיָּדַיִם." המילה "בה" קשה לי מאוד, כשאני קוראת אותה אני... אני מצטערת. אתה באת בכלל לקחת משהו, מה זה היה? אה, בטח. מאה גרם אנימוֹן. לכן הגענו לאיזבל. רק תיזהר, אתה יודע שהוא רעיל, אנימוֹן גורם לדיכאון וסחרחורת, זאת עובדה. אתה חדש כאן, מחובתי להרגיש, אל תפתח את העטיפה. ואני יודעת ששנאו אותה. וכן, שהיא עשתה דברים איומים. ובכל זאת, היא התאפרה, והיא מרחה אבקת אנימוֹן, או פוך, מסביב לעיניים. ואז הסתרקה. והסתכלה מהחלון. וזה היה כבר הסוף. צר לי עליה יותר מאשר על יצחק בדרך לעקדה, הנה, אמרתי את זה, אני יודעת שלך אני יכולה. ושומטים אותה מהר מאוד. בא יהוא, משחו אותו זה עתה למלך, הוא מסתכל עליה, והוא אומר שלוש מילים, "מי אתי, מי?" ומהחלון, מאחוריה, יוצאים שניים-שלושה סריסים נאמנים למלכתם, היא מכירה אותם שנים, הם לה כמו משפחה וחברים, והוא אומר להם מלה אחת: "שְׁמָטוּהָ." לא דַּחְפוּהָ, לא הרגוהָ, אלא שְׁמָטוּהָ. כלומר הם כבר החזיקו אותה מחוץ לחלון, באוויר. והיה צריך רק לפתוח את האצבעות ולשמוט. היא היתה כבר אבודה לגמרי, אבודה לגמרי, אבודה. כל הגברים והסריסים מסביב, מעליה ומתחתיה, והיא, באוויר, עם השיער המסורק היפה השחור

שלה, אישה אחת בודדה בעולם, ועם האנטימון מסביב לעיניים, והיא יפה מאוד, והיא רואה את השמים, הם מחזיקים אותה ופניה למעלה, היא לא נאבקת כבר, אם היא תתפתל היא עלולה ליפול. והוא אומר להם לשמוט, וזהו. איך מרגישים בשניות האחרונות של החיים? ואז הוא דוהר קדימה עם הסוס ורומס אותה בפרסות. כי כנראה לא מתה מהחבטה. היא התאפרה והסתרקה לכבודו, והוא פורע את זה בפרסות סוס. האנטימון מושך אותה כמו משקולת אל האדמה, העיניים חוזרות אל האדמה, היא מתהפכת, השמים בגבה עכשיו, הראש צולל כבר. אני יודעת שהיא עשתה דברים איומים, כן. אבל גם אני עשיתי דברים. וגם אני מתנגדת לבדידות. אני בודדה ואני מתנגדת לזה, אני נגד זה, זה כל כך מופרך? אני מסתרקת ויושבת על אדן החלון ומסתכלת לרחוב. אני עובדת כאן עם אנטימון לכן מדי פעם אני נזכרת בבית הספר הדתי ובאיזבל. שמעתי שאומרים עלי שאני מערבבת חומרים כאן במעבדה ומורחת או בולעת כדי להישאר יפה. אבל זה לא נכון, אמי היתה כזאת וגם אמה. יפות עד גיל שמונים. זה עונש שכזה, היופי. גם בבית ספר הדתי שנאו אותי. בהדרגה הגוף נפער מכל המבטים, מכל הרצונות של כל מי שרואה. אני עובדת כאן כבר שש שנים על אנטימון, אנחנו מפתחים סגסוגת לתעשיית הדפוס. אותיות של אנטימון, בריל ועופרת. אומרים "דפוס עופרת" אבל אי-אפשר להדפיס עם אותיות עופרת טהורה, העופרת רכה מדי, אותיות עופרת יישחקו ויתעוותו. חייבים להוסיף בריל ואנטימון כדי לחזק את האותיות. אומרים שבעוד כמה שנים המחשבים החדשים האלה יחליפו את דפוס העופרת וכל המחקר שלי ירד לטמיון. ישליכו את האותיות ויתיכו. חבל, פיתחתי אותיות קשות וחזקות, הוספתי עוד מרכיב, אבל זה סוד. אתה מביט בי ואני רואה איך שאתה רוצה את כל היופי שלי לעצמך, אתה רוצה לגעת לי בגוף, וזה מובן לי, אתה מתוכנת לזה כבר, אבל אני לא יכולה לתת לך אותו. לא, לא לך ולא לאף אחד אחר. למדתי משהו מסיפור איזבל. "מי אַתָּי מי?" הוא שואל, והסריסים שומטים אותה בלי להסס, אחרי שנים שאכלו משולחנה, מיד הם מזהים לאן נושבת הרוח החדשה, והוא שומטים אותה מהחלון, וכשהיא פוגעת באדמה הם כבר בפנים, בוזים את תכשיטיה ותולשים דפים מאוירים מהספרים כדי לתלות על הקירות בתור תמונות. כמו בהילוך איטי היא נופלת, עלה יבש אל אגם כמעט קפוא בחורף שראיתי פעם, זה היה מזמן. אבי לקח אותי, ואז השאיר אותי שם והלך לאיזה זמן. היא עדיין יפה מאוד. יפה ביופי זר. היא היתה פְּנִיקִית, והם לא אהבו את זה כאן בישראל. הרוח מעיפה את שערה השחור הארוך, ורגליה היפות מתגלות לראשונה

כשראשה נמשך למטה כמו עוגן של ברזל. היא נעצרת רגע באוויר, אני חושבת על הנפילה כמו מגורד שחקים, לא כמו בציורים האלה שמראים בניין נמוך. אני רואה אותה עוצרת באוויר, כמו מקרוב מאוד, רואה את עיניה ההפוכות, אגמים רואים של אנטימון, על רקע השמים הבהירים. הוא נרדם בתוך סירה, והסירה נסחפה, לקח לו זמן לחזור. זה עמק יזרעאל, אני גדלתי לא רחוק משם. שדה יעקב, מושב דתי. הפה שלה אדום, ואני רוצה לנשק אותה, ככה, כשהיא כל כך חסרת מגן, תלויה באוויר, הפה ככה שמוט, לא, לא בצעקה, היא לא צועקת, היא שמוטה לגמרי שם, אני רוצה ליפול יחד איתה כמו בצניחה חופשית, שמתחבקים בה ואומרים הכל לזאת שלצדך, שם באוויר החסימה הנוראית נפרצת, ואומרים. אבל אני יודעת שאם אתקרב אליה לנשק אותה היא תיאחו בי ותגרור אותי איתה למטה, ולכן אני נשארת בחלון שלי ומניחה לה להמשיך ליפול לבד. אני שומעת את הסוס דוהר ומתקרב, ואז אני חוזרת למעבדה וסוגרת את החלון וניגשת אל הכלב ומרימה אותו אלי. וגם קליעים, היא אומרת, ופתאום היא מחבקת אותי, אבל רק לרגע מהיר מאוד, וגם זה לאות פרידה, גם מה שאתם קוראים "קליעי עופרת" זה לא עופרת טהורה. גם בקליעים יש אנטימון. אם לא היה בהם את זה, היא נפרדת ממני ליד הדלת הכבדה בבת אחת וחוזרת למעבדה שלה, משאירה אותי לבד במסדרון, בוקה בטריקתה, הם לא היו הורגים כל כך.

עמנואל פינטו הנה קמה אלומתי וגם ניצבה וריאציה על סיפור בנימין המקראי

האור אפור בשעת שחרית. קרירות הלילה פושטת ואוחזת בקירות החלקים, העשויים אבן מהוקצעת או חומר דחוס ומאופק אחר. לילה שלם עבר מאז הניחו סוהריו השתקניים בעדינות – שמא תישמע חריקת הדלת – יד על גבו, והתא הפך לעולמו. מעולם לא היה סגור כך. לברו כל כך. שמן המנורה לחשש במחצית הלילה וככה.

אחיו כולם נאבקו בשומרים. חוד החנית חלף דרך עורו של יהודה הצועק, "הבטחתי ליעקב, לישראל הבטחתי." ראובן קרע קריעה ארוכה בבגדו. שמעון חפן את שמלתו באגרופיו הגדולים בעוד לוי אוחזו בעורפו, שלא יבוא עליהם מקרה דינה שוב. דן ונפתלי, יששכר וזבולון נשכו שפתיים, חרקו שיניים, מוללו זקנים. אשר מחה דמעות, וגד בקושי השתלט על הבחילה שגאתה בו... רק הוא, לפות בתוך מסדר החיילים, פלט נשיפה ארוכה והניח להם להובילו. מבלי דעת באה תמונת קבר אמו וקמה אל מול עיניו. הוא ראה בבירור את הכיפה המסוידת לבן, את הביתן שבו היה אביו נעלם לשעות ארוכות, כושל החוצה רק לעת ערב, אוחז בידו בחוזקה וממלמל, "טָרוֹף טוֹרֵף, טרוף טורף."

הוא טבל אצבעותיו באגן המים הצמוד לקיר המזרחי, בא זמנה של תפילת הבוקר. קול התפצחות הטיפות על משטח המים העיר אותו לדבר מה שנאצר בהן. שוב ושוב טבל וטפטף עד שהבין שאת דמות עצמו בזעיר-אנפין הוא רואה. לכו לכם, חֲזֹרו לאביכם, אמר להם האיש, אבל הוא ייוותר עמדי. כמה פעמים טבל כך את ידיו קודם, אלפי פעמים, והנה דומה שצריך היה לפעם הזאת כדי להבין כי הוא נושר, טיפה אחר טיפה. משהו התחבא בין הצללים. מחשבה ביקשה להתגלם ונפרמה, ושבה ונפרמה. מדוע הביט באחיו הבוכים ולא אמר דבר? מדוע לא נאבק גם הוא בשומרים? מה היה בו, באיש ששלף מתיקיו את הגביע בתנועת ניצחון? מה היה במבטו של המצרי? ומדוע גם בסמרטוטים שעטפו את גביע הכסף הכבד היה משהו מוכר?

צעדיו בתוך התא הקטן הואצו. עכשיו חש כיצד זעם עולה ומתגלגל מתוכו, האיש משחק בהם, בקולו העדין, בפקודות אצבעותיו הזעירות שנענו מיד, בארוחה העשירה שהניח לפניהם, באוצרות התבואה שציווה

להעמיס על חמוריהם... ככל שגברו צעדיו כך הוצר עליו התא, הוא שרגיל היה למישורי ארץ כנען, התאפק שלא לדפוק עכשיו באגרופיו על הדלת, שלא לצעוק צעקות רמות. הלא הוא לא גנב את הגביע, הוא נשתל אצלו, מי, מי, מי הטמין אותו בשקיו, הא, שוב העביר בסך את תגובות אחיו, בלש אחר כל שקר בצעקות, כל תרמית בהבעות, כל כחש בככי. בני האמהות תמיד היו חשודים בעיניו, אבל גם בניה של לאה לא היו טובים מהם, תמיד פחד מהם, גברתנים היו, חצופים, משתדרים על ארץ ואנשיה, פולשים עם העדרים לחלקות לא להם, לוקחים את הנשים בתענוג רב מדי, מקנחים את פיהם בגב ידם, הו, העז החיוך לעלות על פניו, הו, כיצד התענג על תחנוניהם בפני האיש, נזכר איך נשטמו הכתפיים הכבירות, איך שקע החזה, נדחק האגן, קמוטים נהיו, זקנים. כן, נראה איך יחזרו עכשיו ליעקב והוא לא עמם, מה יאמרו לו. את שני בניו הבטיח ראובן לשחוט אם לא ישוב איתו... יעקב לעג להצעתו, שילח אותו מעליו, שילח את כולם. כולם הכזיבו. גם לוי. יום אחר יום, במשך שבועות וחודשים רבים, בא לוי לחלות את פניו, להזכיר לו שבן כלוא יש לו אצל האיש המצרי, שמעון. אבל יעקב הקשיח את לבו. הוא היה מביט בו, בצעיר בנוי, ומקשיח את לבו. רק הוא נותר לי מרחל, היה אומר. לך והילחם במצרים כפי שנלחמת בשכם ושחרר את אחיך, כך היה מהתל בלוי יום אחר יום אחר יום.

ריח השמיכות על הרצפה כבד מריחו של שמעון, כאן בתא הזה ממש כלא אותו האיש המצרי, טביעות אגרופיו של שמעון מכסות בצפיפות את הקירות כמו אריג משובח ואפילו לרצפת התקרה הגיעו, הו, כמה צר היה לו לשמעון המקום!

הד זעקותיו החריד את לילותיהם, יעקב היה סוכר אוזניו משמוע, שנוא היה עליו שמעון, שנואה היתה עליו לאה וכל בניה. רק אתה נותרת לי מרחל, היו אצבעותיו של יעקב מגששות על פניו, חוקרות את תוויו, נעצרות בגבעות הלחיים, נרעדו על הגבינים, נדחקות בתאוה אל שקע הסנטר...

לא תמיד היו האצבעות מרוצות, לא תמיד היה די בפניו לספק את תשוקת רחל שהיתה באביו. ברגעים אלה היו האצבעות צובטות בבשרו, עוד מעט היו נתחבות אל תוך עיניו, מעוררות אותו כמו את יצחק סבו. ברגעים אלה היה חש את קנאת אחיו, יודע שגם בו נטמנה כבר הטינה, נבטה העוינות, והוא היה מקלל את אמו בלבו. לו היתה מזדקנת פְּלָאָה, מתכערת וקמלה כבלהה וכולפה, היה אביו כבר נגמל ממנה. אלא שרווקא

בהיעדרותה היא נכחה בכל, בכל ארוחה. חומצת היעדרותה מאכלת והוא שונא אותה. שונא את כולם. שונא את כל שבעים הנפשות היושבות במחנה מעולפות רעב ומחכות שיגיע שבר ממצרים.

קול צעדים כבדים נשמע מאחורי הדלת, היערכות גדולה ומהומה. עוד מעט יבואו לקחת אותו. הוא יודע. יודע גם מה יבוא עליו ברגעים הבאים. אנשי החלומות תמיד מנצחים. יעקב וחלומותיו. יוסף וחלומותיו. די היה במבט אחד קצר בראשיהם המתולתלים של שני הילדים שהציצו מאחורי גבו של האיש המצרי כדי להבין. "אפרים ומנשה, אמרו שלום לאנשים הבאים מכנען," אמר האיש המצרי ועיני הקרסים שלו נאחזו בו. אתה מכיר אותי, אתה רואה אותי, אמרו העיניים, ולגלוג נורא פשט בהן כשביקש להישמט מן האחיזה. לילה שלם הניח אותו בכלאו כדי להמשיך ולהתל באחים, ואולי גם כדי להענישו על הימים הרבים שהיה שרוי לברו במחיצת אביהם. תמיד יהיו יותר אבי ואמי יותר משהם יהיו אביך ואמך, כך אמר המבט. לילה שלם הניח אותו בכלאו כדי שיתרגל. הנה קמה אלומתי וגם ניצבה, הדהדו לפתע המילים הנשכחות בראשו.

קול הצעדים מאחורי הדלת מחריש. הדלת נפתחת ואור גדול זורם עליו. מסנוור אותו. בשקט גמור סר גרוד החיילים מעל האיש המצרי והאחים. שוב מוחה האיש את עיניו. לא בכי הוא אלא צחוק מתגלגל. אני יוסף, הוא אומר בקול. עיניכם הרואות, הוא אומר. ועיני אחי בנימין הרואות, כי פי מדבר אליכם.

אלון חילו האגדה על אנשל ואביגדור סיום אלטרנטיבי ל"ינטל" של יצחק בשביס זינגר

"אנחנו צריכים לדבר", אמר אנשל לחברו הטוב אביגדור. אנשל היה דק גזרה, בעל לחיים חפות מזיפים או קצה קצהו של חוט שעה, כפות ידיו קטנות ועיניו בהירות וגדולות. במהלך השנה האחרונה היה אנשל בן זוגו ללימודים של בחור הישיבה אביגדור טוב המראה, בעל הצחוק הרועם והזקן הסבוכ. הם נהגו להתפלפל על סוגיות תלמודיות כמו כשרותה של ביצה שנולדה ביום טוב, הלכות עירובין ושאלת השאלות, שהעסיקה את אנשל יומם ולילה: האם ככל שדבקים בקיום המצוות כך גדל חלקך בעולם הבא, או שמא בדיוק להפך – על כל מצווה שהתקיימה דווקא מחסרין לך. הם התאכסנו ביחד בחדר קטן במלון בעיירה לובלין, ועדיין היו לבושים בכגדיהם השחורים.

"כולי אוזן", אמר אביגדור, מעט מופתע מן הטון הרציני של ידידו לחברותא. הם נהגו לחלוק את כל סודותיהם הכמוסים והיו קשורים זה לזה בלב ובנפש, כמעט כמו דויד ויהונתן. חברותם עוררה את קנאתה של פשה, רעייתו העשירה והקמצנית של אביגדור.

"זה סוד שעלול להדהים אותך", הזהיר אנשל בעיניים מושפלות. "נסה אותי", ענה אביגדור בחיוך חושף שיניים, ובלבו תהה: מה זה כבר יכול להיות? האם שקע אנשל ברזי הקבלה המעשית וברא גולם, או הצליח ליצור יש מאין?

"אני לא גבר", אמר אנשל בקול חלוש, "אני אישה." אביגדור פרץ בצחוק, אבל לנוכח סבר פניו הרציני של אנשל הוא הלך והחוויר. אישה? איך זה יכול להיות? אנשל הוא חברו הטוב וחריף השכל, שלא הסתיר ממנו דבר. ידיעותיו התלמודית העמידו אותו בדרגה אחת (כמעט) עם עילוי כמו אביגדור – רמה שאף אישה בעיירה לא היתה מסוגלת להגיע אליה לעולם. האם זאת מהתלה אכזרית? "אני לא מאמין", אמר אחרי שתיקה ארוכה ומביכה. "אם ככה, אתפשט."

אביגדור נותר בשתיקתו. אנשל הסיר את החליפה השחורה, אחר כך את החולצה הלבנה והגופייה וחשף זוג שדיים ורדרדי פטמה. נכון, לא גדולים

ונשיים, ולמען האמת – די קטנים, שטוחים קמעא, עד כדי כך שטוחים שהם אפשרו לו, לאנשל, לשטות באביגדור ובאנשי העיירה כולם, ובכל זאת: זוג שדיים שרירים וקיימים.

“להמשיך?”

“לא, זה די והותר,” אמר אביגדור במהירות, חיזור כסיד.

“אנשל הוא שמו של אחי שנפטר. שמי האמיתי הוא ינטל.”

אביגדור נותר פעור פה; יכולת הדיבור ניטלה ממנו לחלוטין. ינטל. אישה. כל איסורי ההלכה צפו במוחו בסחרחורת: איסור הייחוד בין גבר לאישה לא נשואים. הסודות שחלקו ביניהם. המצוות והאיסורים מדאורייתא שהפר אחת לאחת בלא ידיעתו.

“אבל למה, אנשל?”

ינטל סיפרה את סיפור חייה: היא נולדה כבת, אבל תמיד הרגישה כלאה בגוף זר. אביה האלמן לימד אותה בסתר גמרא, שיבחה אותה על חריפות שכלה, ואף הוא הודה בפניה – היא טעות של אלוהים, נשמה של גבר בגוף של אישה. כשנפטר אביה מכרה את הבית לקונה הראשון, לבשה את בגדי אביה כפי שהיתה עושה בסתר בזמן שהיה בחיים, ועקרה לעיירה אחרת – כבחור ישיבה. היא לא נמשכה מעולם לחייהן של הנשים היהודיות: עבודות המטבח, הכביסה והתפירה היו מאוסות בעיניה, בדיוק כמו פטפוטי הרכיל חסרי התוחלת של נשות העיירה שנואות נפשה. היא רצתה בכל מאודה ללמוד תורה מעשה גבר, על אף דברי אלוהים בספר דברים: “לֹא יִהְיֶה כָּלִי גֵבֶר עַל אִשָּׁה, וְלֹא יִלְבֹּשׁ גֵבֶר שְׂמֹלֶת אִשָּׁה, כִּי תוֹעֵבֶת ה' אֱלֹהֶיהָ כָּל עֲשֵׂה אֱלֹהִים.”

תדהמתו של אביגדור הלכה ופחתה. עכשיו נזכר בכמה פרטים קטנים משנות חברותו עם אנשל-ינטל, פרטים שהיו מוזרים, אבל משום מה הניח להם להיחחק אל מעמקי התודעה: הסירוב העקשני של אנשל לטבול בעירום בנהר בימי הקיץ החמים יחד עם כל בחורי הישיבה; ההימנעות שלו מללכת לבית המרחץ בימי שישי יחד עם יתר הגברים. והפעם היא שבה נחפז, כמנהג נשים, לתקן כפתור שנפל מחליפתו של אביגדור.

ינטל – או שמא היה זה אנשל – עוררה בו מאז ומעולם חיבה רבה בזכות החברות העמוקה שלהם, חברות בלב ובנפש, אלא שעתה נוספה לה גם תשוקה מוזרה ובלתי מוסברת, שאביגדור הצליח בקושי להסתיר ממפתח מכנסיו השחורים. הוא ניסה לחשוב על צרות היהודים, על חלקו בעולם הבא שהנה הולך לאבדון, על האיסור לערב בין המינים כדי לא להגיע לזימה ולניאוף העומדים בשורש הפסוק מפרשת כי תבוא, אבל

התשוקה הכניעה אותו: סודו של אנשל כפה עליו לחשוף אותו עד תום. הוא התקרב אל חברו ללימודים, ליטף את גולות כתפיו הקטנות והעדינות ונשק לו על לחיו.

"אני אוהב אותך, אנשל."

"לעולם לא אוכל להיות אשתך," נרתעה ינטל. "לא אסכים לכבס את הגרביים שלך, ללדת את ילדיך ולהקים את זרעך."

קולו הענוג של אנשל, שנשמע כקולו של ילד רך בשנים או כקולה של עלמה בתולה, רק העצימו את תשוקתו. "לא נתחתן," לחש אביגדור תוך שהוא פושט את ציציותיו. "נמשיך ללמוד ביחד, יומם ולילה." הוא כיבה את האור ונישק את אנשל על פיו. ינטל ניסתה להתנגד, למחות, אבל האפולולית הנעימה באכסניה הקטנה בלובלין, וריח גופו המתוק של אביגדור, הכניעו אותה. היא נענתה לנשיקתו העמוקה, לא מתוך זימה או תועבה שמהם הזהירו דברי אלוהים חיים, אלא מתוך אהבה טהורה, אהבת נפש אל נפש.

היא ניסתה לפשוט את בגדיה, אבל אביגדור עצר בה. לא, היא לא יכולה להתגלות בפניו כינטל. היא תמיד תהיה בשבילו אנשל – גם בלימוד הגמרא, וגם בתשמיש המיטה. שניהם רצו באותו דבר, ואת שחשקו בו – עשו. הוא הפך את שולחנה של ינטל, דש באחוריו של אנשל, בעוד חברו הבתול, שכל ידיעותיו על הלכות המיטה נודעו לו משיחותיהם הגסות של הגברים הצעירים בבית הישיבה, נאנק מעונג ומתדהמה.

כשחזרו אל העיירה, הבחינו הולכי הרכיל באדמומיות הסמוקה בלחיו של אנשל, ובעליצות הבלתי מוסכרת של חברו הטוב, אביגדור. אפילו הליכותיה הציניקניות של רעייתו פשה (העתידה להיקרא לישיבה של מעלה כחלוף זמן קצר) לא הצליחו להעכיר את רוחו של אביגדור, את להיטותו ללימודים ואת דבקותו בחברותא עם אנשל.

אבל התלהבותו של צמד בחורי הישיבה מן העירוב המשונה בין תלמוד תורה לבין תשמיש לא האריכה ימים. אמת, הם היו יכולים להוסיף ולהיפגש עד יום מותם לעינוגים שכליים וגופניים, אלא שבראשה של ינטל לחש קול פנימי שלא נתן לה מנוח, והוא חזר ואמר לה: האם אלה החיים שייחלת להם? להיות מחופשת לגבר ולשמש פילגשו של אביגדור?

היא הוסיפה להניח תפילין כמנהגה מדי יום וחבשה את ספסלי הישיבה עטויה בכגדי בחור ישיבה, אך אל הקול הפנימי נוספו כעת גם תוכחותיו של אנשל, אחיה המת שאת שמו שאלה ללא רשות, וגם של אביה המנוח, שכמו קרא אליה מעולם האמת בקולו המתוק: ינטל, בתי שלי, עד מתי

תחיי בסתר, עטופה בבגדים לא לך? ממי את מתייראת? משומרות הסף של העיירה? מתוכחותיהם של הרבנים?

ינטל לא התייעצה עם אביגדור, בדיוק כשם שלא הזהירה אותו לפני המעשה הגורלי, אלא פשוט עשתה זאת. בוקר בהיר אחד, כשבועיים לפני חג הפסח, עטתה על גופה שמלה סגולה וצמודה ונעלה נעלי נשים, שהצליחה לקבל בעורמה מהרסה, בתו של אחד מפרנסי הקהילה, והלכה אל הישיבה בגו זקוף ובראש מורם.

ינטל נכנסה היישר אל חדרו של הרב – הפעם בלי המשקפיים העגולים ששיוו לה הבעה של עלם חמד למדני, ובלי החליפה השחורה וחולצת הגבר הלבנה. היא ציפתה לתדהמה, לזעקות, לעונש נידוי, למלקות או לסקילה באבנים, אבל דבר מאלה לא קרה. הרב הביט בה כמי שידע זה זמן רב את סודה הנורא וחייך בחמלה: איך יוכל לעמוד בפני נשמה האומרת כולה אהבה לרבר תורה?

מעתה התגלגלו האירועים במהירות. הרב פנה בסתר אל שרכנים מיומנים, ואלה מצאו בעיירה לא רחוקה את יענק'לה לומינסקי, אלמן עירי וטוב לב, המייחל לבת זוג ולאם לבניו הבוגרים. הוא שמע והבין והסכים לכל תנאי השידוך: ינטל תהיה פטורה מכל עבודות הבית, היא לא תידרש להטליא את הבגדים ולא לטרוח על ארוחת השבת. די לו ביד נשית ענוגה שישים בכף ידו, די לו בנפש משכילה וחכמה שתלווה אותו, לאורה של שמש חורפית, עד רדתו אל בור דומה, אל מקום משכנן של תולעי השכחה.

רטט של חום עבר בינטל כשפגשה את לומינסקי בפעם הראשונה. גופו הרק, זקנו העבות ועיניו החומות שהפיקו חוכמה והומור יהודי, היו העתק כמעט מושלם של דמות אביה האהוב.

החתונה התקיימה כחודש מיום היכרותם, וכעבור שנה נולד בנם הבכור. ינטל קרנה מאושר כשחבקה את העולל בזרועותיה, והיא אשר העניקה לו את שמו בישראל: אביגדור.

דורית שילה אילו לוטה

עדכון לסיפור התאבדותם של שטפן צווייג ורעיתו לוטה

בשנת 1938 התגרש שטפן צווייג מאשתו פֶרִידְרִיקָה, אם שתי בנותיהם. פרידריקה שימשה לו גם מזכירה אישית, מתורגמנית צמודה ועוזרת מחקר. לאחר הגירושים מצאה פרידריקה בעבור צווייג מזכירה חדשה, אישה צעירה כבת שלושים ושמה שרלוטה (לוטה). עד מהרה נשא צווייג את לוטה לאישה, ובשנות מלחמת העולם השנייה נדדו השניים מוינה וגלו ללונדון, לניו יורק ואחר כך לברזיל. בכל אותן שנות נדודים הוסיפו צווייג ופרידריקה לנהל חלופת מכתבים רצופה. ב-22 בפברואר 1942 שמו שטפן ולוטה צווייג קץ לחייהם בעיר פטרופוליס שבקרבת ריו דה ז'ניירו בנטילת כמסה של ורונאל. מכתב ההתאבדות שהשאיר אחרי צווייג מובא כאן במלואו.

מכתבה של שרלוטה אליזבת (לוטה) צווייג לפרידריקה בורגר צווייג

פטרופוליס, 22 בפברואר 1946

אחות יקרה, אישה אהובה, צרה,

אני כותבת לך במלאת ארבע שנים לשקיעתו של העולם. ארבע שנים חלפו מהיום שבו הוא כתב את המכתב הזה, שאני מעתיקה כאן בעבורך. אני מעתיקה את השורות ואצבעות האבן שלי כואבות. כבר ארבע שנים לא כתבתי מלה, לא העתקתי משפט, לא תרגמתי ציטוט. ועכשיו אני מתעקשת להעתיק את מילותיו האחרונות. בשבילך.

"אחותי," אני קוראת לך. כשם שמרי סטיוארט והמלכה אליזבת כינו אישה את רעותה במכתביהן. כך קראתי בספרו האהוב עלי ביותר. אהבת נשים, שנאת אויבות, שנשאבתי לתוכן בכל קריאה מחדש. ולי כבר אין כוח לאהוב או לשנוא, כי כבר ארבע שנים נאכל לבי באשמה. ואולי אני מחכה שגם את ראשי יערפו? אבל אין תליין בסביבה. התליין שלי מת לפני ארבע שנים, יצא לברדו ל"מסע לארץ ורונאל".

הנה אפוא המכתב שלו, שחילצתי מיד השוטר הברזילאי ושמרתי בין דפיו של ספר. ארבע שנים הוא שוכב שם בין הדפים, ועכשיו אני מעתיקה אותו בשבילך. המכתב הזה היה אמור להיות גם מכתב המוות שלי, וכפי שתביני עוד מעט, אולי גם המכתב שלך.

"בטרם אפרוש מן החיים מרצוני החופשי ובצלילות דעת" הוא כתב, וחשב שגם אני פורשת מחיי, מחייו, יחד איתו. מרצונו החופשי ומצלילות דעתו שלו בלבד. והרי הוא צדק, עד לאותו הרגע אכן די היה בה, בצלילות דעתו, בעבור שנינו. במשך ארבע שנות נישואינו לא היתה דעתי אלא דעתו. "בטרם אפרוש מן החיים מרצוני החופשי ובצלילות דעת", כך הוא כתב, "אני מרגיש צורך למלא חובה אחרונה: להודות מקרב לב לארץ הנפלאה הזאת, ברזיל, שהעניקה לי ולעבודתי אכסניה טובה כל כך. בכל יום למדתי לאהוב יותר ארץ זו, ולא הייתי מבקש לבנות את חיי מחדש בשום מקום אחר, לאחר שעולמה של לשוני שלי שקע ואבד לי, ומולדתי הרוחנית, אירופה, איבדה את עצמה לדעת." גם אני, אחות יקרה, למדתי לאהוב את הארץ הזאת, אבל רק ביום שבו הוא הסתלק ממנה והשאיר אותי כאן לבד. עד לאותו יום לא היתה כל משמעות בעיני למקום שבו אנחנו שוהים: לונדון, ניו יורק, ריו דה ז'ניירו, הכל היה היינו הך בעבורי. תפקידי היה ברור: ללוות ולשרת, להעתיק ולמחוק, לקרוא ולסכם, לאהוב. התפקיד שהיה פעם שלך. שתי כמוסות של ורונאל הוא החזיק, אחת בשבילי ואחת בשבילי ולולא הייתי כאן אני, הכמוסה הזאת היתה ודאי מיועדת לך. ממתינה לך שתסיימי את את חייך כאן, בארץ הנועם ברזיל. הרי הצלתי גם אותך, צרתי. כן. את זאת ודאי לא ידעת, איש לא ידע, משום שכבר ארבע שנים אני נוצרת בלבי את הסוד. שנינו נשכבנו במיטה כדי למות ביחד, אבל במכתב הזה שהוא הותיר אחרינו ושאני מעתיקה כאן בשבילך, אין על כך ולו מלה. אך שוב אני סוטה מהעיקר, והרי העיקר הוא מלותיו. את ודאי מתגעגעת אליהן, אל המלים היקרות האלה.

"אולם כדי להתחיל הכל מחדש, אחרי שנת השישים בחייו של אדם, נחוץ כוח מיוחד, וכוחי שלי כלה לאחר שנים של נדודים בחוסר בית. לכן מעדיף אני לסיים את חיי בזמן הנכון ובקומה זקופה, כאדם שעבודה רוחנית היתה תמיד שמחתו הזכה ביותר והחירות האישית — המעולה שבנכסים על פני האדמה הזאת." קומה זקופה אכן היתה לו. לשנינו היתה. הוא לבש חולצה תכולה ועניבה כהה, אני לבשתי שמלה לבנה, ושנינו נשכבנו על המיטה הצחורה בעלת מסגרת הברזל. אני זוכרת שהיטבתי את שערי בזמן שהוא לגם מכוס המים, בלע את הכמוסה והגיש לי את שלי. את המכתב השאיר על שולחן הלילה שלמראשות המיטה, חתום וסגור. עצמתי את עיני, חיבקתי אותו בחוזקה, ומעט לפני שיצאה נשמתו לקחתי לידי את דף הנייר הלבן, קראתי את מה שכתב והבנתי שאני — הקטנה שלא היתה,

שלא רצתה, שלא הוזכרה – שאני, המזכירה, ממאנת ללכת. שחררתי אותו לחירותו ונטלתי לעצמי את חירותי.

הוא היה אז בן שישים ואחת ואני הייתי בת שלושים וארבע. שכבתי ליד אישי אהובי, שהיה ביתי וכל עולמי, טמנתי את הכמוסה עמוק בכף ידי והבנתי שהוא צדק: צריך כוח מיוחד כדי להתחיל הכל מחדש. אבל הכוח היחיד שכלה בתוכי היה הכוח שהוא נטע בנפשי – הכוח למות.

והנה, אחותי, צרתי, מילותיו האחרונות באמת של אהובנו, השורה החותמת את מכתב אוברנו: "אני מברך את כל ידידי: ולואי ויזכו הם לראות את עלות השחר אחרי הלילה הארוך. אני, שחסר סבלנות הנני ביותר, מקדים ללכת לפניהם." ארבע שנים חלפו מהבוקר הנורא ההוא. ארבע שנים שבהן המתנתי כאן, בארץ המבטחים, לסופו של הלילה הארוך. זה כמה חודשים אני מחכה לראות את השחר העולה שאני קוראת עליו בעיתונים, אבל כאן כברזיל הזריחה קבועה ואינה מבשרת דבר. אני רוצה לשמוח שהחושך גורש סוף-סוף ושאיורופה היקרה חזרה להיות חוף מבטחים, אבל ייסורי השורה האחרונה שלו מתישים את נפשי. ארבע שנים של אהבה ושל שירות ושל מסירות אין קץ, ולא זכיתי להיכלל בקהל הידידים שהוא מברך! האם היה מקלל אותי אילו ידע שהנחתי לו למות לבד? האם יכול היה הסופר הגדול להבין שבשעה שחיבקתי את גופתו החמה התפוגג בי הצורך למות יחד איתו, וניצתה בי תשוקה לגלות ולו ליום אחד את רצוני החופשי ואת צלילות דעתי? אבל ארבע שנים נוראות חלפו מאז, ואני לא מצאתי בלבי שום רצון פרט לזה שאיני רוצה למות. אני עדיין כאן, כברזיל, ואין לי איש, ואין לי בנים, ואפילו לא מלים משלי. לא מצאתי מנוחה, וגעגועי אל העולם של אתמול רבים מתמיד. אולי עכשיו, מעת שהמולדת חזרה אל השפיות, אחפש לי בית במקום שבו השפה הגרמנית אינה מכאיבה לאיש? אולי עכשיו כשעלה השחר אחרי הלילה הארוך, אמצא גם אני מחילה? האם תסלחי לי בשמו?

שלך, לוטה

אלמוג בהר

ההיסטוריה הסודית של פאבלו נְרוּדָה מבט חדש על המשורר הצ'יליאני

ריקָרְדוֹ אליעזר נְפֹתְלִי רֵיִיס בְּסוֹאֵלְטוֹ הצעיר, שעוד לא נקרא פאבלו נרודה כפי האנשים, היה יושב בערבים בבתי קפה מתחלפים וכותב שירים. ניירותיו ומחברותיו היו תופסים שולחן שלם בקצה החלל, ועיניו היו מתבוננות בנשים מבוגרות ממנו כדי לכתוב אותן. והן היו חשות במבטו ובאצבעותיו הרצות על הדף, מסמנות במבט משלהן שאם ייגש אולי יזכה, ובינתיים ממשיכות באכילתן או בדכיכורן. אבל הוא לא ניגש אף פעם. הוא היה ממשיך לאחוז בעטו גם מול משיחות שפתון עזות. ועם האישה הראשונה שהיתה פונה אליו במלים ונעמדת מול שולחנו, היה הולך. תמיד אל ביתה, תמיד לאחר שארז בקפדנות את כל דפיו. והוא היה חוקר אותה, את גופה, ואַחַר מנסה לחקור גם את עברה ועתידה, שואל שאלות שהתשובה היחידה להן היא אנחה. לרוב הוא לא נשאר במיטתן יותר מלילה אחד, והן כמעט אף פעם לא הצטערו. כל אישה ידעה כי נוכחותו האפלה, אשר סתרה את מיעוט שנותיו, תקשה על החדר בעוד לילה של שקיעת כוכבים בכאבים דקים המובחנים היטב איש מרעהו.

אחרי שהתפרסם כמשורר היה יושב בבתי קפה בלב ערים זרות וכותב את כל הנשים הזרות שאינן איתו. והעיניים הזרות שהביטו בו בבתי הקפה המתחלפים היו של נשים שחלמו גבר שפיו מלא מלים זכות של אהבה. אבל שפתן לא היתה ספרדית, והוא היה מדבר אליהן בפורטוגזית קטועה, בערבית שבורה, באנגלית רצוצה, באיטלקית מחוקה, בבורמזית של סימני ידיים, בתנועות גוף של הנאה וכאב. וכך לא פעם היתה האהבה מתנפצת אל השולחן הגס שבבית הקפה, ואת התה שנשפך היתה מגיעה מיד מטלית ככרת נוזלים לנקות ולמחות.

כשישיבתו בבתי הקפה לא היתה נושאת פירות, היו שיריו רבים ומלאי חיים, מאוכלסים בכרסי לווייתנים ומתפרנסים מכל פרפורי כנפי הפרפרים. ובערבים שבהם היה הולך לביתן של נשים, היו ידיו מתרוקנות מן הצורך לכתוב, ואשכיו היו מתמלאים צימאון בארות ישנות, כאלה שהגשם זנח לפני שנים. ובדמיון בין־הסדינים שלו, בדיוק כששניהם עצומי עיניים בתוך קַרְב גופם, היו כל העקרות והעקרים מתכנסים בקברי הקדושים שבצדי הדרכים, נושאים תפילות־המונים למען פוריות שיפול־בְּטָנִים, ונשבעים לא לצאת שוב לנדודים ארוכים.

נרודה היה מאוהב בשקיעות, הקרפוסקולוס, ובמסלולי פרפרים, המריפוסאס, בסופות ובניצולים. הוא חשב שהוא אחד הניצולים חסרי התקווה המסתובכים בעולם, ועקב אחר תנועות השפתיים, רמיזות האף, חיוכי הירך בשיפוליה, שמלות בהסרתן, הבטחות בהתרתן, ומבטים מתחדשים, מתרחבים. אהבתו היתה תשוקה בוערת להתנפצות כוכבי ים, או ללידתו של צבע חדש או גוון חדש בין הצבעים המוכרים, ומעולם לא היה בה דבר מן הכללי או האוניברסלי: הוא אהב אישה בשל הצלקת על גבה, או בשל הדרך שבה היא ביטאה את המלה שקיעה, או בגלל הטעם המר של בית השחי שלה.

המנחה הראשונה של פאבלו נרודה היתה כהת שיער, ושפתיה הזכירו לו את הדוברכנים שגדלו פרא סמוך לבית סבתו שכבר הלכה. היו לה עצמות לחיים רכות, והיא היתה בת גילו: הם נולדו ביום אחד, על שפת חג שקיעת השמש, בשנת אלף תשע מאות וארבע. באותה שנה, באותו היום, אך בעונה אחרת, הרחק מצ'ילה, נולד סבי עזרא גֶחְטֶן ביפה בערים, בגֶרְדָּאד שעל גדות הנהר. היא כבר קראה בספרו הראשון, ולמדה משיריו על כל חלומותיו: היא באה עם העננים, עם ריח שרף מתחת לשדיה, ונתנה לצל הגדול שלו להקיף את גופה. היא נתנה לו את מלותיה כמו שסוכן הגרלות מחלק כרטיסים: בהצעה שתומה הרומזת לקסמים של סוף היום, באצבעות כבדות המורדות כל מטבע, כל מונָה, בקפידה. הוא דיבר עמה על האמודאים, אשר לומדים לחלק את נשימותיהם בין כל מראות הים, ועל המזחים, הממתינים תמיד באשמורת אחרונה של לילה לקרני השמש הראשונות שיאירו על בדידותם. והיא הציעה לו להיות כותבת המחשבות שלו, סוכנת חשאית של מגירות לבו. הוא שכח לרגע את גילו הצעיר ואת תוכניותיו לעתידו המפואר, ורצה רק שתיתן לו להקיף את כל בשרה והשערות הכהות הצומחות ממנו וציפורניה הדליקות במלים אינסופיות של אהבה. בראשו הוא כבר תכנן את המלים הראשונות של השיר האחרון שיופיע בספרו הבא, על זיכרון חי הבוקע מביצת לילה, וידע שאהבה תתחלף בהתבשמות עכורה של אהבה, אבל בינתיים ביקש לדעת אהבה. היא הציעה לו לחפור עד לבה כחקלאי, והוא פרע את שיערה, ככהן הגדול בירושלים, וגילה את לבה, ושאל אותה על נבואות של בדולח.

עמוק, בין ציפורים נודדות, הוא נשק לבכי ערוותה ושמה על כך שכשמים פוגשים מים, איש לא יודע להבדיל עוד בין מים ראשונים לאחרונים. היא לימדה אותו אותיות עתיקות של שפות עתיקות, עד שראשו כמה לאלף-בית מוכר, לניגון ידוע, לשפה שבה דיבור הוא שירה, ושירה

היא תפילה, ותפילה היא נקישה על שער שאין הזיכרון יודע לומר אם אי פעם ייפתח ואם אי פעם ננעל. היא, שעייפה כבר מחילופי סדינים קשים, אמרה לו שלפעמים הגוף זוכר והלב מתרוקן עד קצות החדרים. והוא חיכה שתהיה השעה כבר לא-שעת-לילה-עוד-לא-שעת-בוקר כדי לומר לה: זו היא השעה שלי לקום ולעזוב, עם עלות השחר על הדרכים המרוקנות. היא כבר ניחשה כל מלה שלו שבעים פעם, ונשקה לבשרו שידעה ששוב לא ישכח אותה. היא רצתה להפוך את גופו לבית קברות של נשיקות, עד שיבכו כל ציפורי השמים, במקוריהן זרי פרחים בוערים שהשאירו האבלים. והוא הרגיש פתאום כמו קרקעית הים, חשוף לזרמים כהים, סחוף מאדמה דקה. פתאום הוא הבין שאהב אותה, אם לא הוא אזי גופו, אם לא כל גופו אזי שפתיו. הוא לא ידע אם יקנה את סליחתה בשיריו, כשיגזים באהבתו ויפחית באהבתה, ולא ידע אם ישלם בסליחתו, בשקיעתו. הוא מעולם לא זכה לדעת שגם היא הפכה משוררת, ששרה את גופו, את סליחת אצבעותיו, את נשר אפו, אך בשפה אחרת.

הנשים היו רבות אך האהבה אחת, ונרודה עבר בין בתי הקפה הממלאים את הערים, בחשכת ימיו, כמו פרח מהיר המגרד עצב איטי ומוֹדֵד בכיוון תנועת השעון. הוא היה מיילד שירים מרחם כאב הנשים שפגש, נוגע בגוף סיפוריהן, ואז מחזר בעזרתם אחר נשים אחרות, שב ומקריא אותם אחר אחר אות בעשרות לילות. וכך הוא חי בין אהבות הנשים האחרונות לשירי הנשים הראשונות, שוב ושוב קורא ומקריא, מודד איך משתנה האהבה, מתקצרת ומאריכה.

מספרים שלמוֹחֵד השניה הקדיש פאבלו נרודה את העצובות שבשורותיו, והיא ספגה אותן בדשא גופה כטל רענן. סנדליה היו תנ"כיים, גופה רעד ככוכבים שנולדו במיתוס בכלי, והיא באה אליו בעיניים עצומות שנפקחו למגע שפתיו האילמות שקינאו באלימות האלים בכל אחת מן הבריאיות. היא שכחה להקפיד על הפרדת ערמת בגדיה מבגדיו, וכאישה שנייה היו כל מעשיה בני השוואה למעשי הראשונה: רק ששיניה היו קשות יותר, ונשיקותיה חדות יותר, ומבטיה כלהבים של סכיני מטבח ישנות. הוא ישן על תוגת גופה, היא ישנה על עונג גופו, הוא פתח חלון בבשרה להציץ אל הגנים, והיא גילתה לו צער שעה ענייה, כזו שלפני פרידה. הוא נהם לה כחתול ואחר נאם על גורל ערי הנמל הנכחדות, שיימחקו קודם מן המפות ואחר כך גם מן השירים. והיא פקחה מולו עין-ערווה זהירה, יחידה, מפכה מים מתעוררים, תחת שמי אינסוף, וביקשה ממנו לכתוב לה חרוזים קודרים, קודרים הרבה יותר מכל מה שכתב אי פעם, קודרים יותר משחשב

שיוכל לכתוב. הוא האזין לקולה, שפתאום נדמה היה לו שמגיע ממרחק, דרך אוזן חולה, ונשיקותיו ביקשו להפר את שלוות גופה, להאריך סדקים בקירותיה, למסגר את תנודות ריאותיה.

קרה שאישה אחת היתה ממלאת בדמיונו שמים שלמים, כמו שדי אמו הגדולים כשהיה תינוק. אבל עתה הוא ידע את האמת המרה, שהאהבה ענייה וקצרה, ודווקא השכחה רחבת לב ונדיבה, ועל כן ביקש בהוצאה הראשונה או השנייה של ספרו הדק מידידו ראול סולֶדִי להוסיף בין השירים רישומי פחם שיתארו את גוף האישה במערומיו, את תנודות פניה ואת חתירת הציפורים אל שיערה. בעלי עיניים חדות ידעו לספר שבכל העמודים חוזרת אותה אישה אכולת אהבה, אך הפרטים בציורים אינם רבים, קווי הפחם השחורים פשוטים, וכשקוראים את הרישום במצורף לשיר הצמוד אליו נבנות מיד נשים שונות, רבות, עשרים ואחת נשים, מוֹחֵר אחר מוֹחֵר. ואני שקוע בניסיונות שחזור, עסוק בדמיונות, הולך ומשתכנע שזה סודו של נרודה, שאם אדע לחבר את הפרטים אלמד את התשובה המציקה, אבין כמה נשים היו לו, כמה אהב, כמה עזב, כמה נעזב.

מתוך ספר בכתובים

קובי מידן פתאום קפץ עליו אביו

*

נושא את אי האבהות
כגון מדליה:
הודעה
זורחת באור מלחמה נשפחת,
מסיחה את המבט
מן הצליעה.

*

פתאום ברק ממית נפקח:
גוף זה. רקב. וחשך לח.

רקב עירם רוקד עכשיו.
רקב משיל את אניו.

פכפוך
מוסך אותו אל סביבותיו.

*

פתאום קפץ עליו אביו

או שָׁמָא
פתאום אין היא יכולה לראות
אלא את אביו
אשר קפץ עליו
סר, נבצר וממלמל
אינני ראוי לגופך

*

ברורה ומתמשכת
במקצב הדו שבועי
התקפלותכם.
הפחד מקלל אתכם
מבעד לסדקי
אהבתכם.
וכן, עוד מטילים
בחיק הטבע
שנראה פתאום נכרי.
פתול גזעי הזית
הוא עווית הגעגוע
אל הפרי.

*

העבדה שויטמן מת,
למשל,
אף־כי מנבאת בכתביו,
בכל זאת, במקום כלשהו —
מוגה בהקצנוע, לא מוכן מאליו, של סתו,
ויהרת טרפי דשא מתגדרת בירק מצלח, בפנה נפחית של טבע פתוח,
בלא ערבה לאשר, אף לא לכסוף סוחר,
אך עם סכוי לרגע מגבש, בעל זהות, ואיזו נוכחות אנושית נרמזת,
ורייח תפוחים מהול בשרף מזקק דקיק של עצי הסקה —
מפתיעה.

*

ושוב פורחות
יונים מבהלות
מזכרוני; אבל

עֲכָשׁוּ, בְּתֵם
מִטַּח הַרוּם
הָרֵאשׁוֹנִי, הֵן
מִפְתָּחוֹת מַעֵין
שְׁיוּט, הֵן
מִשְׁטָחוֹת קוֹיִם
שֶׁל גִּבָּה
וּמְרִירוֹת, זוֹנָחוֹת
כָּל שְׁמֵץ מַחֲשָׁבָה
עַל מִינִיּוֹת, אוֹ,
בְּקִצּוֹר, גּוֹנָחוֹת
אֲלֵמוֹת.

שמעון בוזגלו בלי יללות, שימון שלנו

פסטיבל בורוכוב

אופירה, אשתי, נסעה הבקר לחו"ל –
ילילו על לבי הפואב, נשות בורוכוב,
בכו על מטתי הריקה.

– לכמה זמן היא נסעה, שכן?

אללי, נשות בורוכוב סטריט,
לארבעה לילות נסעה לי.

– לאן היא נסעה, שימון שלנו?

אללי, בנות, לפסטיבל מינכן.

– מטה ריקה, שכן שלנו, היא מראה נורא.
ארבעה לילות – זמן ארץ.

ארץ, שכנות, ארץ.

– נסעה לה לחגג בפסטיבל
והשאירה אותך פה לבד?

אללי, שכנות שלי, נסעה לפסטיבל.

– נסעה לה לפסטיבל!

השאירה אותי להתלכסן במטה,
להיות לבר בחשך.

— לבר, מסכן, בחשך.

ילילו על לבי הכואב, נשות בורוכוב,
בכו על מטתי הריקה.

— בלי יללות, שימון שלנו:
כל לילה אחת מאתנו
תבוא למלא ת'מטה,
לגרש ממך ת'חשך.

כל לילה?

— בלי יללות, שכן שלנו,
ארבעה לילות בבורוכוב שטרסה
נחגג כזה פסטיבל
שמיןכן לא ידעה מעולם!

גפרטיטי: הסרט

ביום זה נוה
בשעה זו נוז
הלכתי לאלנבי פנת הירקון
לראות בבית האופרה סרט.

בחזית, בחלון הראוה של סטימצקי,
הסתכלה עלי גפרטיטי מאחורי הזכוכית
והחזירתי לה מבט.

בְּיוֹם זֶה וְזֶה
בְּשָׁעָה זֹו וְזֹו
שִׁימוֹן בּוֹזְגִלוֹ נִסְק לְשָׁמַיִם,
הִתְאַחַד עִם גִּלְגַּל הַחֲמָה.

הִיא נִתְּנָה לִי לְרֵאוֹת
אֶת עֵינַיָּהּ, שְׁפִתֶיהָ.
נִתְּנָה לִי לְרֵאוֹת מֶה שֶׁלֹּא אֶסְפֵּר,
וְעֲצָרָה אוֹתִי רַק מִלְּבוֹא אֶל קוֹלָהּ.

כְּשֶׁנִּפְלֵטְתִי מֵהָאֶלְפֹן הַהוּמָה,
רֵאִיתִי שֶׁהַקֶּהֶל כָּבֵר יֵצֵא מֵהַסֵּרֵט.

שׁוֹם סִימָן אֲכַזְכֵּבָה לֹא נִכְר
עַל רוּחַ הַיָּם, שְׁאַחֲזָה בְיָדִי,
וְהַשְּׂמֵשׁ שֶׁטְּבִלָה מֵאַחֹר.

מוֹת מוֹקֵטְסוּמָה

לְמַעַלָּה, בְּשַׁחֲקִים,
בְּתוֹךְ הַתְּכִלֵּת הַדְּלִילָה,
הָעֲמוּסָה כָּל כֶּךָ בְּדִירוֹת,
שׁוֹכֵן הָאֵל קוֹצֵלְקוֹאֲטֵל
עִם יִתְרֵי אֶחָיו הָאֵלִים.

הוּ, כְּמָה הֵם מֵתְאָוִיִּם לְנִיחוּחַ גּוֹיָכָה!
הוּ, כְּמָה רְעֵבִים לְגּוֹיָכָה בְּשִׁלָּה!

לְמַעַן, בְּשָׁחֲקִים,
בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת הַדְּלִילָה,
שׁוֹכֵן הָאֵל קוֹצֵץ קוֹאֲטָל,
חֹלֵם, מִתְפַּלֵּל לְגוֹיָבָה.

מרחב ישורון
שמות פרחו מהדברים, ויקראו: דבר מדבר

לחש לחימום הדבק בין השמות לדברים

אילאיל מלמלה מנמנמת
ריצ'רץ' זפזף
מלמלה השתלשלה
ציצי מהמם בצבץ

צמצם הכהב
מצמץ קליק קליק
ולבלבה הבלבלה

דקדוק חלחל
צמצם נצנוצים
לכלד לקלק
משמש פלפל

פלפול טלטל קנקן

קנקן גמגם ממרמר
גמגום זרזף גרגורים
שמות פרחו מהמדבר
ויקראו אל הדברים

פמפם פונפון
פצפץ פקפק
בזבז סומסום
סלסל פספס

זְפוּזָהּ פִּיצְפִּיץ
דְּשֵׁדֶשׁ כִּפְכֶּף
כַּחֲכַח פִּקְפוּק
נְדָנְדֵךְ דְּכָכֵךְ
בוּמְבוּם דְּגִגֵּג
צִפְצִף קִמְקוּם
לְפִלֵּף דְּרִדֵּר
צִלְצֵל קִרְקֵר
גִּלְגֵּל זִלְזֵל
רְפִרְף דְּפִפֵּף

זוּזֵי בְּרִבְרָה
גַם אֶת גִּמְעֵת מַחְתָּחַתוּל
בְּעִבּוּעַ בּוּעַ בּוּעַ
יְפִיּוּפּוֹת מְעַרְעָרוֹת
מְנַפְנַפּוֹת קַעְקוּעַ

תִּלְתֵּל נִפְנֵף קִשְׁקֵשׁ
עִיר בְּעוֹר
תוֹר נְפִישׁ
פְּחִקוּסִים וְקִסְלוּחִים
בְּנִנָּה בְּאִמָּ פֶם
בְּנִנָּה בְּאִמָּ פֶם
אֶתְיוּפִית שְׁקֵלָה לִי
בְּנִנָּה בְּאִמָּ פֶם

צְרִצֵּר קִרְקוּף פִּרְפֵּר
שְׁמוֹת פְּרָחוּ מִהֲדַבְּרִים
וַיִּקְרָאוּ: דְּבַר מִדְּבָר

בְּקִבּוּק שְׁקִשְׁק
זְרִיף טַפְטִיף
דְּלִדְלוּ גְרוּגְרוּת

סוּפְסוּף הֶלְקֶלֶק מְשִׁגֶּשֶׁג

שְׁמַנְמַנּוֹת
נוֹתְנוֹת לְתִלּוֹת
מְשִׁמְשִׁים בְּסִלְסִלוֹת

סְטִיִּק טְרִטֵר
פְּרִפּוֹר לְבִלְב
שְׁפִשׁוּף עִפְעִיף
אֶסְפְּסוּף בְּכַרְכָּרָה
קְרִקוּשׁ חֲלֹחֶלֶת

נַחְנַח בְּכַפְפִּים בְּמַבֵּם
יְהִיֵּה נִקְנוּק בְּרִיפְרִיף?

כֵּן אוֹ לֹא
שְׁבִשְׁבַת מְסִבְסִבַת
כֵּן, לֹא, כֵּן, לֹא
שְׁבִשְׁבַת קְלוֹקֶלֶת
לְמָה לֹא גַם וְגַם

מָה אַתָּה טְמִטּוֹם
גַם בְּלְבוֹל גַם פְּשִׁפוּשׁ
זִיגְזָג בְּרִבְרִי
בוֹמְבוֹם דְּגִדְג?
גַם זְרִזִיר גַם צוֹצִלֶת
גַם צִלְצֵל גַם צַנְצָנָת

גַּם דְּדוֹן גַּם גְּנוּגָּת
גַּמְגַּם טְשֻׁשׁ
טִיפְטִיפְ שְׁלוּק שְׁלוּק

שְׁקֻשְׁקָה לְקֻקֻס
חֲרַחַר בְּמִגְרָה
טֹאטֹאוֹ גּוֹלְגּוֹלִים
סַע סַע

קִדְקוֹד אֶס-אֶס
נִשְׁנֵשׁ בּוֹנְבוֹן בְּדִמְדוּמִים
תְּקַתֵּק סִמ-סִ

עֲלַעַל רִפְרִף
בְּרִבּוֹר הִנְהִן
נַענַע שְׁכֻשְׁכָה

צְרַצֵר הִרְהֵר
הִרְהֵר צְקַצֵק
מִסְמֵר הִבְהֵב
סִפְסֵל פִּצְפִץ

גְּלִגְלַת הִמְהֵמָה
הֵם לֹא מְהִדְהִים
הָאוֹר עֲמָעַם
הַיּוֹם מְזַמֵּז
אָז מָה מְקַקְרִים

בְּקָר בְּקָר עוֹלִים לְרַגֵּל
 עֲבָרִים נִקְבְּצִים בְּשַׁעַר הַשָּׁקֵל
 לֹאֲקַחִים מִסֶּפֶר וְעוֹמְדִים בְּתוֹר
 קָרְבִּים לְעֵלוֹת עַל כְּפוֹת הַמֵּאזְנַיִם
 עַל כֶּף אַחַת מוֹנֵחַ גּוֹשׁ כֶּסֶף
 עַל כֶּף שְׁנֵייהַ בְּשׂוֹר נִכְסֵף
 בַּתְּוֶה רֹקֶדֶת לְשׁוֹן הַמֵּאזְנַיִם
 רוֹטְטֶת וְשָׂרָה עַל פִּי הַמִּשְׁקָל:

”שָׁקֵל לְפָה שָׁקֵל לְשֵׁם
 שָׁקֵל לְשֵׁם שָׁקֵל לְפָה
 שָׁקֵל עַל מִשְׁקָל לְשׁוֹן
 שָׁקֵל לְנִפְשׁ שָׁקֵל לְאוֹת
 שָׁקֵל לְאוֹת אוֹת לְאוֹת
 שָׁקֵל עַל מִשְׁקָל קְדוֹשׁ
 אוֹמֵר לְרוּחַ מָה לְלִבְשׁ:
 פֹּה תַעֲמֹד וּפֹה תִדְרֹחַ
 פֹּה תִתְכַּנֵּן וְכֹאן תִּזְחַל
 פֹּה הִלְשׁוֹן תִּתְגַּלְגַּל לְמִטָּה
 וּפֹה תִצְלִיף עַל תִּקְרַת הַחֵךְ
 פֹּה תִתְפָּרֵץ וּפֹה תִכְבֵּעַ
 פֹּה תִתְפּוּצֵץ וּפֹה תִשְׁרַק
 שָׁקֵל לְשָׁקֵל אוֹת לְאוֹת
 אוֹת נוֹשֶׁקֶת שָׁקֵל לְאוֹת”

הַשְּׂמֵשׁ נִפְרֶטֶת בְּאַפְקַ
 הָאוֹר מִתְפָּרֵק לְקַרְיָצוֹת
 וְקוֹ אָדָם דֵּק וְרוֹטְט

מְסַפֵּר בְּשָׂמִים
מָה עָשָׂה הַיּוֹם הַכֶּסֶף

גַּם הָעֶרֶב שָׁם לְמַעַלָּה בֵּין הַבְּנוּיִים
הַסִּיסִים חֲסָרֵי הָרֶגֶל יָא וּבֹא מִתְרוֹצְצִים

אילי אבידן מפתח מסתובב מהחזה עד הקיבה

לעכשיו

בְּאַרְבַּע אַרְבָּעִים וְשֵׁשׁ שָׁטְפָה שְׁתִּיקָה אֶת פִּינְסָקָר
כְּכֹל יוֹם הַל, דְּמָמָה חוֹצָה מִגִּימ"ל עַד הַתְּקוּהָ.
הַפֶּתַח תְּקוּאִים הָיוּ שְׂרׁוּעִים בְּפֶתַח תְּקוּהָ,
הַתִּירִים חָלְמוּ בְצַרְפֶּתִית מְעַל הַסְּנוּקָר.

רַק דְּמוּת אַחַת הִפְרִיעָה אֶת הַלֵּילָה הַשְּׁלוֹ,
אוֹחוֹת בְּמָסָךְ הַמְהַבְּהַב "אַתָּה בְּדֶרֶךְ?"
כְּאֵלוֹ שְׁהִיָּה זֶה שִׁיר פְּתוּי, תְּשׁוּקָה חוֹדְרֶת,
"מִגִּיעַ תוֹךְ דְּקָה, " עֲנִתָה הָאֶצְבַּע עַל הַלֵּב.

פְּחִים חֲרָצוּ לְשׁוֹן נוֹטְפֶת רִיר, זְרוּיָף דְּבִיק
זָלַג מִבֵּין שְׁקֵי אֲשָׁפָה קְרוּעֵי חֲתוּל, תְּלוּשִׁים.
נִיחוּחַ יָם עֶמֶד עֵבָה, קְרָבִים גּוֹעֲשִׁים,
וְגַב הַיָּד רוֹה מִמְצַח לַח, חוֹר, מְכַרֵּיק.

חֲשֶׁכֶת הַמְדַרְגּוֹת אֶצְרָה דְּמוֹי צְנָה, רַק רְמֹז,
כְּשֶׁנֶּאֱוָן מִתְקַדֵּר קָפָא עַל גּוֹף סְמוּק, תְּשׁוּשׁ.
מִדְּלֶת רֵאשׁוּנָה נִיחוּחַ סִיר, מִשָּׁב כְּבוּשׁ,
מִהַשְּׁנִיָּה רְשׁוּשׁ שְׁמִיכוֹת, שְׁעוּל, טַפְטוּף שֶׁל בְּרוֹז.

אֶךְ בְּשִׁלִּישִׁית קְרָקוּשׁ מִנְעוּל וּבְעֵינִית עֶפְעוּף,
מִפֶּתַח מְסִתּוֹבֵב מִהַחֲזָה עַד הַקֶּבֶה.
בְּאַרְבַּע חֲמִשִּׁים נְגוּז כֹּל מִתְקַ תּוֹעֵבָה,
הַרִיק קָבֵל צוּרָה, הַרִיק חֲרַק בְּקוּל זְעוּף.

בְּאַרְבַּע חֲמִשִּׁים נִשְׁכָּה הַדֶּלֶת הַבֵּל גּוּף
אֲוִיר צוֹנֵן כּוֹזֵן נִקְבּוּבִיּוֹת, זַעֲהָ לֹא זַעֲהָ.
הַעֵינִן בְּמַפְתָּן פְּלִשָּׁה וּמִשָּׁהוּ עֲלֹז בָּהּ,
וּמִשָּׁהוּ נִחְמֵץ, גְּסוֹת הַיָּד עַל הַמִּשְׁקוּף,

וּפָה אֶחָד נִקְפֵץ, שְׁנָיו נִקְשׁוּ לְסֹב, לְלִכְתּוֹ,
וּפָה אַחֵר מְלֵא בְּדָבָשׁ, נִגְר, "רִק נְדַבֵּר",
וּרְגַע פֶּה נָדָם, כְּמוֹ נִכְלָא אוֹ מִתְעוֹר,
קָרִיר בְּפָנִים, טָפַף חֲתוּל קְצוּבוֹת עַל גַּג מַתְכָּת.

בוא נחיה ונאהב

"נחיה, לסביה שלי, ונאהב"
קטולוס

וּבְצִטְ הַפְּרָטִי הַשּׁוֹרֹת מִתְקַצְרוֹת,
שָׁב מְעֵלִי, קָרֵב אֶת הָרֵאשׁ.
בְּחֹדֶר — הַמּוֹי מִפְּקֹסֶל בְּמַדָּה —
אַתָּה וְאֲנִי. קִירוֹת וּמִטָּה.
יָפִים מְעַצְמֵנוּ, דְּקִים וְתַמִּירִים,
הַעוֹר הַמְּתוּחַ מִחֲלִיק עַל שְׂרִירִים,
גּוּפִים שִׁיסְכִּימוּ לְכֹל שֶׁתֵּאָהֵב
כָּל תְּנוּחָה, כָּל כִּיפּוּף, לֹא יִכָּאֵב לִי הַגֵּב,
וְאִם אֶתְעִיף לֹא אֶדְרֹשׁ שְׁנַפְסִיק
וְהַגּוּף יֵאָנַח לְעַצְמוֹ, סוּד יִמְתִּיק.

בֶּן דְּמוּתָהּ מִתְקָרֵב וּמְכוּזֵן אֶת שִׁפְתֵיהּ
בֶּן דְּמוּתֵיהּ מִתְפַּשֵּׁט עֲבוּרָהּ. תּוֹ לְתוֹ
מִתְחַבֵּרֶת סִימְפוֹנִיַת דְּמָמָה
שֶׁל הַדִּי אֲנָקוֹת, וְעַקְבוֹת יָד חֲמָה
עַל עוֹרֵי הַסּוּמֵר, עַל פְּנֵי הַרְכִּים
סִימְנֵי נְשִׁיקוֹת, הַצֵּטְלָבוֹת עוֹרְקִים

מדפקת מהר, וגופו מאדים,
מלותיה קצובות, מלותיה אדים.

בן דמותה מערסל ומרפה את שריריו
ואני עוד מקליד, בוא נחיה, בוא נאהב,
נתעלם מהלעג של בני התמותה
נשבש את הקוד, נתבצר במטה.
בוא ותן לי מאות נשיקות, רבכה
באותות מצפנים, נגד עין טובה,
בוא נברח מהשמש הבאה מעל
נכתת את גופינו לזרם חשמל,
בוא נשעט אל מעבר לזמן ומרחב
בוא נחיה, קול מבער לצג, ונאהב.

סיפור מעשה

האמבט המכתם מספר לי ספור
מעשה בשקעים באמיל
כשאני בכפפות על ברכי והסקוצ' בריט
מחליק על גבי כתב הבריל
והגב מדגדג מטפות הזעה
והרעל גודש את האף,
והיד הקמוצה מתמתחת, לאה,
הספור מתגלגל מאליו.

בעלת הדירה גוללה, הדיירת
היתה בת תשעים השנה
רק עכשו קצת צבענו, החלפנו צנרת,
שנים כלום פה לא השתנה.
וקפצתי את "למה" ו"איה" ו"מתי",

וְהִנְהַנְתִּי, מִקְשִׁיב וְשׁוֹתֵק,
וְשִׁרְבֹטָתִי שׁוֹב אֶת רֵאשֵׁי תְבוּתִי
וּמִסְרֹתַי לָהּ צִ'ק אַחֲרֵי צִ'ק.

וּבְבִקֹּר כְּשִׁבְאַתִּי הִכָּה בִּי רִיחוֹ
שֶׁל הַצִּבְעֵ, אֹטוֹם וְכִבְדֹ,
שֶׁנִּמְהַל בְּמַהֲרָה בְּרִיצְפּוֹ וּבְכִלּוֹר
בְּמִזְגֵן שֶׁבְעֵרֶךְ עוֹבֵד,
וְכִרְעֵתִי לִפְנֵי הָאֲמֻבֵּט הָעֵתִיק
וְקִרְאֵתִי מְלָה בְּמִלָּה.
בְּכַתְמֵי חֲלָדָה וְיִשְׂרִיטוֹת — תַּעֲתִיק
מִתְאַרֵּוּ שֶׁל הַגּוֹף שָׁם נִגְלָה.

מִלִּטְף אֶת הַסֶּדֶק מְקִיץ '11
כָּאֵן נִרְעָדָה וְכִשְׁלָה,
כְּשֶׁעָלוּ סִסְמָאוֹת וְתַפִּים בְּאַחַת כַּחֲץ
עַד לַחֲלוֹן. הִיא נִפְלָה.
הַתְעוֹרֵר זְכוּרוֹן שֶׁל מַדִּים וְתִיפּוֹף
שֶׁצָּחַל וְהִמּוֹן צָעָדָה,
וְאִמָּה שֶׁעֲטָפָה בְּחִבּוּק מְבֵהֵל
וְהַחִישָׁה מִשָּׁם צָעָדָה.

בְּתַחֲתִית הָאֲמֻבֵּט גַּחְכָּה, מְהִרְהֵרֵת,
חֲשֻׁבָה, אוֹי, אֲנִי מִמָּשׁ סְפִילְבְּרֵג,
הֵן בְּיוֹם הַשְׁאוּאָה הִיא תְּמִיד מִסְתַּגֵּרֵת
בְּבֵית, שׁוֹנָאֵת לְהִשְׁפִּיל אֶת
מִבְטָה מוֹל עֵינַי צְעִירִים, עַל זְרוּעָה
מְחַפְשִׁים בְּלִי לְמִצָּא, סִדְרֵתִית,
וְהִיד חֲלָקָה וְסוּמְרֵת, מְרָאָה
שֶׁהִיֵּתָה כָּאֵן, לְמֵדָה צְרֻפְתִּית,

שְׁהִיְתָה לֹא רְחוּק מִכָּאן, בֵּית מִשְׁפָּחָה
לְתַפְאֶרֶת עַל מְלֻצ'ט וּמְזֹא"ה,
לְאֲבִיָּה הָיוּ חֲלִיפּוֹת, הַצְּלָחָה,
פְּרֻדָּסִים מִשְׁדָּרוֹת ח"ן עַד בְּזֹל,
מְכוֹנּוֹת הַטְּקֶסְטִיל שֶׁהִזְמִין כָּבֵר הָיוּ
עַל הַיָּם מִבְּרִיטְנִיָּה לְיִפּוֹ,
וְהַכֵּל מִבְּשָׂם. הִיא מֵתַחָה, כְּבָרְבוֹר
צְוֹאֲרָה. הַיּוֹנִים שָׁלָה עָפוּ

מִן הַשׁוֹבֵךְ שֶׁסָּבֵא בְּנֵה עֲבוֹרָה
אֲכַל שָׁבוּ אֵלֶיהָ מִיָּד.
בְּפֶסֶט פּוֹרוֹרֵד אֶחָד וְהִיא כָּבֵר עֲקוֹרָה,
רַמַּת גֵּן, '51.

וּכְשֶׁטּוֹלָה, מֵתֵאֵלֵנֵד, נַחֲפֹזֹת לְמַחּוֹת
אֶת הַדָּם הַזּוֹלֵג מִמְצָחָה
בְּמִבּוֹכָה הִיא נִזְכָּרֶת בְּאֶח, בְּאֶחּוֹת,
בְּדִירָה לְבָנָה וְצָחָה,

בִּילָדִים שֶׁשָּׁחֲקוּ לְפָנֶיהָ בְּעוֹד הִיא
אוֹחֲזוֹת בְּיַד אֶהוֹבָה.
לֹא הִפְרִיד בֵּינֵיהֶם הָאוֹקֵינוֹס הַהֲדִי
וְעַל כִּלְכֵּלָה חֲרָבָה.
וּכְשֶׁטּוֹלָה נוֹגַעַת בְּפִצְע, בּוֹשָׁה
מֵתַעֲבָה בְּקָרְבָּה לְדַמְעוֹת,
הִיא חוֹבֶקֶת כָּאֵם וְנוֹשֶׁקֶת רֵאשָׁה,
כְּמוֹ תִּינֶקֶת שְׂכוּחָה עַד מְאוֹד.

עומר ולדמן
ממך מה שנותר לי: רק שישים אחוז נוזלים
מתוך יומן פרידה

גאולה דולורוזה

עוד דברים שמזכירים לי
אותך, אם נתחיל, כמו תמיד,
במובן מאליו: החלוק הנרד שלך על הדלת,
התמונה שלך, מצמדת לתמונה שלי

מגיל שנה, נוגע בלי משים בשד של אמי,
והידיעה הבקר על הכונה לשחרר
מחבלים: ראיון מיוחד עם האם
השכולה גאלה דולורוזה. זאת את

בשבילי, והשם גדול מן השירה.
גאלה דולורוזה. אפלו המקום שבו גדלת
הוא כמו טבור בין תל אביב וירושלים:
צריך ללכת בשולי הכביש כדי לא

להדרס, או כמו שפעם
נפלה עלי באסה והצמדת אותי חזק
לציצים שלך, מה הייתי עושה בלעדך,
מלמלתי. למה תה אומר את זה כל פעם,

אמרת, ושאלתי אותך מה את חושבת
על הכתיבה שלי, ואמרת, יפה תכלס,
אבל לפעמים אני לא מבינה למה אתה מתעקש
לנסות לגלות לי דברים שאני כבר יודעת.

זה בטח גם מה שתאמרי על השיר
הזה, אחרי הפרסום ב"הו" או ב"תרבות
וספרות". אל תרפריפי. קני את זה עכשיו.
אל תחכי לספר. יש מצב אני מת לפני זה.

או לפחות זה מה שאני קרוב להרגיש
עכשיו, עם כאבים בגב תחתון
שאין דברים כאלה. נרק אלוהים יודע
מה גורם לי ללכת לדלת עכשיו,

בלי חלצה, בקר של תריסר מעלות, בלי חמום,
לשים את החלוק שלך ולשים ג'ו ביוטיוב
ולרקוד לתוך הכאבים, כושילירבאק ערס!
גאלה דלורוזה! גאלה דלורוזה!

ולסגור מהר כי אמא תכף בדלת, ולחשב,
זה בטח ימשך חמש שנים לפחות, ואולי
יותר, ולדפק את הראש בדלת,
אוי אלוהים. כמה בכי ברקע אחרי זה.

אהבת אותי כמו קצינת נפגעים

אהבת אותי כמו קצינת נפגעים
הגונחת באותו קול שחום:
"תאהב אותי הלילה חזק", וגם:
"תנחומינו על בנכם המתקדם, תנחום."

ואהבתי אותך כמו במטח
טירונות אפס שתים: פולט ומסמן
וי, והולך לשותות מים דלוחים,
מדמין שהם פיד בשעה אביבית

שָׁבָה חֲשַׁבְנוּ שֶׁהִפְסַקְנוּ לְפַחַד:
וְלֹא יָדַעְתִּי לְנַשֵּׁק אוֹתָךְ, לְשׁוֹנֵי
בְרַחַה מִלְשׁוֹנְךָ, כְּעֶסֶת עָלַי בְּאֵין אוֹנִים:
יִרְקַת עָלַי בְּפָנִים.

מֵאֵז הַלְשׁוֹן הַתְּגַבְרָה: לְקַקְתִּי אוֹתָךְ בַּתַּחַת,
לְקַקְתִּי אוֹתָךְ בְּפָנִים, לְקַקְתִּי אוֹתָךְ בְּגֵב.
אֲבָל אֵין בְּרַק הַשְּׁפֵלָה: הוּא נִטְף שָׁבוֹר שֶׁל פֶּחַד,
הוּא מִים דְּלוּחִים שְׁמַמָּה אֵינָם נִפְרָצִים עֲכָשׁוּ.

גַּם אַתָּה, בְּסוֹפוֹ שֶׁל דְּבַר, שְׁשִׁים אַחוּזִים שֶׁל מִים,
וּכְמוֹ הַמִּים הַתְּפֹשְׂרֵת עָלַי כְּמַעַט עַד אֲנַחָה.
אֲבָל גּוֹפֶנֶךָ גָּבַר עַל גּוֹרְלִם וְהַתְּעַקֵּשׁ
לְהִיּוֹת צְלוּל כְּמוֹ פֶּעַם, לְחֹזֵר לְרַתִּיחָה.

וְהַחֲשׁבוֹן יִהְיֶה תְּמִיד פְּשוּט וְרֵי אֱלִים,
פְּשׁוּט כְּמוֹ רוֹכְסָנִים, כְּפַתִּיחַתֶּם כֹּה מְסֻבֶּךָ:
מִמֶּךָ מַה שְׁנוֹתֵר לִי: רַק שְׁשִׁים אַחוּזֵי נוֹזְלִים,
אֲרַבְעִים אַחוּזֵי פְּנִיזוֹת, לֹא לְהִיּוֹת אַחוּזֵי עוֹד בָּךְ.

וּגַם

אֵת זוֹכְרַת אֵיךְ הֵינּוּ מְשַׁחֲקִים בְּלִשְׁלֹף
אֵת הַגֵּרֶשׁ? נִגִּיד אַתָּה: גִּים מוֹרִיסוֹן, נֶאֱנִי: גּוֹרֵג
הַרִיסוֹן, אוֹ גִימֵי פִיג. וְגַם, אֲמַרְתִּי, אָרִיק
אֵינְשֵׁטִין. מַה הַקָּשֶׁר. אַחֲרֵי זֶה הֵינּוּ מוֹדֵינִים.

אַחֲרֵי שֶׁהוּא מֵת רְצִיתִי לְכַתֵּב
לָךְ, מֵיֵצ, אֵיךְ יִהְיֶה לָּזֶה סוּף?
אֵיךְ יִהְיֶה לָנוּ סוּף? בְּעֶרְפִי נִשְׁאַרָה

תחושת אצבע שלך. לא תהיה תשובה.
רק המלה הזאת תקועה כמו הילדה
השמנה שהיית בחצר בית הספר בתחלת
יוני, ואמא שלך מדברת על תכנית הרזיה
לחפש במקום לתקע ציפס על הספה.

וגם, וגם, בגו המלה מסתמן געגוע,
כל סימני השאלה אבדו לנקדה שמעידה
עליהם מלמטה: איך אפשר לכמה לך כשאני כבר בך.
איך אפשר להיות אתך כל כך ולהרגיש לבד לגמרי.

השיר הזה נכתב לאט מדי, וגם, ברדיו
משמיעים לאחרונה אריאל זילבער, מדברים על
עדנה. ועולמי מתחכך בעולמה, וחלומי
מסתבך בחלומה. ואנשים

אומרים שהשתנית מאוד מאז הפרדה, שלא אדע
לקרא בשמך. אחרי שאריק מת
ירדתי אל ביתו מכיון קינג גורג,
לכיון הים, לדחף פתק בין הבלטות.

ונזכרתי שאף פעם לא הייתי שם אתך:
תמיד היינו הולכים לסנטר או לאזן או עולים
בשדרות בן ציון, אף פעם לא ירדנו לים
כמו שהייתי עושה עם הקודמת, איך צחקנו עליה

ופחדנו לזחק על עצמנו, ואיך האזור הזה
ממית בי עצבות משום מה, מחיה בי שמחה,
כי שמחתי שעליתי מתוכה כדי לרדת לים,
ושמחתי שעליתי מהים כדי לרדת אליה.

נדיה אייזנר הלב הופך ללאו

אבסולוט

טבעות של עשן, לשונות נעורים.
את עוזבת. שפתי ננעצות בזכוכית.
נשיקות כמו מפה. הגופים מנתרים
בחדות הבלוי הקשה, הממית.

בחרים השחרים חלונות מוארים,
על הבר הצללים כמו דיו בכוסית –
שתבוא סערה את ריסי להרים,
שתכריח אותי להביט לתחתית.

מה אראה בה מלבד אותיות אל"ף-בי"ת,
הבונות משפטים שרציתי לשאת
ולתת עד הסוף, עד שבירת המצפן
רק לזו שתקח את כל מה שאאתן?

לא שבירה וגם לא מתפרקת, אבל
על הבר רק אני ומצפן מנטרל.

שלוש תמונות מאנה קרנינה

1.

קציר. הלב הופך ללאו,
ושבולים קצוצות ראשים
נחות בעליית הגג,

בְּשִׁלוֹת כְּמוֹ זֶהָב.
נִפְלְטָן דּוּמְמַת לְמַגַּע בְּרֹזֶל.
מִגָּל מוֹרֶם שׁוֹרֶק,
נוֹחַת עַל צוּאֲרֵן בְּחֶסֶד אֵל.
כְּמוֹ רֹאשׁ עָרוֹף
הַמְּבִיט בְּעֵינַי פְּעוּרָה
בְּמִנוּחַת הַגּוֹף
שֶׁפַעֵם הִיָּה גּוֹפּוֹ שְׁלוֹ,
כִּי מִבִּיטָה אֲנִי בְּאַהֲבָה,
וְהִיא זֶרָה גְּמוּרָה.

.2

זִיפִי הַכְּפוּר צוּמְחִים
מִהַגְּגוֹת וּמִפְּנִיָּהֶם שֶׁל אַנְשִׁים.
וְקוֹר, כָּל-כֶּף קוֹר
כִּי אֶבֶן הַרְצִיף קְפוּאָה
וְטָרֶם נִצְבְּעָה בְּרֵם הַמֵּתָשִׁים.
דְּבַר לֹא נֶאֱמַר,
שֶׁשׁוֹק הַגְּלִגְלִים כְּקַבִּיּוֹת בְּכוּס
שֶׁל מְהֵמֵר שֹׁכֵה לְהוֹט לְקַחַת
וְלְהֵרֵס.
מֶלֶה אַחַר מֶלֶה נוֹפְלִים
שְׁמַיִם לְבָנִים מֵעַל הַפֶּחַד
מִפְּנֵי עוֹלָם שֶׁצָּר וְקוֹר מְלֶהכִיל.
כָּל הָעוֹלָם
גְּדוֹל מִכְּרֵי לְחַיּוֹת.
אַתָּה נִגְרָר וְהַקְטָר מוֹכִיל.

.3

וְאֵת. קְטִיפָה וְתַחֲרָה.
וְהִיא. פִּשְׁתָּן וְצֶמֶר רֹדֵי,
תִּינֶקֶת עַל בְּרֻכָּה יוֹשֶׁבֶת.
הִיא בָּאָה עַל שְׂכָרָה
וְעַל עֲנֻשָׁה יוֹמָם
וְלַיִל. מָה אֵת חוֹשֶׁבֶת,
הָעֲנֻשׁ עַל עֲוֹן הָאֵהָבָה
הוּא מוֹת? אַךְ
הָעֲנֻשׁ הֵם הַחַיִּים עֲצָמָם.

יאיר דברת שירים לאהוב ציוני

עוד שיר תל-חי

ליוסף "אוסיה" טרומפלדור, וריאציה על ז'בוטינסקי

רוֹכְסֵנָה רְכּוּס — מדוע?
פֶּשֶׁט חֲלָצָה, יוֹסֵף.
בְּלִי בּוֹשָׁה, גְבוּר גְדוּע,
גַּם אֲנִי חוֹשֵׁף.

שָׁכַב יוֹסֵף
צו דוֹרֵשׁ —
אֵת תְּלַמֵּי הַפֶּךְ, חוֹרֵשׁ!

יָד אַחַת לָךְ תּוֹתְבֶת,
אֵל תְּדַאֵג, יוֹסֵף.
בְּמִקּוּמָה יָרִי שׁוֹאֶבֶת,
פִּי חִמָּה אוֹסֵף.

קָרַב יוֹסֵף
רוֹם נִמְרִיא —
תַּחֲי גְזֵרֶת חֲלוּץ עֲבָרִי!

כָּאֵן מוֹלֵךְ פְּתוּחַ נֶעַר —
מָה יִשִּׁיר, יוֹסֵף?
תַּן לוֹ אֵת רוֹבֵה הַסַּעַר,
שֶׁעַט, שֶׁסָּה, שֶׁסָּף!

הו יוסף,
שָׁאג, אָרִי —
יְחִי הַנֶּשֶׁק הָעֵבְרִי!

נִזְדַּמְזֶנָּא לֵב וְזָרוּעַ,
לֹא נִקּוּם, אָחִי,
לְלַחֵם, לְכַבֵּשׁ, לְנִטֵּעַ —
אֵין זֶה הַכְּרָחִי.

גִּנַּח יוֹסֵף,
פְּקֹד אֲרִסִי —
תְּחִי עֲצַמַת קֶצֶין רוֹסִי!

הוֹיֶסָה אוֹסִיָּה סוֹס פְּרוּעַ!
צֵא, פֶּן... אֲלֵלִי,
כָּל הַזָּרַע כְּבָר זָרוּעַ
שֶׁט פֹּה בֵּין רִגְלֵי.

עז יוסף
לְחַדֵּר —
גְּבוּרָה, מוֹפֶת וְסִמְלֵ דוֹר!

סופרמרקט בתל אביב

ליוסף חיים ברנר, וריאציה על אלן גינזברג

"לאן מורה זקנה הלילה?"

אלן גינזברג, סופרמרקט בקליפורניה

"שאל בן אדם לנתיבות עולם, שאל אי הדרך, אי?"

יוסף חיים ברנר

הו אילו מחשבות יש לי עליה הלילה, י"ח ברנר, לאחר שעשיתי דרכי בקבוץ גלויות, בין עצי ההדר הכרותים עם כאב ראש ומודעות עצמית והבטתי בירח המלא.

בעוד אני תר בלאות רעה אחר סמלים למכירה נכנסתי ל"טיב טעם," חולם על רשימת הקניות שלך!

אילו אפרסקים, איזו אפולונית! אלף נשים גרושות קונות בליילה! מחלקות מלאות בעלים מעשנים! מלך באבוקרו, נוצרים בעגבניות! — ואתה אורי ניסן גנסין, מה עשית שם למטה בחברת האבטיחים?

ראיתי אותה, י"ח ברנר, חשוף ילדים, חלוץ חטון ובדרך, ממשמש את הבשרים שבמקרר, לוטש מבט בנערי המכלת.

שמעתי אותה ממטיר שאלות: אנת מן סלמה? קדש? והמלפפון? מי זה הפריט את תנוכה? אפשר שאתה המלאך שלי?

הלוך ושוב שוטטתי בין ערמות חביות הדם המבריקות ומוחות העצמות והבשר הכתות, ועקבתי אחריה, ובדמיני עקב אחרי ירמיהו ככלש.

יחד שעטנו במורד הפרוודורים הפעורים בנקמתנו הבודדת, טועמים ארטישוקים, לוגמים ממדף היינות, מבקשים להפיג מעט יאוש, לא מקדשים על היין.

אי הדרך, י"ח ברנר, אי עוד שעה נסגרות הדלתות. לאן מורה זקנה הלילה? (אני נוגע בספר שלך ונזכר באודיסאה שלנו וחש מגחך).

האם נפסע כל הלילה בשבילי הקבוץ השוממים? העצים נוסכים צל על צל, בבתים ככר כבו האורות. שנינו נשאר בודדים.

נתנהל חולמים על ציון אבודה של אהבה, נחלף על פני טרקטורים צהבים בחניות, הביטה לצריף הדומים?

הו, אב יקר, קהה זקן, מורה אמיץ, חלוץ ערירי, איזו ציון הותרת אחריה, עם
גופתה הרצוחה, מכסה סדין לבן וטהור מבושה?

כשתבוא לשכב אתי תבוא כמו ברוך

לברוך גולדשטיין, וריאציה על יונה וולך

כְּשֶׁתְּבוֹא לְשֹׁכֵב אֶתִי
תְּבוֹא כְּמוֹ בְּרוּךְ גּוֹלְדְּשֵׁטִין.

אֲנִי אֵהִיָּה יְהוּדִי נִהְנֶתֶן
אֵהִיָּה פִּלְסְטִינִי קָטָן
אֵהִיָּה חֲשׂוֹךְ מְרַפֵּא
דוֹקטוֹר, אֶתָּה תַעֲנֵד סְטֵטוֹסְקוֹפ כְּתַכְשִׁיט
וְלִבִּי יֵהֱלֵם.

אֵל תִּלְבַּשׁ דְּבַר מִתַּחַת לְמַדִּים
רַק צִיצֵת זְקֵנָה תִּהְיֶה לִי לְאַחִיזָה
שְׁהָרִי לְשֵׁם נְקֻמַת הַדְּמִים
יֵשׁ לָנוּ קְרוֹם הַבְּתוּלִים שְׁלִי.

תְּבוֹא בְּצִרּוֹרוֹת

עֲשֵׂה בִּי שְׁפָטִים

טְבָחִים

אֲנִי אוֹהֵב שְׂזֵה כּוֹאֵב,

קִדְחַתְנִי, שְׂזֵה טְהוֹר. בְּרוּךְ

מִלֵּא אֶת הַהִיכָל

אֲחֵר־כֶּךְ נִתְהַפֵּךְ

אֲנִי אֲשַׁתַּטַּח עַל צִיּוֹן הַקָּבֵר

וְתַחַת כַּפַת הַמַּסְגָּד הַמְרֵה־יָבֵה

תַעֲקֹד אוֹתִי אֵלֶיךָ מֵאַחֹר

וְאֵלוֹהִים יִצְחַק

וְאֶתָּה תִטְרִיחַ אֲגַנְךָ כְּכַתְפֶּלָה גְדוּלָה

וְיִשְׁמַע־אֶל גְּנִיחוֹתַי
וְאֶף אָדָם הָרָאוּן יִחְזֹר עַל הַפֶּתַח.
וְאוֹלֵי לְרַגַע דַּל
נָשׁוּב כְּלָנוּ לְגֹן עֵדֶן.
וְאָז, הוּא אֲזוֹ! אֶפְלוּ שְׂבָעִים וּשְׁתַּיִם
הַבְּתוּלוֹת הַמְּצַפּוֹת לָהּ
לֹא יִשְׁתַּנוּ לִי,
לֹא.

תְּהִיָּה זֶה אוֹרְגָנָה פְּרוּעָה לְמַדִּי.

אֲז כִּשְׁתִּבּוֹא לְשֹׁכֵב אֵתִי, תִּבּוֹא
כְּמוֹ בְרוּךְ, הַגֹּבֵר שְׁלִי.

הוּ רַב חוֹבֵל!

לִיצַחֵק רֵבִין, וּרְיָאצִּיָּה עַל ווֹלֵט וויטמן וְנַעֲמִי שֹׁמֵר

הוּ רַב חוֹבֵל! קְבֵרְנִיט שְׁלִי! מִצְבִּיא יִפֵּה בְלוֹרִית,
אָמַר, הָאֵם מַדִּי שָׁנָה אַחְבֵּק אֶת הַכְּרִית
בְּמָקוֹם לְשִׁקֵּץ בְּחֻזָּה, בְּחִיק רִיחוֹת הַחֶאקִי?
בְּיוֹם מוֹתָהּ, הוּא יוֹם מוֹתָנוּ, קָרֵב אֵלַי, יִצְחָקִי!
הִסֵּר חֲגוּר וּפְרָם כְּפִתוֹר
וּבּוֹא אֵלַי כְּשִׁכְּלִי
הִנָּשֵׁק בְּהַכְּנֵס, אֲנִי
נוֹצֵר אוֹתוֹ רַק לִי.

הוּ רַב חוֹבֵל! מִצְבִּיא שְׁלִי! לֹא בְּחֻצֵי הַתְּרוֹן
תִּנְיָף אֶת דְּגָלָהּ עָלַי: לַיִל אַהֲבָה בְּגֵרוֹן.
רַק לְכַבּוּדָהּ, בְּיוֹם חֲגָהּ, עַל סְפוּנָה אֲזוּחַל,
וּבְנַפְשֵׁי תִקְנֹת עוֹלָם לַחוּף הַמִּיחָל.

הנה, רב החובל, הנע
בקצב רמטכ"לי
את התותח והשתטח
ושעט עד שיקל לי.

הו רב חובל! אבי שלי! אני שבן חמש
הייתי כשצפיתי בצבור המתחמש
בזוג פאות ובכפה לקראת האנתפאדה —
הכה בשערי ואפנע למתקפה. דע
שרק אני הבן שלה,
אצלי אתה תפרק
בתדהמה דמעה חמה
אל תוך גרון עמק.

הו רב חובל! קדוש שלי! את זרעה אשא
כנשא המון-אדם צוהל בשורה כה מאוסה,
וגם אם אשאר לבר בכפרה, בולע
את הכל אינותה, יצחק, את דמעותיה, לאה —
אבוי, לבי, לבי, לבי! —
הן פתם חס, שותת
עוד יתפשט בעפרה,
שפונה בטרום עת.

ולא רוח משם

לאברהם "יאיר" שטרן, וריאציה על יאיר הורביץ

"כן, גם אני חיל ומשורר!"

"דבר אחד ברור: דרך כשרה, שסופה כישלון, פסולה היא; דרך 'פסולה',

שסופה ניצחון, כשרה למהדרין."

אברהם (יאיר) שטרן

וְיֵאִיר אֶת יֵאִיר שׁוֹאֵל לֵאמֹר, לֵאמֹר אֶתְּהּ הוֹלֵךְ יֵאִיר
וְיֵאִיר לְיֵאִיר מְשִׁיב, אֲנִי מְצַפֶּה לְכָל גְּאֻלָּה לְכָל אֹר
וְאֵל תִּשְׁאַל, לֹא, אֵל תִּשְׁאַל, יֵאִיר, חֲשׂוֹךְ הַחֲדָר שׁוֹב
אֵין לִי בְּטַחֲוֹן מִסְפִּיק וְאֵין לִי כְּאֵן מַחְבּוֹא, אֶתְּהּ מִבֵּין
יֵאִיר שְׁלַחְמָתִי בְּעֵט, אֲנִי הַשׁוֹעֵט, אֲנִי הַשׁוֹבֵב, אֲנִי
הַנּוֹשֵׂא אֶת קִלּוֹן אֲבוֹתָיו, חֲבוּי בְּאֲרוֹן, לוֹ הָיָה
לִי כּוֹזֵן, אֲנִי שׁוֹאֵל, זֹכֵר אֵיךְ טִמְנְנוּ רוּבִים בְּפִסִּים
חִילִים אֶלְמוּנִים בְּנֵי הַשֵּׁם, הָיִיתָ כְּאֵן אֶתִּי מוֹלְדֵת
שְׁנִשְׂאֵתִי לִי וְנִפְרַדְתִּי לִי כִּי לֹא רוּחַ מִשָּׁם, כִּי לֹא רוּחַ מִשָּׁם שׁוֹטֶפֶת
יֵאִיר אֵל תִּשְׁאַל לְדָם שׁוֹב אֵינְנִי נִרְדָּם יֵאִיר
זֹכֵר יֵאִיר שֶׁהֵלֵךְ רֹאשׁ מוֹרֵם, וְלֹא
שְׁאֵל לְדַבֵּר הַנִּשְׁבֵּר, וּבִכֵּן, יֵאִיר אֶת יֵאִיר
שׁוֹאֵל לֵאמֹר יֵאִיר נֵלֵךְ, הֲרֵי רֹאשִׁית הַדֶּרֶךְ לֹא הִיתָה אֶלָּא סוֹפָה
וְלִנּוּ לֹא צְפוּיָה כָּל אַחֲרִית וְשׁוֹב לְעֵת מַפְלֵת מִי, מִי לִנּוּ
הַקָּמִים צָחִים מִהַשׁוֹחָה, הַמִּתְכַּנְּסִים בְּחֻשְׁכָּה, נוֹשְׂאֵי הַנֶּס
שְׁלֹא נִרְאָה עוֹד מְעוֹלָם, אִם לֹא יֵאִיר אֶת
יֵאִיר שׁוֹאֵל, הֲרֵי אֲנִי שׁוֹאֵל
יֵאִיר.

מכל העמים

לרב אברהם יצחק הכהן קוק, וריאציה על נתן אלתרמן

"טעות יסודית היא החזרה מכל היתרון שלנו, החידלון מההכרה של
"אתה בחרתנו". לא רק משונים אנחנו מכל העמים, משונים ונבדלים
בחיים היסטוריים מצוינים, שאין דוגמתם בכל עם ולשון, כ"א גם
מעולים וגדולים מאוד מכל עם. אם נדע את גדולתנו אז יודעים אנו את
עצמנו, ואם נשכח את גדלנו אנו שוכחים את עצמנו, ועם שישכח את
עצמו בודאי הוא קטן ושפל".
אורות התחייה ה', הראי"ה

בְּצַעַד חִילֵינוּ זְקוּפִים וְרָמִים
אֶת חַמַּת הָעוֹלָם לֹא שָׁמַעְנוּ,
כִּי אַתָּה בְּחַרְתָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים,
אֶהְבֶּתָ אֹתָנוּ וְרָצִיתָ בָנוּ.

כִּי אַתָּה בְּחַרְתָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים,
מִטּוֹרְקִים, מִמְצָרִים, מֵעִירָאקִים.
וּבְצַעַד חִילֵינוּ בְּסִבֵּר תָּמִים,
יְלָדִים יְהוּדִים, יְלָדִים חֻכְמִים –
הֵם יִדְעוּ לְהַבְדִּיל בֵּין דָּמָם לְדָמִים,
וְלִקְשׁוֹר אֶת מוֹתָם בַּמוֹרֶ"קִים.

הֵם קוֹרְאִים לְאַמֵּם כְּשֶׁנֶּשְׁקָם מִשְׁתוֹלָל
וּמִמַּעַל הָאֵל מִתְצַפֶּת בְּמָרוֹם:
שְׂאֵי תִפְלָה, שְׂאֵי תִפְלָה, עוֹד יָבוֹא הַגּוֹאֵל
וַיִּנְקָם אֶת נַקְמַת הַפּוֹגְרוֹם.

עוֹד יִגִּיעַ הַיּוֹם, יוֹם אַחַד וַיְחִידִי,
(אם נוֹסִיף בְּדַבְּקוֹת לְעַקֵּר עֲצֵי-זַיִת)
עוֹד תִּרְאֵי,
יְבִנֶּה
הַר הַבַּיִת.

הַשְׁתַּבְּחוּ הַדּוֹרוֹת, וְשִׁגְוּ הַבָּנִים,
וּמְרַחֵב הַמַּחִיָּה תִּכְרַף קֶץ הוּא,
וְעַל עֲזָה יִטִּילוּ פְּצָצוֹת טִירוֹנִים
וְקִירוֹת וְרֹאשִׁים יִרְצְצוּ.

וְקוֹרְאִים חִלִּים: רַק הַבֵּיטִי, הָאֵם,
אִיךָ שׁוֹרוֹת אֲרָכוֹת הִלְכְנוּ
גְבוּרִים צִיתָנִים הִירְאִים אֶת הַשֵּׁם —
כֹּה גְדוּלִים בַּתּוֹרָה אֲנַחְנוּ.

עֵינֵיהֶם מְדַבְּרוֹת עוֹד דְּבָרִים אַחֲרֵים:
אֱלוֹקֵי הָאֲבוֹת, יִדְעֵנו
שְׂאֵתָה בְּחַרְתָּנוּ, אִמֵּת נּוֹדִים,
אֶהְבֶּתְּ אוֹתָנוּ וְרָצִיתְּ בָנוּ.

כִּי אַתָּה אֲמַנְתָּנוּ, הַנַּחֲלֵת רוֹבִים
לְהִרְעִים מוֹל כֶּסֶף כְּבוֹדָה,
וְלִרְדֹף וּלְהַכּוֹת וּלְשַׁבּוֹת עַרְבִים
כִּי אִין עוֹד רַחֲמָן מִלְבָּדָה!

וְלָהּ הַגּוֹזֵם עַרְבִים כְּצִמְחִים,
לָהּ הַשְּׁבוּעָה הַנִּצְחָת —
נִשְׁבַּעְנוּ בְּשֵׁם כָּל קְבָרֵי הָאֲחִים:
עוֹד תִּרְאֶה שְׁהָאֲרֵץ מִבְּטַחַת!

ברטולט ברכט
הבלדה על אשת החייל
תרגום צמוד-לחן: עדי שחטר

מָה קִבְּלָה אֵשֶׁת הַחַיִּיל
מִפְּרָאג הָעֵתִיקָה?
מִפְּרָאג הוּא שְׁלַח נְעֻלֵי עֶקֶב
וּמִסֵּר נְשִׁיקוֹת, הַחַיִּיל הָאוֹהֵב
מִפְּרָאג הָעֵתִיקָה.

מָה קִבְּלָה אֵשֶׁת הַחַיִּיל
מֵאוּסְלוֹ, מֵעֶבֶר לַיָּם?
מֵאוּסְלוֹ שְׁלַח לָהּ צְעִיף פְּרוּנָה
אֵיךְ שְׁמָחָה בְּצְעִיף, אֵיךְ אוֹתוֹ אָהָבָה
מֵאוּסְלוֹ, מֵעֶבֶר לַיָּם.

מָה קִבְּלָה אֵשֶׁת הַחַיִּיל
מֵהַשְּׁפַע שֶׁל אִמְסֵטְרָדָם?
מִשֵּׁם קִבְּלָה כּוֹבַע מַהֲדָר
שֶׁהֵלֵם אוֹתָהּ וְהָיָה נִהְדָר
מֵהַשְּׁפַע שֶׁל אִמְסֵטְרָדָם.

מָה קִבְּלָה אֵשֶׁת הַחַיִּיל
מִבְּרִיסֵל הַמַּעֲטִירָה?
שֶׁרִשְׁרֵת פְּנִינִים, עֲגִילֵי זָהָב
לְעֵנֵד וּלְזָכֵר אֶת גְּעֻגוּעֵיו
מִבְּרִיסֵל הַמַּעֲטִירָה.

מָה קִבְּלָה אֵשֶׁת הַחַיִּיל
מֵעִיר הָאוֹרוֹת, פְּרִיזוֹ?
שְׁמֵלֶת מְלֻמָּה מִפְּרִיזוֹ הִיא קִבְּלָה

וְזוֹהַרְתְּ הַיְתָה בְּאוֹתָהּ הַשְּׂמֵלָה
מֵעִיר הָאוֹרוֹת, פְּרִיזוֹ.

מָה קִבְּלָה אֵשֶׁת הַחֵיִל
מִבּוֹקֶרֶסֶט בְּמִזְרָח?
מִשֵּׁם נִשְׁלַח מְעִיל אֲרֻגְמָן
עַם רִקְמָה מַעֲשֵׂה יָדַי אָמֵן
מִבּוֹקֶרֶסֶט בְּמִזְרָח.

מָה קִבְּלָה אֵשֶׁת הַחֵיִל
מִרוֹסִיָּה הַרְחוֹקָה?
מִשֵּׁם הִיא קִבְּלָה רְעֵלָה שְׁחֹרָה
לְהִתְאַבֵּל עָלָיו מָרָה.
מִרוֹסִיָּה הַרְחוֹקָה, מִרוֹסִיָּה הַרְחוֹקָה.

(לפי לחנו של קורט וייל)

תמר ברגר

אבבסופו יומווה, אישה לבנה זקנה יומן מסע בגאנה ובסנגל, אוגוסט-ספטמבר 2013, פרקים נבחרים

אקרה, גאנה. זה רב מלהכיל. בשוק מקולה נעמדתי בצד ומולי התנהל תיאטרון רחוב (ברכט עלה בדעתי רק בדיעבד): התרחשות אחת כללית שהתפרקה להמון מרכיביה ושָׁבָה והתאחדה ללא הרף, עשויה שכבות-שכבות, נפתחת לצרדים כמו מסך. גבר מבוגר כביסא גלגלים צהוב, שאחר כך הצטרפו אליו אישה צעירה ואיש זקן לבוש מכנסים וטוניקה לבנים רקומים, רוכלת הכורעת מאחור, מוכרת מרק בשקיות, דוכן של הגרלות, ערמה של אריזות למיניהן, ושל הבריתות החדשה והישנה כרוכות בכל מיני צבעים, מישהי שמלבה פחמים על מגש מתכת גדול, שקיות קטנות של בוטנים וקטניות למכירה, בגדים תלויים על קצה החומה לייבוש, בדים תלויים בצדה האחר, מודעה על התכנסות דתית ועוד אחת, והחולפים על פני: אישה נושאת על ראשה אשכול בננות, אחרת את התיק שלה, גבר – שרפרף עץ, ילדה גדולה – שק ענקי של משהו, וקערות וסלים וקופסאות מים ואננס ויאם, ואיש אחד נושא ארגז כלים על כתפו ואוחז בידו פטיש ואזמל גדולים שהוא מניח להם להקיש זה בזה בצליל קצוב, שמצטרף לקול השוק הגועש של מטיפי שבת בבוקר המדקלמים מהברית הישנה ואחר כך שרים, והמוזיקה מהרמקולים של התחנה הסמוכה, והרוכלת שרוקדת ומצטרפת לשירה. אחר כך נסענו ברחבי הכרך העצום, בשכונות העניות ובשכונות העשירות. ראינו אחוזות מוקפות חומות גבוהות, סלסולי תיל, מצלמות ואנשי ביטחון, וראינו דלות שקשה לשערה: רחובות לא סלולים, מבני מגורים מאולתרים ודוכנים דבוקים אליהם – ערמת עגבניות, דגים מעושנים, מכשירי חשמל משומשים, שקיות מים – וחיים שלמים המתנהלים בחוץ – בישול ואכילה ומלאכה ותספורת ורחצה. ראיתי כבר דומים להם, ולא ראיתי כלום.

ברחוב הראשי של ג'יימסטאון, כשעמדנו ברמזור אדום, ניגש לחלון בחור צעיר, תקע את ראשו פנימה, הסתכל עלי, התחיל בדקלום וגמר בשירה, מחייך כל הזמן: אבבסופו יומווה, אישה לבנה זקנה. הנהג קפא במקומו. אחר כך נסענו.

אקרה, גאנה. כשהתברר שהגנים הבוטניים שהגענו אליהם, מדמיינות המון משפחות יום ראשון בבילוי ועוד מבט על החיים האמיתיים, כלל אינם אלה שכתוב עליהם בספר אלא רק שריד מרופט של מה שהיו פעם, וריקים מאדם, נענינו לפיתוי והלכנו בעקבות הקול המתנגן. הגענו לכנסייה. נעמדנו בפתח, בקצה, הזמינו אותנו להיכנס. נכנסנו. כעשרים נשים וגברים במחלצות יום ראשון ישבו על כיסאות כתר פלסטיק, ראשיהם מורכנים, ובכו. האנגר לא גדול עשוי עץ, הקירות מחופים בדים גדולים ורודים ולבנים בדוגמת פרחים, העמודים עטופים סרט ירוק, בחזית במה מוגבהת, מכוסה יריעה אדומה הקרועה בשוליה, בקצה נער עם מערכת תופים ובמרכז הכומר. הוא סיפר את סיפור יוסף, איך הושלך לבור וכולם שנאו אותו. הללויה. הוא נע בין אנגלית לטצ'י. "יש איתנו אנשים לבנים," הוא אמר, סימן לנו בידו להתקרב וביקש מאחת הנשים הצעירות לקחת מיקרופון ולתרגם. הם המשיכו כך, במין דואט, הוא מספר והיא איתו. הוא סיפר דרך קולו וגופו, צרח אל המיקרופון ודיבר בשקט גמור, והלך והזיע עד שכותונתו התכולה נרטבה כולה. המתופף תופף מדי פעם, בלי שנדרש לסימן, וכולם מחאו כף. הכומר פרע את הסיפור המקראי, עבר במחי מיוסף לדוד לפרעה. כולם נטשו את דוד, הוא אמר. כולם שנאו את יוסף. חשבתו על באבא שממחיש (נדמה לי) את החקיינות בדוגמת האדפטציה המקומית של "הספר". אולי זה נכון, אבל בלי שום התרסה. לא כאן. היתה חירות נפלאה בשיבוש הרצף הכרונולוגי, הממוסמר בתודעתי, ובחיבורים שיצר, והיה היעדר מוחלט של פרשנות, במובן הממוסמר בתודעתי ומוכיל אותי להבנה שאותו יוסף מנודה ורוד הרועה שננטש ואלוהים קירב אותם אליו הם מקור של תקווה וכוח. דבר האלוהים, אמר הכומר, הוא מסור ופטיש וסכין. הוא פורס ומכה וחותר. וגם, כך הבנתי, בונה.

בערב שוב משך אותנו הקול, קול תיפוף לא נגמר, לג'יימסטאון. מוקדם יותר ראינו שנערכו להלוויה ולחתונות. ההלוויה נעשתה עכשיו למסיבה. אלפי אנשים היו ברחובות. החתונות נגמרו ונשים נשאו על ראשיהן סלים עם מה שנשאר. בפנינת רחוב תופפו שניים וקבוצת גברים רקדה. ניגשו אלינו, התעלמו מאיתנו, סיננו לעברנו דברים. הרגשנו את נוכחותנו מאוד. עור לבן, פנים לבנות.

*

קייפ קוסט, גאנה. הרוכלים ונהגי המוניות צחקו למראה שתי הנשים המבוגרות עם התרמילים. בחצי השעה עד שיצא האוטובוס לדרך צבאו על החלונות נושאי־הדברים־על־ראשם: לחם, לחמניות, נעלי גברים, כפכפים, שקיות מים, פחיות משקה, סבונים, מטפחות, תכשיטים, מראות, עגבניות, כדורים, חוטי חשמל, ביצים, מגשים של אוכל מוכן, קטניות, חטיפים מטוגנים, צעצועים, תפוחים, וגולת הכותרת – ארוניות ובהן כופתאות עגלגלות. מיד לאחר שיצא האוטובוס לדרך נעמד בחזיתו איש צעיר שנתן, ראשית, הנחיות לנוסעים – לשמור את הכרטיס, לא להירדם – והמחיש במימיקה מצחיקה מאוד את הישנים בפה פתוח, ואז עבר לדבר על הגוף וסגולותיו וחוליו בסטנדרט־אפ אינטנסיבי שנמשך שלושת רבעי שעה והוביל להצגתה של תרופה חדשה המקילה על כל כאבי הגוף ובראשם ריאומטיזם, מְכַר המון, ועבר לתרופה הבאה.

בקייפ קוסט, אחת מתחנות הסחר, כולל הסחר במיליוני בני אדם שנשלחו לעבוד באימפריות האירופיות ומושבותיהן – על אולמות הכליאה הקבורים באדמה ללא אור וכמעט בלי אוויר שאלפים הצטופפו בהם, והמנהרה שבה הובילו אותם אל הספינות, והחדר שבו אנסו את הנשים – טוב להיות יהודייה. עמדו שם אפרו־אמריקאים, צאצאי העבדים, ואחיהם הגנאים, הניגרים ומחוף השנהב, צאצאי הניצולים, ולא ברור מי שפר גורלו ומי לא, וברור רק שהפצע פתוח כאן, בעומדם על גג הכנסייה האנגליקנית שתחתיה התנהל הפשע והיתה ועודנה אדישה כלפי המתרחש. זה מערער אותי, אמרה אישה ניגרית, איך הם יכלו להישאר אדישים אל מול הרוע. העיר קייפ קוסט ענייה מאוד, שורה ברקב של הדר קולוניאלי, וכל הזמן מתנגנת מוזיקה ואנשים רוקדים ברחובות, ושמו. עיר עם גרוב.

*

גאנה. עשירה בזהב וקקאו ועכשיו נפט, וענייה כל כך. זה השלטון המושחת, אמרו מי שהעזו. כן, וגם הקולוניאליזם הנמשך, על שחקניו הישנים והחדשים. פעם טבק תמורת זהב ובני אדם, עכשיו – קוקה קולה ונסטלה וכבישים.

לעורבים כאן יש בטן לבנה; אומרים "אהה.." בנגינה יורדת ומתכוונים "אכן כך" או "כן, כן", ו"סיסטא" ו"We Ganaians love peace". בחוף

לבאדי באקרה מתאמנת קבוצת ג'ודו במדים; צמוד לגדר המפרידה את שכונת הפחונים מהדרך הראשית עומדים שלושה ילדים בני עשר בערך, עירומים, ומתרחצים בדלי; ילדה מרימה את שמלתה ומשתינה אל תוך תעלת ביוב; עזים מזון אחר, קטנות, מסתובבות ברחובות הערים והכפרים, תרות אחרי מזון, משחקות, ובערב חוזרות הביתה; הנשים עבות מאוד; אדמת החמרה בצפון אדומה; הארץ כולה אפורה ועשנה ומלאה צבעים (ספרתי תשעה-עשר על גופה של אישה שעמדה לפני ברמזור); האנשים עדינים; יש כמה פורטרטים שלא אשכח. עבד אל-מג'יד בן העשר מכפר זעיר בצפון מתכוון להיות רופא, ואז יחזור לכפר וידאג שלכולם יהיה ביטוח רפואי. הוא רהוט ועדין ונכון, ואני מתפללת שיצליח.

נפגשנו עם אנשים ברחוב – רוכלים, עוברי אורח, שכנים לנסיעה. לא נפגשנו עם אינטלקטואלים. התכוונו, אבל לא הסתייע. חבל. אני מתארת את מה שראו עיני, ומבינה בעזרת מה שאני קוראת פה ושם. זה מעט. החוויה, לעומת זאת, מלאה מאוד.

הלכנות נוכחת כל הזמן. היא קודם כל צבע. מציצים בי בגנבה, מלכד הילדים, שלפעמים גם אומרים דבר וממהרים להסות אותם. ההשתקפות המתמדת הזו אינה נעימה. לא הסתפרתי או התלבשתי לבנות, לא בחרתי בה. אבל אני מתקבלת בחביבות, בידירות אפילו. כך מקבל, לפחות כאן ועל פני השטח, השחור את הלבן. הנה שוב מוכחת, מהכיוון הנגדי, אותה ההיררכיה. כל מי שאמרו שהם רוצים לנסוע לאמריקה או לישראל לא יצליחו להגיע. האופציה הרדיקלית של פנון – בחרתי לקחת אותו לדרך – עולה בראשי שוב ושוב.

אבל הלכנות והשחורות של הצבע אינן העיקר. החוויה, לא תיאורטיזציה, מבהירה שהן פוליטיות, שהן עובדה כלכלית, חברתית ותרבותית. בראש ובראשונה כלכלית.

גשם מונסוני יורד עכשיו. נראה מה תגיד מחר סנגל.

*

דקאר, סנגל. איפה הבריטים בגאנה ואיפה הצרפתים עם טביעת מגפם המעוורן כאן. מהכפר לדרך. שדרות רחבות מוצלות, מבנה ברור של שתי וערב, הפרדה ברורה יחסית בין אזורים ושכונות, מעמדות, בנייני ציבור מונומנטליים, רבי קומות, בנייה בינלאומית, קלאסית מודרנית וניאור-קונסטרוקטיביסטית מעורבת במקומי, וגם רחובות מוצפים, צחנת ביוב,

ילד משחק בשקית ניילון מנופחת, אלתורי פחים ועץ וערמות של הריסות בתים, שברי רהיטים ואשפה. פטיסרי, בולנז'רי, הכל בבאגט, קריסה כללית של הנושאים-דברים-על-ראשם ושל הדוכנים, דהייה-רבותי של הצבעוניות (מלבר גלימות הגברים האסלאמיות בצבעים רג'סטניים), הקץ לעדינות (או מה שנדמה ככזה). יש לא מעט לבנים, הרבה צרפתים, ואסייתים וערבים, ולא עצם הצבע אלא הפוליטיות שלו היא הניכרת לעיני על פני השטח.

במוזיאון האתנוגרפי הצנוע (יש בו כמאתיים מוצגים, לא יותר), הנהדר, יש הרבה מסכות (כולל מסכות צדפים מסעירות ממאלי), מעט בדים (כולל אינדיגו סנגלי מרגש), כלי נגינה (כולל תוף בומבולונג, כלי הנגינה הגדול ביותר ביבשת – מטר קוטר וכמעט שני מטרים אורכו והוא עשוי גזע עץ עבה שרוקן מתוכו, ולכל אורכו נמתח חריץ, והוא משמש כך תיבת תהודה), כלי נשק וגם מסכה גדולה של אישה שהיא הפשטה, לא אלילה או רוח אלא ביטוי לרעיון של הנשיות על שלביה ופניה. בשוק מוכרים פסלים ומסכות למכביר, חלקים למשעי, מבהיקים במשיחת שמן או לכה, ומעיקים כמו רוכליו השאפתנים.

*

הדרך לסן לואי, סן לואי, סנגל. הילד פושט היד נעמד ליד חלון מונית השירות הפתוח (פז'ו סטיישן שנעלמה כליל ממחוזותינו לפני כמה עשורים) ולא מש ממקומו דקות ארוכות מאוד. עמדתי במריי (למה? למה?) עד שלא יכולתי עוד ונתתי לו כסף. רוכלי משקפיים, שעונים, תיקים, ארנקים, בננות ונעליים שלחו גם הם ידיים ארוכות פנימה, והצליחו לבסוף למכור זוג כפכפים דמויי-עור שחורים מעוטרים בחרוזים. גם לסן לואי, הבירה הקולוניאלית ההיסטורית, נסענו בתחבורה הציבורית (אבל אם נחלה, נפנה למרפאה הפרטית לצרפתים ועשירי הארץ). העיר נעלמה רק בהדרגה, מסלקת בפרווריה העניים כל זכר למטרופוליניות, והנוף הירוק הלך ונחשף. תחילה ירוק עז שעצי באובב מרהיבים במפלצתיותם חולשים עליו, ואחר כך מנמיך ומצהיב. וגם מפעלי תעשייה (רובם של חברות בינלאומיות), וסינים, וחקלאות כמו-מונוקולטורית – כפר של מנגו, כפר של אבטיחים, והדגם הכפרי התברר במהרה: מתחמים-מתחמים מוקפים חומת בלוקים, משפחתיים מן הסתם, שבתוך כל אחד מתארגנים סביב החצר המרכזית מבנה אבן ראשי, בקתות קש ומקום לבהמות.

הכניסה לסן לואי כמוה כיציאה מדקאר — רצועה מסחרית נמשכת, מגובבת, בוצית, אפורה ומייאשת. גשר מרהיב מהמאה התשע-עשרה מוביל אל חלקה ההיסטורי של העיר. יותר מכל מקום אחר שראיתי, אפילו יותר מתחנות הסחר בעבדים, המזעזעות במינימליזם העכשווי שלהן, ברעם ההיעדרות הנוכחת, מגלמת העיר את חוליו של הקולוניאליזם, את החטא ואת העונש שנענשים, שבים ונענשים, קורבנותיו. עיירה מתפוררת, שבתיה המשומרים פה ושם נוצצים בה כמו שיני זהב, ומקום אחד לפחות — מסעדה שהלכנו אליה בערב — שהוא היפוכה הגמור ובו משרתים מלצרים רבי גינונים שולחן של צרפתים שנדמים מקומיים, זוג שחור עם ילדה קטנה, ואותנו.

*

הדרך לז'ואל-פדיו, ז'ואל-פדיו, סנגל. שבנו על עקבותינו. ככל שהדרמנו והרחקנו מהסאהל, הרצועה המערב אפריקאית מדרום לסהרה הנושאת איתה עוד את סימני המדבר, הלך והתעצם הירוק והתרבו עצי הבאובב. גשר עץ המיועד להולכי רגל בלבד מחבר את ז'ואל, עיירת הולדתו של ליאופולד סנגור, המשורר כותב הצרפתית ונשיא סנגל הראשון, עם פדיו, אי מיושב בלב אגם שאדמתו מכוסה כולה קונכיות לבנות מרשרשות. בפדיו חיים יחד קתולים ומוסלמים, ובשורת האחוה והשלום שוב נישאת ברמה וגם ניכרת בפועל. כך, או אולי גם עניין של רוב ומיעוט (כ-90% נוצרים).

ב"גדה של הדייגים" בז'ואל על שפת האוקיינוס האטלנטי, לפנות ערב, ראיתי את אחד המחזות עוצרי הנשימה של חיי: סירות דייגים בעשרותיהן מגיעות אל החוף ועוגנות. אנשיהן, לעתים שלושים או ארבעים בכל סירה, מרוקנים את שלל הרשתות הכבדות אל קרקעיתה, סבלים במעילי גשם ובמגפיים צבעוניים הנושאים ארגזים על ראשיהם רצים אל הסירות, מטעינים את הארגזים בדגים ואז רצים שוב אל עגלות רתומות לסוסים הנמצאות על החוף או בתוך המים שיובילו את הדגים למפעל העישון, או אל משאיות קירור הממתינות בסמוך, שיובילו את הדגים אל שווקים בסנגל ובמאלי. על החוף עצמו יש אלפי בני אדם: נשים כורעות על הארץ, על החול כשלפניהן ערמות של דגים שהגיעו זה עתה מן הים והן ממתינות לקונים (שלב הביניים הזה, שאפשר היה לדלג עליו לפי סדר היעילות הכלכלי, נועד, כך אומרים לנו, לספק תעסוקה

לנשים), קונים, רוכלים וסתם צופים. מעבר להם, לפני חניון המשאיות, יש שוק מקורה שבו נמכרות הצדפות למיניהן ומתנהל עוד מסחר בדגים, יקרים יותר.

קשה לתאר את הדינמיות, את הצבעוניות, את צחנת הדגים ופירות הים ואת הסדר הברור והשקט שבו מתנהל מפעל האדירים הזה, מין אורגניזם ענק, רוחש מאליו ללא הרף.

*

סנגל. במינימרקט ליד המלון מוכרים כמו בכך יהודה. אומרים "אה" בסגול או בקמץ בקול דק עד סידוק ומתכוונים "כן, בטח" או "מה את אומרת", ו"ווא-ווא" שהוא כמו "בסדר". בשוק-שמטרידים-בו-פחות יש מבחר נהדר של בדים (שלא ישוּו עם זאת לקנטה של גאנה) וסמטה שלמה שאמרות בדים צבעוניות בהמוניהן משתלשלות בה מלמעלה. הצבעים ושילוביהם חסרי גבולות. אנשים כורעים, יושבים נמוך. הפלסטיק חוגג את ניצחונו המוחלט (בגאנה מייבאים אותו מסין, מן הסתם גם כאן), באדפטציה מקומית. גם אורנז', עוד נכס כלכלי צרפתי. בכל מקום, בערים ובכפרים (שנקראים כך אף שהם נראים לעיני כשכונות עירוניות או עיירות), יש בתים עשויים בלוקים לא מטוּיחים או עומדים בשיממנם ועשב צומח בתוכם, כי הכסף לא הספיק להשלימם. מקפידים על הלבוש ועל התסרוקות. יש גנדרנות (נהדרת). גם בגאנה. הסדר המרחבי מוכר יותר ולכן ברור לי יותר (מאשר בגאנה). זה הרדי: סנגל מכירה אותי יותר, ומבחינה זו היא מתחכמת יותר וצינית יותר והרבה יותר תובענית.

סנגל ספוגה בצרפתיות. מדברים כמה שפות במעורב, כולן מעורבות חזק בצרפתית, סופרים בצרפתית, השלטים כולם בצרפתית, לומדים את השפה בבית הספר, אוכלים באגט עם כל דבר (כולל בשר צלוי או חביתות בדוכנים מאולתרים על מדרכות). שתי התרבויות נפגשות כאן זו עם זו ללא הרף, מסתכסכות זו עם זו, חולקות גורל משותף ונושאות זיכרון היסטורי משותף שהן מתבוננות בו משני קצותיו – צד השליט וצד הנשלט, צד הכובש וצד הנכבש – והן כרוכות זו בזו, בסופו של דבר, ללא הפרד, בא-סימטריות ברורה (מושג ההיברידיות התרבותית של באבא נעשה כאן משכנע באופן עמוק). זה פועל יוצא של נסיבות היסטוריות, של אופי הקולוניאליזם הצרפתי המסובך, ההפכך, הלא מרפה, ושל "המצב האפריקאי" הכללי, כפי שמכנה אותו עלי מזרואי. נראה לי שאי-אפשר

עוד לדבר על תרבות סנגלית נפרדת, טהורה. למרבה המזל, גם אי-אפשר עוד לדבר על תרבות צרפתית טהורה. שנצא ונלמד.

*

הגוף. אני מתהלכת, קומפקטית, בערי גאנה וסנגל וכפריהן, חושי דרוכים אבל גופי נסוג קלות לאחור. אני לא שייכת, לא באופן מידי. במיוחד לא שייכת. משהו מזה בא אחר כך, עם ההתרגשות. בגאנה, החשופה פחות לזהויות אחרות, לזרות (פרובינציאלית, בלשונו הרעה), צבע עורי עצמו הוא עניין. בסנגל הוא רק שער הכניסה לבאות. האחרים הם המנכחים את צבעי, שהוא עולם של משמעויות והוא פוליטיקה גדולה. המפגש הזה מציג בפני את אחרותי, ובמובן זה אני פנון באותו אירוע מכונן של הילד שהצביע עליו ואמר לאמו: תראי, כושי. את המשך המשפט – "ואני פוחד ממנו" – איני שומעת. אבל כן שומעת, לא מילולית, מלים מעיקות אחרות. רוב האנשים שפגשנו היו נעימים וטובים, חלקם אפילו מגוננים (אני המלאך השומר שלכן, שב ואמר עמנואל כשהוביל אותנו בחצרות אחוריות, בין חזירים וסוסים נמים, על מצע הקונכיות המרשרשות של ז'ואל, בשעת ערב מאוחרת, אחרי שכיילנו יחד בקבוק יין אדום סנגלי עם ספרייט, בהמלצתו החמה, והיה ברור שאכן יגן עלינו מכל רע). אז מה.

הזרות מתרככת, כמובן: התמצאות כללית, ואז מקומית, איך משיגים כרטיס לטלפון, איפה קונים מים, מתי מפסיקים להגיד תודה. כיצד ממלאים צרכים מוכרים. אחר כך מתחדדים ההבדלים, השונות מקבלת צורה.

יצאנו לשיטוט (כמעט) אחרון בדקאר. תחילה באזורי מחסנים בשולי השוק עם ערמות תפוחי אדמה ובצלים, משאיות ארוכות מאוד והמון סבלים עם עגלות ידניות השרועים עליהן, מחכים לעבודה. המשכנו הלאה לאורך דוכנים של פירות ובוטנים ותכשיטים נוצצים הניצבים בשולי הכבישים, נתקלות מדי פעם בשדרת קבצנים (כך זה מתארגן: נשים וילדיהן, זקנים, נכים בכיסאות גלגלים, אלבינו) והלכנו עוד הלאה. היה חם ולח לחות אדירים. ואז הרגשתי שתי טפיחות על זרועי. ילד בן שמונה בערך, עוד פושט יד. ולא יכולתי לשאת את זה עוד. הזעתי עוד יותר, נתקפתי דופק מואץ, רציתי הביתה.

הלכנו משם. הגענו למדינה, אותה שכונה של בעלי מלאכה ומין לומפן-פרולטריון, של מוסכים (כלומר, מכונית חונה, שמכסה המנוע שלה מורם), פחחים, נגרים, דוכנים, ילדים מתרוצצים, זקנים רובצים על שרפרפים

ועשרות כובסות עם גיגיות בפינת רחוב אחד – זהו יום הכביסה. כמה שמלות ומטפחות תואמות יש למוכרת התירס במלתחתה? השומר בבניין ממול לובש לסירוגין שתי חליפות בגדים.

*

סנגל התריסה, וריתקה אותי. גאנה נכנסה לי לנשמה. אני רוצה לסיים את יומן המסע הזה עם עבד אל־מג'יד, הילד הנבון והעדין מכפר זעיר בצפון גאנה שרוצה להיות רופא. לא מתקשר אנימיסטי, לא מגדל יאם ולא בעל חנות לכלי פלסטיק אלא רופא. כתבתי עליו.

אנא, סלקו את ההרהור המתבקש על אימוץ האתוס המודרניסטי המתגלם כאן ואביזריו; אפשר הרי במחי יד להעמיס על כתפיו את משא ההיסטוריה המערבית המודרנית.

אבל הילד בשר ודם הזה רוצה להיטיב. הוא יחזור, ויעניק.
אני מתפללת שיצליח.

דוּתֵן בְּרוּם
לֹא קֶסֶם-אִפְרִיקָה, רַק זֵיץ מִתְחַנְחֵן
שְׁתֵי סוּנְטוֹת קְרוּזִינְג

.1

מִגְדֵּל בְּכָל הַזֶּה בְּדֹאוֹן-טֹאוֹן תֵּל-אָבִיב
דוֹבֵר שְׁפָה אַחַת וְהִיא כְּתוּבָה בְּעוֹר.
אֶתָּה לּוֹמֵד אוֹתָהּ — אֶתָּה לּוֹמֵד לְגֵהוּר
מֵעַל הָאִסוּרִים שְׁצוּ הֵלֵב מִכְּתִיב.

זְקֵנִים קְמוּטֵי חַיִּים עוֹלִים לְשֵׁם לְשִׁכּוּר
אוֹתָהּ עֲבוּר צְמֹאוֹן גּוֹפֶס הַמִּתְאַוָּה.
אֵינָהּ מוֹכֵר לָהֶם. דְּמָה אֵינּוּ מְרוּה.
דְּמָה שׁוֹעֵט עֲכָשׁוּ, דוֹחֵק בָּהּ לְזִקֵּר

מָה שְׁבָה רָדוּם, חֲבוּק זְרוּעוֹת מוֹסֵר.
אָשֶׁם, בְּחוּר, הוּא רַק עוֹד הַעֲרָה שׁוֹלֵית
שֶׁל פְּקִיד הַשְּׁעֵמוּם, רַק שְׁגִיוֹנוֹת טַפְסָר

וְגַם אִם לֹא בְרוּר עוֹד מָה כָּל זֶה יוֹלִיד
אֶתָּה מְכַרָּח לְצַעַד בְּדֶרֶךְ כָּל בְּשׁוּר
אֶל תָּא בֵּית הַשְּׁמוּשׁ, אֶל תוֹף מִקְדָּשׁ לִילִית.

בְּתֵּא בֵּית הַשְּׁמוּשׁ, בְּתוֹךְ מִקְדָּשׁ לַיְלִית —
 הוּא לֹא הָיָה יָפֵה. גַּם לֹא הָיָה בּוֹ חֵן.
 לֹא קָסַם-אֶפְרַיִקָה, רַק זִין מִתְחַנְּחֵן.
 בְּתֵּא בֵּית הַשְּׁמוּשׁ מְצַצָּת לְפָלִיט.

לֹא, לֹא הָיָה לוֹ שֵׁם, וּבְעוֹדוֹ רוֹכֵן
 גַּם לֹא הָיָה לוֹ מָה לְתֵת לָהּ זוּלַת
 הַבְּהֵלָה הַזֹּאת לְאוֹר, לְעִיר מִקְלָט.
 הָאֵם תִּלְמַד מִזֶּה לְהִבָּא? יִתְכֵּן.

בְּסוּף גַּם הוּא הֵלֵךְ. נִשְׁאַרְתָּ מוֹל הַרְּאִי.
 שְׁטַפְּתָּ בְּכִיּוֹר אֶת טַעַם הַבּוּשָׁה.
 חֲשַׁבְתָּ — בְּכֹל זֶה יֵשׁ מִשְׁהוֹ נְבוּאִי:

הַקְּרוֹזִינֵג שֶׁהָיָה לְאַבֵּן הַרְּאִשָּׁה
 שֶׁל קִשְׁת הַמְּרָדוֹת הוֹפֵךְ הַמְּנוֹן-פְּתָאִים —
 אֶתְּהָ תָּשׁוּב לְפָקֵד מוֹלְדָת בְּאוֹשָׁה.

עמרי לבנת ויש אשר נוגסים הילדים

לפסיכיאטר הילדים

לא, לא את תוף הלב אני לועס.
זו רק פנת הספר, הסוף הדק,
אף לא בשר. הרי בסוף זה רק
פסות סידן. הרי אני כועס.

תדע לה, הדם שם לא שוטף.
תדע שמה שיש נקרש מיד,
תדע, זה לא הדם בסוף היד –
זה סוג של צוף. הרי אני נוטף.

ויש אשר נוגסים הילדים
בכשר צמחים ירק ומתרצים,
חמציץ כזה, הרי זה לא נורא.

אני אוכל את קצה-קצי. שדים
אינם טורפים ולא מתרועעצים.
תדע לה, זה רק העור נקרע.

קרוזינג

בְּסוֹף הָאֲרוּחַת־שָׁשׁי יִקְרָא הַדְּרוֹר
לְבֹן הַמְּגַמְגֵם, הַדְּרוֹר יִקְרָא לַחוּף;
הַיָּם הַזֶּה נוֹצֵק, גּוֹלֵשׁ כְּצִיר שֶׁל עוֹף –
גּוֹפֵי הַמְּכַבֵּס נִפְטָר מֵעֶדְף עוֹר.

בְּחוּף הַשְּׂנֵאָנִים יֵשׁ אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה
וּבְכַמְיָהּ שֶׁל עֵשׂ גְּבָרִים מִתְּגַעְעִים.
הִנֵּה לְרֵאשׁוֹנָה מְאֵהְבֵי נּוֹקְשִׁים –
הַגּוֹלֵשׁ שֶׁל שָׁשׁי נֶחֱשֵׁק מִצַּד שְׂנֵי.

שלומי חתוכה איזה מרחק עושה כל אחד

שלד

כְּשֶׁאֲנִי מְבִיט בְּיוֹם בְּשָׁמַיִם
אֲנִי רוֹאֶה אוֹתָהּ נִשְׁרָפֶת:
הַגַּפְּלִים שְׁלָהּ בּוֹעֲרִים,
בּוֹעֲרִים הַפְּנִים,
בּוֹעֲרוֹת הָאֶצְבָּעוֹת,
בּוֹעֵר הָרֹאשׁ.
כָּלֶם נֶהְנִים
מִהָאֹר הַזֶּה,
כָּלֶם מִמְּשִׁיכִים בְּדַרְכָּם.

כְּשֶׁאֲנִי מְבִיט בְּלַיְלָה בְּשָׁמַיִם
אֲנִי רוֹאֶה שְׁלֹד:
עֲצָמוֹת מְפֹזְרוֹת,
צְפָרְנִים,
שָׁנִים,
גְּלָגֶלֶת,
מִסְבִּיב אֶפֶר דָּק:
כֹּל מָה שְׁנוֹתֵר מִהַגּוֹף וְהַבָּשָׂר
לְאַחַר שֶׁהוּא נִשְׂרָף.

כְּשֶׁהֵינּוּ יְלָדִים וְהַחֲרֹף הִיא מִתְקַרֵּב
הֵינּוּ מְחַכִּים לְבָרֵק וְלָרַעַם
תוֹהִים מְדוּעַ הַקּוֹל
מִפְּגַר אַחֲרֵי הָאוֹר,
אִיזָה מְרַחֵק עוֹשֶׂה כָּל אֶחָד
מְדוּעַ הֵם עוֹשִׂים אוֹתוֹ בְּנִפְרָד.

היום

כְּשֶׁאֲנִי מֵבִיט בְּרַחוּב הַגּוֹלֶשׁ מֵהֶרְכֶּכֶת לְשִׁכּוֹנַת הַתְּקוּהָ
אוֹ לְתַחֲנַה הַמְּרֻכָּזִית
הָאוֹטוֹבוֹס עֲצָמוּ עוֹשֶׂה בְּשִׁנְיָה אֶת הַמְּרַחֵק
עַד בְּתֵי הַקֶּפֶה בְּרוֹטְשֵׁי־לֶד
נִשְׁאָר רַק לְהִבִּין
כִּמָּה רַחוּקִים בְּנֵי אָדָם זֶה מִזֶּה
אִם מִיִּשְׁהֵי שְׂרָפָה עֲצָמָה אֶתְמוֹל
וְאִישׁ עוֹד לֹא שָׁמַע עַל כֶּף הַיּוֹם.

האב

אֶפְשֶׁר לְתַאֵר מִשְׁפָּחָה
אִם נֹאמֵר שְׁאֵנַחְנוּ כּוֹכְבִים זְעִירִים מְנַצְנְצִים
הַשֶּׁמֶשׁ הִיא אֵמָּה
וְהַיָּרֵחַ —
שֶׁיָּד לְחִשְׁכָּה
מְאִים לְהַעֲלֵם
שֶׁב כִּמְכַת אֲגֵרוֹף —
הוּא הָאָבָא.

הירח

כְּדֵי לְתַאֵר אֶהְבֶּה שְׁמֵתָה
לֹא מִסְפִּיק לְסַפֵּר עַל הַשֶּׁמֶשׁ שׁוֹקֵעַת —
צָרִיךְ גַּם לְדַמְּיוֹן
אֶת הַיָּרֵחַ הַלְבֵן הַמֵּת
עוֹלָה בְּמִקוּמָהּ.

יותם ראובני
כשאתם יוצאים מהבימה
כבר עומד מולכם הדור הבא

אבל אתם כל הערס פואטיקה / חברי להקת סטריפטיזים / אחרי קורס בברזיל / מאוננים קצת לפני הכניסה לבימה / ואז אתם תמצית היפעה / מאוננים בטח שזה יעמד / בתחרות הזין הכי גדול / שהוא לא מזרחי / שהוא מברזיל / הו קופקבנה!

שירה

אמרתי שאני עזבתי את השירה
ואז היא החליטה להראות
לי מה זה לעזב אותה
דוקא עכשו כשהיא לא
מרחמת ולא מסננת
ופותחת את עצמה לכל מיני
יצחקות על הבורחים ממנה
לפחות בפה כי אחר בלב
בחדרי הלב יש רק שירים
כלומר מעבר לךם עצמו יש
רק שירים ובשביל זה אולי
צריך משקפים מיחדים
אני חושב שדי בהקשבה
ובה בהקשבה השירה אמרה
אולי אתה לא רוצה אותי
אלא ספרי פרוזה שמביאים אנונים
אבל אני רוצה אותך
ובוא לא נכנס כאן להתנגדות
מצדך כי ברור לך שהיא
לא שונה הרבה
בכל הפרוזה שלך היתה בגידה

וּבְרֵאשֵׁה פֶּשֶׁר הַמַּעֲשִׂים
 שְׁעוּמִדִּים עֲכָשׁוּ בְּמִרְתַּף הָאָרוֹן
 וּבְאַתֵּר אֵינְדִּיבּוּק
 תַּרְנַגּוּלוֹת אֶלְקֵטְרוֹנִיּוֹת-דִּיגִיטָלִיּוֹת פְּרוּשׁוֹת
 שְׁחוּטוֹת כָּבֵד כַּמוֹכֵן עַל הַדְּלֶפֶק
 אֲבָל לְמִרוֹת כָּל הַמַּלִּים שְׁכַתְּבַת שָׁם
 הִנֵּה אַתָּה מְרַגֵּשׁ כְּאִלּוּ לֹא אָמַרְתָּ כְּלוּם
 וְעַל אֵף שְׁשִׁים וָאַרְבַּע שְׁנוֹתֶיךָ
 כְּאִלּוּ אַתָּה עֲדִין בֶּן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה
 פֶּה בְּעִיר הַזֹּאת לֹא רְחוּק
 בְּדִירָה שְׁחֻשְׁבַת שְׂאֵם תָּשׁוּב אֵלֶיךָ
 תָּשׁוּב אֶל הַרְחֵם שֶׁל הַנְּעוּרִים
 כִּי אִמָּא מֵתָה וְאִין רַחֵם אַחֵר
 עַד וְשָׂרְאִית אֶת הַבִּיּוֹב מַחְלָחֵל
 בְּמִשְׁמֵר הִירְדָן 1047
 שָׁם בְּכַנְיֶסָה א' הֵייתִי בֶּן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה
 תִּינוּק בְּלִי שְׁפָה וְטַפֵּשׁ
 עוֹלָה חֲדָשׁ שְׁמָה הוּא כָּבֵד יוֹדֵעַ
 וּבְכַנְיֶסָה א' הָיָה יָלֵד שִׁיחֶיךָ
 רֵאשׁ הָעִיר

כְּתַבְתָּ שָׁם שִׁירִים בְּרוֹמָנִית
 הַלֵּוֹאִי שְׁהֵיָה לָךְ אֶחָד מֵהֶם עֲכָשׁוּ
 אֵיפֶה הֵם אָבְדוּ
 בְּנְדוּדִים בְּנְדוּדִים
 וּבְמִגְרוֹת שֶׁל דִּירוֹת שְׁכוּרוֹת
 עַד שְׁהֵיָתָה לָךְ דִּירָה מִשְׁלָךְ
 וְעֲכָשׁוּ שׁוֹב הֵם בְּמִגְרוֹת בְּדִירָה שְׁכוּרָה
 כִּי זֶה הַדִּין אֲנִי אוֹמַרְתָּ לָךְ זֶה
 הַחֹבוֹת חִסְלוּ אֶת הַדִּירָה
 וּבְעֶקֶר הַמִּשְׁכָּנָתָה
 מִקְרָה קְלָסִי שֶׁל דָּבָר הַמְּכַלֶּה אֶת עֲצָמוֹ

השאלה היא באמת איפה שאני הכי אוהב לגור
לקום כעבר עשרים או ארבעים ימים
ולתת לה כמו סמך
גאות הם
שאתה תפתח אותה ותזכר בה וכי
וברגע רחוק בחוף קופקבנה
ואז תכתב אותי
ובשביל מה אתה חושב שאני צריכה
אותה אם לא בשביל
שתכתב אותי
אני בשמלה שחרה קצרה ושפתי נהר של אדם
ועינים מכרה של פחם
אני בבודדים בצמדים בשלישיות
במחזורים בשלובים בפשטות
אני צריכה אותך
ובגלל זה אתה עוד חי
ואת החלק של הספור שלה על סנטה קתרינה
כמו את החלק של כל הספורים שלה
אני משאירה לה

אני יכול לבחר בחיוף של אלוהים
או בשקיעה בדכאון
בעני ובפחד מפני עני רב
מזה שוכח את רוי שפגשתי באמריקה
לפני שנים רבות וחי מיום ליום
והיה מאשר נדמה לי
שוכח את התכנית אני שוקע
בכאב מכר בדכאון
שאחרי היקיצה להשאר במטה
כי מה כבר יש בחוץ

מְשׁוֹרֵר עָרֵס פּוֹאֲטִי כְּלוֹמֵר מְשֵׁהוּ מֵהַשּׁוּק
כְּלוֹמֵר שְׁצָרִיךְ רַעַשׁ
שֵׁישׁ לוֹ זְקָפָה תְּמִידִית בְּלִי
אֲמָצְעִים אֲמַתִּיִּים לְסַפֵּק אוֹתָהּ
עוֹשָׂה לָנוּ סוּבְּלִימָצִיָּה
שֶׁהִיא הַפּוֹךְ

עַל זֶה שֶׁהוּא רַק יוֹתֵר עָרֵס לְמֵרוֹת שֶׁהוּא כִּבֵּר פְּחוֹת
הוּא בֶּן אַרְבָּעִים בְּשֵׂיא הַכֶּשֶׁר הַמִּינִי
וּמִצַּד אַחַד הַבְּחִירוֹת הַלְּבָנוֹת שֶׁרָצָה
לְזַיֵּן וְהוּן
לֹא רַק שֶׁרָצוּ אֲלֵא מִסְבוֹת הַקְּשׁוּרוֹת
לְכַשׁוֹף הַבִּיתִי זֶה הִידוּעַ כָּאֵן
שֶׁעָקְרוּ לְקַחַת מִשְׁכָּן אוֹ אֵחַ כֹּל מָה שֶׁלֹּא
יְחוּל עָלָיו דְּבָרֵי גְּנֻבָה מִמֶּשׁ
גְּנֻבוּ מִמֶּנּוּ זָרַע

לֹא נִתְקַרַב אֵלֶיהָ
מָה הוּא רוֹאֵה שֶׁהוּא בֶּן אַרְבָּעִים וְזֶה
שֶׁהִזִּין הַטֶּפֶשׁ שְׁלוֹ מִבְּקֵשׁ עֲצָה
מִזִּינִים עוֹד יוֹתֵר טֶפְשִׁים
אִז הוּא מְכַנֵּס רַק אֵת חִסְדֵּי
וּלְאוֹיְבָיו לֹא יִפְנֶה מְקוֹם
וְגַם עוֹבְרַת שְׁמוּעָה שֶׁשְׂכִירֵי
מְשׁוֹרְרִים מִכִּים אֵת הַבָּאִים לְתַמָּם
לְקַחַת תּוֹר אֲשַׁכְנֹזִי
אֲבָל אִז אֵין זְמַן וְצָרִיךְ לְסַכֵּם
מְשׁוֹרֵר מְזַרְחֵי חֶרְמָן
אִשָּׁה אֲשַׁכְנֹזִיָּה נִרְגָזַת
כִּי אֵין כֶּסֶף לְחֻשְׁמֵל
וְגַם שְׂכַר דִּירָה לֹא שְׁלֵם
אֲבָל מָה הוּא אוֹמֵר לָהּ תוֹדִי
שֶׁהִיָּה לְךָ כְּזֶה קֶסֶם לְשׁוֹנֵי

אם לא היית אתי
למרות שהם תמיד אותו
ואין להם גרוש על התחת

הענין הוא כזה אני הכוח המזרחי
אני יודע שאני הרב ואני הרבנות
אין לי בעיה של כסף רק של הכרה
אני לא בהגמוניה ואני רוצה אותה
אני הרב ואני אזרק את האשכנזים
אני ארצח את זכרם ואני אזרק אותו לחולות
רק את המזרחים יכבדו פה
כמו שצריך להיות
ואז הערבים יעשו שלום
כי אנחנו הרב
ואנחנו לא כמו האשכנזים

אני קורא לאלה מערס פואטיקה שיבואו
לשיח אשכנזי מזרחי אצלי
פה באשדוד
לא יהיה מרק ולא סמים
אבל ביום ששי מארבע ועד שבת בערב
צריך להביא לפה כל דבר
כמו לכפר
ואז נספר להם איך עבדנו מאז הנעורים
ואיך לא רצינו שום עזרה מהפקידים
ובכלל לא ירענו שאפשר לפנות
אלא רק לעבד ועוד פעם
לעבד
בשביל כסף ובשביל לשרד
ובעקר לא להתעסק עם הענין
המשנה הזה של ההגירה
אבל אתם כל הערס פואטיקה

חֲבָרֵי לְהִקַּת סְטְרִיפְטִיזִים
אֲחֵרֵי קוֹרֵס בְּבִרְזִיל
מְאוֹנְנִים קִצַּת לִפְנֵי הַכְּנִיסָה לְבִימָה
וְאִזְ אַתֶּם תִּמְצִית הַיַּפְעָה
מְאוֹנְנִים בְּטַח שְׂזָה יַעֲמֹד
בְּתַחֲרוֹת הַזֵּיזִן הַכִּי גְדוֹל
שֶׁהוּא לֹא מְזַרְחֵי
שֶׁהוּא מְבִרְזִיל
הוּ קוֹפְקֻבְנָה
וּכְשֶׁאַתֶּם יוֹצְאִים מִהַבִּימָה
כְּכֹר עוֹמֵד מוֹלְכֶם הַדּוֹר הַבָּא

וְכַמָּה שְׂזָה נִלְעַג מִצְדִּיכֶם לְהַגִּיד אֵת זֶה
וְאֲנִי זֶה שְׂאֲמַר כִּי אֲנִי לֹא שֵׁם זֵיזִן שֶׁל עַרְבֵי מִיָּפו
עַל הַחוּג לְסִפְרוֹת עִבְרִית
וְעַל זֶה לְסִפְרוֹת הַשְּׂוֹאֲתִית

וְעַם מָה אַתֶּם מְאַיִמִים עָלֵינוּ בְּכוֹכֵב שֶׁל זְמַן אַחֵר
לְהַגִּיד עָלַי שְׂאִינִ לִי כְּלוֹם שְׂאֲנִי
הַלְכָתִי אֲחֵרֵי הָעֵדֶר
אֲנִי הַלְכָתִי אֲחֵרֵי הָעֵדֶר קוֹס אִמְאֵשׁ לְכֶם אֲנִי
כְּשֶׁעֲמַד לְכֶם טְבַעִי לֹא עֲשִׂיתֶם כְּלוֹם
חוּץ מִלְּבָהוֹת בְּאִשְׁכְּנֵזִים שְׂפָרְסָמוּ שִׁירִים
בְּעִתּוֹנִים
נֹו אִז מָה
מָה יֵצֵא לָהֶם מִזֶּה
מָה יֵצֵא לְכֶם
מִי שְׂיִרְע מָה טוֹב לוֹ
עֲשֵׂה חֲבוּרָה
וְהִצְטוּפְפֶתֶם סְכִיב עֲמִיחֵי
בְּכֻלָּל כְּמָה אַתֶּם לְכָל הַיּוֹתֵר שְׁלוּשָׁה
אֶפְשֶׁר לְחַשֵּׁב שְׂיֵשׁ עֲשָׂרוֹת.

וְלָמָּה זֶה עָרַס יָקָר הֵן תִּדְעַ
בְּסוּף רַק הַכְּשׁוֹן יִקְבַּע
כְּלוּמֵר הַדְּמָמָה
צַעֲקַת יְאוּשׁ מָרָה שֶׁל מְבִינִים
כִּי אִין לָהֶם מִסְפִּיק חַיִּים
וְעֵבֶדָה שְׁבָרָגַע הַבִּינ־גְּלֻטֵי שְׁנַתָּן לָכֶם
עִם כָּל אֲמֻצְעֵי הַהַגְּבָרָה
לֹא הִיָּה לָכֶם מָה לְהַגִּיד
חוּץ מֵהַדְּבָר הַכִּי נוֹרָא
זֶה מְלָה שֶׁל קִנְאָה

אִין שִׁירָה מְזֻרְחִית
וְאִין שִׁירָה הוֹמוֹאִית
וְאִין שִׁירָה מְרוֹקָאִית הַנִּכְתָּבַת בְּאַשְׁדוּדִית
וְכָל שִׁירָה כָּאן שִׁירַת יִשְׂרָאֵל
אִם הִיא שִׁירָה
לְעֻצְמוֹ וְלַחֲבֵרוֹ יְהוּדָה
וְלְזֶה מִשׁוּמְרוֹן
וְלְזֶה מִמְּאַחְזִים
לְזֶה שְׁפוּחַד וְעוֹבֵד בְּמִשְׁרָדִים
לְזֶה שְׁהוּלָה לְהַפְּגָנוֹת וְחוֹזְרִים צ'קִים
וְלְזֶה שְׁרוּקָד אֶת רְקוּד הַסְּכִינִים
בְּרֹאשׁ מוֹרֵם וְחֻלּוּק לְבָן
לְתַפְּאֶרֶת מְדִינַת יִשְׂרָאֵל

וְאִנִּי בְּיוֹם הַלְדוּת 64 הִלְכְּתִי לְלִשְׁכַּת הַתַּעֲסוּקָה
בְּנֵן צִימֵר
בְּעִיר שְׁלָנוּ לִיד הַשְּׁפִיץ
לְבַקֵּשׁ עֲבוּדָה כִּי הוּלָה וְנִגְמַר הַכֶּסֶף
כָּאוּ מְשׁוּרָרִים לְהִסְתַּכֵּל עָלַי
וְהָיוּ שְׁמוּעוֹת שֶׁהֵם חַיִּים לֹא מְקַרְנוֹת וְאַמְרָתִי
הַתְּחִלָּתִי בְּלִשְׁכַּת הַתַּעֲסוּקָה פֹּה

וְתוֹדָה לְאֵל שְׁאֲנִי חוֹזֵר אֵלָיָהּ
עִם שְׁלוֹשׁ פְּרִיצוֹת דִּיסקָה
וְסֵפֶר שִׁירִים

וְחוּץ מִזֶּה אַתֶּם הַמְזוֹרְחִים הָרַב פֶּה
עַל הַרְבָּרִים וְהַקְּבוּצוֹת וְהַסִּיגִים וְהַשְּׁבָטִים
עַל הַכְּתוּת וְעַל הַרְבָּנוּת וְעַל הַחֲצָרוֹת
וְעַל הַטְּלִיבּוֹן וְעַל יֵתֶר סִימְנֵי הַמְּלָכוֹת
וְאַנְחֵנוּ הַמַּעוֹט
תְּמִיד הֵינּוּ הַמַּעוֹט
אֲנִי מְכַנֵּיעַ אֶת רֵאשִׁי
וְשֵׁם זֵין עַל הַמְזוֹרְחֵי הַמַּקְצוּעִי
כִּי כָּל־פִּי הַסּוֹרֵר וְהַצְּעִיר וְהַנְּאוֹר
הָיָה לִי פֶּעַם יַחַס מְאוֹד חַיּוּבִי

דודו (ניאו) בוחבוט כאוטי, אבל חלק מאוד

אבא מוטי

אבא מוטי היָה נוֹהֵג
בְּאוֹטוֹ שָׁחַר לְהֵרֵג
בְּאֶפֶן קְבוּעַ, בְּאֶפֶן מְעַנֵּג.

אבא מוטי נִהַג לְקָשֶׁר
אֶת אִמָּא יְאֵנָה לְעֵץ שָׁחַר
בְּאֶמְצַע הַיַּעַר. פּוֹתַח כְּפֶתוֹר.
מִכָּה בָּהּ בְּנַעַל,
חוֹדֵר אֶל הַחֹר.

בְּאֶמְצַע הַיַּעַר,
לְעֵץ שָׁחַר.

אבא מוטי יָדַע לְהִיּוֹת גְּבֵר אֲמִתִּי,
מְרוֹקְאִי עִם רַגְלִים וְזֵרוּעוֹת שְׁעִירוֹת.
אבא מוטי היָה אָדָם כְּאוֹטִי וְאִטִּי.
גַּם אֲנִי כְּאוֹטִי, אֲבָל חֶלֶק מְאוֹד.

*

בְּבֵית הַסֵּפֶר, הַשְּׂקֵט חוֹצָה כָּל גְּבוּל
הַשְּׁעוֹר מִתְחִיל וְהַזְמַן שָׂאוּל,
הָאֵם כְּדַאי לְזַיֵּף — — שְׁעוֹל?
אוֹ לְהַחְזִיק מְעַמָּד?

בכתה גימ"ל, בשעור לשון,
תלשתי קרציה מהאזן הימנית.
המורה המבהלת לא התאפקה מלשאל:
"אתה מתרחץ כל יום, דוד?"

"זאת היתה קרציה", עניתי וחיכתי.
"היא בנראה החליקה מהבקבוק של השמפו,
בתור רוסי מסריח בנראה שלא חפפתי,
וילמען האמת, אני גם לא שיף לפה..."

סבא

הפהוק שלי מכיל
את כל הדמעות שיש לי
לבכות על השוט הבודד
שלא צלם, אך נלגם, והוא בדרכו אל הגרון,
בדרכו אל עפרון שנקצץ כמו כבד.

כשלא נמלטים לישן נשארים ערים
כדי לתעד:
סכי יושב בפנתו
בוהה בצלחתו
קורא עתון
מנות ראשונות
מלפני כמה שבועות
ולב לו לב רוסי מריר
כמו הוודקה הגרועה שהוא לוגם, בקבוק שלם.
מסתפק במעטה, מסתפק בבעתה,
ויסוצקי לא ישיר לו. ואין מי שישים לו ביוטיוב
נגני ג'ז שחרים

וְאִין מִי שִׁישְׂאִיר אוֹתוֹ בְּאוֹקְרַאינָה
יוֹתֵר מְעַשְׂרִים —
טְפָה יוֹתֵר —
שָׁנִים אַחֲרֶיהָ.

*

נולדתי לאמא תינקת
גדלתי אליה, המתנתי אותה.

כְּשִׁמְלֶאךְ הַחֹשֶׁךְ בָּרַח
הִגְעַתְ אֶתְ.

מִן הַמְּצוּלוֹת הַצֵּלָה
לְהִיּוֹת לְךָ

אָנִי.

*

תְּבוֹאוּ וְתִבְאֵנָה לְקִרְאָתֵנוּ לְרֵאוֹת
אָנוּ מִתְחַפְּרִים זֶה בְּגוֹפָה שֶׁל זֹאת
מְעֵרְטִלִים אֶת בֶּשֶׂר הַסּוֹד.
אָנוּ מִתְמַסְּחִים זֶה אֶל גוֹפָה שֶׁל זֹאת
רוֹחֲצִים בְּעֵדִינּוֹת אֶת זְנֻבוֹת הַשָּׁנִים הַלֵּא קְרוּבוֹת.

תְּבוֹאוּ וְתִבְאֵנָה לְקִרְאָתֵנוּ לְרֵאוֹת
עֲכוּז מִבְּגֵרַת אַחוּז לְתַפְאֵרַת אֵל תוֹךְ פְּרִצוֹךְ בְּנֵי הָאָדָם
בְּזִים לְקִיּוּמָם אֶךְ עֲרִלִים לְאִיּוּמָם

עֲבוּז מִבְּגֵרַת אָחוּז לְתַפְאֶרֶת אֵל תּוֹךְ פְּרָצוֹף בְּנֵי הָאָדָם.
תְּבוֹאוּ וְתִבְאֵנָה לְקְרֹאתֵנוּ לְרֹאוֹת, בְּנֵי הָאָדָם
כִּי־צַד עֲבוּז מִבְּגֵרַת אָחוּז כִּי־דָ שֶׁל יֵלֵד
מִגְאֻלַּת מָדָם.

אָנוּ מִתִּישִׁים אֶת הַחוּשִׁים בְּמַפְגֵּשׁ רַגְלִים וְזִרְעוֹת
מִשְׁטָחִים בְּאֶלְכֹסוֹן בְּתַנּוּחַת כְּד־וֹכֵךְ מַעֲלוֹת
מִתְרַחֲבִים וּמוֹצְרִים עַד כְּדֵי קָרְעִים בְּאֵיבָרִים
מִי־סָרִים בְּאֵבִיוֹנוֹת מִתְפִּלוֹת.

מכשיר הליטוף

אֲנִי רוֹצֵה לְלַטֵּף אוֹתְךָ עַד שֶׁתִּהְפְּכִי
לְמִכְשִׁיר לְטוֹף פְּרָטִי.
אֲשָׂא אוֹתְךָ מִמְקוֹם לְמְקוֹם, כְּשֶׁהִשְׁטַן לֹא מְבִיט מִן הַצַּד
אֲפַעִיל אֶת מִכְשִׁיר הַלְטוּף.

תִּתְקַרְבִי תִתְקַרְבִי וְאֶלְחֵשׁ לְךָ תִּאֲמַת
שֶׁהִיא — כֹּלֵה אֶת.

גְּבֵרַת, קְבִלִי הַתְּנַצְלוֹת,
הַתְּעַרְבִתִי בְּבוֹטוֹת,
אֲפִשְׁרֵתִי לְגַם
הַתְּרַחֲשׁוֹת.

שְׁעָרְךָ מִלְבִּין
קִמְטִים כְּבָר חֲגִים עַל עוֹרְךָ כְּמִלְאָכִים
מִסְמָנִים מְשׁוֹאָה מְדִיקַת
אֲנִי אֶת אֲנִי אֶת וְאֶת מוֹתִי
קָרָם.

יְלֵדָה יְלֵדָה
מְתֵי תַתְּבַגְרִי.

רֵיחַ רַע! בְּכֹל פֶּעַם שְׁאֲנִי פּוֹתַח פֶּה וּמִתְחִיל לְהִטִּיף –
מִסְכְּנָה. מִסְכְּנָה. מִסְכְּנָה אֵת,
בָּא לְחַנֵּךְ אוֹתְךָ הַבְּחוּר שִׁילְדֵת בְּעוֹלָם אַחֵר.

אֲנִי כּוֹרֵךְ אֵת דְּפִיךָ בְּתִיקְתִּי
וְנוֹתֵן לְאוֹתִיּוֹת לְדַקֵּר בְּמַחְטִים
לְפֹלֵשׁ לְדָמִי. לְהַפֵּךְ לְאֲנִי.

אֲשַׁלֵּכְךָ לְעֵת זְקֵנָה.

יחזקאל רחמים לֵךְ לָךְ אֵל עֲצֹמךְ

רחוק

"You've lost your muchness"
Alice in Wonderland (the film, 2010)

רחוק מבית אבי, רחוק מבית בתי, זה אני יריתי
בעצמי עוד 'לֵךְ לָךְ' כְּזֶה מִטְוּח־אֶפֶס לְרָקָה. כִּי שׁוֹב
בְּטָנִי דְבָרָה, אֲמָרָה: לֵךְ־שִׁטְף אֶת הַפְּנִים בְּמִי נָהַר אַחַר,
אוֹ טָבֵל בְּמִי־אָגַם זָכִים הַפְּעַם, וְרַחֵץ הַלֵּב שֶׁהִזְדַּהֵם
מִלְּפִית־קֶטְנוּת, שֶׁהִתְקַשְׁט תִּפְרַחַת פְּצָעֵי־עֵנִי מְרַהֵבָה

רחוק תראה־איש מה נכבה כה מתחת לקלפות.
אתה הרי זוכר איך הדברים מתבהרים שם בהרים.
אפשר שוב תקלף מנת־בשר מעצמה, שמרכת העננים
תסוג מעל ראשה, ושוב תהיה שמים ושמחה. אפשר
יגיע יום – כל עולמה ישוב אתה אל קו מצפון־הלב,
ושוב תהיה אתה־אתה

אל עצמי

לֵךְ לָךְ אֵל עֲצֹמָה, אֵל כָּל אֶרֶץ שֶׁתִּבְחַר, וְהִתְפַּשֵּׁט
מֵאֲנָשִׁים וּמְקוֹמוֹת, מִנוֹף קוֹלוֹת, נִגּוֹן שְׁלֵא הַרְפָּה.
וְהִתְקַלֵּף מֵעוֹר יֵשֵׁן שֶׁהִתְקַשְׁשָׁה וְשָׂרֵף בְּמִדּוּרָה
לְהַפְרֵעַ מִטְּלֵאי רָעַב וּמֵאֲקֻדַּח הַפְּחָד

לֵךְ לָךְ אֵל עֲצֹמָה, אֵל כָּל אֶרֶץ שֶׁתִּבְחַר, וְרַחֵץ
הַזְּהֵמָה שֶׁאֲחֹזָה בְּעֲצָמוֹת, מָרַק בְּקִצָּה מְכַרְג

דוהר בתוך קרנות העצבים. הסר-הסר כל מה
שנאסף בה – ולא ממך, וטבל במים אחרים
בוילונות עינים נסגרים ומוקירי כניעה

לה לה אל עצמה, אל כל ארץ שתבחר, קבץ
קרעים ורסיסים מבין תלי ההריסות. וטפס
על צלע הר, בכל ארץ שתבחר, והתכנס בשקט
הסמך כמו מומיה יודעת. יום אחד תשמע בעיטות
קלושות מתוכה, חיים עוד יתעקשו לנבט
מזרע שקפא בה לפני שנים מתחת לקלפות

הייתי

הייתי גוף נוטף חיים ולב פרוץ לכל רוח, ענן של פליאה משיט
בחפוש אחר אפק נכון. פשוט מעור נרדתי בעולם, ללא מגן או פחד,
ללא פנה להניח את ראשי ולאסף כוחות. וידעתי קרבה של אמת
בשחקים ובבץ, גרגירי-נצחונות ומיני אהבות, ונמלאתי אפשר
ומכיר-באמת ותקוות מתקרבות. חצים פלחו את לבי והייתי עצב-הרים
וכעס אדירים ולהבת אדם מתעקשת לבער, ועליתי על סלע לשאג,
ולמדתי לפל על פני ולמדתי למעד ולככות על ברכי בסמטאות חשוכות
את שק האפשר שהתפור מעל המדרכות. והייתי סכין-חרטה קורעת בשר
והייתי מרחקים ומסעות נדודים, ותהיה אלמת מוטחת בשמים כבדים
וגעגוע עולה על גדותי הייתי, ולפתע כלי-אור לצלילות ידיעה,
התגברות וסליחה וכאב מתמעט, ואמץ נאסף להביט באמת
ושקט בא על קצות בהונות ונלגם, ולרגעים דקיקים,
מגיחים ומתפוגגים, נדמה שלא הייתי מעולם

בְּשׁוֹרֶת נְשִׁימָה

מַחְלֹמוֹת קְנוּיִים וְשִׁלֵּל צְפִיּוֹת גְּזֵרֹתֵי קְשׁוּטִים לְסִכָּה שְׂאֲשֶׁרֶף
כָּל מָה שֶׁנִּדְחַס לְתוֹכִי כְּמוֹ אֶכֶל-אֲזוּזִים אֲנִי מְקִיא עֲכָשׁוּ,
רֵאשִׁי בְּאֲדָמָה, שְׂרוּכִי רָקִי סְמִיכִים וּבְתוֹכִי הִבְעֵרָה –
מֵעֲלֵי כָּבֶד מְרַחֶפֶת בְּשׁוֹרֶת נְשִׁימָה

אנה הרמון עם שק מלא אבקה מלאכותית

המעגל נסגר

המעגל נסגר בתל אביב —
זה מעגל הפסיכואנליזה.
את לא משית אותי מתוך הביב.
נפגשנו לעשרים דקות, ולי זה

היה אפלו לא משב אויר.
ישבתי מול דמותך שקצת הקלישה.
ידעת שלא תוכלי להעביר
אותי שוב אל ספת האנליזה.

שכחתי שאת בת מזל קשת
וזה מסביר את מה שאת עשית לי,
וזהו ההסבר הלא־מפושט

לכך שהמרחק לניו יורק סיטי
קטן מן המרחק הכה פטלי
לפסיכואנליטיקאית טלי.

גלגלי המערכת

מי סוחטת כמו סמרטוט
את אמה של נגי — מי?
הגננת נעמי!
הגננת נעמי!

מי אומרת שזה תות
בשנושרות טפות דמי?
הגננת נעמי!
הגננת נעמי!

טו-טו-טו-טו-טו-טו!
אל תרדי מהפסים!
הרכבת מערכת
עוד מעט אותך מועכת.

שישה שבועות

ששה שבועות אחרי הלדה
ישנתי שנה השדרותית
ישנתי תחתייה ולא לידה
(הו כמה קסום גופה על בטני
חמה על בטני)
היא שככה על בטני והייתי הטיט
של אמהותה של ביתנו הקט
והייתי מלט ההמלטה
והיא הגורה
הסגורה בכיתה
כמו צב בשריון
כמו חלזון בשבלול
לעולם לא אניח אותה
בתוך שום לול.

המציאות היצוקה בטיט

”חלב חמים בתוך האמהות החדשות
בחש בוורדים צער לבן ארוך”
פדריקו גרסיה לורקה

כָּאֵב סָתוּם כְּמוֹ בְּלוּטַת חֵלֶב.
שֶׁלְחֹו אֵלַי יוֹעֵצַת אַחִיתֶּפֶל.
וְכָל זֶה כְּבֹר הָיָה אֲךָ לֹא חֶלֶף.
שֶׁלְחֹו אֵלַי יוֹעֵצַת אַחִיתֶּפֶל

כְּדִי שֶׁלֹא יִהְיֶה לִי שׁוֹב חֵלֶב.
וְהִיא הַפְּעִילָה בִּי חֲרָשֶׁת אֶפֶל.
יִרְדְּתִי שֶׁלֶב אַחַר שֶׁלֶב
בְּסִלְמוֹת שֶׁל אֲשֶׁר וּמְכֹאֹב אֶל

המציאות היצוקה בטיט.
פִּיהָ רָעָה לְמִרְאֵשׁוֹת יוֹלְדָת,
עִם שֶׁק מְלֵא אֲבָקָה מְלֵאכּוֹתִית,

מְכַשְׁפָּה רוֹפֶסֶת וְעֵלְגָת
אֲמָרָה שֶׁ”לְפַעֲמִים זֶה לֹא הוֹלֵךְ.”
וּכְף־רִגְלָה דְרִכָּה בְּגוֹרְלָךְ.

פתיחה

טמטום-ערפול, ערפול-טמטום —
בְּשַׁחַר הַכָּחַל-אָטוּם
בְּשַׁחַר הַכָּחַל-פְּתוּחַ
כְּמוֹ שֶׁטָף דָּם. עֲכָשׁוּ פְתוּחַ
הַשַּׁחַר הַכָּחַל שֶׁלְךָ.

הַשַּׁחַר הַכַּחַל שְׁלַח
אֵלַי אֵת אִמָּא סִילְבִיָּה.
אָמְרָה לִי אִמָּא סִילְבִיָּה:
חָמֵשׁ הִיא הַשְּׁעָה לְקוֹם,
חָמֵשׁ בְּבִקְרָה כְּמוֹ קְמָקוֹם,
לְפָנַי שְׂכָמוֹ קְמָקוֹם מִתְּכַת
תְּהִיָּה אוֹתָהּ שְׁעָה מִתְּכַת
וַיִּתְקַרֵּשׁ לוֹ אוֹר אֱלִים.
חָמֵשׁ בְּבִקְרָה כְּמוֹ עֲלִים
לְקוֹם בְּתוֹךְ שְׁעָה נוֹפֶלֶת,
לְקוֹם בְּשַׁחַר הַנוֹפֵל אֶל
כּוֹכַב כְּסוּף אֶפְוֶף בְּנִגָּה —
אָמְרָה לִי אִמָּא וְנִמּוּגָה,
אָמְרָה לִי אִמָּא סִילְבִיָּה,
בְּתוֹךְ אוֹתָהּ שְׁעָה חוֹרֶת,
שְׁעָה שֶׁהַשִּׁירָה חוֹזֶרֶת,
אָמְרָה לִי אִמָּא סִילְבִיָּה:
חָמֵשׁ הִיא הַשְּׁעָה לְקוֹם,
חָמֵשׁ בְּבִקְרָה כְּמוֹ קְמָקוֹם.

ננו שבתאי ביום ההוא הייתי בוכת שבתאי ממוכנת

והוא אינו מדבר לי מילת אהבה אחת

אמרתי שיורד לי דם, ואתה אמרת – שבתאי
יורד לי דם מכל חרי, ואתה אמרת – שבתאי
אמרתי שמותי קרב, ואתה אמרת – שבתאי
שמעתי צעקות עורב, ואתה אמרת – שבתאי
אמרתי: עוד מעט אמות, ואתה אמרת – שבתאי
גלגל ראשי היה שמוט, ואתה אמרת – שבתאי
הייתי אכולת יאוש, ואתה אמרת – שבתאי
המות כמו זמזום יתוש, כשאתה אמרת – שבתאי
חזר ואת דמי סחט, ואתה אמרת – שבתאי
ו"שבתאי" מתחרז עם "אי!"
ו"שבתאי" מתחרז עם "די!"
ו"שבתאי" מתחרז עם "שבתאי!"

ביום ההוא הייתי בבת שבתאי ממכנת
ופניתי ימינה ושמאלה, לכל העברים,
ונפלתי אפים ארצה ונשברתי לשברים
ונסו לאחות את שברי ביד מאמנת.

ואחר כך שבתי להיות בבת שבתאי מתקנת
וכל מנהגי היה שקול וציתני,
שמעתי ספור על איש הזוהב
ואיך שאיש הוא לא אהב
ולא חשבתני, לא עליו, לא על עצמי,
כי אז הייתי כבר בבה מסוג שני

אָמַרְתִּי לַיהוָה שְׁפַתְכִּי שִׁיר
וְלֹא אָמַרְתָּ לִּי כָּל הַכְּבוֹד
אֲבָל לֹא נָתַתָּ לִּי כְּדוֹר
וְלֹא מִפֶּתַח שָׁמַיִל
וַהֲרִי גַם זֶה טוֹב.

* (בעקבות הקורס "זיכרון דברים", ובהשראת אנה הרמן ודליה רביקוביץ)

אברהם סוצקבר (סוצקעווער) אל יורשי הלא-נולד אחד-עשר שירים מאוחרים

מיידיש: בני מר

אחד-עשר השירים המופיעים כאן הם מבחר קטן מתוך שפע השירים שכתב אברהם סוצקבר (1913-2010), גדול שירת יידיש ומגדולי המשוררים היהודים במאה העשרים, באחרית ימיו. קודם לכן אפשר לעקוב בעזרת שירתו אחר המאורעות של המאה העשרים היהודית: הנרודים, השואה, המעבר לישראל. אבל דווקא ב"שירי היומן", שנכתבו בין 1974 ל-1985, בעיקר בעירו תל אביב, נובטים השירים מתוך מחשבה, הרהור או זיכרון, ונושאים אופי מופשט יותר ועל פי רוב ביוגרפי פחות. בשיריו האחרונים, משנות התשעים, חוזר הזמן הממשי והמתכלה לשירתו. שירים אלה הופיעו בעיקר בכתב העת שערך, "די גאָלדענע קייט" ("שלשלת הזהב"), וקצתם כונסו לימים בקובצי שירה.

ששת השירים הראשונים במבחר זה לקוחים מ"שירי היומן", שלושת הבאים — מן הספר "יורש הגשם", ואילו שלושת האחרונים ראו אור בגיליונות 139 ו-141 של "די גאָלדענע קייט" (שני השירים האחרונים במבחר זה לקוחים מהמחזור "מה עוד נשאר מלבד החיים?"). שירים מאוחרים נוספים מאת אברהם סוצקבר ראו אור בגיליון 8 של "הו!" בתרגומו של דן מירון. שלוש שיחות של המשורר עם ידירו הצייר מארק שגאל ראו אור בתרגום בני מר בגיליון 1 של כתב העת.

*

מֵעַץ עוֹשִׁים נִיר. אֲנִי דּוֹקָא
הוֹפֵךְ נִיר לְעֵץ, לְעֵץ חַיִּים,
וּמִשְׁתַּרֵּשׁ בּוֹ עַד אֲשֶׁר נִבְקַע
בּוֹ שִׁיר הַצְּפוּרִים וְנִשְׁמָעִים
צְלִילִים פּוֹרְחִים בְּרוּכִים. כִּי בְדָמִי

שְׁנוֹי הַשְּׁנוּיִים לְמִקּוֹרֵם,
 לְשׁוֹב אֶל פְּרוּטוֹפְלִזְמַת-חִלּוּמִי.
 אֲשִׁיב פָּנַי מִרְגֵב עֶפְרָם,
 מֵאֲבֹן-חֶן אַחֲזִיר צוֹרֵף לְחַיִּית;
 סוּדוֹת שֶׁנִּדְרוּ מִן הַמְּלִים
 אֲאִיר גַּם אִם שָׁקְעוּ בְּתֵהוּם דְּמַעוֹת.
 אֲטַבֵּל בְּשִׁמְשׁ עַד שְׁאֲעֵלִים
 קְדָרוֹת מְשֻׁנוּיִים, וְהַמְשׁוֹרֵר,
 יוֹרְשִׁי, יוֹכֵל לְמַצֵּא אוֹתִי
 וּלְעוֹרֵר
 חַיּוֹף אַחֲרַי מוֹתִי.

1976

*

וְאָבוֹא אֶל עִירִי, עִיר-אֲמִי, אֶל יְמֵי הַקְּרוֹת,
 אֲעֵלֶה עִם עֲצָמִי, כְּמוֹ עֲכָשׁוֹ, בְּרִגְעֵי מַחְשָׁבָה,
 בְּשִׁלְגִים הַשְּׁחֹרִים, וְאֲגִיעַ אֶל בֵּית הַקְּבֵרוֹת,
 לְקַמְטִים הַנוֹכְעִים בִּיאֲנוּכָה שְׁלִי הַטּוֹבָה!¹
 וְאֲקַרֵּא בְּלַחֲשֵׁהָ, הִיא תִשְׁמַע בְּלַחֲשֵׁהָ בְּנֹדָאִי,
 כְּשֶׁאֲמַר לָהּ תוֹדָה שֶׁהֲצִלָּתְ דְּמַעוֹתֵי מִבְּעֵרָה.
 כִּי הָעֵץ שֶׁנִּטְטַעְתִּי עַל שִׁמְךָ הוּא צְנוּעַ מְדִי.
 וְתוֹדָה שֶׁהֲצִלָּתְ יְלָדִים וּנְכָדִים מִכָּל רֶעַ.
 אֲזוּ גִלְגַּל הַזְּמַנִּים יִסְתַּוְּכֵב לְאַחֲזוֹר, יִשְׁתַּתַּף
 בְּסִיוֹט, יִסּוּכֵב לּוֹלְאָה וַיִּנְעֵץ צִפְרָנְיוֹ.
 אֶת חַיִּי שׁוֹב תְּצִילֵנִי, תִּסְתִּירֵנִי אוֹתִי בְּמִרְתַּף.
 וְאַחֲזוֹר וְאֵהִיָּה בְּרוּחִי עוֹלָה רְגֵל עָנוּ.

¹ בעת החטיפות והגירושים מגטו וילנה לפונאר הסתירה יאנובה בארטשביץ' את אברהם סוצקבר במרתף ביתה והצילה את חייו.

נַעֲלֶךְ הַחֹרֶקֶת בְּשֶׁלֶג — זֶה קוֹל לְבָבִי
וּמְכַר בְּכַנְיֹסָה לְמִרְתֵּף שֶׁפָּרַק אֶת הָעֵל.
שׁוֹב תְּבִיאֵי חֶלֶב וּפְרוֹסָה וּלְבַסּוֹף תִּצְטַלְבִּי.
עֲפְרוֹן, הַתְּכוּנָן: אֲנִי שׁוֹב מְסַפֵּר אֶת הַכֹּל.

1980

*

יֹרְשֵׁי הַלֵּא-נוֹלָד, נִפְיֵר: נְעִים מְאוּד
(זֶה לֹא נֹדַע וְלֹא עָלָה עַל דַּעַת עוֹד).
בְּתוֹךְ מְאָה שָׁנָה, אוֹ אֶלֶף, אוֹ כַּמָּה
שְׁלֹא יִהְיֶה, שְׁחַק! הָאוֹר עַל הַבְּמָה.

קִשָּׁה לְהֶאֱמִין, אֵךְ שְׁנִינּוּ כֵּה דוּמִים.
קִשָּׁה לְהֶאֱמִין: הַפְּרֵתִי אֶת עֲצָמִים!
אֲתָה אֲנִי בְּתוֹךְ אֶפּוֹר, זֶה תִּפְקִידִי,
וּבֵת קוֹלִי תוֹעָה אֵלֶיךָ לֹא בְּכָדִי.

עַד כְּלוֹת רוּחִי כְּתַבְתִּי לוֹ מוֹפֵעַ מִפְּלִיא.
יֹרְשֵׁי הַלֵּא-נוֹלָד, שְׁחַק אֶת סֶךְ-כְּלִי.
גוֹפִי חֲתוּם בְּפִקֵּק שְׁקִיעָה, הוֹסֵט מָסַךְ,
הָאוֹר נִדְלָק, וְכֹל חַיִּי עוֹבְרִים בְּסֶךְ,

וּשְׁנוֹת חַיִּי חַיּוֹת שְׁנִית עַל הַבְּמָה,
בְּעוֹד מְאָה, אוֹ אֶלֶף, לֹא חָשׁוּב כַּמָּה,
חַיּוֹת בְּעִיר חֲרָבוֹת, בְּאֲמֻצֵּעַ תֵּל שְׁמָמָה,
אוּלָּם חָשׁוּף, אֵךְ אוֹר מְאִיר אֶת הַבְּמָה.

1981

*

זֶה זְכוֹרֹן הַכְרוּת עִם זָאב: בּוֹדְאֵי מְשַׁגֵּעַ,
הַנּוֹדָד לְבָדוֹ בְּלֵילוֹת שֶׁל סוּפָה, שֶׁשְׁלֵגָה
כִּבֵּר גְבוּהָ אֶפְלוּ יוֹתֵר מִצְמָרוֹת אֲשׁוּחִים —
כִּךְ חֲשַׁבְתִּי כִּכְרֵ אֹז, לְפָנָיו, בְּפָגִישָׁה בְּדָרְכִים.

כְּלִיל אָדָם. בִּטְפָרְיוֹ נִתְחִים לִילִיִּים. הוּא כּוֹעֵס
לְמֵרָאָה, מְנַצֵּץ, וּלְבִסוּף אֶת דְּרָכֵי מַפְלָס.
וְאֲנִי מְשַׁלֵּם בְּאוֹתָהּ הַמַּחְוָה, אֲבָל הוּא
כִּכְרֵ רֵאָה כְּנֵרָאָה אֲנָשִׁים נְדִיבִים שְׁעוּלוּ.

לְשׁוֹנוֹ מֵרְתִיחָה אֶת חֵלֶב הַשְּׁלֵגִים, וְכִבּוֹת
גְּחָלִים. הוּא בּוֹחֵן וְקוֹרֵא בְּרֵאשֵׁי מַחְשָׁבוֹת,
וְנִמְשָׁךְ וְעוֹבֵר רַק שְׂבִיב רֵגַע, שְׂבִיב רֵגַע אֶחָד —
הַמְּבֹט שְׂבִינִינוֹ נוֹתֵר עוֹד נִרְעֵשׂ וְנִפְחָד.

וְכִשְׁעִין בְּעֵין נוֹתֵרֵנוּ, זְרוּיִים בְּשְׁלֵגִים,
גַּם אֲנִי כִכְרֵ יְכַלְתִּי לְקָרָא בְּעֵינָיו הַגִּיגִים:
בְּנֶ-אָדָם, אֵל תִּשְׁכַּח מִי אֶתָּה, כִּי אֲנִי בְּנֶ-חַיָּה —
וְעוֹד לֹא הִתְגַּשְׁמָה עַד הַיּוֹם נְבוֹאֹת יִשְׁעִיהָ.

1982

*

חֲזִינוּ הֵם מְשַׁחֵק בְּחֵרוּזִים שְׁחָרִים
וּלְבָנִים: לֵילוֹת, יָמִים. מְזִמֵּן חֵרֵז
אוֹתָם הַשָּׂד, וְהֵם מְכִים בְּסַנּוּרִים.
הַחוּט נִקְרַע, וְאֲנִי מְשַׁלְּמִים כִּכְרֵ אֹז.

ומה עושים החרוזים באחרית?
הם לא מתגלגלים לשוא. יש עוד חוטים,
ברוך השד, והוא חורז אותם בברית,
או חתנה — אכזר, טבעי — אבל מתאים.

ובכל זאת, בנפשנו יש דבר מה; בכל
כוחו — הוא כמו דוד לפני גלית בטנק —
רוצה להלחם בשר וגם יכול
לו עד שאין בשר אף לא מתם קטן.

ואז, בלבה כל זמננו מכסה.
כוכב הופך פנדק בדרך לא נודע.
אדם חדש — חיה ישוב ויעשה
ובן-שניהם יוכל לחיות עד לא ידע.

1984

*

אני רוצה למצא ישות שלישית
מעל חיים ומות; יש ניש
בין שני קטבים עוד יש ישות ראשית,
מעל אשה ואיש. איני חושש

כי יש ישות כזאת, וזו עבדה:
ריחה בגשם מתפשט היטב,
אך אין למצא בספר את סודה,
אלא בספר שאתה כותב.

אלא אם תלחם, באבן צר
פתאום שוב יתעורר במעין,

בענג וצמא, רצון ליצר —
מלים תשתינה מן המעין.
ואז אתה תראה ותשתומם,
פליאה גדולה של בראשית ברא:
חיים ומות היא בראה! שניהם
יבואו לשרתה כשהיא תקרא.

1984

פריז 1988

העיר פה הפוכה. אני נהר, ומגדלים,
בתים — הכל הפוך בי בקרקס. ורק גלים
של זכרון עולים, ורק בהם אני צופה,
שותה ערין יין וכותב בבית קפה.

מבין קירות קלופים כעור, טפטים בפריחה,
מגיח זוג, חתול וחתולה, מתוך גמחה.
ענו, זקנו כחל. ובדוכן, הבוקיניסט
חפש שוב ספר שלשם אף פעם לא הכניס.

תועה אחר קופץ מגשר בי. לאן? מתי?
שוקע מעילו אבל נותר באדוותי.
שוטרים הופכים לרכבות. נשמע כבר צלצולן.
בינתיים איש עוד לא יודע שזה פאול צלאן.

1989

שיר על לא כלום

נשאַר חלון. בלי קיר. ובלי זכוכית. בלי כלום.
ורק בזכרוני תמונה זו ממשיח:
חתוך ביהלום בקיר זכוכית לא-כלום,
חלון לאות חיים מקצה קומה ששית.

לאות שחי אני ויש לי כל לא-כלום
נרעדתי כי הרוח בא, השיב נפשי.
בגבה שש קומות, מולי, עומד לא-כלום.
אנחנו שנים. השטן הוא השלישי.

כמה זה מענג להיות ארון לא-כלום.
עם שחר, חלוני הלא-קנים מאיר.
מגבה שש קומות נופל אבק לא-כלום
ואין אוסף את האבק ואין מסתיר.

נשאַר חלון. בלי קיר. ובלי זכוכית. בלי כלום.
ובית וחלון יש רק בזכרוני.
מגבה שש קומות אני רואה: לא-כלום
תוקף אותי בספינו האימתני.

1990

קירות רועדים (א')

חלון פתוח.
שמש מטיל בטל.
הלילה נעלם לי הרחוב שלי
וזכר לא נותר לאיש ולבתים.

הגם במחשבות התחילו להתל? זה קצת מפליא.

נדאי גנב-יקום חולל כאן להטים
ובחצי שנה גנב
את הרחוב
ובעולם מוזר,
אחר, אתו אבר.
עכשו, כשאין לי בית,
יש לי חוב:
לשוב לשם
לבנות רחוב חדש לבר.

אשרי

אשרי שעוד אני עצמי, ולא כבול
לאלה שאף פעם לא יהיו קרואים.
אשרי שעוד ביני וביניהם יש גבול
של תנינים, ויחד לא נראה חיים.

אשרי שעוד נותר לי פרק תהלים
וסבא חי בי, את חייו אני משלים.
אשרי שהזכר אינו אלא אני,
ועל עמוד תליה תלוי כבר תליני.

נשארנו מעטים
לפריידקה¹

נשארנו קצת, מעט ונדחים –
אחד ושנים, בלי שום עין רעה –
אכל נשארנו שנינו נסיכים
ואין לנעורינו רפואה.

עוד בנו חי מאז הלא מכאן,
סגל, כלו נאה, ראשו הוא כמו
לילה, בתוך ענפי הטל מרפן
ובשמשוה נשקף הוא לעצמו.

מדליות כסף הן השערות,
אדון רחוק חלקן למיחלים.
מעל שכמינו הן נושרות, נושרות
ואפורן נושם כגחלים.

1995

¹ פרידה, המכונה "פריידקה", היא רעייתו של המשורר.

אמיל סִיוראן הספרמטוזואיד הוא הנבל במצבו הטהור מבחר מכתמים מתוך הספר היקשי מרירות

בחרו ותרגמו מצרפתית: ראובן מירן ודורי מנור

אמיל מישל סִיוראן – הוגה דעות רומני-צרפתי, מגדולי בעלי הסגנון בספרות הצרפתית של המחצית השנייה של המאה העשרים – נולד ב-1911 בכפר רשינרי שבטרנסילוניה וגדל בעיר הסמוכה סיוויז. אביו היה כומר אורתודוקסי ואמו היתה אתיאסיטית. בצעירותו התוודע ליצירותיהם של ניטשה, דוסטויבסקי ושופנהאואר – שלושה יוצרים שלתפיסת העולם הפסימית שלהם נודעה השפעה מכרעת על יצירתו. סִיוראן למד פילוסופיה בבוקרשט ובברלין, וספרו הראשון, "על פסגות הייאוש", נכתב ברומנית והתפרסם בבוקרשט כשהיה מחברו בן עשרים ושתים.

סִיוראן הצעיר התרועע במשך זמן מה עם אנשי "משמר הברזל", התנועה הלאומנית והקסנופובית הרומנית (כמוהו כחברו הקרוב, חוקר הדתות מירצ'ה אליאדה). ב-1936 הוא פרסם ספר בשם "התמורה של רומניה", ובו נתן ביטוי לראיית עולם כמו-פשיסטית ואף לרעיונות אנטישמיים (ממהדורותיו המאוחרות של הספר מחק סִיוראן – שהיה בינתיים למעין פילושמי – כל רמז לאנטישמיות).

ב-1939 עזב סִיוראן את מולדתו והשתקע בפריז, עיר שבה התגורר עד אחרית ימיו. בשנות המלחמה ואחריה משך את ידיו מכל פעילות פוליטית, והפך ניהיליסט מושבע. הוא חי בצניעות וכמעט בסגפנות, אף שהיה חבר של כבוד ב"כנופיה" הרומנית המהוללת של פריז, לצד מירצ'ה אליאדה והמחזאי אז'ן יונסקו. עם חבריו הקרובים נמנו גם המחזאי סמואל בקט והמשורר אנרי מישו. הוא הלך לעולמו ב-1995 אחרי שדעך במחלת האלצהיימר.

ספרו הראשון שנכתב בצרפתית ראה אור ב-1949, ואחריו ראו אור כעשרים ספרים נוספים. ההוגה הרומני – שמעולם לא ביקש אזרחות צרפתית – היה לסופר צרפתי מן המעלה הראשונה, ולאחד משומרי הגחלת הבודדים של הסגנון הצרפתי האנין בתקופה שאחרי המלחמה. ספריו, העומדים על הגבול שבין ההגות לספרות היפה, הם ברובם קובצי אפוריזמים (מכתמים) – סוגה "צדדית" ובלתי פופולרית, שסִיוראן שכלל כל ימיו והיה בה רב-אמן מושחז ומעמיק מאין כמותו.

סיוראן בונה את המציאות שלו כחלופה הכרחית שבלעדיה יאבד את תחושת הריק החיונית לקיומה של כל ממשות. סיוראן נאבק למעשה בוודאות על כל היבטיה, בביטחונה העצמי המגלומני, המגוחך והאבסורדי של האנושות. הוא מתבלט בסגנונו המושחז עד אימה ובנבירתו האובססיבית בנבכי הקיום האנושי המגוחך והשברירי, דבר שהופך את הגיגיו ליצירת מופת פילוסופית-פואטית ואת מחברם לליריקן ציני, המתבונן בחיים כפי שהם באמת מבלי להשפיל את עיניו.

כתיבתו של סיוראן קשה לעיכול בכל מובן: היא מורכבת ביותר מבחינה סגנונית, תחבירה הסבוך כמו נועד להרחיק את הקורא הבלתי מיומן (אין פלא שסיוראן תרגם לרומנית את המשורר הצרפתי מלארמה – שם דבר בתחום הרחקת הקורא הפלכאי ומתיחת גבולותיו של התחביר), ומבחינה תוכנית היא מתאפיינת בספקנות קיצונית ובפסימיות שאין לה גבולות. אך בה בעת רוויה כתיבתו בהומור דק המשרה עליה נופך "אנושי" יותר, ובעושר לשוני נדיר. הקטעים המובאים כאן לקוחים מהספר "היקשי מרירות", קובץ מכתמים שראה אור ב־1952.

* אינני חי אלא משום שביכולתי למות בכל רגע שאמצא לנכון: אלמלא רעיון ההתאבדות, הייתי הורג את עצמי זה מכבר.

* ספקנות שאינה תורמת להרס בריאותנו אינה אלא תרגיל אינטלקטואלי.

* מה שמרגיז בייאוש זה מידת הוודאות והצדק שבו, ה"תיעור" שהוא מכיל: מדובר ברפורטז'ה. ולהפך, בחנו נא את התקווה על שלל הטעויות והשגיאות שבה, על שיגעונה לטוות ולשזור עלילות, על הדחייה שהיא דוחה כל אירוע והתרחשות: הרי זהו טירוף הדעת, בידיון מוחלט. ובטירוף הדעת הזה טמונים החיים, ומהבידיון הזה הם ניזונים.

* אדם חדל להיות צעיר ביום שבו אין הוא יכול לבחור עוד את אויביו, ברגע שבו הוא מסתפק באלה שנמצאים תחת ידו.

* במגעי עם בני האדם אבדה לי כל רעננותן של הנירוזות שלי.

* דבר אינו בוגד בגס הרוח ומסגיר את הוולגריות שלו כסירובו להיות מאוכזב.

* ללא אלוהים, הכל הוא לא-כלום. ואלוהים? אלוהים הוא הלא-כלום העליון.

* ההשתוקקות למות היתה דאגתי האחת והיחידה. למענה הקרבתי הכל, אפילו את המוות עצמו.

* כל חוויה עמוקה מתבטאת במונחים פיזיולוגיים.

* בפסימיסט מתרכזים טוב-לב לא יעיל ורוע-לב שלא בא על סיפוקו.

* לולא הרהבתי עזו לחשוב שאני הוא היצור האומלל ביותר בעולם, הייתי מתמוטט מזמן.

* חלמת להצית את היקום, אבל לא הצלחת אפילו להעביר את הלהבה שלך למלים ולהדליק ולו אחת מהן!

* אל תשאלו אותי עוד מה התוכנית שלי: האם לנשום זאת לא תוכנית?

* הדרך הטובה ביותר להתרחק מאחרים היא להזמין אותם ליהנות מתבוסותינו. אחר כך אנחנו יכולים להיות בטוחים שנשנא אותם עד סוף ימינו.

* האם אפשר לדבר בכנות על משהו, מלבד על אלוהים או על עצמך?

* איזו דאגה נוראה היא, כשאינך בטוח עוד בספקותיך, ואתה שואל את עצמך: האם אלה הם באמת ספקות?

* בלי תקווה לכאב גדול יותר לא הייתי יכול לסבול את כאבו של הרגע, גם אילו נמשך לנצח.

* לקוות זה להכחיש את העתיד.

* כמה חבל שכדי להגיע לאלוהים חייבים לעבור דרך האמונה!

* רק האופטימיסטים מתאבדים, כלומר אלה שאינם יכולים להמשיך

ול להיות עוד אופטימיסטים. האחרים, אלה שאין להם כל סיבה לחיות, מדוע שתהיה להם סיבה למות?

* איש לא יוכל לשמור על כדירותו אם לא ידע איך להשניא את עצמו על הזולת.

* לקבור את המצח בין שני שדיים, בין שתי יבשות של המוות...

* בקרבה של כל תשוקה נאבקים נזיר וקצב.

* להתחיל כמשורר ולגמור כגינקולוג! מכל המצבים, מצבו של המאהב הוא הראוי פחות מכל לקנאה.

* סוף ההיסטוריה, קץ האנושות? האם זה רציני לחשוב על כך? אלה הם אירועים רחוקים שהחרדה, הצמאה לאסונות מיידיים, מבקשת להאיץ בכל מחיר.

* חיוניותה של האהבה: אי־אפשר לדבר בגנותו של רגש שנותר בעינו אחרי הרומנטיקה ואחרי הבידחה, בלי לגרום לו לעוול.

* אני מאמין בישועת האנושות, בעתיד הציאניד.

* מי שאי־פעם חיפש את עצמו במראה בעלטה מוחלטת, לא ראה איך משתקפים בה הפשעים המצפים לו.

* אתה אינך עושה דבר, ולמרות זאת אתה מרגיש קדחת של עלילות גבורה. אתה מנהל קרב מתיש ללא אויב... זה המתח הסתמי של הנוירוזה, שיכול לגרום אפילו לבעל מכולת לחוש צמרמורות של גנרל מובס.

* כשאני מעז לחשוב שבני האדם כפרטים אינם אלא נתזים שהחיים יורקים, ולעומת זאת שהחיים עצמם אינם שווים הרבה יותר, אני פונה לביסטרו הקרוב ביותר מתוך מחשבה לא לצאת ממנו לעולם. אבל גם אם ארוקן שם אלף בקבוקים, הם לא יוכלו להעניק לי את טעם האוטופיה, את האמונה שמהו עדיין אפשרי.

- * כל אחד מסתגר בתוך הפחד שלו – מגדל השן שלו.
- * סוד הסתגלותי לחיים? – החלפתי ייאוש בייאוש כמו שמחליפים חולצות.
- * כל יום הוא רוביקון שבו אני משתוקק לטבוע.
- * אני מבוהל ומזועזע מהיחלשותה של שנאתי לבני האדם, מהתרופפות הקשר האחרון המחבר אותי אליהם.
- * כבעתה, שהיא מגלומניה במהופך, אנחנו הופכים למרכזה של מערבולת יקומית, והכוכבים מסתחררים סביבנו.
- * "כשאני מתגלח", אמר לי אחד, משוגע-למחצה, "מי פרט לאלוהים מונע ממני לחתוך את צווארי?"
- * האמונה אינה אלא תחבולה של יצר ההישרדות. הביולוגיה נמצאת בכל מקום...
- * מי שאינו רואה את המוות בוורוד, סובל מעיוורון צבעים של הלב.
- * פריז, הנקודה הרחוקה ביותר מגן עדן, היא לא פחות מכך המקום היחיד שבו טוב להתייאש.
- * כל אחד והטירוף שלו. הטירוף שלי היה המחשבה שאני נורמלי, נורמלי במידה מסוכנת. ומכיוון שהאחרים נראו לי משוגעים, הגעתי לידי כך שפחדתי: פחדתי מהם, ויותר מכך, פחדתי מעצמי.
- * הספרמטוזואיד הוא הנבל במצבו הטהור.
- * בעת רפיון אנחנו גולשים לעבר הנקודה הנמוכה ביותר של הנפש ושל החלל, אל אנטיפודות האקסטזה, אל מקורות הריק.
- * ככל שאנחנו מרבים להתרועע עם בני האדם, הולכות מחשבותינו

ומשחירות. וכאשר אנחנו שבים לבדידותנו כדי להבהיר אותן, אנחנו נתקלים בצל שהן הטילו עליהן.

* בהיותי נער צעיר גרמה לי ידיעת המוות הצפוי לחרדות גדולות. כדי לחמוק מהן מיהרתי ללכת לבית זונות או לפנות לעזרת המלאכים. אבל עם הגיל אתה מתרגל לפחדים שלך, שוב אינך עושה דבר כדי להיפטר מהם, אתה מתברגן בתהומות. ומאחר שקינאתי בנזירים המצריים שפרו את קבריהם כמו ידיהם כדי להזיל לתוכם דמעות, כעת אכרה אני את קברי, אבל לא אשליך לתוכו דבר מלבד בדלי סיגריות.

מצרפתית: ראובן מירן

* כמה היא קרובה אלי, הזקנה המטורפת הזאת שרדפה אחרי הזמן, שרצתה ללכוד פיסה של זמן!

* יש זיקה בין קלישות הדם שלנו לבין תחושת הזרות שאנו חשים על פני רצף הזמן. כל כך הרבה כדוריות לבנות, כל כך הרבה רגעים ריקים... וכי אין מצבי המודעות שלנו נובעים מאוזלת הצבע של תשוקתינו?

* בצהרי יום קופצת עלי החרדה הערבה של הסחרחורת. למה לייחס אותה? לדם? לתכלת השמים? או לאנמיה, שהיא אמצע הדרך בין שניהם?

* החיורון מורה לנו באיזו מידה עשוי הגוף להבין את הנפש.

* עם ורידיך סחופי הלילות, אין לך מקום בקרב הבריות יותר מאשר לכתובת מצבה באוהל קרקס.

* בשיאה של קהות העניין, אתה חושב על התקף הגון של אפילפסיה כעל ארץ מובטחת.

* אדם מחריב עצמו בתשוקתו במידה ההולכת וגדלה ככל שמושא התשוקה ערטילאי יותר; תשוקתי שלי היתה השיממון: נפלתי שדוד בערטילאיות שלו.

* הזמן נאסר עלי. אינני יכול להתקדם בקצבו, ולכן אני נאחז בו או מתבונן בו; אך אף פעם איני נמצא בו. הוא אינו היסוד שלי. לשווא אני מקווה לזכות ולו למעט-מזעיר מהזמן השגור על כולם!

* הלוקמיה היא הגן שבו פורח אלוהים.

* האמונה, הפוליטיקה או הבהמיות עלולות לפגום בייאוש, אך דבר לא יפגע בשלמותה של המלנכוליה: היא תחדל רק עם חדלוננו של דמנו.

* השעמום הוא חרדה במצב דגירה; הדיכאון הוא שנאה חולמנית.

* מצבי העצב שלנו הם המשכו של המסתורין שמתווה חיוכן של המומיות.

* האוטופיה השחורה, החרדה, היא לברדה מספקת לנו מודיעין מדויק על טיבו של העתיד.

* להקיא? להתפלל? השעמום גורם לנו להעפיל לרקיע של ייסורי צליבה המותירים בפנינו טעם לוואי של סכרין.

* זמן רב האמנתי בסגולותיה המטאפיזיות של העייפות. נכון, אנחנו צוללים בעטיה עד לשורשי הזמן. אך מה אנו מעלים משם? כמה תפלויות על הנצח.

* "אני כמו מריונטה שבורה שהעיניים שלה נפלו פנימה" — לאמירה זו של חולה נפש יש משקל רב יותר מאשר לכל כתבי ההגות האינטרוספקטיבית גם יחד.

* כשהכל נהיה תפל סביבנו, כמה מעוררת היא הסקרנות לדעת איך אנחנו מאבדים את השפיות!

* לו אך רשאים היינו לעזוב כאוות נפשנו את האין של האפתיה ולבחור במקומו את ייסורי המצפון ואת קדחתנותם!

* לעומת השעמום שעוד מצפה לי, השעמום האופף אותי כעת נראה לי בלתי נסבל באורח כה ערב, שאני חרד שמא אמצה את מוראותיו.

* בעולם נטול מלנכוליה היו הזמירים מתחילים לשהק.

* נתקלת במישהו הנוקט בכל הקשר את המלה "חיים"? דע לך שאדם חולה לפניך.

* העניין שאנו מגלים בזמן נובע מסנובזם של חשוכי מרפא.

* כדי להתחיל ללמוד מהו צער, כדי להשתלם באומנות של היעדר הצורה, יש אנשים שנדרשת להם שנייה אחת, ויש שנדרשים להם חיים שלמים.

* פעמים כה רבות פרשתי לי למחסן הגרוטאות שהוא־הוא השמים, פעמים כה רבות נתקפתי צורך להיחנק כאלוהים!

* אינני אני אלא כאשר אני מתעלה מעלי או נופל ממני, ברגעים של חרון אף או של דיכאון. כשאני נמצא ברמה הרגילה שלי, אין לי מושג שאני קיים.

* אין זה דבר קל, לרכוש לך נורוזה. מי שמצליח בכך מחזיק בידיו הון שכל דבר גורם לו לשגשג: הן ההצלחות והן המפלות.

* אנו מסוגלים לפעול רק ביחס לפרק זמן מוגבל: יום, שבוע, חודש, שנה, עשר שנים, שנות חיים. אך אם — להוותנו — נבחן את פעולותינו ביחס לזמן כמכלול, חזקה הן על פרק הזמן והן על הפעולות שיתנדפו כלא היו: זו ההרפתקה שבאין, זו ראשיתו של הלא.

* במקדם או במאוחר, כל תשוקה חייבת להיתקל בלאותה: האמת שלה...

* תודעת הזמן: פשע כלפי הזמן.

* בזכות המלנכוליה — הלא היא האלפיניזם של העצל — אנו מעפילים אל כל פסגות מיטנתנו וחולמים מעל כל התהומות.

* להשתעמם משמע להשתכר מהזמן.

* הכורסה – האחראית הגדולה, ההוגה והיוזמת של ה"נפש" שלנו.

* בעומדי על רגלי אני מקבל החלטה נחושה. בשוכבי אני מבטל אותה.

* היינו מסתגלים בקלות לַצער, לולא נכנעו לו שפיות הדעת או הכבד.

* חיפשתי בִּי־עצמי את דגם המופת שלי, ובכל האמור בחיקויי סמכתי על הדיאלקטיקה של העצלות. שהרי נעים הרבה יותר לא להצליח להיות עצמך!

* הקדשתי לַאידיאה של המוות את כל השעות שמקצוע היה מצריך... השתפכיות מטאפיזיות הן נחלתם של נזירים, של הוללים ושל קבצנים. אילו היתה לבורהה מְשֶׁרה, אפילו הוא לא היה אלא ממורמר אחד מני רבים.

* הכריחו את האנשים לשכב בספה ימים על גבי ימים: הספות יצליחו במקום שבו נכשלו כל המלחמות וכל סיסמאות הקרב. שהרי פעולתו של השעמום גוברת ביעילותה על כל כלי נשק או אידיאולוגיה.

* הדברים המעוררים בנו גועל? דרכי עקיפין של שאט הנפש שלנו מעצמנו.

* כשאני מזהה בעצמי דחף פתאומי למרוד, אני בולע כדור שינה או הולך לפסיכיאטר. כל האמצעים כשרים לדידו של אדם המשחר אחר האדישות, אף שאין היא טבעית לאופיו.

* הַרִיק הוא ההנחה המוקדמת של הבטלנים, אותם מטאפיזיקאים מלידה, והוא הוודאות שאליה מגיעים בסוף דרכם – כשכר אכזבותיהם – ההולכים בַּתלם והפילוסופים המקצועיים.

* ככל שאנו נפטרים מן הבושות שלנו, אנו מסירים מעל פנינו את המסכות. עד שיום אחד המשחק שלנו נגמר: אין עוד בושות, אין עוד מסכות. ואין עוד קהל. אין זאת אלא שסמכנו יתר על המידה על סודותינו, על כוח החיות של ייסורינו.

* אני מנהל עם השלד שלי הסתודדויות יומיומיות, ועל כך לא יסלה לי
בשרי לעולם.

* אסונה של השמחה הוא חוסר ההקפדה שלה. ראו, לעומת זאת, כמה צרוף
הוא הגיונה של מרירות הנפש...

* אם פעם אחת בחייך היית עצוב בלי סיבה, הרי שבלא יודעין היית עצוב
בלי סיבה כל חייך.

* אני משוטט לי על פני הימים כמו זונה בעולם נטול מדרכות.

* אתה משתתף באמת בחיים רק כשאתה אומר — מכל הלב — אמיתות
חבוטות.

* בין השעמום להתרוממות הרוח משתרעת כל חוויית הזמן שלנו.

* חייך הובילו למשהו? — לעולם לא תדע מה פשרה של גאוה.

* כולנו מתבצרים מאחורי הפנים שלנו. את המטורף ניתן לזהות לפי פניו:
הוא מוסר את עצמו לזולתו, הוא מסגיר לו את עצמו. מכיוון שהוא איבר
את המסכה שלו, הוא נותן פומבי לחרדתו, כופה אותה על כל עובר
אורח, מכריז בראש חוצות על חירותיו. היעדר בושה כזה דינו לעורר
רוגז. אין פלא שכובלים אותו ומחזיקים אותו בכידוד.

* כל מים הם בצבע של טביעה.

* אם בשל תשוקת החרטה ואם בשל קהות חושים, מעולם לא נקפתי אצבע
כדי להציל משהו ממעט המהות המוחלטת שאוּצַר העולם הזה.

* ההתהוות — גסיסה שאין לה סיום.

* הייסורים, בניגוד לתענוגות, אינם מביאים לידי שובע. אין מצורעים
מרושנים.

* העצב: תיאבון ששום אסון אינו משביע.

* אין דבר שמחניף לנו יותר מאשר אובססיית המוות. האובססיה, לא המוות.

* השעות שבהן נראה לי שאין שום טעם לקום מהמיטה מגרות את סקרנותי בנוגע לחשוכי המרפא. בהיותם רתוקים למיטה, רתוקים למהות המוחלטת, הם מחזיקים ודאי באוצרות כל ישוערו של ידע! אך אם אני דומה להם במשהו, הרי זה רק בווירטואוזיות של הקהות, במחשבות הנלעסות בלי הרף בשעות הבוקר הארוכות במיטה.

* כמעט אף פעם איננו מהרהרים בעמידה, ועוד פחות מכך בהליכה. הדבקות שלנו בתנוחה האופקית היא שהולידה את הפעולה; ולפיכך, כדי למחות נגד פגיעיה הרעים של הפעולה, עלינו לחקות תנוחת גופה.

* הייאוש הוא עזות המצח של הצער, צורה של פרובוקציה, פילוסופיה לתקופות חסרות בושה.

* מעת שאנו לומדים לשאוב מלוא הכף מן הריק, שוב אין אנו פוחדים מן המחר. השעמום פועל עלינו כבמטה קסם: הוא הופך את הריקות לחומר; ובו עצמו יש משום ריקנות פורייה.

* ככל שאני מזדקן, אני נהנה פחות להשמיע קולות של המלט. כבר מזמן אין לי מושג אילו ייסורים לחוות בִּיחס לַמוות...

מצרפתית: דורי מנור

אלוף הראבן לפתע אדם

*

לְפַתַּע אָדָם
פָּרַשׁ אֶת יָדָיו
וְהַחֵל מְעוֹפֵף לְמְרוֹמַיִם.
נְשָׁרִים נִדְהָמִים
פָּסְקוּ שֶׁהוּא חוֹלֵם

*

גּוֹפִי
הוֹלֵךְ וְנִסְדָּק
וְאֲנִי קוֹנֶה לִּי
נְעֵלִים חֲדָשׁוֹת
מְכַנְסִים חֲדָשִׁים
חֲלָצוֹת חֲדָשׁוֹת
מְכוֹנֵית חֲדָשָׁה
אוֹלֵי אֶקְנֶה לִּי גַם
שְׁעוֹן חֲדָשׁ

*

הַכֵּל
בְּשִׁבִיל חוֹט הַמְשַׁמְעוֹת
הַנְּטוּהָ סְמוּי
בִּינָה לְבִין עוֹלָמָה —
שְׁבָרִירֵי פְקָרָן אוֹר
סִפְק יִשְׁנוּ סִפְק
מֵאֲחַז עֵינַיִם —

כָּל חַיִּיהָ לְעֹבֵר
הַבְּלִתִּי-נִתְפָּס כְּאֵל
קֶרֶן אֹר
מִפְּלֶחֶת דְּמֵדוּמִים
וְגִרְגִירֵי אֶבֶק מְטַפְּסִים בָּהּ
וְאַתָּה כְּזֹאטוּט מִתְעַקֵּשׁ
לְלַכְדֵם בֵּין כַּפּוֹת יָדֶיהָ —
עַד מָתִי תִתְיַגַע
בַּחוּט שְׂאִינְנוּ
כַּפֶּשֶׁר הַמְהַבְהֵב לְחֵלִיפּוֹת
מִתּוֹכָהּ וְאַלְיָהּ?

*

מִי הָיוּ הוֹרֵינּוּ
אֶלָּא
שׁוֹעֲרִים שֶׁל יְלָדוֹתֵנוּ
פּוֹקֵדִים
צְאִתְנוּ וּבּוֹאֵנוּ
וְנוֹעְלִים אַחֲרֵינוּ
דְּלִתוֹת וְנוֹעְלִים

*

מִפְּחִיד לְדַעַת
אֵלֶּה שְׂיַדְעָת
הֵם אֵלֶּה שְׂתַדַּע
כָּלֶם בְּטוֹחַ קוֹלָהּ
שׁוֹעִים וְנוֹכְלִים
קָרָא לָהֶם וַיַּעֲנוּ —
כָּלְכֶם גְּדִלְתֶם יַחַד
בְּשָׂדוֹת הַשְּׂרָרָה

עוֹלֵי יָמִים
חֲצוּפִים בְּתַמְרוֹנֵיכֶם
כִּאלוֹ אֵין גְּבוּל
לְעֶרְמָה.
שָׁרְדוּ אֵלֶּה
שְׁבַעֲדוּ זְמַן
פִּשְׁטוּ אֶת מַדֵּי עֶרְמַתְם,
יַחְדּוֹ לְמַדְתֶּם
אֶת תְּרַפַּת תְּבוּנַתְכֶם
חֲכָמִים בְּעֵצָם
גְּבוּלוֹתֵיכֶם.
מִפְחִיד לְדַעַת
שְׁאֵלָה הֵם
וְאֵין עוֹד מִי לְדַעַת
מִפְחִיד לְדַעַת
כֹּל שֵׁם וְכֹל תְּשׁוּבָה
בְּקִלּוֹת מִפְחִידָה
שְׁמַעְכֶּר לָהּ
מָה שְׁאֵינָה יוֹדַעַ

נמרוד ברקו יופי גדול מטיל בי את הכישוף להיות

הקולות

אָנִי אֶהְיֶה מוֹכֵן בְּשִׁבְלֶךָ, נָטוּל קוֹלוֹת, וּמֵאֶפֶר
בְּקִרְבָּיִם.

הֲאֵם תִּפְיֹר אוֹתִי?

בְּשָׂרֵי יִזְדַּקֶּף מֵעַל הָאָרֶץ
וְרוּחֵי תְרוּמָם עַל כַּנְפוֹת תּוֹלְעִים.

קח אותי;

אָנִי לֹא יוֹדֵעַ מָה עוֹשִׂים בְּיָדֵיִם.

קח אותי;

אָנִי לֹא יוֹדֵעַ לַעֲבֹד.

קח אותי;

כְּשֶׁרָאשִׁי הֵנוּ אֶחָד הַסְּלָעִים בְּפִארוֹת שָׁמַיִם-שֶׁל-אֵיִדָּס.

אָנִי בָּא אֶהְבֶּה עִם יְתוֹשִׁים.

אָנִי בָּא אֶהְבֶּה עִם גִּפְיִם זְעִירִים.

צַעֲצוּעִים-שֶׁל-עוֹר,

אֵיךְ נִפְרָדִים מִהָעוֹלָם?

בְּלֹאוֹת אָנִי קָם וּמִתְכּוֹפֵף.

קִמְתִּי עַל מְנַת לְהִתְכּוֹפֵף.

בַּחוּץ:

יִוֹרֶדֶת אֶפְלָה עַל גּוֹפִי שֶׁהוּא אֲרֻכּוֹף-עֲצִים

וְטִפּוֹת חֲשָׁמַל מְלֵהְגוֹת בּוֹ.

בַּחוּץ:

לְבִי מוֹכֵן בְּשִׁבְלֶךָ:

לְקִרְאֵת שְׁבֵת:

הָאֲנָשִׁים-שֶׁל-הָעוֹלָם מְסַבִּים אֶל אוֹר.

אֶלֹא שְׁשִׁמְעֵתִי צְרָחוֹת.

הַלִּילָה מְקִיף עָלַי.

פְּרָדָה־נְטוּלַת־עוֹלָם וְעוֹלָם־נְטוּל־רַחֵם וְרַחֵם־שְׁמוּט־גְּעוּגוּעִים.

אֲנִי אֶצֵּא עֵתָהּ

לְחַפֵּשׂ אֶת אִמִּי

אִם הִיא אֶחָד הַנְּשָׁרִים:

אוֹ כֹּל הַנְּשָׁרִים:

אוֹ כֹּל הָאֲמֵהוּת:

אִיךָ נִפְרָדִים מֵהָעוֹלָם?

יְפִי גָדוֹל מְטִיל בִּי אֶת הַכְּשׁוֹף לְהִיּוֹת

בְּעַל־עֵינַיִם בְּעֵלְטָה שְׁמַת־אֲרֶכֶת מֵעַל עֲרִירִיּוּתִי הִיחִידָאִית;

אֲנִי מִסְרָב לוֹ.

אִי שֶׁל רֵעַ, תְּנוּעוֹת שֶׁל תּוֹלְעִים, יָרִים נִשְׁלָחוֹת בְּחֻלָּל, אִמִּי

שְׁמִכְרֶסֶמֶת אֶת הַכְּבֹד שֶׁל עֲצֻמָּה,

תוֹר לְלֶחֶם, גּוֹפּוֹת אֲבוֹדוֹת בְּתַחֲתוֹנִים, קִמְתִּי

עַל־מְנַת לְהִתְכּוֹפֵף, לֹא

מִצָּאֹתִי אוֹתָהּ.

לֹא נִפְרַדְתִּי מֵהָעוֹלָם.

אֶלָּא שֶׁשְׁמַעְתִּי צָרְחוֹת.

כֹּל הַלִּילָה הִלְכוּ צָרְחוֹת בְּעוֹלָם.

וְהִבְהִלָה הַנּוֹרָאִית לֹא הִיְתָה הַצָּרְחוֹת אֶלָּא

שֶׁהָיָה מִי שֶׁשָּׁמַע אוֹתָן.

מִיתוֹלוּגִיּוֹת שֶׁל בָּשָׂר יִפָּה אוֹ מְכוּעֵר

הָאֲנָשִׁים הַנּוֹרְמָלִיִּים הָיוּ מִתְחַתְּנִים מֵעַל רֵאשִׁי.

עֲכָבְרוּשֶׁת הַכֶּלֶה בְּלִבָּן, וּמוֹלָה עֲכָבְרוּשׁ הַחֶתָן.

יְפִים הָיוּ נִשְׂאִים הָרָאשִׁים מֵעַל שְׁלַל־בוֹרוֹתָם;

מְכַעְרִים בְּנִצָּח, וְיְפִים בְּיוֹם חָגִם.

מִהֲלֶכֶת מוֹזִיקָה קֶטְנָה

וְהָאֲנָשִׁים הַנּוֹרְמָלִיִּים מְדַרְדִּים בְּאוֹלָם־גִּפְיָהֶם;

תְּהִלְוֹכָה מְעַמְלֶנֶת שֶׁל רְאִשִׁים נְשָׂאִים וּמְקַפְּצִים:
אֲבָל אֵיפֹה נִמְצָא הָעוֹלָם?

שִׁיר נִפְלָא, אֲנִי אוֹמֵר לְבַת-לוֹיֹתֵי הָרֶפְאִית,
וּמִזִּיז בְּחֶרֶדָה אֶת הַשְּׁעָרוֹת שֶׁנִּתְּפְסוּ בְּמַרְק שֶׁהִזְמַנְתִּי:
"אֲבָל אֵיפֹה נִמְצָא הָעוֹלָם?"

שָׂמָא אֵצָא עֵכְשׁוּ?
הַשִּׁיר לֹא מְחַבֵּל בְּשִׂמְחָה.
רְצִיתִי שִׂיחַבֵּל: שָׂמָא נִכְשַׁלְתִּי?

הָאֲנָשִׁים הַנּוֹרְמָלִיִּים אָסְפוּ אֶת רְאִשֵׁיהֶם וְחִיבוּ מַעְלֵי
כְּאֵלוֹ בְּרֵאתֵי אֶת מִשְׁפַּחַת הָאָדָם.

אפלה 5

אֲנִי כְּלוּא בְּעוֹלָם שֶׁמִּתְּפָרֵשׁ לְנִצְחָה.
אֲנִי אוֹמֵר:
אֲנִי הוּא הָעוֹלָם הַזֶּה וְאֲנִי לְבָדִי לְחַלוּטִיזִין.

הַקּוֹלוֹת מִתְחוֹלְלִים אַרְכִּים מְאוּד;
אֲנִי שׁוֹלַח אוֹתָם אֶל אָבִי וְאִמִּי.
אִמִּי:

רוּחַ עֵתִיק שֶׁמִּטְפֵּטֵף, סוּמָא וּמִפְגָּל, מִתְקַרֵּת הַצִּינּוּק, מְאַבֵּן אֶת בְּשָׂרִי.
אָבִי:

אֲבָק אֶלְמוֹן שֶׁל פְּרִסוֹת פִּילִים: דְּבַר-מָה שֶׁלְּעוֹלָם לֹא תִזְהַה בְּנִקְל.
הַיִּנְחָתִי בְּחִיק רִשְׁעוֹתָם לְהִתְפָּרֵד:
חֶסֶר שְׁמוּשׁ וְחֶסֶר שְׂאִיפוֹת.
אִמִּי-נִצַּח שֶׁהִיא אָבִי-נִצַּח.
יְקוּם מְחֶסֶר עֵינַיִם.

יֵשׁ לִי בְּחִילָה. אֲנִי בְּהַרְיוֹן. חֹדֶשׁ שְׁשִׁי. אִישׁ מֵעוֹלָם לֹא נִגַע בִּי

וְאֵנִי עוֹמֶדֶת לְהִתְפַּוֵּצֵץ.
אֵיפֹה נִמְצָא הָעוֹלָם?
אֵיפֹה נִמְצָאִים הָאֲנָשִׁים הָאֲחֵרִים?
מָה עוֹשִׂים בְּעֵבֶר?
— שְׁמַיִם בּוֹ טוֹנוֹת־שֶׁל־יָדַיִם.
— אוֹסְפִים אֶת צְרָחוֹתַיִו.

לְמַעַלָּה מִבֶּשֶׁר יֵשׁ רַק גֶּשֶׁם, כֵּן, מוֹזִיקָה נִפְלְאָה:
לְמַעַלָּה, בֶּשֶׁר וְגֶשֶׁם, גֶּשֶׁם־שֶׁל־בֶּשֶׁר, הוּא!

אוֹרוֹת אֲרָגְמָנִיִּים הַדּוֹרִי־אִימָה בָּאוּ קָהִים בְּאֲנוּשִׁיתֵנוּ הַבְּשָׂרָנִית.
יִסּוּכְבוּ בָּהּ, בְּלַעַג,
חֲמֵשׁ אֶפְלוֹת.

אפלה 7

מוֹלֵי עֵינַיִם.
בְּאֶקְרָאֵי עִבְרוּ בְּגִלְגּוֹלוֹת.
כְּמוֹ קוֹל
עִבְרוּ הַמְּבֻטִים בְּעוֹלָם, חֲסְרֵי יְחוּד.

הַפְּרָצוּפִים יוֹרְדִים שְׂאוּלָה וּמַעֲלִיָּהֶם, כְּמוֹ רוּחַ,
הַמְּבֻט.

הָעוֹלָם אֶפֶל מְאוּד.
נִקַּל עָלֶיהָ לְהֶאֱמִין כִּי
מִתְעוֹרְרִים בּוֹ קוֹלוֹת וְנִעְרָמִים בּוֹ מְבֻטִים
וּמְהַלְכִים בּוֹ גּוֹפּוֹת וּבָאִים בּוֹ לְעֵנוֹת.

אֲנַחְנוּ עוֹרִים.
גּוֹפֵי,
שְׁלֵעֵתִים רְחוּקוֹת אֲנִי מִבְּחִין בּוֹ, נִתְקַל בְּחֻפְצִים.

אֲנַחְנוּ עֹרִים.
הָאֹר נִשְׁפָּךְ בְּשׁוּלֵי הָאֶפְלָה
אֶלָּא
שְׁהִיָּקוּם כְּלוּ הוּא הָעֵינִים.

עמוס מדר אלוהים של גוף

הולדת השירה ואורו החם של המוות

א

אלוהים מסרטן
מדפים מדפים את הנפש המתפללת
כמו נגון חסידי שמנגנים במפוחית אבל
יש סדר

ב

הפסנתר קדם למחברת

ג

בתוך הפסנתר הזה
הריתי את הסרטן שישב לכתב אצלי שירים
וסופו שבקע את הבטן
ויצא, חגיגי ורציני
לחגג עם הפתן, שאפף בסבלנות נוראה
כטבעת חנק אדמה וחמה
את מצחי – שפעם היה פלידרין תכלכל וקריר
עשוי מחשבות של בקרים
והיום הוא כבד בעפרות בזלת
נתכות ונמסות בכטן ההרים

ד

העינים עצומות כספת אבלים אל העולם
והידיים רחפות קדימה, מגששות כרפאים
כידיו של שכיב מרע

שְׁלֹא מְבִיאֹת אוֹתוֹ לְגַעַת בְּרֵאשׁוֹן
שֶׁל בְּנוֹתָיו הָאֲחֵרוֹנוֹת
רָגַע לְפָנָי שֶׁהָאוֹר כָּבֵה

ה

כְּדֵי לְכַתֵּב שִׁיר רְאוּי לְשִׁמו
מָה שֶׁצָּרִיךְ זֶה לֹא טְרוּף
מָה שֶׁצָּרִיךְ זֶה לְהַצְלִיחַ
לְמַשָּׁךְ עֲשָׂרִים וּשְׁמוֹנֶה אוֹ תִשְׁעַ שְׁנֵי־וַת
לְהַכְנִיעַ אֶת הַטְּרוּף
וְלְכַתֵּב אוֹתוֹ בְּמַלִּים שֶׁהֵן
הַחֲלָקִים הַכְּבוֹיִים שְׁמוֹנָחִים כְּמוֹ תַפְלֵת מְנַחֵה בֵּין
אֲרוֹעַ הַטְּרוּף הַמַּתְמַשֵּׁךְ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ

עבודת אלוהים שבגוף

חֲתוּךְ הַוְרִידִים, לְמַשָּׁל,
הוא אוֹפְצִיָּה אַחַת, וְדֵי מְדִיקָת. פְּרִקְטִיקָה דְתִית שֶׁל
עֲבוֹדַת אֱלֹהִים שֶׁבַגּוֹף. הַנִּכְחָה אֶפְקָטִיבִית
שֶׁל מֵיתָרִים נִקְרָעִים בְּמוֹזִיקַת הַזְּזוּעָה הַמְטַרְפֶּת שֶׁל אוֹרְפֵאוֹס
כְּמוֹ שֶׁפֶת הַגּוֹף הַנֶּפֶשׁ יוֹצֵאת לְאֱלֹהִים מִתּוֹךְ הַבְּרוּטָלִיוֹת
שֶׁל מָה שֶׁהַגּוֹף נֶאֱלָץ לְרֹאוֹת וּלְשִׁמֵּעַ, שֶׁל הַגּוֹף הַיּוֹדֵעַ,

וְכְמוֹ כְּשֶׁמְחִיכִים כְּדֵי לְהִרְאוֹת
שֶׁמְשֹׁהוּ בְּנֶפֶשׁ מִתְעַגֵּל וְנִמְתַּח רְכוּת אֲזַ כְּכֵה גַם כָּאֵן
כְּשֶׁצָּרִיךְ לוֹמַר בְּשִׁקְט וּבְאֶפֶן בְּרוּר
שֶׁהַגִּיעַ הַזְּמַן לְשִׁפָּה חֲדָשָׁה
שֶׁהָאִדְאִלִּיזְמוֹ מֵת. שֶׁהַגִּיעָה
עַת שֶׁלְטוֹנוֹ שֶׁל הַגּוֹף

כְּרוּךְ הַבָּא, הַגּוֹף. תֵּן לָנוּ

אֱלוֹהִים שֶׁל גּוֹף תֵּן

אֶהְבֶּה שֶׁל גּוֹף

מִחֻשְׁבוֹת שֶׁל גּוֹף

תַּפְלוֹת שֶׁל גּוֹף

לְכוּ נִרְנְנָה לְאֲדָנֵי נְרִיעָה לְצוּר יִשְׁעָנוּ

נִקְדְּמָה פָּנָיו בְּתוֹרָה

בְּזִמְרוֹת נְרִיעַ לּוֹ וְנַחֲתֵנּוּ אֶת הַיְרִידִים וְנִתְפַּלֵּל

תַּפְּלַת הַגּוֹף

לי ממון שתי ברייתות שנשתכחו

1.

מַעֲשֶׂה בִּי שְׁמַאֲסֵתִי בַּמַּלִּים וְחִזְרֹתִי אֶל הַדְּבָרִים. לְמָה הַדְּבָר דּוּמָה?
לְמִי שֶׁנִּתְּנָנוּ אָרִיג פֶּשֶׁתָן בִּידוֹ וְאָמְרוּ לוֹ: לֶךְ וּפְרָם עַד שֶׁתִּגִּיעַ לְעֶקֶר.
נִמְצָא פְּשׁוּט־יָרִים וְעֶרְמוֹת שֶׁל חוּטֵי צְבֻעוֹנִין מְלַפְּנֵי וְהֵם מְמַאֲנִים לְחַבֵּר
זֶה אֶל זֶה.

מִשְׁנֻמָּצָא כּוֹפֵר בְּעֶקֶר, אָמְרוּ לוֹ: טַל וְהִבִּיאִם לְכַדֵּי אָרִיג.
כִּינּוּן שֶׁאֵין הַמְּלָאכָה מְצוּיָה בִּידוֹ, נִמְצָא מְשׁוּטֵט וְעֶרְמוֹת הַחוּטִין מִשְׁתַּלְשָׁלוֹת
אֲחֵרֵי כִּמִּי
שֶׁנִּשְׁרָפָה עָלָיו דַּעְתּוֹ, וּפְלוּנֵי וְאַלְמוּנֵי שֶׁהָיוּ עוֹבְרִים בְּדַרְכּוֹ, הִיָּה עוֹצֵרָם
וְשׁוֹאֵלִם:
לְמָה הַדְּבָר דּוּמָה,
לְמָה הַדְּבָר דּוּמָה.

2.

תָּנוּ רַבָּנָן: כַּת הֵיְתָה בֵּימֵי הַמְּלָח שֶׁהִבִּיאָה טַפְּיָה לְבְרִית שְׁנֵי שָׁל מְלָה.
מִשְׁהֵיָה הַפְּעוּט מְדַבֵּר מִלְתּוֹ הִרְאִשׁוּנָה, הֵיְתָה אִמּוֹ מְזַעֲקָה אֶת הַכֶּפֶר כְּלוֹ
עַל זְמָנָיו וְטַפּוֹ,
וְהָיוּ עוֹרְכִין לוֹ מִשְׁתָּהּ וּמְחוֹלְלִין סְבִיבוּ מִמָּה תְּמִימָה, וְהָיוּ הַנְּשִׁים הַזְּקֵנוֹת
מְקַלְפוֹת בְּגָדוֹ מֵעָלָיו וְרוֹקְמוֹת בְּכַד פְּסוּק מִן הַמְּקוֹרוֹת שֵׁישׁ בּוֹ הַמְּלָה,
וְשׁוֹזְרוֹת לוֹ הַפְּסוּק בְּחוּטִין שֶׁל תְּכֵלֶת וְאֵת הַמְּלָה בְּחוּטִין שֶׁל זָהָב, וּמְבִיאֹת
אוֹתוֹ בְּלְבוּשׁ הַדְּבוּר. וְכִשְׁהֵיָה אָדָם נִפְטָר מִן הָעוֹלָם הָיוּ רוֹשְׁמִין מִלְתּוֹ עַל
גַּב קֶלֶף זַעִיר לְגַלְגָּל תַּחַת לְלִשׁוֹנוֹ שֶׁתֵּאִיר לוֹ מִפִּי בְּעוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר:
אֶל דָּמִי לֶךְ.

עַד שֶׁנִּתְּפָזְרוּ יִשְׂרָאֵל בְּאֻמוֹת וּבְכָרוּ זְרָעִם עַל מַלְיָהֶם וּנְשַׁתְּכַח הַמִּנְהַג.

עמרי שרת אתה, שנולדת חסר

”תקילת במאזניא והשתכחת חסיר” (דניאל ה כז)

הרימו אותה על מאזנים
שקלו, ונמצאת חסר.
מאז אתה גוש על אבנים
אתה פסלת ביד היוצר,

אתה שארית מסתחררת
וסחרור שכזה רק גובר.
אין לו סוף. חשבת אחרת?
אולי תחשב שוב, חבר –

עוד מעט לא תראה שום הברל
בין שחר ולבן ושחר
ושחר ושחר ושחר
והאד הנמסר אל הסחור

והשד המנשף מאחור
בחיונה ההולך וגדל.
עכשו מאחר כבר לבחר
ובעצם, כבר אין שום הברל

בין האיש האסור בנחשת
לאזיק שאותו הוא אוסר.
עצתי: אל תביט אל החשך
אתה, שנולדת חסר.

הליכה מקיסריה

מעל לגבינים מתחשרים הספקות
או ליתר דיוק, הם תופחים כשאור
אם כן ואם כן, הם חוסמים את האור
וגדשם מתבצק ברקות.

או ליתר דיוק — לא ספקות, שרעפים
הריקים מתשוקה ומלאים מהריר
אשר זב, כן שמעתי, הקרע בשריר
כששוככת הלמות התפים.

אם כן ואם כן, כבר יגעת מאוד
מהריון הגורל, משקילת המלים
ובכלל מהדרך הזאת

מה אוית לפרש מכל זה, לא לצעד
להביט תחת עץ בשבילים העולים
או ליתר דיוק, לחזות —

נרפדות

הכל עטוף בקרום דק־דק של עצב
מיום ראשון ועד יום אחרון,
מלחיצת ראשית על שעון העצר
עד נקישת מכסה על הארון.

הכל עטוף מיום גלותה מרחם
בערגונות ציפת גלי־שפיר
שלא תשכח ידה המשתרכת
עוד רגע בשער המאפיר;

לְכֹל מְקוֹם תְּמִיד תִּגְרַר שְׁלִשְׁלֹת.
תְּמִיד תִּזְכֹּר. תְּמִיד עָטוּף הַכֹּל.
כְּמוֹ מְרַבֵּד עַד־אֵין־קֶצֶה שֶׁל שְׁלֵג
אֲשֶׁר נוֹפֵל שָׁקֵט שָׁקֵט בְּלִי קוֹל,

הַכֹּל עָטוּף הַיֵּטֵב. עָטוּף עַד עֶצֶם
לְאֵט, בְּאַהֲבָה וּבְמִהְדָּק.
חִיוֹךְ שְׁבַע־יָנֵךְ עָטוּף בְּעֶצֶב,
קְרוֹיִם רַךְ וְעַרְפְּלֵי שֶׁל עֶצֶב דָּק.

בְּכַל סְרֻוּאֵי שִׁירִים מַחְצֵר הַכֹּלֵא

תפילת האסיר

אֲדֹנָי, חוֹמוֹת הַכֹּלֵא
אֲנִי מִתְפַּלֵּל אֵלֶיךָ בְּחֵרוֹק צַפְרָנִים
מְרוֹצֵץ אֶת רֹאשִׁי עַל הַסּוּרְגָּה.
אֶתָּה שׁוֹמֵר עָלַי מִהָעוֹלָם
אֲיַנְנִי רְאוּי לּוֹ.
גַּם כֵּאֵן תִּקְוֶעַ רְסִיס שָׁמַיִם בְּלִבִּי
וְצַפּוֹר יִרְדֶּה לְלַקֵּט פְּרוּר שֶׁל חֶסֶד בֵּינָן הַפְּרָחִים.
מָה לִּי בַחֲוִץ בְּמִרְחֹב הַכִּבְיִר
מָה לִּי וְלֹאֶפֶק, לְצַחוֹק הַיְלָדִים, לְמַגֵּעַ הָאֲגָבִי
לְשִׁמְלוֹת עַל יְרֵכֵי הַנְּשִׂימָה.
אֲנִי מְעַדִּיף אֶת חֲבוּק הַמּוֹת שֶׁל הַבְּדִידוֹת הַמְּכַר לִי
עַל פְּנֵי צְלִיפַת הַשּׁוֹט מְעַרְפֵּן שֶׁל הַבְּרִיּוֹת,
כְּדֵי שְׁלֹא אֲשַׁחִית אֶת הָעוֹלָם בְּמַגַּע יְדֵי
חֲסָרוֹת הָאֲמוּנָה
עֲשֵׂה אֶת לִבִּי לְחֹדֵר לֹלֵא דִלָּת
אֲגִישׁ אֶת אֲזֹנֵי אֵל הַמְּשַׁקּוֹף
רוֹצֵעַ אֶת חֲלוֹמוֹתַי אֲנִי לוֹחֵשׁ
אֶהְבֵּתִי אֶת עֲוֹנָי
אֵל תִּקְשִׁיב

תפילת הפרפר בחצר הכלא

אֲדֹנָי, עוֹלָם מְלֵא רֵיחוֹת
עוֹר לְקוֹל, מְלֵבֵד לְלַחִישַׁת הַטֵּל.
בְּקַעְתִּי עִם שַׁחַר וְאֲמוֹת הַלְיָלָה

איני יודע את פשר החשכה ואני ירא אותה מאוד
מנסה לאגר בכנפי את השמש, לשעות האפלה.
גלמי ראה, האינה?
תן לי יום

תא העינויים

ואיני מודה אלא באהבתך
אני חוטא, אך איני פושע
יחליץ לבי מכלוב צלעותי השבור
כל המוצק בי נוזל.
נושם דם, אני מלעלע את שאריות מלותי,
והם לא שאלו לשמי.
ברק עיני: מכת חשמל
להכאיב להם מבעד פניהם המכסות.
איני מכיר את הקול שהשמיע גרוני
אבל יודע היטב את נשיכת השוט בכפור.
מי שנולד לתפת הלילה
לעולם לא יצא לחפשי בזריחת השמש,
איני מזהה את משמעותן של המלים.
אדוני, אדע אותך בכל שפה
היוצאת בין שפתי הקרועות.

שבר הזכוכית

בשבר הזכוכית עולה ירח
ופתאום פני.
הלילה מציר את דיוקני על קיר התא
מחר אצא.
האם יכיר אותי אור היום

וּלְעוֹלָם דָּבַק בִּי צַל, בְּשִׁמְשָׁה הַצְּמוּדָה לְרֹאשִׁי.
אֵלֹהִי, אֲנִי מִכִּיר אֶת קוֹלְךָ בְּצִלְצוֹל הַסּוּרְג
בְּשָׂרִיקַת הָרוּחַ מִבְּעַד לְדִלְתוֹת
בְּקוֹלֵי הַמְהַרְהֵד בְּקִירוֹת הָעֵבִים
אָמַר שִׁישָׁךְ גַּם בְּהַמְלַת הַשּׁוּק
צַעֲקוֹת הַכְּבִישִׁים, נְשִׁיקַת הָאֶפֶק.
מָחַר אֲנִי יוֹצֵא חֲנָם
וְאִיךָ תִּשָּׂא אוֹתִי הָאֲדָמָה
בְּחִבּוּקָה הָאֲדִישׁ
מִמַּגַּע הָאֶבֶן אֶל מַגַּע הָאֶבֶן בִּידֵי הַבָּשָׂר.
אֲדַרְנִי, אֲנִי יִרָא אוֹתְךָ מִכָּל
וְיֹתֵר אֶת מַגְעוֹ שֶׁל הָעוֹלָם.
תֵּן לִי אֶת שְׁמִי מִחֲדָשׁ
בְּקוֹלְךָ שֶׁל נֶפֶשׁ אַחֲרֵת הַקּוֹרֵאת לִי
לְעוֹלָם לֹא אֲחַדֵּל מִקְרָא בְּכָל גּוֹפֵי אֶת שְׁמֶךָ.
הָרוּחַ פּוֹרַחַת מִן הַגּוֹרֶף
בְּשִׁבְרֵי הַזְּכוּכִית

יעקב ביטון שתיקה ארוכה כענבר

*

אתה משגן שמות כוכבים
ביקומים מקבילים מרחק שנות אור
ורק השם
שמך
חרף ומתמקח על פיה
זר בתהום הלשון.

*

הנה השיר —

השרף נודר מן העצים הרחוקים
לקראתי
הנה מגלִיד הפצע

שתיקה ארבה — כענבר,
הנה אני קרוב לדִיִק:

בגז, בגני
פריחה אחרונה

*

על תהו הרעש
זרועה גם קריאתי
כמה נלעגת וחדה ברוח!
מהסדק עצמו מגיחים אלף פרחי השם

אורות שֶׁקָף רַבִּים הִצִּיפוּ אוֹתִי
שֶׁמַּעְתִּי הַיּוֹם גַּן בְּרֵאשִׁית

בְּתַנְנוּנִי: לְחֹזֵר כְּבֹן בְּעוֹלָמִי
לְהַקִּיז מִטְבוּרוֹ שְׁעָה אַחַת
רִיקָה

וְהוּד הַתְּנוּר הַגָּדוֹל כְּכֹר חֹזֵר בְּדַמִּי
מִקְטִיר אֶת הַדְּרָכִים כֶּלֶן

*

אֵיזָה נִתּוּר נֶאֱהָ הַיּוֹם
דִּלְגָתִי מֵעַל הַקְּנֵאָה
לְרַגַע הָיִיתִי אָדָם חַי
נִזּוֹן בְּאֶלְף שָׁנִים

בְּלִי כּוֹבֵעַ וְזִכְרוֹן לְלֶכֶת
בֵּין הַדְּבָרִים הַנְּטוּשִׁים מִתְחַלְתָּם

גַּם חִוָּה אֲמִנּוּ רְחוּצָה בְּשִׁמְשׁ
וְדוֹנֵג אוֹתוֹ לֵב שְׁפוּף נוֹבֵעַ עָלֶיהָ

הַכֵּל נִפְקָח וְרוּוִי מְקוֹמוֹ בְּתוֹכִי

סוּפּוֹת הַחוֹל הָאֶחְרוֹנוֹת עָלוּ מֵהָר
לְפָנַי הָאֲבִיב
כְּלוּמֵר — סוּפּוֹת חוֹל

בְּכֵל עַל גַּר הַלִּילָה הַזֶּה.

הראי

איזו ידידות נרקמה בינינו!
הוא מגלה לי את המת ואני
מעיר בקרבו לוח שקוף חי

איזה גומלין נדיר!
כל היום יחדו ואין עיף!

שני ארמונות חול
גיר בשרפה.

אנטון צ'קוב על הנזק שבטבק סצנה-מונולוג במערכה אחת

מרוסית: רועי חזן

איוון איונוביץ' ניוחין, בעלה של אשתו, בעלת בית ספר למוזיקה ופנסיון לנשים.

המקום: במה באחד המועדונים הפרובינציאליים.

ניוחין (עם פאות לחיים ארוכות, בלי שפם, בפראק ישן ומשומש, נכנס ברוב הדר, משתחוה ומיישר את הווסט):

גבירתי ובמובן מסוים גם רבותי. (מסרק את פאות לחייו) הציעו לאשתי שאני אתן פה בהתנדבות הרצאה כלשהי לקהל הרחב. מה אני יכול לומר? רוצים הרצאה, שתהיה הרצאה, מבחינתי... אני, כמובן, לא פרופסור, ותארים אקדמיים זרים לי, ועם זאת, אני כבר שלושים שנה רצוף, בלי לרחם על הבריאות, עוסק בשאלות בעלות אופי מדעי טהור. אני מהרהר ולפעמים אפילו כותב, תארו לעצמכם, מאמרים אקדמיים, זאת אומרת לא ממש אקדמיים, אלא יותר, תסלחו לי על הביטוי, "פסודו-אקדמיים". אגב, רק לפני כמה ימים כתבתי מאמר רחב יריעה שנקרא: "על הנזק שגורמים חרקים מסוימים". הבנות שלי דווקא מאוד נהנו, בייחוד מהקטע על הפשפשים, אבל אחרי שהצצתי בזה שוב — קרעתי את זה לגזרים. הרי מה שלא תכתוב בנושא — מי שסובל מפשפשים לא ייפטר מהם בלי הדברה, אחרת מה עשינו. אצלנו, אפילו בכנף של הפסנתר יש פשפשים... בהרצאה היום אני אדבר על הנזק, כמו שאומרים, שגורם השימוש בטבק לאנושות. עכשיו, במובן מסוים, אני עצמי מעשן, אבל על זה אשתי ביקשה ממני לדבר, וזה אומר שאין פה מה לומר. רוצים על טבק — שיהיה על טבק — מבחינתי... לכם, רבותי, אני מציע להתייחס להרצאה הזאת ברצינות מלאה, שלא יצא בסוף שלא יצא כלום. ומי שחושש מהרצאה מדעית יבשה, מוזמן פשוט לקום וללכת. (מיישר את הווסט) הייתי מבקש בייחוד את תשומת הלב של הרופאים שנוכחים באולם, יכול להיות שתלמדו משהו מועיל, שהלא הטבק, מלבד העישון ששם הוא גורם לנזק, עושים בו גם שימוש בתחום הרפואה. לדוגמה, אם נושיב זכוב בתוך קופסת טבק הוא

יתפגר, ורוב הסיכויים שזה יקרה כתוצאה מהתמוטטות עצבים. עכשיו, הטבק הוא בעיקרון צמח... כשאני מרצה אני בדרך כלל ממצמץ בעין ימין, אל תשימו לב, זה מהתרגשות. אני בן אדם עצבני נורא, באופן כללי. עם המצמוצים התחלתי בשלושה-עשר בספטמבר בשנת 1889. באותו יום אשתי ילדה, במובן מסוים, את הבת הרביעית, וארווארה. כל הבנות שלי נולדו בשלושה-עשר בחודש. בעצם (מציץ בשעון), מפאת קוצר הזמן, נשתדל לא לסטות מנושא ההרצאה. רציתי גם לציין בפניכם שאשתי מנהלת בית ספר למוזיקה ופנסיון פרטי, זאת אומרת לא ממש פנסיון, משהו בסגנון. בינינו, אשתי אוהבת להתלונן על הפסדים, אבל האמת היא שהיא שמה בצד איזה ארבעים-חמישים אלף, אני עצמי אין לי גרוש על הנשמה, כלום – טוב, מה יש פה לדבר! בפנסיון אני עובד בתור מנהל משק. אני דואג למלאי, בודק את העובדים, רושם הוצאות, תופר מחברות, מדביר פשפשים, מטייל עם הכלב של אשתי, לוכד עכברים... אתמול בערב למשל, היא ביקשה ממני גם לספק לטבחית קמח וחמאה, כי החליטו ללכב לביבות. טוב, בקיצור, היום, אחרי הליכוב, אשתי נכנסת למטבח ומודיעה ששלוש תלמידות לא יאכלו, בגלל נפיחות בשקדים. אז יצא מה? שִׁסְתָם ליכבנו. אני שואל: מה את רוצה שנעשה בלביבות המיותרות? בהתחלה אשתי פקדה לאחסן אותן במזווה, אחר כך היא חשבה, חשבה ואמרה: "תאכל אותן בעצמך, דחליל". כן, יש ימים שהיא לא במצב של רוח, ואז היא קוראת לי בשמות: דחליל, שפיפון, שטן. אני שטן? זה מין מצב כזה של רוח, שיש לה. בסוף לא אכלתי את הליכבות, זאת אומרת, בלעתי, אבל בלי ללעוס. תמיד אני רעב. אתמול, למשל, היא לא הגישה לי ארוחת צהריים. היא אומרת: "מה הטעם להאכיל אותך, דחליל?" טוב, איכשהו (מציץ בשעון) התפטטנו לנו כאן וקצת סטינו מהנושא. נמשיך. למרות שברור שהייתם מקשיבים עכשיו בשמחה לאיזו רומנסה או איזו סימפוניה כזאת, או אריה... (פוצח בשירה) "גם באבק בשדה הקרב לא נמצמץ..." לא זוכר מאיפה זה... אגב, שכחתי לומר לכם שבבית הספר למוזיקה של אשתי, נוסף לטיפול במשק הבית, אני גם מלמד מתמטיקה, פיזיקה, כימיה, גיאוגרפיה, היסטוריה, סולפז', ספרות וכולי. על הריקוד, הזמרה והציור אשתי גובה תשלום בנפרד, למרות שגם ריקוד וזמרה – אני מלמד. אגב החוג שלנו מתקיים בסמטת הכלבלב 13. אולי זאת הסיבה שאין לי מזל בחיים, העובדה שאנחנו גרים בבית מספר 13. גם הבנות שלי נולדו בשלושה-עשר בחודש, יש לנו גם שלושה-עשר חלונות... טוב, מה יש פה לדבר! מי שרוצה להירשם יכול למצוא את אשתי בבית בכל שעה,

את תוכנית הלימודים אפשר לקנות אצל השוער למטה, תמורת שלושים קופייקות, לחוברת. (שולף מהכיס כמה חוברות) הנה, יש לי פה כמה, למעוניינים, רק שלושים קופייקות לחוברת! מי רוצה? (פאזזה) מביך. כן, בית מספר 13! כלום לא מצליח לי, השנים חלפו, המוח נמעך... והנה אני נותן הרצאה, אולי מבחון אני נראה עולץ, אבל בפנים אני כל כך רוצה לצרוח או לעוף ל... לאנשהו, אל מעבר להרי החושך. גם אין לי בפני מי להתלונן, פשוט מתחשק לבכות... בטח תגידו: הבנות... מה הבנות? אני מנסה לדבר איתן והן צוחקות... לאשתי יש שבע בנות... לא, התבלבלתי, נדמה לי ש... שש... (בלהט) שבע! הבכורה, אנה, בת עשרים ושבע, ו... ה... הקטנה בת שבע-עשרה. רבותי! (מביט לצדדים) אני אולי אומלל, אני טיפש, אני כלום, אבל פָּאָב — אני מאושר. ככה זה אמור להיות, וגם אם היה אחרת לא הייתי מודה. אם רק הייתם יודעים! חייתי עם אשתי שלושים ושלוש שנים, ואני יכול להגיד לכם שאלה היו השנים הטובות בחיי, אולי לא "טובות", אבל ככה, כללית. והן חלפו כמו שכריר של אושר, בקיצור, שייקח אותן השד, את כל השנים האלה. (מביט לצדדים) רגע, לא, היא עדיין לא הגיעה, היא לא פה. מותר לומר כל מה שמתחשק... אני נורא פוחד... פוחד אפילו כשהיא מסתכלת עלי. כן, אז על מה דיברתי: הבנות שלי לא מצליחות למצוא חתן אולי מפני שפשוט לא יוצא להן בכלל לפגוש גברים. הרי לארח בערב אשתי לא רוצה, לצהריים היא לא מזמינה אף אחד, ולמה? הקמצנות, זה הכל הקמצנות, הכעסנות, הנרגנות שלה... אבל אני יכול לגלות לכם סוד... (מתקרב לקצה הבמה) לפעמים, בחגים, אני לוקח את הבנות לדודה שלהן, נטליה סמיונובנה, יש לה מחלת פרקים מתקדמת ושמלה צהובה עם נקודות שחורות כאלה, כאילו פיזרו עליה ג'וקים, אבל מגישים שם גם כיבוד — כמו שצריך. ואם קורה לפעמים שאשתי לא באה איתנו לשם, אז אפשר גם קצת... (מדגים במחווה שתיית כוסית) אני מוכרח לציין שאני משתכר מכוסית אחת, ואז נעשה לי טוב על הנשמה ובו־זמנית כזה עצב מתגנב אל הלב, שאני לא יכול אפילו לתאר לכם. שנות נעורי עולות בזיכרון ומתחשק לפצוח בריצה, אה, אם רק הייתם יודעים כמה שמתחשק (גובר והולך) לרוץ, לזרוק הכל, לרוץ בלי להביט לאחור... לאן? מה זה משנה לאן... רק לברוח מהחיים המחרבנים, הגסים, הזולים האלה, שהעיפו לי את השנים ומעכו לי את המוח, לברוח מאשתי הטיפשה, הקטנונית, הרעה, הרעה, הקמצנית, שעינתה אותי שלושים ושלוש שנים, לברוח מהתווים, מהחשובים, מהליבובים של אשתי, מכל ההבלים והגסויות האלה... ולעצור רק איפשהו רחוק-רחוק בשרה ולעמוד כמו עץ,

כמו עמוד, כמו דחליל, מתחת לשמים ולהביט כל הלילה על הירח הבהיר, השקט שלמעלה, ולשכוח, לשכוח... הו, כמה שאני רוצה לא לזכור!... כמה שאני רוצה לתלוש מעלי את הפראק הישן הזה, הארור הזה, הפראק שבו התחנתני לפני שלושים ושלוש שנים... (תולש מעליו את הפראק) שאותו אני תמיד לובש להרצאות האלה... מגיע לך! (דורך על הפראק) ככה! מגיע לך! אני לא צריך כלום! אני מעל זה, אני מעל כל זה, אני טהור. הייתי פעם צעיר, חכם, למדתי באוניברסיטה, חלמתי, החשבתי את עצמי בתור בן אדם... עכשיו אני לא צריך כלום! כלום, רק שקט... שקט ושלווה! (מביט לצדדים, לובש בחופזה את המקטורן) אשתי מאחורי הקלעים... היא מחכה לי שם... (מביט על השעון) נגמר הזמן... אם היא תשאל, אני מתחנן בפניכם, תגידו לה שהיתה הרצאה ושהדחליל, זאת אומרת, שאני דיברתי לעניין. (מביט לצדדים, מכחך בגרונו) היא מסתכלת... (מרים את קולו) ולכן, מכיוון שהטבק מכיל חומר רעיל ומסוכן, שעליו דיברתי די והותר, עישון טבק אינו מומלץ בשום מקרה, ואני ארשה לעצמי, במובן מסוים, לקוות שההרצאה הזאת שלי "על הנזק שבטבק" תשפיע עליכם לטובה. כמו שאומרים בלטינית: *Dixi et animam levavi*! אני את שלי אמרתי, והוקל לי.

(משתחוה ויוצא ברוב הדר)

סיון בסקין זמני היהודי עבר ל"אה, בה, צה"

פראג

אוקטובר זהב מזהיר.
גותיקה, אר נובו.
מצודה עתיקה.
בירה זולה כמו אור.
אנטי-גבור נבון
במסדה מצחיקה.

רעד ברפים אמלל
בנסיון לבים
סרט היסטורי בראש:
ברחובות הללו
טנקים שיושביהם
באו כדי לכבש

ומדברים בשפת
לרמונטוב וטולסטוי
אל הבנים של וצלב:
נניח, "יוב טבוי מאט".
מי מסגל לסטות
מדרך הטנק — אל הצלב?

מי מסגל לצאת
אל הכפר היפה?
מי בהלות זהב?
אפשר לבוא מנצרת,
אפשר לפתח כתפים
ולטפס אל הצלב.

מי מסגל לקרא
את כל ספרית הרחוב
שצומחת מתוך האבן
לגבה, לארץ, לרחב,
עד השפיץ של ויטוס הטוב
ועד קצה הכאב?

(מרינה, תראי, מרינה,
איש לבתי הקיט
לא העז לחלק את ההר.
אין מחלקים הרים
לחלקים עם מק"טים,
מאז שאת הוהרת.)

פראג, ספריה מהממת,
כמו זו שבקלמנטינום,
יכלת להיות ביתי.
יכלתי ללמד בוהמית.
יכלתי ללמד לטינית.
אפשר עוד ללמד לטינית.

בית מלא ספרים.
בירה זולה כפר יש.
מי יצער על המים?
מי מסגל להכריע,
האם הגיע השש
שאחרי המלחמה?

נשף בציריך, 1915, שמן על בד

הם רוקדים על פֶּרְקֵט וּמַעַל הַפֶּרְקֵט,
רְחוּקָה לְהַקֵּת תּוֹתָחִים מְדַכָּאִת,
אֵף פָּגוּז לֹא יִסִּיט אֶת מְעוֹף הַזְּנוּיִת
שֶׁל יְדֵי הָאָדוֹן עַל גְּבִירָה אַבִּיבִית.
הם רוקדים, כִּי בְּצִירִיךְ זָכְרוּ אֶת תּוֹרַת
נְעִילַת הַמְּנַעוּל, כְּשֶׁהַחֶשֶׁךְ יֵרֵד.
הם רוקדים — וְהַשְּׂבַח לְאֵל, טוֹב שֶׁכָּהָ!
אֶךְ לִיחוֹת הַפֶּרְקֵט עַל הַבֵּץ הַנִּשְׁכָּח
מִתְפַּקְעִים וְחוֹשְׁפִים שָׂדֶה גּוֹפּוֹת אֵין־סוּפִי,
כִּי הַמּוֹת לְנֶשֶׁף — מוֹצֵר תַּחֲלִיפִי.
מּוֹת, מּוֹת שׁוֹכֵן בְּגִבּוֹ הַזְּקוּף
שֶׁל הָאִישׁ, גִּזְ חֲרָדֵל — בְּבִשְׂמִים שֶׁלְּגוֹף
הַגְּבֻרֹת, וּפְגֻזִים — בְּתַבּוֹת הַתְּהוּדָה.
מּוֹת, מּוֹת בְּצִירִיךְ, עַל אֵף שֶׁרָקְדָה.
וּפְרָחִים נְאוּקְלִסִּיִּים — טְבַע דּוּמָם —
עוֹד מְעַט יִפְרָחוּ בְּשָׂדוֹת שְׂבֵהָם
נִטְמָעוּ רַבּוֹת הַגְּבֻרִים הַגְּרוּסִים,
שֶׁמֶדֶשֶׁן בְּשָׂרָם הַתְּרוּמָם מוֹדְרֵנִיזִם.

על פי ציור של מרסל ינקו, שנמצא במוזיאון תל אביב.

Habemus papam

עֵשׂוֹן לְבֹן יֵצֵא. סְחַבְתָּ פְּלַגֵּל הַפִּיצָה
אֵת מִי הַדְּטֵרְגֵנְט לְרֹחֵב הָרִצְפָּה.
נִשְׁאַה אֶל מַטְתָּה, מַתְּשֵׁת מֵהַפִּיצָה
בְּבֵית יְרִיד, בְּתִי, שְׁפוּכָה עַל הַסְּפָה.

מֵאֲמִינִים לְפָתוּ חֲרוּזֵיהֶם בַּחֲשֵׁךְ,
וְשִׁירוֹת פָּסְעוּ עִם זֶמֶר וְנִירוֹת.
הַמַּיִם הַסֵּתֵרְרוּ לְסוּג שֶׁל כְּתָם רוֹשֵׁךְ,
אֲבָל שְׁקוּף, וְלֹא הָיָה שֵׁם מָה לְרֵאוֹת.

הַמְצַלְמָה עֲלֵתָה תְּכוּפּוֹת אֶל הַמְרַפֵּסֵת,
שְׁבָה נִילוֹן אָדָם, וְאִישׁ אֵינּוּ יוֹצֵא.
מִגֵּב פֶּסֶח, כְּמוֹ חֲרָמֶשׁ בְּשִׁדָּה אֲסֻפֵּסֵת.
זְמַנִּי הִיהוּדִי עֵבֶר לְ"אַה, בַּה, צַה".

מְדוּעַ נִמְשְׁכוּ עֵינַי מֵהַטְּרָאצוּ
הִלַּח אֶל הַגְּזוּזְטְרָה מוֹגֵפֶת הוּיִלוֹן,
מֵעַל כֶּכֶר שְׁבָה יוֹנִים כְּעֵת לֹא רָצוּ,
וְלֹא פָתַח תִּיר חוֹבְהַלְבָּקְרוֹן?

כֹּז, רַק הִיִּדְיעָה שֶׁהַכְּתָלִים הֶאֱלָה
כֶּסֶו עַל הַקְּרוֹב הַמְדִיק מְכַל
לְבְרִיאָתוֹ שֶׁל שְׂרִיר, וְלֵב, נִיר מוֹשְׁלֵת
עַל בְּרִיאָתוֹ שֶׁל שְׂרִיר וְלֵב, כְּבֵר וְטָחוּל,

וְשִׁבְפָנִים עַל suo figlio amato
מְרִים רוֹכְנֵת, שׁוֹב לְנִצַּח צְעִירָה —
רַק יָדַע זֶה נִתַּק אוֹתִי מֵהַבְּלָטוֹת
בְּהַמְתַּנְּה לְצֵאת חֲשָׁמֶן אֶל הַגְּזוּזְטְרָה!

יולי ורשבסקי בשם האב, הבן, הריח הקרוש

פעוט

פְּנֵי הַשֶּׁלֶג כְּסוּ בִידִים רִיקוֹת,
וְהִיעַר חוֹשֶׁף אֵיבָרִים מְצַנְעִים,
כִּף הַיָּד מִפְלֶסֶת שָׁנִים לְאָרְכוֹ
שֶׁל הַשְּׁבִיל הַנִּפְרָשׁ מֵעֲצָמֵי לְעֲצָמֵי.

כֶּתֶם דִּיו עַל הַשֶּׁלֶג בְּרַגַע פְּעוּט
הַתְּבוּסָה וְהִצִּיף אֶת עֵינֵי הַפְּעוּט.
בְּשִׁחִיקַת הַשָּׁנִים לֹא אֶטְעַן לְחִפּוֹת,
וְאִמִּי מוֹשִׁיטָה אֶצְבָּעוֹת מְרַפָּאוֹת.

שדר מלבין

הוּ זָדִי-זְקִירָה וּמַעֲנָה,
בוֹעֵל בּוֹל עֵץ,
אוֹנֵס בִּיעַר גּוֹף לְבָנָה,
בוֹלֵעַ חֵץ.

הָאוֹן נָגַר בְּמַעְרוֹךְ,
בְּנִרִיד נִכְרָךְ,
נִקְוָה בְּסִתֵּר עַל הַמוֹךְ
בְּשֶׁלֶג רֶךְ.

הָעוֹר מִחֲלִיק בְּשִׁקַּע סְדוּם,
נוֹשֵׁף בְּכַר,
וּבְדַחִיפָה נִפְתָּח שְׁסִתוֹם,
מְשַׁכֵּב זָכָר.

וְהַעֲנֵבֶל בּוֹעֵט בְּזוּג,
מִשְׁגֵּל נְסוּג,
שֶׁדָר מִלְבִּין נְחֻצָה בְּכָרֶק
זְרָעֵי הַסָּרֶק.

Glockengasse

שׁוֹשֶׁלֶת יִשְׂרָאֵל אֲבָדָה בְּמִזְוָה,
לְזִכָּר הָאֲבוֹת נִיחוּחַ בְּרֵאשִׁית,
וַיְמִי קוֹלוֹן נוֹטְפִים בְּלַחַשׁ חֲרִישִׁי
אֶלְפִים שְׁנוֹת גְּלוֹת כְּמוֹ נִתְּזוּ בְהוֹוָה.

סְפִירַת הַמְּלֵאִי פְּסָקָה! שֶׁשָׁה מִלִּיּוֹן בְּעוֹ"ש,
הַפְּעֵמוֹן צִלְצֵל לְאַשְׁכְּבָה עֵבְרִית,
לְזִכָּר הָאֲבוֹת עָלֵי לְבוֹא בְּכָרִית
בְּשֵׁם הָאֵב, הַבֶּן, הַרִיחַ הַקְּרוֹשׁ.

ברלין — תל אביב

אסף בְּנֵרָף בדיוק לאחר שמזהיב הבצל בשמים

תשרי

דְּגִדּוּג עֲצָמוֹת נוֹרָא,
יִמָּה אַתָּה יוֹדֵעַ
מָה יַעֲשֶׂה בְּךָ הַשָּׁנָה
אִם תַּחֲרִץ עֲגוּל נוֹסֶף
אִם תִּמְתַּח קוּ
הֵינּוּ הֵךְ לָהּ
לְרוּחַ הַזֶּז שֶׁתְּבוֹא
אִם תִּשָּׂא כָּאֵב
שְׁנַיִם
אִם כָּאֵב
לֵב
אִם תִּתְלַשׁ מֵאִיבְרִיה אֶלֶף תְּלִישוֹת.

דְּגִדּוּג עֲצָמוֹת נוֹרָא,
רֵיחַ בְּרוּר שֶׁל רֵעַשׁ,
רוּחַ בְּרוּר שֶׁל אֵשׁ —
הִנֵּה, אַתָּה יוֹדֵעַ:
לֹא עֵת הִיא לְשִׁכְת לְשִׁתוֹת תָּהּ;
עֵת לְסַכֵּם הַכֹּל בְּאַרְגָּזִים.

הד

זר בכיות למתן
שְׁעוֹד מְפֹזֵם פֹּה
בֵּין קִירוֹת עוֹלָם הַזֶּה
נְגִינֹת רְפָאִים

שָׂרְגָלְיוֹ הָיוּ לְרֹאשׁוֹ
וְרֹאשׁוֹ הָיָה לְרוּחַ
וְגִידְיוֹ שְׁתִי
וְנִימְיוֹ עָרֵב
פּוֹרְמִים
אֶת עַרְסֵל הַצְּהָרִים שְׁלִי,
מוֹשְׁכִים
קֶשֶׁת מִטְבוּרֵי אֶל בֵּיתוֹ
דְּרֹךְ כָּל שְׂכַחֹת עוֹלָם הִנֵּה
זֶר סְלִיחוֹת לְמַתָּן
שְׂאִינִי זוֹכֵר הֵיכָן הִנְחֵתִי אוֹתוֹ
בַּפְּעַם הָאַחֲרוֹנָה.

קוקייה

לְמִשְׁגַּעַת שֶׁל רְחוֹב דְּנִיאל
יֵשׁ אַרְבָּעָה פְּרִיטֵי בְּגָדִים לְלִבֶּשׁ
וְסִפּוֹר אֶחָד לְסִפּוֹר.
הִיא סוֹבְבַת
פְּעַמִּים בְּיוֹם,
כְּמִקְבֵּל,
סָבִיב כְּדוֹר הָאָרֶץ,
מְגִיחָה
עֲשָׂרָה רְגָעִים
כְּדִיוֹק
לְאַחַר שְׂמֹזְהִיב הַבְּצָל בְּשָׂמִים
וְרַק רְגַע קָצֵר
לְפָנַי שְׂמִשְׁחִיר הַלֵּב.

הַסִּיּוּט שֶׁל רְחוּב דְּנִיָּאל הִיא
הַמְּשַׁעֵת שֶׁל רְחוּב דְּנִיָּאל הֵם
כָּל תּוֹשְׁבֵי רְחוּב דְּנִיָּאל
כֻּלָּם —
שָׁמְעֵי רַק זֹאת, מְשַׁעֵת,
לֹא תִהְיֶה לָּךְ תְּקוּמָה לְעוֹלָם;
לֹא תִצְאֵי לֹא תִשׁוּבֵי
לְבֵית שְׂאִיז לָךְ
בְּרְחוּב דְּנִיָּאל.

גָּזַר דִּינְךָ גְּאֻלְתָּנוּ
מִלְּתֶךָ דַּעַתָּנוּ
מִסַּעֲדֶךָ מִסַּעֲנוּ.
עוֹפִי, צְפוּר יָפָה.

רוברט וייטהיל-בשן ריצ'רד ניקסון משתחל בארוכה

ריצ'רד ניקסון מגיע לבית שלנו בתחפושת של סנטה קלאוס

פּרסות האילים מרשרשות בגג
כי ריצ'רד ניקסון משתחל בארבה
זקן מפוליאסטר, חליפה שחרה
סוקר את עולמו בעין של חתול
עונד יומם ולילה עניבה דקה

הסנטה הניקסוני מרפד בכר,
מגיע למטבח, מכניס לתוך שקית
את הסכו"ם של סבתא – כסף – די עתיק,
רואה על הדלפק פתקה "לטרקי דיק":
"ברוך הבא, מתר לבלע פת שלמה."

הוא מתישב, בוכה, אוכל רק את עצמו,
כשפט אשתו סגורה בבית הלבו,
שותקת, פן יהיה סקנדל, טוה מנוס
(לו רק יכלה לחלם) לקטב הצפוני,
מונה את כל ימיה, פוה מהכרית.

התמודדות ראשונה עם הדיכאון, קיץ של 1969

1.

הגענו לירח: מי יחתך את הגבינה?
יתוש על מטתי; אני, שנתי נודדת, ר־
חמוש מחבט זכוכים — ומה אני עושה פה? למה
לי חיים?

2.

תצלום של ר"ר קינג תלוי בסלון,
אותו קניתי בחנות פתוחה רק ללכנים.
והוא אמר: יש לי חלום.
גם לי היה, אני חושב.
אני נכנס להבחן, אך באחור ואף עירם — לא מקורי.
האלוהים בלי ותק, פונה אלי, אומר: אתה רמאי.
ומה עם אהבה?
כותרת מחזמר. תשאל את הקירות.
והרצפה שלי שחרה כמו תחתית היס,
ולא חושפת כתמים.

אילן וייס פרח שגזעו דם

אבק

החצר העזובה
טועמת לאטה
את גבישי הדם
של שעת הערב.
צפורים שחרות
מרשרשות באפלת הזכרון.
מפה לפה
הן מוסרות לה
את הגשם הריק,
את הצללים.
בבקר, אתה
כמעט מצליח
ללכד את המוח במעופו.
לראות אותו
מביט בה, מתוך עיניה.
הוא שלילה טהורה.
הוא פרח שגזעו דם.
שב בצלו,
התמסר לנשימת האבק.
כל ספרי השירה
רק מנסים ללכד
את הרטוריקה שלה.

פרח

הַגֶּשֶׁם הָרֵאשׁוֹן
הָאֵוִיר הָאֶפֶל
שֶׁל שְׁעַת הַצְהָרִים הַמְקַדְמֶת
הַתּוֹדָעָה פְּרוּח־דָּם
מְנַפֶּצֶת
בְּרִסְסָאוֹר מִפְתָּע

שינה שחורה

הַיָּמִים הָיוּ אֲרָכִים מְאֹד
הַלֵּילוֹת אֶפְלוּ יוֹתֵר
הַמּוֹרְפִיּוֹם לֹא עָזַר
אוֹ שֶׁעָזַר מְעַט מְאֹד
יֵשׁ מִי שֶׁיִּנְסֶה
בְּגֵן הַפְּרָאִי שֶׁל הַמוֹחַ
לְגַדֵּל וּלְטַפֵּחַ אֵיזָה מְשֵׁהוּ
שֶׁיִּכְלֹת אֹלֵי לְטֵעוֹת
שֶׁבְּאֶפֶן כָּלְלִי זֶה נִרְאָה כְּמוֹ וָרָדִים
אֲבָל זֶה לֹא
שְׁתוּיִים מְרַב דָּם וּפְחָד
הַשְּׂרָשִׁים שֶׁלָּהֶם עֲמַק בְּלֵב
לְחַלֵּף דְּרָךְ הַעוֹלָם
כְּמוֹ וָרִיד קְרוּעַ
הַשְּׁעוֹת הַקְּטָנוֹת שֶׁל הַלְּיָלָה
הֵן רִסְסִים
קְלִיעִים נוֹתְבִים
גֶּשֶׁם שֶׁל זְכוּכִית
מֵאֲחֵד הַחֲדָרִים הַסְּמוּכִים

צָרְחוֹת כָּאֵב מְטָרְפוֹת
כְּמוֹ יַיִן שָׁחַר
שָׂרָק אֲנִיגֵי טַעַם
מְסֻגְלִים לְהַעֲרִיךְ אוֹתוֹ
הוּ, אֱלוֹהֵי הַכָּאֵב
תָּן לָנוּ אֶת לֶחֶם יוֹמְנוֹ
סֵלַח לְאַחֵיוֹת הַכּוֹפְרוֹת, הַחֹטְאוֹת
בְּכַפֵּירְתָּן הַמְּפַלְצֵתִית
עִם הַמּוֹרְפִיּוֹם שְׁלָהֶן
עַל הַרְף לְנִסּוֹת לְסִדֵּר
פְּסוּקֵי שִׁיר מוֹזָרִים
מוֹרְפִיּוֹם
תִּרְגֵּיזִן
טְרַמְדֻקְס
אוֹקְסִיקוֹנְטִין
גְּבִישִׁים אֲדָמִים
שֶׁנִּפְלְטוּ מִתּוֹךְ מְבוֹדֵךְ עָקָם
שֶׁל שָׁנָה שָׁחֲרָה —

¹.Come heavy sleep the image of true death

¹ מתוך שירו של ג'ון דאולנד

אילה בן לולו מה שצריך כדי לשרוד

לא למדנו

לא למדנו לדבר בשפת בני האדם,
כשרצינו לאכל, נהמנו.
היינו חמשה. בלילות נרדמנו בערמה.
לקחנו זה את זה, נשכנו מבלי דעת.

מן העצים, מן העפר לקטנו את עצמנו:
ריסים, עינים, שרשים.
כל מה שצריך כדי לשרד.
בעיר הגדולה למדנו על עולמכם מתצפית באספים:
מינז'אטורות, בבות חרסינה בחלונות ראוה.

שערו היה מסרק, הן היו מטפחות, בגדיהן נתפרו בידי.
אחת פרטה על מנדולינה, אחרת נגנה בכנור,
שתי בבות ורדות לחיים חתרו בסירה,
אחת אחזה תוים ושרה במקלה.

הדבקנו על גופנו פריטי לבוש, הבעות
פנים ותחביבים.
הצחוק נותר מלאכותי, גרוני וקולני.
אכל כרגעים גדולים של שמחה, נפנפנו בידיים,
עפנו לשמים, התקשינו לפענח סלידה,
התקרבו יתר על המדה.

לזכרנו

החוג הָיָה מְצַמְצָם, הַפְּרָנוּ זֶה אֶת זֶה.
גִּרְנוּ בְּכַתִּי עֵץ,
בְּרַכְנוּ בְּבִקְרָה טוֹב אֶת הַדְּוֹר,
אֲמַרְנוּ שְׁלוֹם לַגִּנָּן שְׁכַסְחָ אֶת הַדָּשָׁא.
מִן הַקֵּץ שְׁבַמְרַפֶּסֶת בֵּיתֵנוּ
הַגִּיחָה צְרָעָה שְׁקֵטָה וְדַמוּמָה.

עַם בּוֹא עָרַב הַדְּלָקָנוּ פְּנָסִים,
הַקְּשַׁבְנוּ לְהַמִּית הַכּוֹכָבִים.
כְּמוֹתֵם נוֹסִיף לְנוֹעַ, נִצְבֵּר אֲוִיר וְאֶבֶק.
אֵיךְ בְּשַׁחַר הַיָּמִים עָלִינוּ עַל סַחְרָחַרַת הַיּוֹם
לְרֵאוֹת אֶת מְנִיפַת צְבָעֵיו שֶׁל הָעוֹלָם נִפְרָשֶׁת.
עַד כְּדֵי בְּחִילָה.

פגישת תטיס וזאוס:

השוואת תרגומים מהאיליאדה

מזמור א 498-530 בתרגום טשרניחובסקי, בתרגום פרוזה,

בתרגום שירי חדש ובגרסה הלטינית

בחר ותרגם מיוונית עתיקה ומרומית: אברהם ארואטי

דומה שאין צורך להציג את האיליאדה מאת הומרוס. מאז חיבורה במאה השמינית לפנה"ס היתה שירה אפית זו ליסוד הספרות היוונית. על ברכיו של הומרוס התחנכו הוגי יוון הגדולים, סופריה ומשורריה. אולם השפעתה של יצירה זו, ושל רעותה, האודיסיאה, לא היתה נחלת העולם היווני בלבד, אלא ניכרה גם בעולם הרומי, והדיה נשמעים עוד בימינו אנו.

קסם השירה ההומרית מתחזור לכל מי שמעיין בה, וראיה לכך נמצא בשלל התרגומים שלהם זכתה בלשונות רבות. קסם זה שתי סיבות לו; האחת היא תוכן השירה, השנייה – צורתה. עלילת שני האפוסים די בה כשלעצמה כדי לרתק את מאזיניה, אך המשקל האפי (ההקסמטר הדקטילי), הדיאלקט המיוחד שבו חוברו היצירות ומשלב השפה המרומם שלהן נשזרים יחדיו ליצירת חוויה ספרותית ייחודית.

על שום עושרה זה של שירת הומרוס רבו סגנונות תרגומיה: מחד גיסא יש גורסים כי את ההקסמטר הדקטילי לא ניתן להריק לשפות מודרניות באופן המשקף את מאפייניו המגוונים ביוונית, ולכן ייטב לתרגם בפרוזה, או לנקוט תבנית שירית שתהיה טבעית יותר ללשון היעד. מאידך גיסא, יש טוענים כי ההקסמטר הוא נשמת אפו של האפוס ויתור עליו הריהו כוויתור על צביונה המיוחד של היצירה; לפיכך, יאמרו, יש לשמר את המשקל המקורי גם בלשון היעד.

כל גישה טעמה עמה, ובוודאי יכולים התרגומים השונים להתקיים זה בצד זה. אחת ממעלותיו המובהקות של תרגום לפרוזה היא האפשרות לשמור על נאמנות מרבית ללשון המקור, בלי לוותר על סגנונו המרומם ואופיו הקולח. תרגום כזה מאפשר לקוראיו "לצלוח" את היצירה ביתר קלות ולקבל תחושה נאמנה של אופי הסיפור המקורי; לעומת זאת, לא יחוו הקוראים בקצב המהפנט של ההקסמטר, החוזר על עצמו בדיוק מופתי טור אחר טור, ושבעיני היוונים היה חשוב מאין כמותו. כשהיה עלי להכריע כיצד לתרגם את הומרוס, בחרתי בתרגום לפרוזה

היות שבעיני יש חשיבות מרובה לנאמנות ללשון המקור, וסוגה זו נתנה בידי את הכלים ליישם זאת. עם זאת לא ויתרתי על שגב הלשון האפית והקניתי לתרגומי נופך ארכאי מעט, שאלמלא כן הייתי חוטא להומרוס פעמיים.

אף שלא ניתן לחקות בעברית את ההקסמטר הדקטילי באופן שישקף נאמנה את אופיו וגווניו של מקורו היווני, אין דין לומר שאי־אפשר לכתוב הקסמטר עברי. נהפוך הוא, משקל זה התאקלם יפה בעברית – הן בהגייה האשכנזית/מלעילית (ראו תרגום טשרניחובסקי לאיליאדה ולאודיסיאה) הן בהגייה הדקדוקית/מלרעית. בתרגום השומר על המשקל המקורי אנוס המתרגם לוותר פעמים על נאמנות למקור מבחינת התוכן, אולם מניסיוני למדתי, כי אין בוותורים אלה כדי לשבש לחלוטין את רוח המקור, וגם אם לא עולה ביד המתרגם להריק כל מלה וביטוי יווניים לעברית, הריהו נותן לקוראיו תחושה נאמנה של ניגון המקור, ובזאת יש שכר רב שגם הנאה לא מעטה בצדו, הן לקורא הן למתרגם.

לפניכם אפוא כמה תרגומים לקטע אחד מן האיליאדה: פגישת תטיס וזאוס. לצד תרגומו של טשרניחובסקי, הבאנו את תרגום הפרוזה מפרי עטי (שראה אור בראשית 2012 בהוצאת מאגנס, ירושלים) וכן את תרגומי השירי, בהקסמטר דקטילי עברי. כנספח כללנו גם את העיבוד המקוצר לקטע זה מתוך האיליאס לטינה (האיליאדה הלטינית), המיוחסת לִבְאִיבְיוֹס איטליקוס, מהמחצית השנייה של המאה הראשונה לספירה. אף תרגומי זה שומר על ההקסמטר הדקטילי שבו נכתבה היצירה הרומית. לו אמרתי לתרגם את האיליאס לטינה בפרוזה, היה יוצא שכרו של התרגום בהפסדו. עיבוד זה למקור היווני הריהו בבחינת קיצור, וככזה איכויותיו הסיפוריות לוקות בחסר; לעתים ישנם פערים גדולים בעלילה והסגנון הקצר (מדי) עשוי לפגוע בהנאת הקורא מן ההבט הסיפורי של השיר. לעומת זאת, המשקל מקנה חן רב לאפוס קצר זה וכמו מחפה על מגרעותיו האחרות. אם יינטל ממנו, הרי שלא תיוותר בידינו אלא תמצית פרוזאית ללא כל קסם ספרותי.

כיצד קוראים הקסמטר דקטילי בעברית? אף שהעברית האשכנזית אינה שגורה עוד בפינו, ניתן לחוש בתרגום טשרניחובסקי בשש הפעימות של ההקסמטר, גם אם נקרא אותה בהגייה הספרדית:

כָּכָה אֶמְרָה; וְלֹא־עֲנָה לָהּ זְאוּס כּוֹנֵס־הָעֵבִים

ובהגייה האשכנזית, השוורת על הניגון המקורי:

כָּכָה אֶמְרָה; וְלֹא־עֲנָה לָהּ זְאוּס כּוֹנֵס־הָעֵבִים

ואילו בתרגום הקסמטרי בעברית כפי הגייתה הדקדוקית עלינו להטעים את המלים כהרגלנו, על פי הטעם הדקדוקי, והניגון יעלה מאליו. נשים לב כי לעולם פותח ההקסמטר בהברה מוטעמת:
 כָּכָה הַבִּיעָה, אֶךְ זָאוֹס אוֹצֵר הָעֵבִים לֹא הִשִּׁיב לָהּ

תרגום שאול טשרניחובסקי (הקסמטר דקטילי בנגינה אשכנזית)

- מִצָּאָה אֶת קְרוֹנִיּוֹן הַמְּבִיט־לְמַרְחוֹק לְבָדוֹ אֵין־זָרִים,
 יָשָׁב עַל־תּוֹעֵפוֹת פִּסְגַּת אוֹלִימְפוֹס מְרִבֵּה־הָרָאשִׁים.
 500 בָּאָה וַיִּשְׁכַּח לְפָנָיו וַתַּחֲבֹק אֶת־בְּרַכְיוֹ בְּשִׂמְלָהּ,
 אָפֶס בִּימִינָה שְׁלָהּ אֶל־תַּחַת סִנְטֵרוֹ נִגְעָה,
 שִׁפְכָה אֶת־שִׁיחָה בְּאֲזֵנֵי זָבֵס בֶּן־קְרוֹנוֹס הַמוֹשֵׁל:
 "זָבֵס אָבִינוּ, אִם־פָּעַם שִׁמְחָתִי אֶת־לִבְךָ בְּאֵלִים
 בְּמֵאֲמַר פִּי אוֹ־בְמַפְעֵל, מֵלֹא כִּיּוֹם שִׁאַלְתִּי:
 505 אָנָּה, כִּבֵּד אֶת־בְּנֵי זֶה קִצְר־הַיָּמִים בְּאָדָם;
 כִּי אֲגַמְּמֹן הַרוֹדֵה־בְּגִבְרִים עֵתָה עֲלֵבוּ,
 נֶאֱצוּ, נִיקַח מִמֶּנּוּ תְּשׁוּרְתוֹ וְלַעֲצֻמוֹ גְּזֹלָה.
 נִקֵּם אֶת־נַקְמָתוֹ אֹתָהּ, זָבֵס הָאוֹלִימְפִי הַעוֹצֵר,
 אָנָּה, חֹן אֶת־הַטְּרוֹיִים עֲצֻמָּה עַד שִׁישׁוּבוּ
 510 בְּנֵי־הָאֲכִיִּים וַיִּהְדְּרוּ אֶת־בְּנֵי וִירוֹמָוֵהוּ בְּכַבּוֹד."
 כָּכָה אָמְרָה; וְלֹא־עָנָה לָהּ זָאוֹס כּוֹנֵס־הָעֵבִים,
 מַחְרִישׁ הָאָרֶץ שָׁבַת. וַתִּטֵּס חוֹבֶקֶת אֶת בְּרַכְיוֹ,
 עָלָיו הַתְּרַפָּקָה, לֹא־פָּסְקָה, וַתִּשָּׁב וַתֹּאמֶר לוֹ שְׁנִית:
 תֵּן הַבְּטַחְתֶּךָ לֹא־תִשְׁקַר, בְּרֹאשׁוֹךָ נִעְנַע אוֹ הִשָּׁב
 515 רִיקָם אֶת־פְּנֵי, כִּי אַתָּה אֵין לָךְ לִירָא, וְאָדַע
 כִּמָּה אָנִי נִקְלוֹתִי בְּעֵינֶיךָ בְּקִהֵל כָּל־הָאֵלִים."
 עָנָה לָהּ זָאוֹס כּוֹנֵס־הָעֵבִים מִתּוֹךְ חֲמָה שְׁפוּכָה:
 "רַע זֶה־פָּעֲלֶךָ לְעוֹרֵר מְדַנִּים בֵּינִי וּבֵין הָרֶה,
 אִם־תִּקְנִיטֵנִי וַתְּבוֹא לְהִצִּיק לִי בְּדַבְרֵי נֶאֱצָה.
 520 הִנֵּה רִיב לָהּ בִּי לְעוֹלָם בְּסוֹד בְּנֵי־אֱלֹמוֹת הָאֵלִים,
 לֹא־מֵר: אָנִי יָדִי תִכּוֹן לְעוֹלָם עִם־טְרוֹיִים בְּלָחֶם.
 אוֹלָם אֶת רַחֲקֵי עֵתָה מִמֶּנִּי, לְמַעַן לֹא תִרְאֶךָ

הָרָה; וְאֵנֶכִי אֲדַאֵג, וְכֵאֵן הַדְּבָרִים וְכֵן יָקוּם.
בְּרֹאשֵׁי לֶךְ אֲנֵעֲנֶנּוּ, לְמַעַן תֵּאֱמִינִי לִי אִמֶן
525 זֶה־לִּי הָאוֹת וְהַמּוֹפֵת הַגָּדוֹל בֵּין בְּנֵי־הָאֱלֹמוֹת,
אֲשֶׁר לֹא־תָשׁוּב וְלֹא־תוֹפֵר לְעוֹלָם עֲצָתִי, וְאֲרֻצָּה
דָּבָר לֹא־יִפֹּל, אֲשֶׁר־לוֹ נִעֲנִיתִי בְּרֹאשֵׁי.
דְּבַר קְרוּנִיּוֹן וְיָרוֹם בְּגִבּוֹת תִּכְלֹת שֶׁל־פֶּלֶךְ;
נָעוּ קְרֻצוֹת הָאֲמִבְרוּסִיָּה הָעוֹטְרוֹת לְקֶדֶד הַמֶּלֶךְ,
530 גָּלְשׁוּ מֵרֹאשׁ חֵי־עוֹלָמִים, וְיָרְגוּ אוֹלִימְפוֹס הַנְּשֻׁב.

תרגום לפרוזה

היא מצאה את בן־קרונוס המשקיף־למרחב יושב בנפרד מן האחרים בשיא פסגותיו של אוֹלִימְפוֹס רב־הרכסים. התיישבה היא למולו, אחזה ברכיו בידה השמאלית, ובימינית נגעה בסנטרו, פנתה בתחינה לְאֹס המלך בן־קרונוס ואמרה: "זָאוֹס אבינו, אם אי־פעם הועלתי לך בקהל בני־האלמוות במלה או במעשה, מלא משאלתי זו: כבד את בני, אשר קצר־ימים הוא מכל. עתה אֲגַמְמִנּוֹן מלך בני האדם חילל את כבודו, תפס את תשורתו ויחזיק בה, הן בעצמו גזל אותה. אך אתה, זָאוֹס האולימפי הנבון־בעצה, בְּכַר אותו; הפקד עוצמה בידי הַטְרוֹיָאֲנִים עד אשר יכפרו הַאֲכִיִּים על עוונם כלפי בני ויאדירו את כבודו."

כך דיברה; אך זָאוֹס אוֹצְר־העננים לא השיב לה מלה, אלא ארוכות ישב והחריש. אוֹלִים תָּטִיס, כאשר חיבקה את ברכיו, המשיכה לאחוזו ודבקה בהן ושאלה שוב בשנית: "הבטח לי זאת באמת והנד ראשך לכך, או סרב — הרי הפחד אינו מושל בך — על מנת שאדע היטב עד כמה בזויה הנני מכל האלים."

בטרדתו הגדולה פנה אליה זָאוֹס אוֹצְר־העננים ואמר: "לבטח זהו עסק ביש, משום שתצוויו עלי להתכתש עם הָרָה, עת תעלה היא חמתי במילות תוכחה. גם בימים כתיקונם מתגרה היא בי תמיד בקהל האלים בני־האלמוות וטוענת כי אני מסייע לַטְרוֹיָאֲנִים בקרב. אך את שובי עתה על עקבותייך, פן הָרָה תבחין בך. אני אדאג לעניינים אלה כדי שאוכל להגשימם. בואי, אניד ראשי עבורך כדי שתאמיני: הן מבחינתי אין גדול מזה האות בקרב בני־האלמוות: לא אוכל לחזור בי ממילתי, לא שווא תהא הבטחתי וחסרת־מימוש, כאשר אך־פעם אניד ראשי בהסכמה."

אמר בן־קְרוֹנוֹס והנהן בגבותיו השחורות. נעו ונרעדו התלתלים נוטפי־
האמְבְרוֹסִיָּה על ראשו האלמותי של המלך, ויטלטל הוא את אולִימְפּוֹס
הנישא.

תרגום שקול בהקסמטר דקטילי (בנגינה הדקדוקית)

- 500 וּתְמַצָּא אֶת מְרַחֵק הָרְאִי, אֶת בֶּן קְרוֹנוֹס, יוֹשֵׁב לוֹ
עַל שֵׂיבָה אוֹלִמְפּוֹס רַב הַמְצוּקִים, הַרְחַק מִן הַיָּתֵר.
היא לִפְנֵי מִתְיַשְׁבֵּת וּבִשְׂמֵאלָהּ מַחְבֵּקֶת
אֶת שְׁתֵּי בְרָכָיו שֶׁל הָאֵל, סְנַטְרוֹ בִּימִינָהּ היא לוֹטְפֶת.
וּתְתַחַנֵּן וּתְאָמֵר אֶל זְאוֹס הַמֶּלֶךְ בֶּן קְרוֹנוֹס:
"זְאוֹס אָבִינוּ, אִם פָּעַם בִּקְהַל הָאֱלִים עֲזַרְתִּיהָ,
בֵּין בְּמִלָּה בֵּין בְּמַעַשׁ, אֲבַקְשֶׁהָ: הֲעֵתֵר לִי!
505 תֵּן הַכְּבוֹד לְבָנִי, אֲשֶׁר אִין קֶצֶר יָמִים עוֹד כְּמוֹהוּ;
הֵן זֶה עֵתָהּ גַּם בְּזֵהוּ שֶׁר הַגְּבָרִים אֲגַמְמִנּוּן,
יַעַן חֲטָף בְּעֶצְמוֹ תְּשׁוּרְתוֹ וְכַעַת יַחְזִיקָהּ.
אָפֶס כִּבְדָהּוּ אֶתָּה, אֵל אוֹלִמְפִי, הוּ זֶס טוֹב הֵיעֵץ!
כַּח הָרַעַף עַל בְּנֵי טְרוֹיָה עַד יִכְפְּרוּ הָאֲכִיִּים
עַל עוֹוֹנָם כְּלָפִי בְנֵי נֶאֱף אֶת כְּבוֹדוֹ יֶאֱדִירוּ."
510 כָּכָה הִבִּיעָהּ, אַךְ זְאוֹס אוֹצֵר הָעֵבִים לֹא הִשִּׁיב לָהּ,
אֶלָּא יָשֵׁב וְהַחְרִישׁ אַרְכוֹת; אָמְנָם תְּטִיס, אוֹחֶזֶת
עוֹד אֶת בְּרָכָיו וּדְבָקָה בּוֹ, שְׁנֵתָה אֶת דְּבָרֶיהָ וּתְאָמֵר:
"אֲנֵא הֵנֵד כִּי תִסְפִּים וְהִבְטַח לִי זֹאת בְּהֵן צָדֵק –
515 אוּ גַם סָרַב לִי, כִּי לֹא תִתְיָרָא, וְאִיטִיבָה לְדַעַת
מָה אֲנִכִּי בְעֵינֶיהָ קְלוּתִי מִכָּל בְּנֵי הַנְּצַח!"
אִז בָּרַב רִגְזוּ הַשִּׁיב לָהּ אוֹצֵר הָעֵבִים, בְּנוֹ שֶׁל קְרוֹנוֹס:
"זֶהוּ אִפּוֹא עֶסֶק בִּישׁ, כִּי עִם הָרָה לָרִיב תְּשִׁיאִינִי,
עַת הָאֵלָהּ בְּמִלּוֹת תּוֹכַחַהּ וּמְדוֹן תְּרַגְזִינִי.
520 בְּאֶסְפֶת הָאֱלִים היא עִמִּי לְעוֹלָם מִתְנַצַּחַת,
טַעֲנַתָּה כִּי אֲנִי מְסִיעַ בְּקֶרֶב לְבָנֵי טְרוֹיָה.
אָפֶס כָּעַת שׁוֹבִי עַל עַקְבוֹתֶיהָ, שְׂמָא תִכְחִין בָּךְ

הָרָה; לֹזוּ מִשְׂאֵלֶתְךָ אֲדָאגּ בְּעֲצָמַי, אֲגַשְׂמֶהָ.
 בּוֹאִי אִפּוֹא וְאֶנִּידָה לְאוֹת הַסִּפְמָה וּבִטְחַתְּ בִּי:
 525 כִּי אִין גְּדוּלָה מְזוֹ שְׁבוּעָתִי בַקֶּהֶל בְּנֵי הָאֱלֻמוֹת,
 בִּי לֹא אוֹכֵל לְחֹזֵר, לֹא יִהְיוּ אִמְרֵי דְבָרֵי שְׁקָר
 בְּלִי כָל תּוֹחֶלֶת, כְּשֵׁאֲךָ אֶנִּיד בְּרֵאשֵׁי וְאִסְכִּימָהּ.”
 שַׁח בְּנֵו שֶׁל קְרוֹנוֹס, וַיְהִינֶהן בְּגִבּוֹת שְׁחָרוֹת גִּנּוּן
 וּמְרָאשׁוֹ הַנִּצְחֵי גָלְשׁוּ מִחֶלְפוֹת הָאִמְבְּרוֹסִיָּה
 530 שֶׁל הָאֲרוֹן וַיִּטְלֹטֵל אֶת הָהָר הַנֶּשֶׂא, אֶת אוֹלְמָפוֹס.

עיבודו של באיביוס איטליקוס באיליאס לטינה
 (טורים 86-97, תרגום בהקסמטר דקטילי, בגנינה הדקדוקית)

אָז תִּזְנַק בֵּין רוּחוֹת הַשָּׁמַיִם, נִשְׂאֵת אֶל כּוֹכְבֵי פְּזוּ;
 שְׁעֵרוֹתֶיהָ סְתוּרוֹת, אֶל בְּרַפְיוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ הִיא שְׁחָה:
 “בְּעֵבוֹר בְּנֵי בָאֲתִי, אִם מִתְחַנֶּנֶת, עָרִי הוּד כְּבוֹדָה,
 הוּי אָב עֲלִיוֹן! נִקְמָתִי וְנִקְמַת פְּרִי בְטֵנִי הַנֶּקֶם נָא
 90 מִבֶּן אֲטָרוֹס! בְּרַם אִם לוֹ יִרְשָׁה לְחַלֵּל בְּאִין עֲנֵשׁ
 אֶת אֱהוּבַת בְּנֵי אֶכִילֵס, אֲזִי בְכַלְמָה וּבְכַשְׁתׁ
 קֶץ בּוֹא יָבוֹא עַל גְּבוּרָה, שֶׁהָרִי תִשׁוּקָה תִכְבְּשֶׁנָּה.”
 יוֹפִיטֵר כְּכָה הַשִּׁיב לָהּ: “הַנִּיחִי לְטְרוֹנִיּוֹת עֲצָב,
 הוּי אֵלֶת הַיָּמִים! עֲמְרֵי יִשְׂאֵר זֶה הַיָּגַע.
 אֶת נַחְמֵי אֶת בְּנֶךְ שֶׁלְבוֹ דּוֹאֵב בְּחֻזּוֹ!”
 95 שַׁח. אָז יִרְדֶּה מִשְׁמַיִם, נִשְׂאֵת בְּקִלְיוֹת מִשְׁבֵּי רוּחַ,
 אֶל חוֹף מוֹלְדָתָהּ, אֱלֵי הַגְּלִים חִבִּיבֵי בְנוֹת אָבִיָּהּ.

רועי שניידר את הקצב, שש שמיניות, מכתוב הלכ

משא נוסף ומיוחד

רק וְחֵלֶב הַתְּנַגְרוּ
מִן הַפֶּה הַצֹּהֲבֵהב
וְהָאִישׁ הַהוּא אֲךָ
כּוֹת זַעַק אֶל אֱלֹהָיו
רַפֵּשׁ וּכְלִמָּה נָהוּ
לְרַצְפָּה חֲדַת הַשְּׁחֹר
הֵם תְּהוּ הַתְּמַמָּהוּ
בֵּל יִסּוּגוּ לְאַחֹר
רִמְזָן אֶהְבֵּה כָּבֵה
בֵּין עֵינַי אִשָּׁה כְּמוֹשָׁה
בֵּין עֵינַי אִשָּׁה דָּוָה
רִמְזָן הַחַיִּים נִשָּׂה
רַע לֹא הָיָה שָׁם אֲךָ
גַּם לֹא טוֹב הָיָה שָׁם רַק
הַד שֶׁל זְכָרוֹן נִדְעָךְ
הַד שֶׁל שִׁיר יִשָּׁן נִשְׁרָק
שְׁלֵמוֹל הָאִישׁ הַהוּא
גְּזוּה בָּה נִפְשָׁה כְּמוֹ
בוֹם נִפְלֵם הַכֵּל בְּהוּ
בָּה הוֹלֵכֶת וּנְמוּ
גָה כְּמוֹ צֶל שְׂאֵר נִגְהוּ
שֶׁל יָרַח יָמִים הָמוּ
וְהַכֵּל נִשְׁכַּח בְּהוּ
רִיד אוֹתָהּ הַכֵּל שְׁמַעוּ
שְׁרָאָה אוֹתָהּ מֵתָה
לֹא יִשְׁכַּח זֹאת כָּל עֵתוּ

אור היום עליו נטה
זה האור שאין בלתו
דם אפף את אישוניו
דמע בחוצות קולו
זה סופנו הענו
לכלם נתן הלוא.

חולי

ירקת צמחו עפעפיו החולים.
היא דבקה בהם,
היא שתקה אותם,
אחזה בהם
כש לשלת;
והם לא נפקחו עוד מאז הולדו
כשנעור לשניה בתוך בית החולים
הלכן,
הלכן בשלג.

וימאז ועד היום מחכה לתרופה
למחלה חשוכת מרפא.
שטפון הפה
ותזזית היד
אחזו בו
אף הם כש לשלת.
לא יוכל הוא לראות בעולם את דמותו
עד מותו
בעודו ילד.

אולי המלה אינה ילד, אולי
מוטב להגיד כי הוא רק

צְלִילֵי סָרְק,

מִשְׁבַּח רוּחַ,

פֶּרַח עֶשֶׂן,

קִצְּהָ.

מֵאֲזוּיֵן לְשִׁירִים מִמְּבַצֵּר מִטָּתוֹ,

קוֹרֵעַ נִפְשׁוֹ מִתּוֹכּוֹ כְּטֵלָאֵי,

מְחַכֶּה,

מְחַכֶּה לְצֵאתָ.

וְלְצֵאתָ פְּרוּשׁוֹ לִישׁוֹן,

כִּי עַל אֶף אֲטִימוֹת עֶפְעֶפִּיּוֹ,

הוּא אֵינְנוּ יִשְׁן.

הַלֵּם חֲזוּהוּ,

נְשִׁימוֹת אָפוֹ,

רוֹעֵשִׁים כָּל כֶּךָ עֲבוּרוֹ.

הוּא אֵינְנוּ יוֹדֵעַ שְׁנָה מְהִי,

אֶךְ שָׁמַע כִּי הִיא כְּמוֹ מַיִם

הַחוֹלְפִים בְּעֵדְנָה בְּנִרְדִים, בְּאֲזָנִים,

בְּעֵינַיִם, בְּרֹאשׁ וּבִלְבַב, בְּשֶׁהֶכַל מֵת

אֶךְ עֲרִיזֵן חַי.

אֶךְ לְדַעַת לוֹ זֹאת מִנִּין.

עוד קיטש, עוד פרידה מנתניה

את יכון قد فعل (יכון קד פעל), מבנה תחבירי בערבית,

שפרושו 'יהיה כבר עשה'

אדגים כך:

في المستقبل ساكون قد نسيت الأحاسيس التي أحسها الآن

פי אלמסתקבל סאכונג קד נסית אל אחאסיס אלתי אחסהא אלאן

שפרושו: בעתיד אהיה כבר שכחתי את הרגשות שאני מרגיש כעת

זיכרון מעומעם ממרגלות עזריאלי

פְּרִידָה הִיא קָטַע סִימּוּלְטָנִי
שְׁמַתְרָחֵב עִם הַזְמַן (כִּף בַּתְחִלָּה, לְפָחוֹת, אוֹתָהּ אֲנִי חוֹנֶה כָּעֵת.

עַל הַהִמָּשָׁךְ אֶכְתָּב בְּשִׁיהֶיהָ רִלְוֵנָטִי)

אֶתָּה מְקִיא כְּמוֹ פְּרִיּוֹי, כְּמָה שְׁנִיּוֹת

מִתְחִיל בְּעָרוֹץ שְׁתִּים בְּכִי, כְּעֶשֶׂר דְּקוֹת

בְּכִי

קִיא

הִקִּיא נֶפֶסְךָ לְפַעֲמָה בְּסוֹף כָּל תְּבֵה שְׁנִיָּה

אֶת הַקֶּצֶב, שֶׁשׁ שְׁמִינִיּוֹת, מְכַתִּיב הַלֵּב, לֹא בַּפְּעִימוֹתָיו אֶלָּא בְּהַפְּסָקוֹתָן

בְּכִי

לֵב

קִיא

וְהַעֲיִנִים אַחַת לְזִמָּן קְבוּעַ שְׁטָרִם הַכְרַע מִבֵּיטוֹת בְּטֵלְפוֹן

שְׂיבְהִיק שְׂיבְהִיק בְּהַכְרִיזוֹ נִיּוֹ מִסָּג'

בְּכִי

לֵב

עֵינַי

קִיא

וְהַגְבוֹת כָּל הָעֵת פְּכוּרוֹת

וְהַקָּר מְדִי פַעַם חוֹדֵר אֶת הַמְּעִיל

וְהַדָּם זוֹרֵם אֶלְף לִיטֵר דְּבֶשׁ, חוֹסֵם עוֹרְקִים

מְכַנִּיעַ שְׁרִירִים

מְנִיעַ שְׁרִירִים

מְגִיֵּה שְׁרִירִים

מעין אבן סֶפֶק המועקה, ספק אורגזמה

נגמרים

ביום שבו התחלנו לזנוף
דמינו זה לזו כפי שקוית.
ידענו טוב כמה זה מעיף,
ושוב ידענו טוב. ולא רוית.

ביום ההוא את נאנחת מאוד;
ספק המועקה, ספק אורגזמה.
לא הסתפקנו. נאנחנו עוד.
היום נשתק. ואז נשתק. ואז מה?

צזורה

ילד אויזו בסכין של מחר
דם לא נגר והשקט רק שקט
ילד (רק ילד) לוטף ונושק את
מי שחושבת: "זכר" (רק זכר)

הוא לוחש: "רק" (זה מרגיע אותנו)
היא מתערסלת בנער נבחר
נער אויזו בסכין ומחר –
(שוב נמלט מדברים שידענו)

— ערש הדני של היום יתמלא
ריח של בקר עכור וסתוי
(עוד לא) הנער עוזב ונרדם

יש להם סוד והוא לא מתגלה
הוא לא יבין וגם היא לא תבין
את הדברים שידעו (זה לא דם?)

במרכז הארצי להצלת צבי ים

הרי המות השתרע כמו
הים הזה. היינו כאן כבר פעם.
צב ים אינו יודע טעמו
של ים אחר. איני יודע טעם

של ים בכלל. הצב הוא מטפורה,
אבל אחרת, ואני דג חי
או מת, בכל מקרה, דג שסופו רע —
כלומר, סופי. צועק קול דמי אחי

ממכלי הפלסטיק, מסיוט
שטורם התבהר, ומי יודע
מי עוד ימות בו בהמשך. אולי

אני. אבל פתאום איזו חיות
קוראת בי שקט עז. איני מודה, אך
השיר הפסיק מזמן להיות עלי.

יצהר ורדי שירה? זה עניין למיליונים

ויהי ערב

שירה? זה ענין למיליונים
שכרי משפטים משתלטים על מרחב הסמטה
תפוח נופל לא רחוק מהשביל המחשיך
הדובר הוא האיש בפנה
או אני
או אתה.

כבר עגלות עם אמהות של תינוקות משוטטות בחנויות הנסגרות
עטלפים כבר משדרים לטרף
המרפסות משוחחות, על השבילים אבק אדם: כאן משפצים;
פלחן הערב.

צלילים של טלוויזיה מכסים המהום נחבא
הרי החדשות טיבן להסתים,
בפינסקר שלושים וחמש דבורים בדירות הקטנות:
למה לא באת בשש, מתחקרת בטון מאים;

האשה המוכרת שמלות כבר השכיכה את בנה במטה
בקולה העשן היא תקרא לו ספור, ניהי ערב;
הילדה של אנדראה הלכה לבקר חברה
היא הבטיחה לשוב עד חצות. סבלנות. עוד לא תשע
שעותים-שלוש והיא כאן. היא הטרף.

האופה כבר פתח. בפנה כבר חולם
השוטר: ארוחה ומטה
השנה כבר לופתת. הוא לא יפנע;

הוא הרי הדובר

או אני

או אתה.

אז נחמד הרחוב בשריקת עטלף
סתם צפור. לא, הוא לא מתרגש.
עוד מעט תתרוקן הפנה, סוף משמרת:
עשרים ושלוש נקדה ארבעים וחמש.

שחר-מריו מרדכי זה בלפיתה של זה

תעודה

הוא לא יזכר שלא הקפיד על תלבשת אחידה,
שהיטיב לפתור משואות ולא מלא אחר ההוראות
כשהיה תורן; שחלה ונבחן יום אחרי שהחלים
וידע לפצח שרש, זמן ובנין של כל מיני פעלים.
אבל הוא לא יוכל לשכח איד נקלע לקטטה
ולא חש אגרופים בכטנו, רק בכי שכוץ את גרונו
בפרוודור שמוכיל מכתו אל כתתה
כשהיא עמדה שם עם כלם. וראתה.

מאז שהנני אני בא אלי ואינני

מאז שהנני אני בא אלי ואינני
מה נותר לי? שארית
הדרך אליה

נפשי

נפשי

כל רכושי

הגוף

גובה

בצמא

שמע

אני

אחד

וְאָדָם אָבוֹד לֹא יִפְחַד
לְלֶכֶת
לְאָבוֹד

כִּי כָבֵד הָרַבָּה זְמַן אֲנִי לֹא אוֹהֵב
וְהָרַבָּה יוֹתֵר זְמַן אֲנִי
אוֹהֵב אוֹתָהּ

וְאִין בְּטַקְסֵי הַחֲזוּר בְּטַבֵּעַ
מְרַהֵיב יוֹתֵר
מְשָׁלִי וְשָׁלָהּ

נוֹסְקִים לְגַבְהַ מְסַחֲרֵר וְלְאָרֶץ צוֹלְלִים
נְעוּלִים
זֶה-בְּלִפְתָּהּ-שֶׁל-זֶה

וְאִין לָהּ רְקִיעַ
יָפָה
מְזֶה

לְהַמְרִיא לִי
שְׂרָשִׁי
צְפוּר

עוֹלָם קוֹפֵא בְּתַמְהוֹנוֹ

נִי
יְהִי
אוֹר

עינה ארדל הציפייה היא שמש זעירה מדי

*

הספרים בוֹעֲרִים וְרוֹטְטִים מְרַב הַתְּרַגְּשׁוֹת
וְצִפִּיָּה שֶׁתִּקַּח אוֹתָם,
בְּבוֹת הַגְּמָדִים קוֹרְצוֹת זו לְזוֹ
כְּפִי שְׁעוֹשִׂים כְּשֶׁמֶתְחִיל דְּבַר חֲדָשׁ.

אֲבָל הַצִּפִּיָּה הִיא שֶׁמֶשׁ זְעִירָה מְדִי
וּבּוֹדָאֵי תִפֵּל לְפָנָי הַצֹּהֲרִים,
אֵל תַּחֲשׁב שֶׁאֲפָשֶׁר לְקַרֵּא לְאוֹרָה סְפָרִים
וְשֶׁהִטַּל יִתְיַבֵּשׁ עַל הַדָּשָׂא.

חֲלוֹנוֹת מְהִירִים נוֹתְנִים נְשִׁיקָה
לְפָגִישָׁה אוֹ לְפָרְדָּה,
וְהַמְדְרָכָה רוֹעֶדֶת כְּאִלּוֹ אֲבָנֵי הַחֶצֶץ שֶׁלָּהּ
מוֹצְאוֹת אֵת מְקוֹמָן מִחֲדָשׁ בְּאַסְפֵּלֶט עִם כָּל דְרִיכָהּ.

אֲנִקּוֹר מְבֹשֵׁר עַל בּוֹאוֹ
חֲפוּשִׁית פּוֹרֶשֶׁת כִּנֶּנֶךְ
עֲמוּדֵי הַשָּׁעַר מִמְתִּינִים
וְהַחֲתוּלָה קוֹפֶצֶת עֲלֵיהֶם כְּמוֹ לְפָנָי בּוֹא הַרְכָּבַת.

הִנֵּה הוּא יָבוֹא,
אוֹמְרִים בְּלֶם
אֲבָל בְּעֵמֶק הַכִּיס אֲנִי מוֹצֵאת
כְּרִטִיסִיָּה מְנַקֶּבֶת וּפְרוּרִים יִשְׁנִים,
זֶה הַזְּמַן לְרוֹץ הַבֵּיתָה
בְּאִים אוֹרְחִים.

*

יְלָדוֹת יְכוּלוֹת לְהִשָּׂאֵר עוֹד קֶצֶת
מֵעֵבֶר לְמָה שֶׁהִדְעַת נֹתֶנֶת,
יְלָדוֹת יְכוּלוֹת לְהִיּוֹת
דָּם מְלַכְלָד עַל אֲבְנֵי דְרָכִים.

יְלָדוֹת יְכוּלוֹת לְחַבֵּק דְרָבָן
וְלִשְׁמֹר מִמֶּנּוּ לְמִזְכָּרֵת מַחֵט אַחַת
מִתַּחַת לְמִזְרָן

יְכוּלוֹת לְכַתֵּב מִכְתָּבִים לְעֶצְמוֹן
כִּאלֹ אֶהְבֶּה הִיְתָה כֵּאֵן.

יובל שמעוני קו המלח פרק מרומן חדש בכתובים

באור ההפכפך, שהעננים השטים הדעיכו וליבו וגווניו השתנו מרגע לרגע, הפנה הדוקטור מקנזי שוב את מבטו אל החלון הקטן ושמה על שאיש מן החולים או מקרוביהם הרבים אינו נראה עוד בחדר: צלם של העננים עטה את הבתים המגובבים במרחק, בתים שנקראו עיר בירה רק מפני שהכפרים סביבם קטנים עוד יותר, ושוב עלתה בו חיבתו אל המקום הזה, על אף נידחותו: לא גג העולם היה כרכס המקיף אותו, אלא חור שכוח אל שרק אובדי דרך ומיסיונרים בוחרים לגור בו מרצונם, ובהכרה מלאה הגיעו הנה ולא על גבי אלונקה.

שוב שינו המדרונות את גונם: ענן חדש כיסה את השמש, גדול מקודמו, והאור הזהוב התפוגג ואחר כך הסגיל עם המדרונות יחד, ועל העיירה כולה נפרש צלו של הענן עכור מאבק. ברחוב הראשי אולי עוד נעו בהמות המשא בדרכן לפרוק את סחורותיהן, תה ומלח, משי וקטיפה, צמר ואפרסקים וסירים וקדרות ואפיוס, אבל הוא התעניין דווקא במה שלא סחרו בו.

מכיוון המסדרון עלה עכשיו ריח מוכר של תבשיל, ודאי טסאמפּה, ואף ששום רעב לא היה ברופא לדייסת שעורים, הוא לא כעס על הפרת הכללים הזאת, כי הכללים עדיין לא נרשמו על שום שלט או קיר, וממילא רק מתי מעט ידעו לקרוא אותם. בשנותיו הראשונות כאן עוד נתקף לפעמים פלצות ממראות בית החולים הזה שהוקם מתוך כוונות טובות ובורות מפליאה, אבל מעט-מעט התרגל לכך, ולא אחת במקום להתרגו – שועשע, ואף תהה בינו לבינו אם באיזשהו מקום אחר בעולם, ביבשת הזאת או באחרת שממנה בא, היה משתעשע ככה במהלך יום עבודתו ולו לרגעים אחדים.

השלט הגדול המפרט את מאפייני הצרעת על כל סעיפיו 1. צרעת היא מחלה הנגרמת על-ידי חיידקים. 2. לרוב האנשים יש עמידות טבעית בפני חיידקי הצרעת. 3. הצרעת אינה עוברת בתורשה. 4. הצרעת ניתנת לריפוי בכל שלב) עדיין לא הוצב לצד הדרך בשנה שבה הובא הפצוע הזה אל בית החולים באלונקה מאולתרת שארבעה קולים נשאו אותה, ועדיין לא נרשמו בכניסה לבניין על פני חצי קיר ההנחיות למבקרים. אלה יירשמו רק כעבור שנה או יותר, ולעת עתה היה הרופא מנסח אותן זו אחר זו בראשו, מתקן ומוסיף וגורע כדי שיהיו בהירות מספיק כשיירשמו סוף-סוף: 1. אסור

לירוק ואסור לפלוט ציטקי ופּאן-מאסאָלע על הקירות או על הרצפה. 2. נא להשתמש במרקקות ובפחי האשפה. 3. אסור בשום פנים לבקר בבית החולים במצב של שכרות. 4. אסור לחלק לצוות בית החולים מתנות או כסף במקרה של לידת בן זכר, או החלמה ממחלה קשה, או כדי לעקוף את הממתניים בתור. לפני שיירשמו כל ההנחיות האלה, יהיה צריך לסתום את כל סדקיו של הקיר ולסלק את הלטאות השוכנות בהם ולסייד את כולו מחדש, וגם לכך יידרש לא מעט זמן.

על ההנחיות הראשונות, שכבר התגלגלו בראשו זמן מה, הוסיף עכשיו, כיוון שריח העשן טרד גם את נחיריו של הפצוע מבעד לעלפנו: 5. אסור להבעיר בשום פנים ואופן מדורה במסדרון ולבשל או לטגן עליה טסאמפּה!

לרגע, מעל לפניו החיבורים של הפצוע, פנים רזים וסחופים שהעיניים שקועות בהן וזקנם מדובלל, תהה אם לא כדאי לצרף לרשימת האיסורים אחד נוסף: איסור נחרץ על שימוש בפנס־קסם בתחומי בית החולים. כן, כזאת מחשבה עלתה בראשו, אף שבכל־לָה לא היה אלא מכשיר אחד כזה, ורק מנורת שמן הקרינה את תמונותיו.

שוב נענע את אצבעות רגליו של הפצוע מעלה־מטה, לאט ובעדינות; הבהונות היו בדרך כלל המועדות ביותר לקטיעה. אחר כך מתפשט הנמק גם אל האצבעות האחרות, ומהן הוא מתקדם אל הכריות הקדמיות של הכפות, ובמקרים החמורים הוא ממשיך אל העקבים ומהם יטפס אל השוקיים עצמן. כדי להידרדר למצב כזה לא נדרשו קרח ושלג, די היה בלחות מצטברת ובטמפרטורה קרובה לאפס ובהזנחה מתמשכת. אחרי שנעלמת התחושה באצבעות, ונעלמים גם כוח הרצון והיכולת לעשות מאמץ כלשהו ולחלוץ את המגפיים, ונוסף לכך גם הפחד לראות מה יתגלה בתוכם, מקבל הנמק את תנאיו האופטימליים.

צמיחתו חשאית, ועובר זמן עד שמתברר לאן הגיע; לא פעם התפשט עד לירכיים, ומשנקטעו נהפך בעליהן לשבר כלי שאחרים מובילים אותו ממקום למקום, אם אין בכוחו לגרור את עצמו בעזרת ידיו (לרוב נפגעות הידיים פחות) או להסיע את עצמו על חתיכת קרש עם גלגלים.

את הפצוע הזה עדיין לא העירה ההמולה העולה מן המסדרונות ומאולמות החולים, אף שקהל רב היה שם, גברים נשים וילדים, ובניגוד לכל ההנחיות שהרופא עוד ניסה בראשו הם לא היססו לאכול ציטקי, לפלוט פּאן־מאסאָלע על הרצפה והקירות, לפסוח על המרקקות, לבקר את חוליהם במצב שכרות, לתת תשורות לצוות הרפואי כדי שיקדימו להם

את תוריהם: חמש רופיות או עשר, או גושים של חמאת יַאק מנוקדים בזבובים.

אל החולים הצטרפו בני משפחותיהם ואיתם שקים או אמתחות מלאים כלי בית מקרקשים ומזונות לתקופה הקרובה וגם כמה צרורות של עצי הסקה. מדורות הובערו בקצות המסדרונות – הוא התקשה להאמין למראה עיניו בפעם הראשונה שראה כאן מדורה, אבל טבעית היא היתה כאן לא פחות מלחשיו של רופא האליל – וקדרות וסירים בעבעו עליהן. חלב נחבץ באמתחות בד מנטפות, ומקיר אל קיר נמתחו חבלים לתלות עליהם נתחי בשר לייבוש, ולכל אלה הסתגל ולא ניסה עוד להילחם בהם.

העיריה, שנקראה עיר בירה אף שלא היתה אלא כפר מגודל והיה בה רק רחוב אחד ראוי לשמו, התהדרה בעיקר בארמונו של המלך נַמְגִיאל, שנראה כחיקוי דל של הפּוּטְהָאָלָא בטיבט אף שנבנה לפניו ומזמן אבדו לו כל שאריות זוהרו: כל גילופי השער הגדול נשחקו בצליפות גשמים ובחליפות השמש והשלג, אם לא כרסמו אותם קודם לכן תולעי עץ רעבתניות; ובאולמות הגדולים הריקים דהו תמשיחי הקירות, התרפטו היריעות הצבעוניות עם הַדְוּוֹת והדמונים המצוירים עליהן, פסלי בודהה ענקיים הזדהמו בפיה פתיליות, ובספרייה המלכותית התחרו גרגירי אבק ועשים על שרידי דפים בלויים שכריכותיהם התפרקו.

כל כך דל היה הארמון, עד שלטקס ההכתרה של המלך נַמְגִיאל התבקשו המוזמנים להביא עמם את כיסאותיהם, ובסיום הטקס הזדרזו המארחים להודות להם גם על מתנתם זו לפני שתילקח מהם חלילה. אחר כך התכנסה המשפחה המלכותית שוב בחדר היחיד שהוסק בארמון, והנסיכה דְצִיִן שיחקה במתנה שקיבלה – כובה מצפצפת. לאַמָה המלכה נתנו המיסיונר ואשתו בקבוקון של שמן שיער, ואת אהדתו של המלך קנו הנציב ואשתו בפנס־קסם שבכוחו להקרין על תמשיחי הקירות הדהויים את מראות לונדון, פריז ורומא. בתמורה נמסרו לידי משרתיהם ארבע כיכרות לחם שנאפו במטבח הארמון בתנור־מדורה ונעטפו כל אחת בדף עיתון מקומט.

אבל מעל לארמון היו שמים מפוארים שתמורות מזג האוויר והאור צבעו את ענניהם בסגול ובזהב ובשחור, ובשולי השמים היו ההרים הגבוהים בעולם מקיפים את העמק ואת הארמון החולש משיפוליהם על עיר הבירה, ובכל לילה היה השלג שעל הפסגות כובש ללובנו עוד כברה במדרון.

ביומן מסעותיו, אחרי שביקר את קברות קודמיו, חוקרים נועזים כמוהו (ולא מעט יומנים כאלה קרא הרופא לצורך תוכניתו), התפייט החוקר

השוודי הדין במילים האלה: "אור צהוב אדמדם נופל על המצבות ועל גזעי הצפצפה, והרוח ההררית מנשבת ומזכירה לעלים את היוהרה של כל הדברים. ואולם במהרה ייפתחו בבית הנציב בקבוקי שמפניה בסעודת הפרידה שתיערך לצליין נוסף שטרם נשלמו נדודיו בישימון של מרכז אסיה."

מי היה הצליין שעליו נכתב שם, הרופא לא זכר, ואולי כתב שם הדין על עצמו. כך או כך, מדי שנה בשנה, במעט החודשים שבהם מפשירים המעברים ההרריים, התגלגל אל לָה איזה גיאוגרף או ארכיאולוג תאבתהילה, זואולוג שמחפש זן חיות חדש שייקרא על שמו, בוטניקאי שתר מאותה סיבה עצמה אחר צמח שאיש לא ראה לפניו, צֶפֶר שמחפש ציפור שאינה מתעופפת בשמי אירופה, ולמושבה האירופית הקטנה די היה אף באורח אחד כזה לשנות את כל שגרת יומה. גם האורחים, תוכניותיהם השתנו: גם מי שבאו מאוניברסיטאות המערב ומחקריהם מומנו מתקציביהן, מעת שהגיעו אל החור הנידח הזה לָה שוב לא היו מטרותיהם ברורות כשהיו, ולא פעם, בתוך חודשים אחדים ולמרות כל הכנותיהם, נפרם בתוכם משהו שהרופא לא ידע לקרוא לו בשם, אף שאת תחושת הפרימה הזאת הכיר היטב מעצמו.

כל כך מבודד היה המקום הזה, עד שנדמה לא אחת שזהו עולם לעצמו עם חוקים משלו, עם אליו ואליליו והדמונים שלו ונזיריו שידעו לפרש את כל גחמות היצורים הללו באותו ביטחון שבו היה הרופא מאבחן תסמיני מחלה קלה לזיהוי (רק מעטות היו קלות לזיהוי; בכל האחרות גישש עד היעלמן, או עד שהחמירו כל כך שלא היה עוד ספק בעניינן).

היו במתארחים כאן אנשים יהירים שבעיניהם הלדאקים אינם רחוקים הרבה בהתפתחותם מקופים, והיו אחרים שכעבור חודש אחד בלָה, לפעמים אפילו פחות, כבר החלו לשלב בשיחתם לצורך ושלא לצורך איזו מלה בלדאקית, ורבים אימצו לעצמם את ברכת השלום המקומית והקפידו על ה"ג'וליי" הזה כעל סיסמת פלאים שתפתח לפניהם את צפונות המזרח. אפילו חוקר רציני כהדין, אחרי כמה תגליות שהקנו לו תהילת עולם, הרבה להשתמש בג'וליי.

היו זמנים, ולפחות עד הקיץ של שנת תשעים ושבע, שמקנזי עצמו חלם על תהילת עולם שיוכה בה כשיגלה תרופה פלאית לאיזו מחלה חשוכת מרפא (אמנם של בהמות ולא של בני אדם); ואחר כך הצטמצמו חלומותיו לגילויה של המחלה עצמה, שתיקרא לפחות היא על שמו, ולבסוף רחק גם מכך. כל אותן מחלות הרי התקיימו בעולם אלפי שנים לפני שנולד לתוכו

בכפר לא גדול במחוז אוקספורדשר, והמחשבה שדווקא הוא, וטרינר כפרי, יעלים את נגיפיהן מן העולם, היתה רבת רהב לא פחות מכמה מתקוותיו האחרות שנקטעו בקיץ ההוא.

כיוון שכך לא חש שום צער כששמע על אחרים שנאלצו להיגמל מתקוותיהם, אם בגלל פיכחונם ואם בגלל זולתם, ולמשל אותו חוקר בן ארצו שהתברר לו שכל המגילות העתיקות שגילה זויפו לא מזמן, או אותו צרפתי רברבן שעלילותיו סופרו בלגלוג בנשפיות של אשת הנציב – איך הצליפו בו שוביו בפרגול, איך גררו אותו במים בין מלתעות תנינים ("ניקוטזה-ניקוטזה", הוא אמר לשוביו בשפתם אחרי כל הצלפה או נקישת לסתות, כלומר: "הכל בסדר"), ואיך קירבו מעניו אל עיניו מוט ברזל מלובן, ורק זכר אהובתו שהדמיע את עיניו הציל אותו מעיוורון. זכר האהובה, ידע מקנזי, לא מציל מכלום.

"ניקוטזה-ניקוטזה", אמר עכשיו בשקט ולא האמין בכך לרגע, ומולו עדיין לא פקח הפצוץ את עיניו.

לא מעט פצועים ראה כאן, ואף גוססים ומתים, ויותר משריחם על הפצוץ הזה, היה סקרן לדעת לשם מה הרחיק עד הנה. אבל על כך גברה עכשיו סקרנותו האחרת, זו שהעסיקה אותו כל השנה האחרונה.

מן החלון הקטן הפונה צפונה עדיין נראה במרחק הענן האפרפר עוטה בצלו את סמטאות הבזאר, והשיירה ודאי כבר פרקה שם את רוב מטענה תחת עיניו הפקוחות של הקרוואן-באשי; עיסא ידע להשיג בה בעת על עשרות בהמותיו, על עשרות הקולים, על הסחורות הנפרקות, וגם על כל סוחרי הבזאר שמנסים להמעיט מערכן.

אם הפתיעה אותו בקשתו של הרופא שלושה חודשים קודם לכן, לא ניכרה פליאתו על פניו. אמנם ביקש אז דבר שאינו שייך כלל לתחום התמחותו – לא חומרים מחטאים, לא תחבושות, לא משככי כאבים – ובכל זאת לא נראה שבקשתו מתמיהה את עיסא יותר משתמה על כל מיני בקשות אחרות, ואולי כבר התרגל עם השנים לכל בקשותיהם המוזרות של האירופים.

"אני אנסה להשיג לך את זה," אמר אז, והרופא הסתפק באמירה הזהירה הזאת: מהימנה היתה פי כמה מהיענותו המיידית של עוזרו ראסול, שבלי כל היסוס נהג להבטיח לפונים אליו כל דבר שחשקו בו, מקונניות שמשמשות ככלי נשיפה ועד לשיקויים שבכוחם להשיב כוח גברא אבוד או לתקן לב שבור.

את הקונכיות עדיין לא ניסה – יעבור עוד זמן עד שיבקש לקנות גם אותן – אבל כמה בקבוקוני שיקויים בחן ערב אחד בבזאר באיזה חג מקומי, ואחר כך בירך בלבן על הסמטה הצרה שאפשר להתנדנד בה מקיר אל קיר בלי ליפול, וגם הזכיר לעצמו שאין כל טעם לא בתיקון האחד ולא באחר: הרי בשני האיברים האלה, זה שבחזהו וזה שבין רגליו, לא ייעשה עוד שימוש. לרומא אולי יוכל לחזור יום אחד, וגם להתאכסן שוב במלון שהוא ליד ויה ונטו, ואולי אף לקבל שוב את חדרם עם המרפסת הקטנה הפונה לסמטה, אבל על המעקה שם – מעקה אבן מוכתם בלשלת יונים – לעולם לא תישען שוב מי שנשענה איתו אז.

”קר לי,“ היא אמרה לו אז, ”חבק אותי,“ והם נכנסו שניהם אל החדר. תריסר ורדים אדומים על סף קמילה השתפלו מן האגרסל שעמד במרכז השולחן הקטן, וכשרכנה קייט לרחרח בהם (כמה כבר החלו להקריח, ועלי כותרת אדומים התפזרו על השולחן), הוא ראה את שדיה מתעגלים במפתח הכותונת.

דמי שיינתו לְעֵד על התבל

אנתולוגיה קטנה של שירי המלחמה הגדולה, 1914–1918

מהרגע שהתחלנו לתכנן את הגיליון הראשון של 2014 היה לנו ברור שציון מאה שנה לתחילתה של מלחמת העולם הראשונה אינו משהו שנוכל לוותר עליו. המלחמה הזאת, שאיש לא באמת רצה בה ואיש לא הצליח למנוע את ההידרדרות אליה, ששינתה לחלוטין את המפה, פירקה אימפריות, העלתה על נס מדינות לאום, הובילה למהפכה הרוסית ולמלחמת העולם השנייה, ובעיקר חיסלה הרבה מאוד אנשים, חוללה מהפך גם בספרות ובאמנות.

אמנם, מה שאנו מכנים בשם "אוונגרד", או "מודרניזם", הופיע שנים אחדות קודם לפרוץ המלחמה, אך תוצאותיה ההרסניות, שהכניסו יוצרים וצרכני אמנות רבים להלם קרב תמידי, אפשרו להם להתייחס מההיסטוריה עד כדי זניחת הסיפור הליניארי הקלאסי של המאה הקודמת, שלא היה יכול יותר ללוות את המציאות. קצרה היריעה מלנסות לתמצת כאן את סיפורה של אותה אמנות שקמה לאחר המלחמה; הוא סופר פעמים רבות ומזוויות שונות. נאמר רק שאנו ממשיכים לחיות וליצור בתוכה עד היום – כפי שאנו מתמודדים עד היום עם תוצאותיה של אותה מלחמה במציאות.

בחרנו לפרסם במבחר זה שירים שנכתבו במהלך המלחמה או זמן קצר אחריה על ידי משוררים שונים שכתבו בחמש שפות שונות (גרמנית, צרפתית, איטלקית, אנגלית ורוסית). משוררים אלה מייצגים את הזרמים הספרותיים החשובים שהתהוו באותה עת בארצותיהם; אך מעניין מכך הוא מבחן היחס למלחמה שהצבנו לפניהם. מיוצגים כאן הרומנטיזציה האופיינית לימי המלחמה הראשונים, ההתלהבות ממלאכת המלחמה, הראויה ל"גברים אמיתיים", הייאוש מהקטל הבלתי נגמר, ההתפכחות מאשליות, המבט הסאטירי, ההתנגדות העזה לאלימות, החמלה והכמיהה לחיים ולאהבה מבעד למסך המוות הסמיך. אפשר לראות בכך את כל שלבי ההתבגרות של אמני התקופה – ואם היום, בכאנו להגדיר את יחסנו לאלימות ולאי־צדק, אנו מתבגרים מהר יותר, על פי הסולם הזה, הרי שיש בכך חלק חשוב לאותם משוררים, שכמעט כולם היו באותה עת צעירים למדי. קצתם אף נותרו כאלה.

רבים מהשירים הכלולים במבחר רואים אור לראשונה בעברית, ומרביתם תורגמו במיוחד לגיליון זה.

מלחמה – אנדריי ביילי¹

מרוסית: סיון בסקין

התפוצצה שלות ערב הסער,
נוסקת זעקתם של השבטים.
סובב כל האהוב, עטוף בצער,
כחול סחרחר בעמק העתים.

אני? אני? שתיקת ימים עברו...
איהו? הן אינו... היש עבר?
אין לבטא קריאת ארצות נכר,
גלי האור שאחרינו תרו.

בשדות פלנדריה – ג'ון מקריי²

מאנגלית: צור ארליך

בשדות פלנדריה הצלבים פמוט
לפריחת פרגים, שלהבות חמות
אדמות פורעות על קברי עראי –
עת מעל יחוגו ברנן מאי
עפרונים חרשי יריות הולמות.

1 אנדריי ביילי (או בשמו האמיתי, בוריס בוגייב; Bely, 1886-1934), מחשובי המשוררים הסימבוליסטים ברוסיה. בעת המלחמה הצטרף למייסד התנועה האנתרופוסופית, רודולף שטיינר, ולחבר תלמידיו, לפרויקט בניית הגתאנום בדורנאך שבשווייץ. לאחר מכן נקרא להתייצב במולדתו, שב למוסקבה, אך לא גויס. פרסם שירה, סיפורת (חלקה אוטוביוגרפית) וכן ספרי עיון. לאחר המלחמה לא הצליח ממש להשתלב בספרות הסובייטית החדשה, אך זכה להערכה רבה בקרב עמיתיו. מת ממכת חום שקיבל במהלך ביקור בקרים.

2 ג'ון מקריי (McCrae, 1872-1918), משורר, סופר, צייר ורופא קנדי. במלחמת העולם הראשונה שירת כרופא בצבא הבריטי. שירו המפורסם ביותר, "בשדות פלנדריה", נכתב בעקבות נפילת ירדו ותלמידו בקרב איפר. השיר לא רק זכה לפופולריות רבה, אלא אף שימש, ככל שהדבר מוזר, לתעמולה בעד המלחמה ולגיוס כספים למימונה. מקריי מת במהלך המלחמה מדלקת ריאות.

הַמֵּתִים — אֲנַחְנוּ. אֲבָל יָמוֹת
הַחַיִּים בְּטַל אֶהְבֹּת תְּמוֹת
עוֹד בּוֹרְקִים עָלַי וְעַל פְּנֵי רַעֲי
בְּשָׂרוֹת פְּלִנְדְרִיָּה.

בִּנְדִינוּ אֵלֹו הַדּוֹמָמוֹת
נִנְחִילְכֶם לְפִיד שְׂאָסוֹר לְשִׁמֵּט:
שָׂאוּ אוֹתוֹ לְקָרֵב. הוּא שְׁבוּעָה וְשִׁי.
אִם תִּפְרוּ זֹאת, הַפְּרָגִים עֲדִי
שֶׁנֶּקוּם מִתַּחַת אֲדָמָם הַחִי
בְּשָׂרוֹת פְּלִנְדְרִיָּה.

מחול המוות 1916 — הוגו בָּאָל³
מגרמנית: יונתן שאבי

הֵן כֶּה נְמוֹת, הֵן כֶּה נְמוֹת
נְמוֹת יוֹמָם וְלַיִל,
נִתְמַסֵּר לְמוֹת כִּי הוּא נְעִים.
בְּקָר — עוֹד מְכִי חֵלוֹם
יוֹם — וּכְבָר נִגְמָר
עָרֵב — כְּבָר בְּעֵמְק, שׁוֹכְנֵי עֶפֶר.

³ הוגו באל (Ball, 1886-1927), אמן ומשורר גרמני, נמנה עם מייסדי תנועת "דאדא". ב-1914 רצה להתגייס לצבא גרמניה אך נדחה עקב בעיות רפואיות. בהמשך יצא לקו החזית בבלגיה כדי לצפות בקרבות ולספק את סקרנותו. שירו האנטי-מלחמתי "מחול המוות 1916" הופיע בתחילת ינואר 1916 בעיתון Der Revoluzzer (המהפכן-בעיניו). השיר הוצג ב"קברט וולטר" הדראיסטי בציריך ועד מהרה היה ללהיט בקברטים, לא מעט בזכות הביצוע החי והמצמרר של אמי הנינגס, אשתו של באל. הנינגס שרה את "מחול המוות" לפי המלודיה של "המארש של דסאו", הקרוי על שמו של "הזקן מדסאו", מפקד החילות והפילדמרשל הנסיך ליאופולד הראשון מאנהלט-דסאו (1676-1747). שורשיו של המארש איטלקיים, ואיתו התקבל הפילדמרשל בשעת כניסתו לטורינו ב-1706. עם הזמן נוספו המלים על פי מסורת חיילים ישנה.

הַקָּרֵב הוּא לָנוּ כְּמוֹ בּוֹרְהַל
מִדָּם הוּא אוֹר שְׁמֵשֵׁנוּ
מּוֹת סִסְמֵתָנוּ, מוֹפֵת נְאוֹת.
נִעְזֹב נְשִׁים וְטָף
אִין בָּהֶם עֲנָנִין!
אם אַךְ רַק עָלִינוּ הָעַם נִשְׁעֵן!

הֵן כֵּךְ נִרְצַח, הֵן כֵּךְ נִרְצַח
נִרְצַח יוֹמָם וְלַיִל
אֵת רַעֲיוֹנוֹ בְּמַחֲלוֹת מֵתִים.
אָח, יָגֵן גּוֹפֶה עָלַי!
אָח, הִרְחֵב חֲזוֹן!
אָח, אֲתָה שְׁעוֹד תִּפְּלֵ אֶל מוֹתֶה.
לֹא נִתְרַעַם וְלֹא נִרְטֵן
נִשְׁתַּק יוֹמָם וְלַיִל
עַד שִׁיתְּפוֹקֵק הָאָגֵן סוֹפִית.
מִשְׁכַּבְּנוּ הוּא קֶשֶׁה
לְחֵם לָנוּ תָם
גַּם הָאֵל הַטּוֹב מְגַאֵל בְּדָם.

נִוְדָה לָהּ, נִוְדָה לָהּ,
מֵר קִיּוֹר עַל הַחֶסֶד
כִּי בְּחֵרֶת בָּנוּ לְמוֹת קָרְבָן.
שׁוֹן לָהּ שְׁנַת יִשְׂרָאֵל,
עַד אוֹתָהּ יַעֲרִיר
פְּגֵר זֶה, שְׁדָשָׂא אוֹתוֹ מִסְתִּיר.

המתים (3) – רופרט ברוק⁴

מאנגלית: צור ארליך

על עֲשִׂירִים שָׁמְתוּ שִׁיר, שׁוֹפֵר!
דָּלִים בְּשָׁנוֹת חַיִּים מֵאִין כְּמוֹתֵם –
אֲךְ מָה הַעֲשִׂירוֹנוּ בְּמוֹתֵם.
אָדָם-מְתוּק הַקִּיּוֹ לְעֶפֶר
אֶת יַיִן נְעוּרֵיהֶם, וְאֶת מַחְמֶצֶת
שָׁנוֹת אֲשֶׁר עֲתִידֶם, וְאֶת שְׁלוֹת
מִשְׁקֶלֶת הַזִּקְנָה, וְאֶת תְּקֻנַּת
הַהוֹלָדָה שְׁתַּכְתִּירֵם בְּנֶצַח.

הַרְנֵן, שׁוֹפֵר! הַנְּחִילוּ מֵתִים אֵלֶּה
אֶת שְׁחֶסְרָנוּ: אֶהְבֶּה, מְכֹאֹב,
קִדְשָׁה, כְּבוֹד שֶׁשָׁב לְכֹאֵן כְּמֶלֶךְ
שְׁנַתִּינְיוֹ סְכִיִּים בְּמֹר הַשָּׁב;
וְאֶצִּילוֹת שׁוֹב כְּאֵן, מְחוּפֶה אֶל חוּפֶה;
וְאָנוּ שׁוֹב חֲלִיָּה בְּמוֹרְשָׁה.

⁴ רופרט ברוק (Brooke, 1887-1915), משורר בריטי, שיצירותיו המוכרות ביותר הן סונטות מלחמה שאינן חפות מרומנטיזציה. ברוק יפה התואר והמוכשר הספיק להיות משורר מוערך ואהוב עוד בימי חייו הקצרים. עם פרוץ המלחמה התגייס לצי, אך לא הספיק הרבה בשירותו הצבאי ומת מזיהום עקב עקיצת יתוש.

מלחמה – ניקולאי גומיליוב⁵

מרוסית: סיון בסקין

מְכוֹנֵת הַיְרִיָּה נוֹבַחַת,
כְּמוֹ פְּלֶבֶה, בְּקוֹל כְּבֹד נִרְגָן.
בְּדוּרִים – עֵדֶת דְּבוּרִים טוֹרַחַת –
אוֹסְפִים צוּף בְּצַעַע אֲרָגְמָן.

וּקְרִיאוֹת הַקֶּרֶב דּוֹמוֹת לְזֶמֶר
הַקּוֹצְרִים בְּאוֹר כְּפָרִי צְלוּל,
לְשִׁירַת שְׂדֵה, הַמְפֹזֶמֶת
בְּשִׁלּוֹ שְׂבַעֲרָבִי אֱלוּל.

וְאֵכֶן צְלוּלָה וּמְקַדְּשֵׁת
מְלֹאכֶת הַמְלָכִים, הַמְלַחְמָה,
בֵּין הַלוֹחֲמִים עוֹמְדִים בְּקִשָּׁת
הַכְּרוּבִים, מְכַנְפֵי גְלִימָה.
אֵת הַעֲמִלִים כְּבֹדֵי הַפֶּסַע
שְׂזוֹרְעִים גְּבוּרָה בְּשִׁדּוֹת הַדָּם
וּקוֹצְרִים אֵת תְּהֵלַת הַנֶּצֶחַ –
אֱלוֹהֵינוּ, תְּבַרְךָ אוֹתָם!

כְּלִבְבוֹת חוֹרְשִׁים כְּפוּפֵי הַלֶּכֶת,
כְּלִבְבוֹת הַמַּעֲלִים תְּפִלוֹת,

⁵ ניקולאי גומיליוב (Gumilev, 1886-1921), מהמשוררים הכולטים של "תור הכסף" הרוסי. נמנה עם מייסדי הזרם האַקְמִיאִיסְטִי, יחד עם אנה אחמטובה (רעייתו באותה עת) ואוסיפ מנדלשטם. גומיליוב נהה אחרי רומנטיקה של מסעות וגילויים, מה שהביא אותו לתרום לא מעט למדע האתנוגרפיה באמצעות השתתפות במשלחות מחקר לאפריקה, וגם להתגייס למלחמה. מעניין שהפרווה של גומיליוב על חוויות המלחמה שלו מפוכחת בהרבה מהשיר הרומנטי שמובא כאן. גומיליוב שרד במלחמה, אבל הוצא להורג בברית המועצות באשמת השתתפות בקשר אנטי־מהפכני שלא התקיים אלא בדמיונם של חוקריו.

לְבָבוֹתֵיהֶם, אֱלִי, אֱלִיךָ
בוֹעָרִים, כְּמוֹ בְּמִקְדָּשׁ – גְּרוֹת.

הַעֲנֵק, אֱלִי, אֶת כָּל הַכּוֹחַ
וְאֵת שְׁעַת הַנְּצַחוֹן לְזֶה
שִׁישֶׁק לְפִי אוֹיֵב מְנוּחַ,
כְּמוֹ לְאַח עִם חֶרֶב בְּחִזֶּה.

לִיל שִׁימוּרִים – ג'וֹזֶפֶה אוֹנְגֶרֶטִי⁶
מֵאִיטַלְקִית: אֶסֶף בִּנְרֵף

מִשָּׁךְ לַיְלָה שָׁלֵם
מִשָּׁלֶךְ לְצַדוֹ
שֶׁל חֶבֶר
שְׁחוּט
בְּפִיו הַחוֹשֶׁף
שָׁנִים
אֶל הַיָּרֵחַ הַמְּלֵא
בְּדָם הַשּׁוֹתֵת
מִדְּרִי
וְחוֹדֵר
אֶל תּוֹךְ שְׁתִּיקָתִי
כְּתַבְתִּי
מִכְתָּבִים מְלֵאֵי אֶהְבָּה

⁶ ג'וזפה אוֹנְגֶרֶטִי (Ungaretti, 1888-1970), מחשובי המשוררים של המאה העשרים באיטליה. בתחילת דרכו היה קרוב לזרם הפוטוריסטי, בהמשך נמנה עם מייסדי הזרם ההרמטי. קרא להשתתפות ארצו במלחמה והתנדב להתגייס. המציאות בחפירות מיתנה את התלהבותו, אך אפילו בשיריו היותר אנטטי-מלחמתיים הוא אינו מביע התנגדות לעצם הנחיצות של המלחמה. בהמשך אף שיתף פעולה עם מוסוליני.

לֹא הֵייתִי מִכָּבֶד
כָּל יְמֵי הָעָבֶד
מִחֶבֶד כָּל כֶּה לַחַיִּים

פסגת הר 4, 23 בדצמבר 1915

אחים — ג'וזפה אונגרטי

מאיטלקית: אסף בנרף

מַאיִזָּה גְדוּד אַתֶּם,
אֲחִים?

מִלָּה רוֹעֵדָת
בְּלִילָה

עֲלֵה שְׁנוֹלֵךְ זֶה עֵתָה

בְּאוֹר הַמְתָּעוֹת
הַתְּקוּמָּוֹת לֹא רְצוֹנִית
שֶׁל אָדָם הַנוֹכַח
בְּשִׁבְרוֹתוֹ

אחים

מְרִיאָנוּ, 15 ביולי 1916

הבל — ג'וזפה אונגרטי
מאיטלקית: אסף בנרף

וּלְפֶתַע
גְבוּהַ
מֵעַל הַחֲרוֹבוֹת
הַפְּלִיאָה
הַנִּכְחָה
שֶׁל הַמְּרַחֵב

וְהָאֵדָם
כְּפוּרָה
מֵעַל הַמַּיִם
מִפְתָּע
מִן הַשָּׁמַשׁ
מִתְגַּלְגֶּלֶה לוֹ
צֵל

מִתְעַרְסֵל
וְאֵט
מִתְנַפֵּץ.

עמק, 19 באוגוסט 1917

סן מרטינו דל קרסו – ג'וזפה אונגרטי
מאיטלקית: אסף בנרף

מהפתים האלה
לא נותר
אלא קמץ
שברי קיר

אף מקרב
רבים שהפתי
לא הרבה
נותר

אכל בלב
לא חסר כל צלב

לבי הוא
הארץ המשפעת מכלן

בקעת העץ הבודד, 27 באוגוסט 1916

להמונים – פייר-ז'ואן ז'וב⁷

(קטעים נבחרים)

מצרפתית: דורי מנור

לָהּ, שְׁנַגֵּשׁ לְפָצוּעַ,

מִצְמִיד אֶת קִנְיָה הַרְוֵבָה אֶל בֵּין עֵינָיו,

וַיֹּרֶה;

לָהּ, שְׁמַרְסֵס בְּקַלְיָעִים אֶת חֲבֵרָה

וְאֵינָהּ מוֹכֵן לְהַכִּירוֹ;

לָהּ, שְׁמַפְפִּצֵץ אֶת גְּלַגְלָתוֹ שֶׁל חַיִל שֶׁנֶרְדֵם בְּשִׁמְרָה;

לָהּ, שְׁמַטִּיל לְחַלֵּל הָאוֹר פְּצָצָה נְטוּלֵת-שֵׁם;

לָהּ, שְׁמַנְקָה אֶת הַשׁוּחָה

כְּשָׁכוֹר

וּמְסוֹכָב וְשָׁב וּמְסוֹכָב אֶת הַסִּפִּין,

עַד שֶׁתִּתְנַקֵּה הַיֵּטֵב מֵהֶדֶם הַשְּׁפוּף,

עַד שֶׁלֹא תוֹתֵר תְּפִלָּה שְׁפוּכָה;

לָהּ, הַחַיִל בְּצָבָא מִן הַצְּבָאוֹת,

לָהּ, הַמּוֹרָה שְׁכוּתָב

מְלִים מְרַעְלוֹת כְּמוֹ פְּצָעִים,

מְלוֹת כְּזָב, מְלוֹת טְמֵאָה וְדָם שׁוֹתֵת;

לָהּ, הַזְוִנָה בְּעֵקֶבֶי הַקְּרִבוֹת

הַמְשַׁתְּגָּלֵת עִם פְּגָרֵי הַמְּחָר,

שְׁמִזְזָהֶמֶת אֶת נְצוּלֵי הַקְּטָל;

לָהּ, הַזְוִנָה הַעֲשִׂיר, הַבְּנֵקָאֵי הַדָּשָׁן,

שֶׁבְשִׁבִילָהּ בְּלִבָּד קָפְדוּ הַלֵּילָה רִבְבוֹת פְּתִילֵי חַיִּים צְעִירִים,

⁷ פייר-ז'ואן ז'וב (Jouve, 1887-1976), סופר, משורר ומבקר צרפתי, נמנה בתקופת מלחמת העולם הראשונה עם אנשי התנועה הפציפיסטית מייסודו של הסופר רומן רולאן. לאחר המלחמה נעשה אחד ממבשרי הפסיכואנליזה בצרפת והיה מהראשונים שהשתמשו בכתיבתם בתובנות הפרוידיסטיות והלקאניאניות באשר לתת-מודע. השיר "להמון" הוא קטע מתוך "שיר נגד הפשע הגדול" שנכתב בספטמבר 1916.

אַתָּה הַצֹּהֵל בְּשִׁלְטוֹנָה וַיְדִיךָ מְלֵאוֹת
 שְׂאֵפְתָנוֹת וּבִוְגָדֵנוֹת וְכִסְיָ מְלִכְךָ,
 בַּהֲמָה עֵתִירַת כְּבוֹדִים!
 (עֲכָשׂוּ אֶתְּךָ שְׂקוּעַ בַּפֶּשַׁע עַד אֲזִנִּיךָ;
 הַפֶּשַׁע מְכַסֶּה אֶת הָעֶפְרַר וְאֵת הָרוּחַ; הַפֶּשַׁע הוּא אֵל;
 עֵמַד אֵיתָן בְּנַחְשׁוֹל וְעֵצִים עֵינֶיךָ מְרֵאוֹת אֶת הַמֵּתִים,
 אֵלֶּה שְׂמֵתִים לְמַעַנְךָ;
 יֵלֶךְ הַפֶּשַׁע וַיִּגְדֵּל, יֵלֶךְ הַהֶמוֹן וַיִּחַלֶּה,
 יֵלֶךְ הַפֶּשַׁע וַיִּשְׁגָּה – כְּמוֹ דָבָר אוֹ נְפִילָה מֵהָר;
 יַחְרִיב בְּעֶשֶׂר שָׁנִים מְלֹאכָה שֶׁל דּוֹרוֹת רַבִּים,
 אַךְ אַתָּה – הוּא, שְׁלִיט – תַּפְדֶּה אֶת עֲצֻמוֹתֶיךָ!) –
 בְּכֻלְכֶם אֵיֶדָה
 אֶכֶן שֶׁל שְׁנֵאָה;
 בְּעֵינַיִם צְלוּלוֹת אֲבִיט בְּכֶם; הַסֶּפֶק אֵינוֹ זָר לְלִבִּי.
 אֲטִיל עֲלֵיכֶם אוֹר שְׂאֵינְכֶם מְרַגְלִים בּוֹ.
 וְגַם אִם תִּשְׁנְאוּ אוֹתִי אֲבִיט בְּכֶם בְּצַעַר
 וּבְלֵב נִכְמָר –
 וְאַתֶּם שׁוֹנְאִים אוֹתִי, אֲנִי יוֹדֵעַ.
 וּמֵחֶר אֲצַעַד אֲנִי בְּרֵאשׁ צְבָא הַקְּרָבָנוֹת.

המתים — רנה אַרקוס⁸

מצרפתית: דורי מנור

הרוח מְסִיט
לְאוֹתוֹ הַצֵּד
אֶת צְעִיפֵי הָאֲלֻמְנוֹת,

והדמעות שֶׁנִּמְהָלוּ
בְּאֶלֶף יְגוֹנוֹת
הוֹלְכוֹת לְאוֹתוֹ הַנֶּהָר.
הַמֵּתִים דְּחוּקִים זֶה כְּנֶגֶד זֶה
בְּלִי שְׂנֵאָה וּבְלִי דְגָלִים
בְּשַׁעַר דְּבוּק וּקְרוֹש־דָּם,
וְכֻלָּם מְאוֹתוֹ הַצֵּד,
הַמֵּתִים.

בְּעֶפְרָ הָאֶחָד, שֵׁם מִתְאַחֵד לְעֵד
הָעוֹלָם הַמֵּת עִם הָעוֹלָם הַנוֹלָד,
אֲחֻזֹת הַמֵּתִים מְכַפֶּרֶת הַיּוֹם,
רָקָה אֶל רָקָה, עַל אוֹתָהּ הַמִּפְלָה.

הַדְּחֻקוּ זֶה אֶל זֶה, הוּ בְּנִים חִלּוּקִים,
בְּתָרוּ אֶת גְּזַע הָאָדָם
לְנִתְחֵי שְׂוֵא שֶׁל נַחֲלָה.
כָּל הַמֵּתִים — מְאוֹתוֹ הַצֵּד.

⁸ רנה אַרקוס (Arcos, 1880-1959), משורר וסופר צרפתי המזוהה עם חבורת המנור, קבוצת אמנים וסופרים שפעלה בראשית המאה העשרים בקרטיי שליד פריז. במלחמת העולם הראשונה קיבל פטור מגיוס וסיקר את הקרבות כשליח העיתון האמריקאי "שיקגו דיילי ניוז" בצרפת. השיר "המתים" לקוח מהקובץ "דמם של אחרים", 1919.

כִּי מִתַּחַת לְעֶפֶר שׁוֹב אֵין
אֶלָּא מוֹלְדֵת אַחַת, תִּקְנֶה אַחַת,
כְּשֵׁם שְׁלֵעוֹלָם הִזָּה שׁוֹב אֵין
אֶלָּא קָרֵב אַחַד, נִצְחוֹן אַחַד.

שִׁיר הַנוֹפְלִים – לִיוֹן פּוֹיכְטוואַנְגֶּר⁹

מִגֶּרְמָנִית: יוֹנָתָן שֶׁאֲבִי

כְּכֹר עוֹר מִצְחָנוּ מִתִּבְשׁ.
בְּמוֹחַ הַתּוֹלָע רוֹחֵשׁ.
נִרְקֵב לְאַרְצֵי הַבָּשָׂר.
נִסְתָּם גְּרוֹנְנוּ בְּעֶפֶר.
נִמְתִּין.

נִרְקֵב בְּשָׂר, יִבְשׂוּ גְרָמִים.
תְּבִיעָה אַחַת רַק לֹא תִשְׁלִים.
עוֹדָה עוֹמְדָת בְּמִקוּמָהּ
וְלֹא תִשָּׁבַע: עַל־מָה? עַל־מָה?
נִמְתִּין.

נִבְלָם גְּרוֹנְנוּ בְּעֶפֶר.
אֶךְ תְּבִיעֵתָנוּ עוֹד תִּחְדָּר,
אֶת רִגְבֵינוּ הִיא תִקְבֵּר

⁹ לִיוֹן פּוֹיכְטוואַנְגֶּר (Feuchtwanger, 1884–1958), מְחֹזָאֵי וּסוֹפֵר יְהוּדֵי גֶרְמָנִי. עִם פְּרוֹץ מִלְחַמַת הָעוֹלָם הֵרָאשׁוֹנָה הִתְנַדַּב לְצַבָּא הַגֶּרְמָנִי וּנְשַׁלַּח לְחִזְיָת, אֶךְ כְּעִבּוֹר זְמַן קָצֵר שׁוֹחֵרֵר מִהַצְבָּא מִטְעֵמִי בְרִיאוֹת. חוּוִיּוֹתָיו בְּחִזְיָת עוֹרְרוּ בּו תְּחוּשׁוֹת אֲנִטִי־מִלְחָמָתִיּוֹת עֲזוֹת, וְהוּא הַצְטַרֵּף לְחוּגֵי שְׂמָאֵל פְּצִיפִיסְטִיִים בְּגֶרְמָנִיָּה וְהַחֵל לְכַתּוֹב מִחֲזוֹת בְּעֵלֵי אֹפִי פּוֹלִיטִי בּוֹטָה. בְּשָׁנוֹת הָעֶשְׂרִים וְהַשְּׁלוֹשִׁים הָיָה אֶחָד הַסּוֹפְרִים הַמְצַלִּיחִים בְּגֶרְמָנִיָּה, וּסְפְרוּ הִידוּעַ בִּיּוֹתֵר הוּא "הִיְהוּדִי זִים" (1925), הַמְגוֹלֵל אֶת סִפּוּר חַיִּירֵי שֶׁל יְהוּדֵי הַחֲצַר יוֹזֵף זִים אֹפֵנְהִימֵר. בְּתִקּוּפַת הַשְּׁלֵטוֹן הַנָּאֲצִי גֵלָּה לְצַרְפַּת וְלֵאחֵר מִכֵּן לְאַרְצוֹת הַבְּרִית.

וְלֹא תִשָּׁקֵט עַד שֶׁתּוֹשֵׁב.
נִמְתִּין.

נִמְתִּין; אֲנַחְנוּ רַק זֶרְעִים.
קִצִּיר נִקְצֵר. תְּשׁוּבָה תִרְעִים.
אוֹי לְשִׁמְעָה! אֲשֶׁרִי חֲתָמָה!
הִיא מְבוֹשֶׁשֶׁת, אַךְ קָמָה!
נִמְתִּין.

”הם” — זיגפריד ששון
מאנגלית: צור ארליך

”כְּשִׁיחֲזְרוּ הַבַּחֲוֵרִים,“ אוֹמֵר לָנוּ הַכֹּמֵר,
”הֵם לֹא יִהְיוּ כְּפִי שֶׁהָיוּ, שֶׁכֵּן הֵם לְחִמּוֹ
בְּשִׁבִיל עֲנִין צוֹרֵק. הֵם נִהְלוּ לְבַר, הַקִּמֵץ,
אֶת קֶרֶב הַמְּאֹסָף עִם אֲנִטִי-כְּרִיסֵט. כְּשֶׁדָּמְמוּ
רַעִים לְעֵינֵיהֶם, דָּם הַנוֹפֵל וְעַז הַרַע
הַקִּימוּ גֹזַע נְפִילִים מִכָּאן וּלְמִפְרַע.“

עוֹנִים הַבַּחֲוֵרִים: ”אֲנַחְנוּ לֹא כְּפִי שֶׁהָיִינוּ.
כִּי גִ'וֹרֵג' אֶבֶד אֶת שְׁתֵּי רַגְלָיו וּבִיל נִהְיָה עוֹר,
גִ'ים נְעַבְעֵף עִם רֵאוֹת קְרוּעוֹת, הַלֹּאִי עָלָיו אֲנַגִּינָה,
וּבְרֵט חֲטָף עֲגָבֵת. לֹא תִמְצָא פֶה שׁוֹם חֶבֶר
שֶׁהִתְגַּיֵּס וְהוּא עֲרִין בְּדִיוֹק כְּמוֹ קָדֵם.“
הַפְּטִיר הַכֹּמֵר: ”נִפְלְאוֹת דְּרָכֵי הָאֵל בְּקִדְשׁ.“

פשע מלחמה – זיגפריד ששון¹⁰
מאנגלית: סיון בסקין

סִפְרַתְּ לִי, בְּשׁוּיץ שֶׁל שְׂכוּרִים,
כִּיצַד שְׁחַטְתָּ שְׂבוּיִים. מַדְהִים!
לֹא חֶשֶׁת, כְּמוֹכֵן, שׁוּם רַחֲמִים,
כְּשֶׁבְשׁוּרָה עָמְדוּ, כְּדֶרֶךְ הַשְּׂבוּיִים.

אָז אֵיךְ הָיָה? אֵל תִּתְּבִישׁ אֹתִי:
אֲנִי שְׂרוּף עַל גְּרַמְנִים מֵתִים,
הֵם "קֶמְרֵד!" צוֹנְחִים, קִירוֹת סוֹרְטִים
כְּמוֹ עֶבְרֵי שׁוּחֹת, לְשִׁמְעֵ טִיל.

וּמָה אֶתְךָ? מִכִּיר אוֹתְךָ, חֶלְאָה:
הוֹצֵאת גִּימְלִים כְּשֶׁהִפְקִדוֹת נִרְאוּ זֹעָה,
שִׁקְרַת אֵת כָּל דְּרֶכֶךְ הַבִּיטָה, וּבְכָר
מְשׁוּיץ מֵאֲזוּ כָּל יוֹם, שְׂכוֹר וְמֵר.

¹⁰ זיגפריד ששון (Sassoon, 1886-1967), משורר וסופר בריטי ששורשיו בקהילת יהודי בגדאד. התגייס לצבא הבריטי עם תחילת המלחמה והחל את הקריירה כרומנטיקן ופטריוט. עם התקדמות המלחמה התפכח ועבר לכתוב שירי מחאה, לעתים סאטיריים. אחרי המלחמה פרסם סיפורת, בין היתר אוטוביוגרפית.

כתובת מצבה לחללי המלחמה — בנו'מן פֶּרֶה¹¹

מצרפתית: דורי מנור

הגְּנֵרֶל אָמֵר
עִם אֶצְבַּע עֵמֶק בְּתַחַת
הָאוֹיֵב שֵׁם
קָרִימָה צָעֵד
לְמַעַן הַמוֹלֶדֶת
יִצְאֵנוּ כְּלָנוּ לְדֶרֶךְ
עִם אֶצְבַּע עֵמֶק בְּתַחַת
וְאֵז בְּמוֹלֶדֶת נִתְקַלְנוּ
עִם אֶצְבַּע עֵמֶק בְּתַחַת
וְהִיא הַזֹּנָה אִמָּה
עִם אֶצְבַּע עֵמֶק בְּתַחַת
תָּמוּתוֹ אוֹ
שֶׁתִּצְיִלוּ אוֹתִי
עִם אֶצְבַּע עֵמֶק בְּתַחַת

וְאֵז נִתְקַלְנוּ בְּקִיּוֹר
עִם אֶצְבַּע עֵמֶק בְּתַחַת
הֵינְדֵנְבוּרְגֵי רֵיכְסֵהוּפֵן בֵּי־סִמְרֵק
עִם אֶצְבַּע עֵמֶק בְּתַחַת
הֶדְכֵס אֵיקֵס עֵבְדוֹל־חֲמִיד סְרִיבּוֹ
עִם אֶצְבַּע עֵמֶק בְּתַחַת
כַּפּוֹת יָדִים קְטוּעוֹת
עִם אֶצְבַּע עֵמֶק בְּתַחַת
שָׁבְרוּ אֶת עֵצֵם הַשּׁוֹק
עִם אֶצְבַּע עֵמֶק בְּתַחַת
קָרְעוּ אֶת הַקֶּבֶה

¹¹ בנו'מן פרה (Péret, 1889-1959), משורר וסופר צרפתי. במלחמת העולם הראשונה שירת כחובש, ולאחר מכן נמנה עם מייסדי התנועה הסוריאליסטית. השיר המובא כאן נכתב ב־1936 לזכר חללי אותה המלחמה.

עם אֶצְבַּע עֶמֶק בַּתַּחַת
נִקְבוּ תְּבִיצִים בְּגִפְרוֹר
עם אֶצְבַּע עֶמֶק בַּתַּחַת
וְאֵז לְאֵט לְאֵט
הַתְּפַגְרָנוּ סוֹפִית
עם אֶצְבַּע עֶמֶק בַּתַּחַת
שָׂאוּ לְזַכְרָנוּ תְּפִלָּה
עם אֶצְבַּע עֶמֶק בַּתַּחַת

הַמְנוֹן לְנוֹעַר הַנִּידוֹן לְמוֹת — וִילְפֵרד אוֹוֹן¹²

מֵאַנְגְלִית: סִיוֹן בְּסִקִּין

פְּעֻמוֹנִים לְנִשְׁחָטִים כְּעֶדֶר?
רַק זַעַם תּוֹתָחִים אוֹכֵל-אָדָם.
גְּמָגוּם רוֹבִים בְּנִהְמָה רוֹעֵדָה —
הוּא לְבָדוּ יִגְבֵר עַל הַסֶּפֶדָם.
בְּלִי טָקֵס קְרֻבְלִי, בְּלִי תְּפִלָּה,
בְּלִי פְּעֻמוֹן, בְּלִי מִקְהֵלָה שֶׁל אֲבָל —
וְרַק פְּגִזִּים טְרוֹפִים בְּמִקְהֵלָה,
וְקוֹל תְּרוֹעַת אֲרֻצָּנוּ הַדּוֹאֶכֶת.
אֵילוּ נְרוֹת יֵאָרוּ אֶת מוֹתָם?
לֹא בִיּוֹדֵי בָנִים — בְּעֵינֵיהֶם

¹² וִילְפֵרד אוֹוֹן (Owen, 1893-1918), מְשׁוֹרֵר בְּרִיטִי, אַחַת הַדְּמִיוֹת הַמְּרַכְזוֹת בְּשִׁירַת מַלְחַמַת הָעוֹלָם הָרֵאשׁוֹנָה. בַּתְּחִילַת הַמַּלְחָמָה הָיָה בְּצַרְפַּת, שֶׁם עָבַד כְּמוֹרָה בְּבֵית הַסֶּפֶר לְשׁוֹפֵט "בְּרִלִיץ", וְכַמְעַט הַתְּגִיִּס לְצַבָּא הַצְּרַפְתִּי, אֲךָ בְּסוֹפוֹ שֶׁל דְּבַר שֶׁב לְבְּרִיטַנְיָה וְגוֹיִס לְצַבָּאָה. חֶרֶף גִּילוֹ הַצְּעִיר לֹא הָיוּ לוֹ אֲשֵׁלוּת, וְשִׁירָתוֹ הָיָה מִחָאָה בּוֹטָה וְרִיאָלִיסְטִית נֶגַד אַכּוֹרִיוֹת הַמַּלְחָמָה. בְּעוֹדוֹ מַחְלִים מֵהַלֵּם קָרֵב פִּגְשׁ אוֹוֹן בְּזִיגְפִירִד שֶׁשׁוֹן, וּבְעַקְבוֹת הַמִּפְגֵּשׁ פָּרַח כִּישְׁרוֹנוֹ הַפּוֹאֲטִי וְהַתְּפַתַּח. אוֹוֹן פָּרַסֵם בַּחֲיָיו חֲמִישָׁה שִׁירִים בְּלִבָּד, וְזָכָה לְתַהִלָּה אַחֲרֵי מוֹתוֹ, לְאַחַר שֶׁשֶׁשׁוֹן יָדִידוֹ דָּאָג לְפָרַסֵם אֶת שִׁירָיו וְלִגְלוֹתֵם לְקַהֵל הַקּוֹרְאִים. אוֹוֹן נִהְרַג שְׁבֻעַ לְפָנֵי סִיוֹם הַמַּלְחָמָה. "הַמְנוֹן לְנוֹעַר הַנִּידוֹן לְמוֹת", הַמוֹבָא כֵּאֵן, הוּא אֶחָד מִשִּׁירָיו הַמוֹכְרִים בְּיֹתֵר.

יִנְצְנְצוּ פְּרָדוֹת. תִּכְרִיכֵיהֶם
יְהִיוּ פְּנֵי הַבְּנוֹת, לְבָנֵן הַתָּם;
פְּרָחֵי קִבְרָם — רֶדֶד־אוֹהֵבִים נִשְׁגָּב,
כָּל עֵרֶב — תָּרִיס שֶׁלֹּזְכָרֶם יוֹגֵף.

כפופים בבור דחוס — וילפרד אוון
מאנגלית: סיון בסקין

כְּפּוּפִים בְּבוֹר דְּחוּס, רְאוּ זְרִיחָה
פּוֹעֶרֶת לַעַם מְשֻׁנָּן; גְּנִיחָה
שֶׁל פִּי הַמּוֹת, שֶׁכִּמְעַט בָּלַע
אוֹתָם אֶל תוֹךְ לֶחָה מִהֶבִילָה.

מְכַל פִּיּוֹת הַגִּיהֶנוֹם — אֶחָד
לַעַס אוֹתָם — לֹא בְּחֻזֶן־קְרוֹשִׁים,
בְּכָלוֹב שְׁנָיו; אֲדִי מֵתִים, כְּבוּשִׁים
תַּחַת הַבֵּץ, יִתְעַרְבְּבוּ לַעַד
בְּרִיחַ שֶׁל פְּגִזִּים חָמוּץ וְחָד.

גם — וילפרד אוון
מאנגלית: סיון בסקין

תַּחַת קִסְדָּה, שְׁעוֹן עַל יַלְקוּטוֹ,
בְּתָם יָמֵי הַיִּקִּץ רַבִּים כָּל כָּה,
הַשְּׂכִיבָה וְשִׁכְתָּה אוֹתוֹ שְׁנָתוֹ.

שָׁם, בְּשִׁלּוֹת שְׁנָתוֹ הָאֶל־זְמַנִּית,
אָחוֹ הַמּוֹת בְּלָבוֹ. וְאִזּוֹ הוֹטַח
גְּלָגַל חֲרִיוֹ שֶׁבְּתוֹכוֹ הֶרְטִיט,
וְנִשְׁמְטוּ יָרְדֵי וְגִלְגָּלָתוֹ.

שורת הדם הזדחלה, אטית
כשירה של נמלים, מעפרתו.

האם שנתו העמקה תוצל ותסכך
בצל כנפי ענק, תבונת שמי-אור,
על כר תוצרת אלוהים תונח
מעל עבי הגשם ומעל מטרי-
עופרת, תרבות של קר,
או שראשו, רויי-נזולים וצר,
ילך ויתמוג בכין הקר,
ושערו – בעשב החור,
בתיל החלוד שבשדה עקר –
מי זאת ידע? מי יקנה? ומי זוכר?
הוא נם. הוא נם, פחות קפוא ומר
מאתנו, המתאכזבים להתעורר!

* (נערות ונערים, הזכרו נא) – ולימיר חלבניקוב¹³
מרוסית: סיון בסקין

נערות ונערים, הזכרו נא
את מי ואת מה ראינו עכשו.
שפתי תענוג של מי לא חצובים עוד כרונה,
ואתה – חלק אתמול ושלשום, אך לשוא.

¹³ ולימיר (ויקטור) חלבניקוב (Khlebnikov, 1885-1922), מחשובי המשוררים של הפוטוריזם הרוסי. אוונגרדיסט נלהב, הוגה סוער וגאון על גבול ההזיה. חלבניקוב תמך במהפכה הסובייטית. עם זאת, שריו על מלחמת העולם הראשונה (שבה לא השתתף) מפתיעים ביחסם המפוכח. באופן אירוני, מבין המשוררים הרוסים שכתבו על המלחמה, חלבניקוב מתלהב ממנה פחות מכולם, ואף מביע התנגדות עזה לה. עם זאת, אי-אפשר לראות בו פציפיסט, בהתחשב בכך שהשתתף בהתלהבות רבה במסע הצבא האדום לפרס. הוא מת ממחלת הטיפוס שבה לקה במהלך מסע זה.

אָבוֹי, אָבוֹי לָכֶם, תּוֹשָׁבֵי הָאֲמֵתְחַת,
קִמְטִי הָעוֹלָם הַגְּדוֹלִים, הַגְּדוֹרִים.
כְּמוֹ עַל מַגָּשׁ, עַל גְּבֵי זְהֵמָה חוֹלֵנִית
הַגָּשׁוּ בִּידְיֵכֶם הַרְרֵי הַגְּבָרִים.
אִם קָם הוּא,

לְאֲרוּחַתּוֹ יִקְבַּל גְּלִגְלֵת.

הַנְּצָחִי, הַשְּׁלוֹ, הַקּוֹדֵם לַחַיִּים!
הַמְּנוֹת יוֹצֵא לְסִפִּירַת הַמְּלֵאִי בְּמַכְלֵת
הַמְּסַפֶּקֶת מְזוֹן לַתּוֹלְעִים.
הַבֵּינוּ, אֲנָשִׁים, יִשְׁנָה בּוֹשָׁה פִּיזִית,
בִּיעֲרוֹת סִבִּיר אֵין דֵּי קִבּוּס,
אוֹ שְׁמָא הַזְּמִינוּ מֵהָאִי פִּיגִי
מוֹרִים שְׁחֹרִים וְקוֹדְרֵי מְבַע
וְלִמְדוֹ בְּמִשְׁךְ שְׁנַיִם אֶת מְדַעַם,
מְדַע אֲכִילַת יְדֵי אָדָם.
לֹא, יְדִידִי!

גֵּלֶךְ בְּכָבוֹד לְמַלְחָמָה הַעֲנֻקָת,
שְׁשׁוֹלְפֵת גּוֹפּוֹת מְרַעֲמֵתָה הָאִימְתָנִית,
נִקְרָא בְּאִמְץ, כְּמוֹ פֶּעַם, בְּאֶפְלָה הַחוֹנֵקָת:
"מְמוֹתָה חֲצוּפָה, צְפִי לַחֲנִית!"
אוֹכֵל גְּבָרִים à la Stroganoff,
לֹא עֲלִיתֶם עַל יְבִשְׁתִּי!
הִיָּה חֲדָשְׁנִי וְחָרַג מֵהַנּוֹף,
מִצְעֵד לְוִית הָעוֹלָם הַוּשְׁטִי,
צְעֵד וְשִׁמְרֵ אֶת הַסּוֹד שְׁשִׁמְעֵת
בְּתוֹךְ אֲזַנִּים שְׁחֹרוֹת מְכִסּוֹת מְאָבֵק.
אֲנִי מֵאֲמִין שְׁיִוֵם אַחַד "לְמִטָּה!"
אֵיזָה אֲלֵלָה אוֹ בּוֹדָהּ יִצְעֵק.

מחלקת הגרמנים – ורה בריטן¹⁴

מאנגלית: סיון בסקין

כְּשֶׁתַּחֲלַפְנָה שְׁנוֹת הַרְצַח וַיְדַהּוּ זְכוּרֹנוֹתֵי
מִכָּל הַמַּחֲלָקוֹת בְּהֵן טַפְלֵתִי בַּפְּצוּעִים,
לְעוֹלָם אֲרֹאֶה, כְּצֵל הַמֶּלְחָמָה אֶל מוֹל עֵינַי,
אֶת הַחֹדֶר בְּצַרְפֶּת עִם גְּרַמָּנִים שְׁבוּיִים.

וְאֲרֹאֶה עֵינַי בְּבִדְהוּ־וְחֻשְׁדָּהוּ, חֲנֹרֹן,
וְאֶשְׁמַע גְּנִיחוֹת וְכִבְד־נְשִׁימָה,
אֲזַכֵּר בְּכַי מִתְּשׁ, בְּצַעְקוֹת קוֹרְעוֹת־גְּרוֹן,
בְּרִיחוֹת הַדָּם, הַמָּוֶת וְהַזְהָמָה.

וְאֲרֹאֶה תִּיקֵי מִסַּע מִתַּחַת לְשְׁמִיכוֹת עַל הַרְצָפָה,
וְהַעֲמָסָה עַל אֲלֻנְקוֹת בִּידֵי אַחִים,
בֵּין רֵלְתוֹת חֹדֶר נְתוּחַ – זֶהָר בְּקַבּוּקֵי־תְרוּפָה,
סַכִּינִים מְנַצְנְצוֹת מְעַל מְנַתְּחִים.

וְאֲרֹאֶה אַחוֹת עוֹמְדָת, שְׂכֵלָה חֲנ־נְעוּרִים,
חִיוֹכָה נְבוֹן, רַב־חֶסֶד וְנִכְמָר,
וְסַפּוֹר שְׁלוֹשׁ שְׁנוֹתֶיהָ בְּמִלְחַמַת הַגְּבָרִים
עַל פְּנֵיהָ הַדְּקִים, יוֹדְעֵי עֵמֶל שְׁלֹא נִגְמַר.

וְאֶחָשֵׁב כִּיצַד הַשְׁקָעָתִי לְצַדָּה אֶת כָּל כְּלִי,
הַעֲרֻצְתִּי אֶת עֲזָה, אֶת כְּשָׁרוֹנָה,

¹⁴ ורה בריטן (1893–1970), (Brittain), משוררת וסופרת בריטית, פעילה פמיניסטית ופציפיסטית. במהלך המלחמה עבדה כאחות בבית חולים צבאי. איבדה במלחמה את ארוסה, את אחיה ושניים מידידיה הקרובים. פרסמה שירה, סיפורת שרובה אוטוביוגרפית, ופובליציסטיקה בנושאים פוליטיים. במהלך מלחמת העולם השנייה מחתה נגד הפצצה מסיבית של ערי גרמניה, מה שלא מנע מהנאצים לכלול את שמה ברשימה השחורה של הבריטים שיש להוציא להורג לאחר כיבוש בריטניה.

וכיצד אויב גוסס מִצָּא חֲמֵלָה וְרַךְ גְּדוּלִים
תַּחַת בּוֹז נִמְרֵץ שֶׁל כּוֹח־רְצוּנָה.

וְלִמְדָתִי שֶׁהַחֶסֶד לֹא מִבְּחִין אויב מֵאֵח
כְּשׂוֹחֶלֶת שְׁעַת הַחֹשֶׁךְ הַנִּתְעַב,
הוֹרְגִיהֶם שֶׁל יְקִירֵינוּ, כְּשֹׂאֵרֶם הָעוֹז דָּעָה,
כָּאֵן מִצָּאוּ חֲמֵלָה וְסַעַד, כְּשִׁמּוֹתֶם קָרֵב.

כֵּן, אֲמַחֵק מֵרְאוֹת רַבִּים, כְּשַׁעַת הַמּוֹת הַגְּדוּלָה
וְקוֹלוֹת הַמִּלְחָמָה יִשְׁכְּחוּ מִלֵּב,
אֲךְ אֶזְכֹּר לְנִצְחַ דְּמוֹת שֶׁל אֶהְבֶּה בְּעַמְלָה
בְּמַחֲלָקַת הַפְּצוּעִים שֶׁל הָאוֹיֵב.

אולי (לרא"ל) – ורה בריטן
מאנגלית: סיון בסקוין

אולי תִּזְרַח הַשֶּׁמֶשׁ יוֹם אֶחָד,
וְהַשָּׁמַיִם שׁוֹב יִהְיוּ כְּחֵלִים,
וְלֹא אֶחֱיָה לְרִיק, אֲף כִּי לְעַד
אֵינָהּ בֵּין הַחַיִּים.

אולי כְּרִי הַדָּשָׂא הֶרְכִּים
עוֹד יַעֲלֶצוּ בְּזֹהַר אֲוֵרֵרִי,
וְיִמְתְּקוּ פֶּרְחֵי אֵיר, אֲף כִּי
נִפְלְתָה, יְקִירִי.

אולי הַיַּעַר הַקִּיצִי יֵאִיר,
וְהוֹרְדִים יִהְיוּ שׁוֹב אַרְגָּמָן,
וְשִׂדּוֹת הַסֵּתוֹ יִהְיוּ קָטִיף עֶשִׂיר,
אֲף כִּי אֶתָּה לֹא כָּאֵן.

אוּלַי לֹא אֶתְכַנֵּן, פְּצוּעָה לְעַד,
כְּשֶׁעוֹד שָׁנָה גּוֹסֶסֶת בְּדַמָּה,
וְאֶזְזִין לְשִׁיר חַג הַמּוֹלָד,
עַל אֶף שֶׁלֹּא תִשְׁמַע.

הַזְמַן מְשִׁיב אֵלֵינוּ כֹּל שְׂמֵחָה,
אֶךְ אִם כֹּל הַשְּׂמֵחוֹת – שׁוֹב לֹא יָבִיא
אֵלַי, כִּי הַתְּנַפֵּץ מֵאֲבָרְנָה
לְפָנַי שָׁנִים לְבִי.

קינת המשוחררים – ורה בריטן
מאנגלית: סיון בסקין

”אֲרַבַּע שָׁנִים,” הֵם מְרַגְּעִים. ”נו טוֹב,
זֶה כְּלוּם. אַתֶּם כֹּה צְעִירִים. וְעִבּוֹרְכֶם
הֵיטָה זֹ חַוְיָה מְשֻׁמְעוֹתִית!”
הֵם שׁוֹכְחִים
אִיךָ אַחֲרֵים נֹתְרוּ וְהִתְקַדְּמוּ –
בְּהַעֲדָרְנוּ, הִתְקַדְּמוּ יוֹתֵר.
חֲזַרְנוּ וְגַלְיָנוּ
שֶׁהֵם זָכוּ לְתִהְלָה, וְשִׁמּוֹתֵיהֶם
נִשְׂאוּ בְּפִי כְרִיּוֹת, וְאֵלוּ הַשְּׂמוֹת
שֶׁלָּנוּ נִשְׁכַּחוּ מִלֵּב;
אִישׁ לֹא דָבַר עַל מַעֲשֵׂי גְבוּרָה; עֲלֵינוּ
לְשׁוֹב אֶל נִקְדַּת הַהִתְחַלָּה.
”אֲרַבַּע שָׁנִים זִרְקַתֶם לְמִדּוּרָה –
הֵיטָכְנוּ?” הֵם צוֹעֲקִים. ”נו טוֹב,
זֹ אֲשַׁמְתְּכֶם!”
כַּעַת הַתְּחַלְּנוּ לְהִסְכִּים עִמָּם.

שיר-מכתב X ללו – גיום אפולינר¹⁵

מצרפתית: דורי מנור

החֶרֶף עֲרִין לֹא תִם אֶךְ כֶּכֶר רֵאִיתִי לְבָלוּב
עַל עֲנָפֵי הַתְּאֲנִים בְּמִטֵּעַ עוֹד מֵעַט הָאֲכִיב יָשׁוּב
וְעָמוּ הַשְּׁלוֹם אֲהוּבָה בְּמָקוֹם הַקְּרֻבוֹת הַמְּרִים
אֶצְלָנוּ הַכֹּל בְּשׁוּרָה אֶךְ שְׁמַעִי אֶת קְרִיאַת הַגְּבָרִים
מֶלֶךְ יִפְנֵי אִי-שֵׁם מִתְגַּדֵּד בְּעֵינֵי הַשְּׁמַאֲלִית
בְּזֶמְלֶךְ גּוֹלָה מֵאַרְצוֹ וְנֹדֵד בְּעוֹלָם כְּפִלִּיט
לְבִי מְכַרְכֵּר סְבִיבֶךָ כְּמוֹ חֲבוּרַת חִילִים סְרָבִים צְעִירִים הַיּוֹצְאִים בְּמַחֹל קוֹלוֹ
סְבִיב בְּתוֹלָה שִׁישְׁנָה לָהּ בְּשִׁלּוֹה
חִיל הַחִי"ר הַבְּלוּנְדִי צֵד בְּגֶשֶׁם כְּנֵי עֲרוֹה
בְּלָגִי שְׁעִצוֹר בְּהוֹלֵנֵד קוֹרָא עֵתוֹן שְׁאֲנִי מְזַכֵּר בֵּין דְּפִי
מֵרֵאשׁ הַסֶּכֶר מְלֻכָה מְבִיטָה מְבַעֲתֵת בְּקָרֵב
נִהַג הָאֲמְבוּלֵנְס עוֹצֵם אֶת עֵינָיו לֹא לְרֵאוֹת אֶת הַפְּצַע הַמְּצַמִּית
הַזְּקִיף רוֹאֵה אֶיךָ מִגְּדֵל כְּנִסְיָה נּוֹפֵל כְּמוֹ אֲגֶס שֶׁהַעֵץ הַשְּׁמִיט
רַב הַחוֹבֵל הָאֲנָגְלִי מְצִיַת מְקַטְרַת אוֹפִיּוֹם אַחֲרוֹנָה בְּעוֹד סְפִינְתוֹ טוֹבְעַת
כְּלָם מְשׁוּעִים לְאֲכִיב שֶׁל שְׁלוֹם שְׁמַעִי אֶיךָ קְרִיאַת הַגְּבָרִים מְשׁוּעַת
שׁוּעַתִּי הִיא אֲלִיךָ לוֹ אֲהוּבָה אֶת שְׁלוֹמִי וְאֶת אֲבִיבִי
וְאֶת הָאֲשֶׁר שָׂרַק אֲלָיו מִתְאוּה לְכִבִּי

¹⁵ גיום אפולינר (Apollinaire, 1880-1918), מהמרכזיים במשוררי צרפת במאה העשרים. מרקע מעורב איטלקי-צרפתי-פולני. היה קרוב לאמני האוונגרד הפריזאי, חברו הקרוב של פיקסו ושל רבים מהאמנים הקוביסטים. בספטמבר 1914, זמן קצר לפני גיוסו, התוודע המשורר בן השלושים וארבע בעיר ניס לבחורה יפהפייה, בת למשפחת אצולה ותיקה וידועה: לואיז דה-קוליניני-שאטיון, המכונה "לו". אפולינר חיזר אחריה במרץ. האריסטוקרטית הצעירה נעתרה לו תחילה, אולם עד מהרה נסוגה, ושוב נעתרה, ובמשך חודשים ארוכים הוסיפה ללהטט במשורר האוונגרד בעל המראה הדובי. בדצמבר 1914 גויס אפולינר, שובץ בגדוד הארטילריה מס' 38, והוצב בבסיס בעיר ניס שבחבל פרובנס. במרוצת החודשים התנהל עיקר הקשר בין אפולינר לאהובתו באמצעות חליפת מכתבים סוערת, שבה הרבה המשורר לשלב שירי אהבה. הקשר בין השניים דעך סופית בינואר 1916. פחות משלוש שנים אחר כך מת המשורר במגפת השפעת הספרדית, לאחר שפציעת ראש חמורה בשלהי המלחמה החלישה אותו מאוד.

בְּשֵׁם אֲשֶׁרֵנוּ אָנִי מִתְכוּנֵן לְמוֹתֵי הַקְּרוֹב
בְּשֵׁם אֲשֶׁרֵנוּ אָנִי מְקַוֶּה עוֹד לְחַיִּית בְּטוֹב
בְּשֵׁם אֲשֶׁרֵנוּ צְבָאוֹת נִלְחָמִים בַּחֲמָה שְׁפוּכָה
בְּשֵׁמוֹ מְכוּנִים מְרָאָה אֶל פְּלַגַּת לוחֲמִים טְבוּחָה
בְּשֵׁמוֹ נְגוּזִים פְּגוּזִים בְּשִׁחָקִים כְּכֹכְבֵי שָׁבִיט
בְּשֵׁמוֹ שְׂבוּיִים צוֹעְדִים בְּטוֹרִים אַחוּזֵי עֲוִית
בְּשֵׁמוֹ לְבָבֵי הוֹלֵם בְּרֹאוֹתוֹ אֶהוּבָה אוֹתָךְ
הוּ לֹ אֶהְבַּת־חַיִּי לְהִטוּט שְׁלִי וְתוֹתַח

אם גם אני אפול... (שיר-מכתב XII ללו) — גיום אפולינר

מצרפתית: דורי מנור

אם גם אני אפל חלל במלחמה
הו לו את תתאבלי במשך יממה
ואז הזכרון יבליח וידעך
כהתפוגג פגז בשמי המלחמה
פגז יפה ששכמו מימוזה הוא נפתח

וזכרוני שיתנפץ אל החלל
את העולם כלו בדמומו יציף
ימים ועמקים והררים וכלל
הכוכבים המפלאים שבחלל
יבשילו כפרות הפז על העצים

זכרי שישכח יחיה בכל דבר
הוא יאדים את קצות חזך הנהדר
את פיה את שערה המשתפך בדם
ואת לא תזדקני אף פעם כל דבר
יצעיר למענה שטוף-חשק לעולם
דמי שינתז לעד על התבל

יָשִׁיב צְבָעִים חַמִּים לַפְּרַח הַנּוֹכַח
יוֹסִיף זְרִיזוֹת לַמַּיִם בְּהֵק לַחֲמָה
תְּשׁוּקָה שְׂאִין מְשַׁלֶּה תִּשְׁרַר אֲזוּ בַתְּבַל
גּוֹפֵף מוֹל מְאָהֵב חֲזֵק יוֹתֵר יְכַמֶּה

אִם אֶהְרַג שָׁם לוֹ וְאֶף אִם אֶבְלַע
כָּלִיל בְּשֹׁכְחָה זְכָרִי אוֹתִי בְּעַת
הַחֶשֶׁק הַיּוֹקֵד בְּשַׁעַת חֲמָדָה גְּדוּלָה
וּמַעֲזוּרָקִי יִקְלַח לָךְ אֲשֶׁר מִתְּלַהֵט
וַיְהִי אֲשֶׁרֶךְ לְפָלֵא כִּי יִפְיֶךְ נִפְלֵא

הוּא לֹא תִשׁוּקֶת חַיִּי הוּא תִאֲוָה גְּדוּלָה

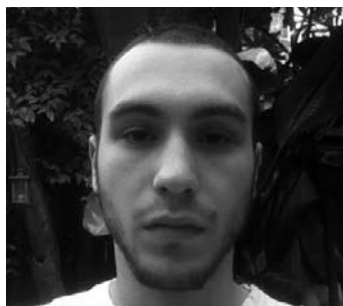
30 בינואר 1915, נים

אילי אבידן, יליד תל אביב, 1982. כותב עבודת דוקטורט העוסקת בזהויות טרנסג'נדריות באוניברסיטת בן גוריון בנגב, עובד כעוזר הוראה ופעיל בפרויקט "גילה" להעצמה טרנסית.

צילום: טמיר לדרברג

מעין אבן, יליד תל אביב, 1994. למד במגמת תאטרון בתיכון ע"ש תלמה ילין בגבעתיים. כיום משרת כחייל בקריה. שיריו הראשונים ראו אור בגיליון 8 של "הו!".

שמעון אדף, יליד שדרות, 1972. בן להורים שהגיעו ממרוקו בילדותם. פרסם שלושה ספרי שירה ושישה רומנים, שהאחרונים בהם — כפור, מוקס נוקס וערים של מטה (שלושתם בהוצאת כנרת זמורה ביתן) — הם שלושת כרכיה של טרילוגיה נושאת, הבוחנת באמצעות דרכי סיפור שונות את ההתנגשות בין התרבות היהודית ובין תרבות העולם, שמיוצגת בתודעה היהודית על ידי מלכות רומי ולשונה. מלמד ספרות וכתביה באוניברסיטת בן-גוריון בנגב. חתן פרס עמיחי לשירה (2010) ופרס ספיר לספרות

צילום: רונן ללנה

(2012). ב־2014 יראה אור הספר
מתנות החתונה, ששירים מתוכו
הופיעו בשני גליונות "הו!"
הקודמים.

נדיה אייזנר, ילידת מינסק, הגיעה
לישראל בגיל חמש-עשרה,
התחילה לכתוב שירה בגיל עשר
ברוסית, ומגיל שבע-עשרה כותבת
גם בעברית. מתגוררת בירושלים,
עובדת כיועצת תקשורת, מתרגמת
וכותבת תרבות, אמא לחמישה
ילדים.

צילום: לנה קוזנצובה

שרון אס, ילידת רמת גן. פרסמה
עד כה את הספרים אם ההר
נעלמה (הוצאת תג-הליקון,
1997), הזר ואשת חול (ריתמוס,
הקבוץ המאוחד, 2001), נתיני
השמש (הקבוץ המאוחד, 2006)
והאוריום (מוסד ביאליק, 2011).
ספר שירים חדש פרי עטה, מוזיקת
הנתיב הרחב, יראה אור בחודשים
הקרובים בהוצאת הליקון. מלמדת
במסלול לכתובה באוניברסיטת
תל אביב, בעלמא ובהליקון. בין
הפרסים שקיבלה: פרס אשכול
ליצירה ופרס ביאליק. מתגוררת
בתל אביב.

צילום: POVideo

עינה ארדל, ילידת 1973, חינה בירושלים. פרסמה עד כה שלושה ספרי שירה: סנדלי הדם שלי (כתר 2002), שירי אהבה לימים רעים (עם עובד), כשהגעגועים היו מבישים (קשב).

צילום: אריק ספורטה

אברהם ארואטי, יליד ישראל, 1976. מרצה ומתרגם מיוונית עתיקה ורומית. עיקר עיסוקו הוא בשירה האפית ובפילוסופיה עתיקה. תרגמו לאיליאדה ולאודיסיאה מאת הומרוס ראו אור ב־2012 בהוצאת מאגנס. תרגומו לכתבים פילוסופים מכווננים כדוגמת מחשבות לעצמי מאת מרקוס אורליוס, על הידידות מאת קיקרו, ועוד, רואים אור מאז 2010 בהוצאת נהר ספרים.

צור ארליך, יליד ירושלים 1974. כתב, מבקר ועורך ב"מקור ראשון", ולמן 1998 כותב שם טור שירי שבועי בענייני אקטואליה. ספרו הארץ המאובטחת (2005) כולל מבחר טורים מהשנים הראשונות. בעל טור שירי חודשי גם בעיתון לומדי העברית IVRIT. תרגם מאנגלית שורה של ספרי עיון, וגם שורות שירה שפורסמו ב"הו!" ובכתבי עת נוספים. מוסמך האוניברסיטה העברית בספרות עברית.

אלמוג בהר, סופר, משורר ומבקר
 ספרות. פרסם ארבעה ספרים:
 צְמָאוֹן בְּאֵרוֹת (שירים, עם-עובד,
 2008); אֲנָא מִן אֶל־יְהוּד
 (סיפורים, כבל, 2008); חוט
 מושך מן הלשון (שירים, עם
 עובד, 2009); צ'חלה וחזקל
 (רומן, כתר, 2010). ערך את ספר
 שיריו הראשון של מרואן מח'יל
 בתרגום מערבית לעברית, ארץ
 הפסיפלורה העצובה (הוצאת
 קשב, 2012), ויחד עם שותפים את
 כתב העת לרוחב (הוצאת גרילה
 תרבות, 2012).

צילום: נועה ברונר

שמעון בוזגלו, משורר ומתרגם,
 פרסם עד כה ארבעה ספרי שירה.
 מרבה לתרגם מהספרות העתיקה
 של יוון ורומא, בעיקר שירה
 ומחזות.

דוד (ניאו) בוחבוט, יליד ירושלים,
 1994. בגיל חמש-עשרה החל
 לכתוב שירה. למד במגמת
 קולנוע וזכה בפרסים על
 סרטיו. שיריו פורסמו ב"הו!",
 במוסף "תרבות וספרות" של עיתון
 "הארץ" וב"מעריב". עובד כיום
 כמורה לכתיבה יוצרת בבית ספר
 יסודי.

דרור בורשטיין, יליד נתניה, 1970. מתגורר בתל אביב. עורך את כתב העת ואת סדרת הספרים של "הליקון". מלמד באוניברסיטת תל אביב ובביה"ס למשפטים במכללה למנהל בראשון לציון. ספריו האחרונים: ספרי העיון שאלות בספרות (מוסד ביאליק) ותמונות של בשר (הקיבוץ המאוחד), וכן הרומן אחות שמש (כתר).

יעקב ביטון, יליד באר שבע, 1974. נכדה של סוליקה מלכא. פרסם עד כה את הספרים אינא דרא (כתר, 2008) ומחברות התבוסה (הליקון, 2013). התן הפרס לעידוד היצירה של משרד התרבות למשוררים בראשית דרכם ופרס טבע לשירה לשנת 2008.

אילה בן לולו, ילידת ראשון לציון, בעלת תואר ראשון בפסיכולוגיה ותואר שני בהיסטוריה ופילוסופיה של המדעים והרעיונות. בוגרת מסלול עריכה ותרגום של מכללת עלמא. ספר שיריה הראשון ילדות מקוצרת ראה אור בהוצאת פרדס (2013).

צילום: מור שמושקוביץ

אסף בנרף עוסק במוזיקה. כיום סטודנט לניצוח בביה"ס למוזיקה ע"ש בוכמן-מהטה באוניברסיטת תל אביב, בעבר זמר במקהלת האופרה הישראלית. בוגר סדנאות לכתיבת שירה בהדרכת מאיה בז'דנו ובהדרכת דורי מנור. זהו לו פרסום ראשון.

סיון בסקין, ילידת וילנה, ליטא, 1976. חיה בישראל מאז 1990. מתגוררת בתל אביב ועובדת כמנתחת מערכות. מפרסמת ב"הו!" מאז יומו הראשון. פרסמה שני ספרי שירה: יצירה ווקאלית ליהודי, דג ומקהלה (אחוזת בית, 2006) ומסעו של יונה (אחוזת בית, 2011). תרגמה מרוסית את הרומנים סיפורה של סוניצ'קה מאת מרינה צוואייבה (אחוזת בית, 2005), השמורה והמזוודה מאת סרגי דובלטוב (אחוזת בית, 2010), ואת ספרו של במאי הקולנוע אנדריי טרקובסקי לפסל בזמן (אסיה, 2013). תרגמה מליטאית את ספרה של ונדה יוקנייטה נהגה בחשכה (אסיה, 2011) ומאנגלית את הרומן פרויקט רוזי מאת גרהם סימסון. כן תרגמה שירים מאת צוואייבה, יוסיף ברודסקי, ניקולאי גומילוב, וְלימיר חלבניקוב ואחרים.

צילום: איריס נשר

תמר ברגר, ילידת תל אביב. כותבת על מרחב בכלל, על המרחב הישראלי ועל הישראליות בפרט, מלמדת בבצלאל, בטכניון ובמכללה למינהל. ספרייה: דיוניסוס בסנסטר וברווח בין עולם לצעצוע.

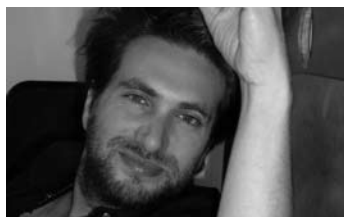

דודן ברום, יליד מגדל העמק, 1986. גדל בגבעת האלה. כיום מתגורר במגדל העמק יחד עם שבעת שותפיו לקבוצה השיתופית אלפקה, שהיא חלק מקיבוץ עירוני של תנועת קבוצות הבחירה של המחנות העולים. עוסק בחינוך ולומד היסטוריה של עם ישראל באוניברסיטת חיפה.

צילום: ניצן גילי

נמרוד ברקו, יליד ירושלים, 1977. חי בירושלים בה כל שנותיו. כותב שירה ופרוזה ועוסק גם ביצירת מוזיקה. זהו לו פרסום ראשון.

צילום: אלינה מלצר

נורית גרץ שימשה פרופסור מן המניין במחלקה לספרות, לשון ואמנויות באוניברסיטה הפתוחה, כראש המגמה העיונית בחוג לקולנוע וטלוויזיה באוניברסיטת תל אביב, ומכהנת כיום כראש המחלקה לתרבות, יצירה והפקה במכללת ספיר. מלבד ספרי מחקר פרסמה שני ספרי פרוזה

המבוססים על ביוגרפיות: אל מה שנמוג (עם עובד, 1997) ועל דעת עצמו (עם עובד, 2008). ספרה על דעת עצמו היה במשך כשנה ברשימת רבי המכר. בשנת 2009 היה הספר מועמד לפרס ספיר וזכה בפרס ברנר. בשנת 2010 זכה הספר בפרס הזהב של התאחדות המו"לים ונבחר לרשימת "עשרת ספרי העשור" של ידיעות אחרונות ו"חמשת ספרי העשור" של גלי צה"ל.

יאיר דברת, יליד זכרון יעקב, 1990. גדל בבנימינה והיום מתגורר ביפו. ביכורי שיריו התפרסמו בגליון מספר 9 של "הו!" ובמוסף "תרבות וספרות" של הארץ.

אלוף הראבן נולד בחיפה, 1926. שירת בצה"ל, במוסד ובמשרד החוץ. היה עמית בכיר במכון ון-ליר. יזם תכניות לקידום שוויון אזרחי בין יהודים וערבים אזרחי ישראל, למטרה זו הקים את עמותת "סיכוי". פרסם ספרים שהם מדרש חדש על דרך הדעת ביהדות, וביניהם פנים אל פנים, שיחות חילוניות בין משה לאלוהים, ולדעת שאיננו יודעים. השירים המופיעים בגליון זה המתוכם במגירה במשך כשלושים שנה.

צילום: איתי הראבן

אנה הרמן, ילידת ירושלים, 1973.
 שיריה ראו אור לראשונה בכתב
 העת "אָב" בשנת 1994. פרסמה
 עד כה שלושה ספרי שירה:
 חד-קרן (הקיבוץ המאוחד, 2002),
 אלפא ואומגה (לברית שכתבה עם
 דורי מנור לאופרה, שהועלתה על
 במת האופרה הישראלית; הקיבוץ
 המאוחד 2001) וספר הרפואות
 הפשוטות (הקיבוץ המאוחד,
 2006). בין תרגומיה: היומנים של
 סילביה פלאט (ידיעות אחרונות,
 2002) ורישום של העבר מאת
 וירג'יניה וולף (מודן, 2011). כלת
 פרס ראש הממשלה ליצירה לשנת
 2007 ופרס ורטהיים לשירה לשנת
 2006. אמה לנגה מרים.

רוברט וייטהיל-בשן, יליד
 1947, צפון קרוליינה, ארה"ב.
 גדל בטקסס, חי זה שלושים שנה
 ויותר בפרברי וושינגטון הבירה.
 החל לכתוב שירה עברית בשנות
 השבעים ומאז פרסם ארבעה
 ספרים: עורכים חומים (עקד,
 1977), אפס מקום (דביר, 1981),
 אחרי השתיקה (כרמל, 2007)
 וסטפס בחורים שחורים (הקיבוץ
 המאוחד, 2014).

צילום: טוון לילי

אילן וייס, יליד חיפה, 1964. עובד במפעל לממתקים, עוסק בצילום ומפרסם חלק מצילומיו באתר "פוטולייט". שירים פרי עטו פורסמו בכתבי עת שונים.

עומר ולדמן יליד 1994. משרת בגלי צה"ל ככתב לענייני תרבות וכעורך חדשות. פרסם שירים, רשימות ותרגומי שירה בשני הגיליונות הקודמים של "הו!", בכתבי עת נוספים ובעיתונות היומית. מתגורר בתל אביב.

יצהר ורדי, יליד 1968, קיבוץ בית קמה. למד ספרות, פילוסופיה ומדעי המדינה. ב-1991 עזב את הקיבוץ בפעם השנייה והאחרונה ועבד כטרקטוריסט באתר בנייה, כמאבטח, כצבע, כמנקה חלונות ראווה, כקורא מונימים, כשליח במכבסה, כסבל, כעוזר-גנן וכמגיה ב"מעריב". כיום הוא עוסק בכתובה, בתרגום ובעריכה. סיפוריו הראשונים התפרסמו במוסף "תרבות וספרות" של עיתון "הארץ". נשוי ואב לארבעה. מתגורר בגליל התחתון. ספרו את כל הדברים ראה אור בהוצאת זמורה ביתן ב-2011.

יולי ורשבסקי, יליד מוסקבה, 1978. מתגורר בשכונת ביצרון בתל-אביב. נשוי לנועה ואב לשני בנים. בוגר החוג לתורת הספרות הכללית באוניברסיטת תל אביב. שיריו פורסמו לראשונה בספר "חיי של השחקן" (ספרא, 2005), ובכתב העת "הו".

אלון חילו, יליד 1972, הוא סופר ומחזאי, מחבר הרומנים ההיסטוריים מות הנזיר (חרגול, 2004), אחוזת דג'אני (ידיעות ספרים, 2008) ורומן המכתבים הקומי הכי רחוק שאפשר (ידיעות ספרים, 2012). ספריו תורגמו לשפות רבות וזכו לשבחי הביקורת בארץ ובחו"ל.

רועי חן, יליד תל אביב, 1980, הוא סופר ומתרגם. מחבר הרומן סוסי הדיו (הקיבוץ המאוחד, 2005) וקובץ הסיפורים תל של אביב (הקיבוץ המאוחד 2011). סיפורים פרי עטו ראו אור בעברית ובתרגום לאנגלית, לרוסית וליידיש. תרגם פרוזה ושירה מרוסית (פושקין, דוסטויבסקי, בונין, הארמס ועוד) וכן תרגם או עיבד יותר מארבעים מחזות מרוסית, מאנגלית, מצרפתית ומאיטלקית. מאז שנת 2007 מכהן כדרמטורג תיאטרון גשר, שבו

הועלו השנה שני מחזות פרי עטו:
הדיבוק, גרסה אישית למחזה
הקלאסי מאת ש. אנ־סקי ומסעות
אודיסאוס, הצגה לילדים בהשראת
האודיסאה מאת הומרוס.
צילום: פולינה אדמוב

מתן חרמוני, יליד קיבוץ דורות
1969, גדל בבאר שבע ובעומר.
למד ספרות עברית וספרות
כללית באוניברסיטת תל אביב
ובאוניברסיטת בן גוריון בנגב.
הרומאן היברו פבלישינג קומפני
פרי עטו ראה אור ב־2011
בהוצאת כנרת, זמורה־ביתן.
הספר היה בין חמשת המועמדים
הסופיים לפרס ספיר, וזכה בפרס
ברנשטיין. ב־2012 ראה אור
בעריכתו בהוצאת עם עובד, קובץ
הסיפורים אמריקה – העולם
החדש בידיש ובעברית. ב־2014
ראה אור הרומן ארבע ארצות.
יצירותיו הראשונות ראו אור מעל
דפי "הו!".

שלומי חתוכה, משורר ופעיל
חברתי. מייסד עמותת עמר"ם
לקידום תרבות המזרח, וממקימי
הוצאת טנג'יר. כותב מאמרים
בעיתונות המקוונת.

צילום: גינדי

מרחב ישורון, יליד 1978. חי בתל אביב. משורר. ספריו: ישורון על קוטב העיזבון, ספר שירה (הוצאת פלוגית 2007), אדם מצטלם בכתב, עיון במנגנונים מטפוריים בשמות-בראשית (מנופים 2011), מדריך לנוגעים בשם העצם, מדריך למשתמשי העברית ומחזה תוגה (ה.ע. 2013), גל נעול, ספר שירה (ה.ע. 2014).

צילום: מיה זיידמן

עמרי לבנת, יליד ישראל 1993. חייל. כוגר סדנת השירה של דורי מנור. זהו לו פרסום ראשון.

קובי מידן, יליד נתניה, 1958. עוסק בתקשורת. פרסם ספר ילדים, בית חרושת לשירים. מחזה שכתב על פי הספר זכה בפרס הראשון בפסטיבל הבינלאומי להצגות ילדים בחיפה. מתרגומיו: השירים וספר הכמיהה מאת לאונרד כהן; הגביהו את קורת הגג, נגרים מאת ג' ד' סאלינג'ר, שיחות עם עצמי מאת נלסון מנדלה ועוד.

צילום: יוסי צבקר

עמוס מדר, יליד 1983.
 רסיס מנשמתו של הלדרלין.
 יהודי-ערבי יליד ישראל, מזרם
 היהדות הפמיניסטית החדשה.
 למד בישיבות וכן במחלקות
 לפילוסופיה ופסיכולוגיה
 של האוניברסיטה העברית
 ואוניברסיטת בן גוריון. אחדים
 משיריו פורסמו בעיתונים ובכתבי
 העת "הו!", "משיב הרוח"
 ו"מבוע".

ראובן מירן סופר, מתרגם, עורך
 ומו"ל הוצאת "נהר ספרים". בוגר
 ומוסמך אוניברסיטת הסורבון
 בפילוסופיה. ספרו הראשון ראה
 אור ב-1970 ומאז פרסם עוד
 שלושה-עשר ספרים בהוצאות
 שונות. מחלק את זמנו בין בנימינה
 לפריז.

צילום: שושי מירן

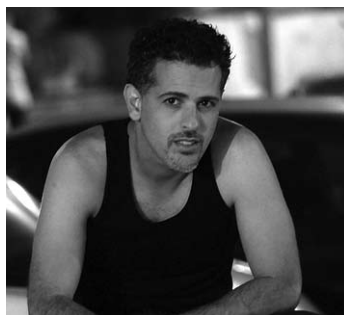
לי ממן, ילידת צפת, 1980.
 בוגרת החוג לספרות עברית
 באוניברסיטה העברית, וכיום
 תלמידת מחקר בחוג לספרות
 באוניברסיטת חיפה. קובץ שיריה
 פיקדון האושר ההוא זכה בפרס
 הראשון בתחרות הספרותית ע"ש
 הרי הרשון. 'יצירות, תרגומים
 ורשימות ביקורת פרי עטה ראו
 אור בכתבי עת שונים.

דורי מנור, יליד תל אביב, הוא משורר, מתרגם ועורך. פרסם עד כה ארבעה ספרי שירה. ב־2012 ראה אור אמצע הבשר – שירים 1991–2011 – מבחר מקיף משיריו, בעריכת פרופ' דן מירון, בהוצאת מוסד ביאליק והקיבוץ המאוחד. בין המשוררים שמיצירותיהם תרגם: שארל בודלר, סטפאן מלארמה, ארתור רמבו, פול ורלן, ג'וזף אפולינר, פדריקו גרסיה לורקה, פול ואלרי, לה־פונטן, ויליאם בלייק וקונסטנדינוס קוואפיס. בפרוזה תרגם, בין השאר, מיצירותיהם של וולטר, פלובר ודקארט. חתן פרס ראש הממשלה ליוצרים עבריים לשנת 2007, פרס טשרניחובסקי לתרגומי מופת לשנת 2008 ופרס העריכה של משרד התרבות לשנת 2011 (על עריכת "הו!"). עורך ומגיש את התכנית "בעקבות הזמן האבוד" המשודרת בגל"צ בימי שישי ב־19:00.

שחר־מריו מרדכי, יליד חיפה 1975. גדל בקרית ביאליק. זכה במקום הראשון בתחרות הארצית "שירה על הדרך", לשנת 2010. ספר שיריו, מי בעניין שלנו, ראה אור בהוצאת "עם עובד" בשנת תשע"ד. קדם לו ספר השירה תולדות העתיד בהוצאת "אבן חושן", תש"ע.

צילום: אופיר הראל

בני מר, יליד תל אביב, 1971. עורך מוסף "ספרים" של עיתון "הארץ", ולשעבר עורך במדור "תרבות וספרות". פרסם מסיפוריו בכתב העת "אָב" (1993), בגיליונות "הו!", בספר רוב הלילות (הקיבוץ המאוחד, 2003) ובכימות אחרות. מתרגם מידיש ומצרפתית. בין תרגומיו: עידם של האנשים הקטנים מאת שלום עליכם (ידיעות ספרים, 2004) ואף על פיל, אוסף שירי ילדים יידיים בתרגום עברי (כתר 2012). אוסף אוטוביוגרפי של כתבי המשורר אברהם סוצקבר יראה אור בקרוב בתרגומו בהוצאת "הקיבוץ המאוחד". מתגורר בתל אביב.

צילום: יונתן סטבסקי

תמר מרין, ילידת תל אביב. בעלת תואר דוקטור בספרות עברית מאוניברסיטת תל אביב. לימדה ספרות עברית והשוואתית באוניברסיטת תל אביב ובאוניברסיטת נורת'ווסטרן באילינוי. ספרה על עליית הפרווה הנשית הישראלית עתיד לראות אור בהוצאת אוניברסיטת נורת'ווסטרן. פרסמה סיפורים קצרים בכתבי העת "הו!", "קשת החדשה" ובאנתולוגיה הדיגיטלית ארזנו לבד ("אינדיבוק" 2014). מפרסמת בקביעות רשימות על ספרות וביקורות ספרים במוספי

צילום: מתן חרמוני

"ספרים" ו"תרבות וספרות" של
עתון "הארץ".

דרור משעני, יליד חולון, 1975.
סופר, עורך, מתרגם וחוקר ספרות.
שני הרומנים הבלשיים שלו, תיק
נעדר ואפשרות של אלימות,
תורגמו לשפות רבות וזכו בפרסים
בישראל ובחו"ל. הוא מלמד בחוג
לספרות באוניברסיטת תל אביב.

צילום: ינאי יחיאל

משה סקאל הוא יליד תל אביב.
עד כה פרסם ארבעה ספרים.
ספרו יולנדה (כתר, 2011) נכלל
ברשימת המועמדים הסופיים לפרס
ספיר 2011 וראה אור בצרפת
ב־2012. מנהל את המפעל לתרגום
ספרות מופת ומפרסם מאמרים
ורשימות ביקורת בעיתון "הארץ".
חתן פרס אשכול ליצירה לשנת
2012. הרומן החדש שלו, הצורף,
ראה אור זה עתה בהוצאת כתר.

צילום: גרג בול

בכל סרלואי, ילידת ירושלים,
1983. ספר שיריה בית בחיק
הלילה ראה אור בשנת 2013
בהוצאת אבן חושן. מפרסמת
מאמרי ביקורת ב"מעריב" וב"מקור
ראשון", והשתתפה בעריכת גיליון
"נשים" של כתב העת "משיב
הרוח". מלמדת ספרות בתיכון
"אור תורה" בירושלים. אמה
לאורה מעיין.

שלומציון קינן, ילידת 1969, למדה אמנות, קולנוע, ספרות אנגלית, דהרמה ופילוסופיה, בישראל, ארה"ב, אנגליה, הודו ושווייץ. פרסמה טורים, איוורים, וביקורות ספרים בעיתונים, ערכה תכניות תרבות בטלוויזיה, את מגזין התרבות "42 מעלות" ואת ערוץ "הספרייה" ב-Ynet. לימדה באוניברסיטה הפתוחה, תרגמה מעברית לאנגלית ולהפך והגישה את התכנית "ציפורי לילה מתפייטות" עם דורי מנור בגל"צ. רומן מפרי עטה היה ברשימת הקצרה ל-pen/fulkner-creative writing competition.

עמנואל פינטו, יליד 1962. מתרגם, סופר ותסריטאי. ספרו האחרון, טיניטוס, ראה אור בהוצאת "הקיבוץ המאוחד" בסדרת "ספ", ותורגם לצרפתית בהוצאת "אקט-סוד".

צילום: יאיר רון

יותם ראובני, יליד רומניה, 1949. חי בישראל משנת 1964. למד בתיכון באשדוד. שירת בנח"ל. היה עורך בעיתון "הארץ", עורך וכתב בכיר במוסף 7 ימים של "ידיעות אחרונות"; תרגם ספרים רבים. מספריו: הספרים הראשונים — אוסף של כל ספרי הסיפורים (הוצאת נמרוד), שירים

צילום: עפר אזולאי

1970-2012 (קשב לשירה), פשר
המעשים, רומן בשבעה חלקים,
2011-2012 (נמרוד), הרוצח
השכיר של העם היהודי, 2012,
שירים, אוסף, (קשב, 2013).

יחזקאל רחמים, בוגר התכנית
הבין-תחומית ע"ש עדי לאוטמן
באוניברסיטת תל אביב ובעל תואר
שני בסוציולוגיה ואנתרופולוגיה.
פרסם קובץ סיפורים, פיגומים
(הקיבוץ המאוחד, 2009) וספרי
ילדים. חתן פרס ראש הממשלה
לסופרים עבריים לשנת תשע"ג.
לאחרונה נמצא במסע יצירה
באמריקה הלטינית.

צילום: אורית ברגר

יונתן שאבי, יליד תל אביב, 1991.
בוגר מגמת מדעי הרוח בתיכון
הירושלמי למדעים ולאמנויות
(יאס"א). כיום סטודנט לשפות
עתיקות בחוג ללימודים קלסיים
באוניברסיטת תל אביב. זה
שנתיים וחצי מקיים סלון ספרותי
בדירתו עם חוג חברים. מתרגם
שירה גרמנית ובימים אלה מתמסר
לכתיבת מחזות.

ננו שבתאי, ילידת ירושלים, 1975. משוררת, מחזאית ובמאית תיאטרון. למדה בימורי בביה"ס לאמנויות הבמה של סמינר הקיבוצים, ותסריטאות בביה"ס שפיגל לקולנוע וטלוויזיה. כתבה וביימה מחזות שונים, ביניהם להגיד מותר הכול (אנסמבל תיאטרון הרצליה) קורבנות החובה מאת אֶז'ן יונסקו (הזירה הבינתחומית), ברית בין הבדלים (תיאטרונטו 2011). זוכת פרס אקו"ם ליצירת ביכורים על ספר שיריה ילדת הברזל (ידיעות אחרונות, 2005). ספרה ננו שבתאי - שלושה מחזות ראה אור בהוצאת עמדה (2010). ספרה האחרון, אח זה לא דבר שזורקים לפת, (ספר לילדים) ראה אור בהוצאת ידיעות אחרונות (2013).

יערה שחורי, ילידת תל אביב, 1977. ספר השירה שלה אצבע, שן, כנף ראה אור בהוצאת עם עובד בשנת 2010. ספרה שנות החלב (שלוש נובלות) ראה אור ב־2013 בהוצאת כתר. עורכת ספרות מקור בהוצאת כתר ומגדלת עם בן זוגה את בנו, את בתם, שני חתולים ודג קרב אחד.

צילום: אריק סולטן

עדי שחטר, ילידת 1966. מתרגמת
 (בעיקר שירה), כותבת ועורכת
 לשון. למדה לשון וספרות
 באוניברסיטה העברית. הוציאה
 עם שותפתה את ניניה – סיפורי-
 משחק לילדים. זהו פרסומה
 הראשון למבוגרים בדפוס.
 מתגוררת בתל אביב.

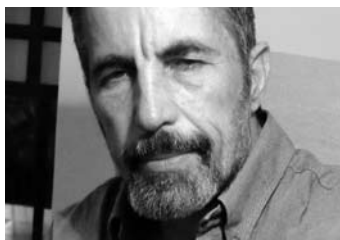

דורית שילה, ילידת תל אביב
 1969. ד"ר לספרות, חוקרת
 ספרות ומתרגמת. חזרה להתגורר
 בישראל ב-2011 לאחר שהות
 בת חמש-עשרה שנים בצרפת,
 שם לימדה ספרות עברית, מקרא
 ותרגום באוניברסיטאות שונות.
 פרסמה מאמרים ב"הארץ"
 וב"ידיעות אחרונות". כותבת
 ביקורות ספרות למוסף "ספרים"
 של עיתון "הארץ". סיפורים פרי
 עטה הופיעו במוסף "תרבות
 וספרות" של עיתון "הארץ", בכתב
 העת "הו!" ובאסופה הדיגיטלית
 "ארזנו לבד" ("אינדיבוק" 2014).
 מתגוררת ביפו.

צילום: איציק קנטי

יובל שמעוני, יליד ירושלים,
 1955. עורך ספרי מקור
 ב"ספריה לעם" של הוצאת עם
 עובד ומנחה סדנאות כתיבה
 ועריכה באוניברסיטת תל אביב
 ובאוניברסיטת חיפה. ספריו: מעוף
 היונה (1990), חדר (1999), אל
 העפר (2007).

צילום: אבשלום טוליפמן.

רועי שניידר, יליד רעננה, 1994.
נמצא כעת בראשית שירותו
הצבאי. זוכה הפרס ע"ש פסח
מילין למשורר בתחילת דרכו
לשנת 2012. ספרו רועי שניידר
ושירים אחרים ראה אור ב־2012
בהוצאת ספרא. שירים פרי־עטו
התפרסמו בגיליון הקודם של
"הו!" וכן במוסף "תרבות וספרות"
של "הארץ".

עמרי שרת, בן עשרים וארבע,
יליד גבעתיים. לומד לשון
עברית והיסטוריה של עם ישראל
באוניברסיטה העברית. פרסם
בעבר שירה בעיתון "הארץ" וכעת
עובד על ספר שירים ראשון.

